

Folklorno gradivo
iz Tera — 1940
Terenski zapisi
Milka Matičetovega

**Folklorno gradivo
iz Tera – 1940
Terenski zapisi
Milka Matičetovega**

Založba ZRC

Zbirka Slovenski pravljicarji 3
Urednici zbirke Monika Kropelj Telban, Ingrid Slavec Gradišnik

Folklorno gradivo iz Tera – 1940. Terenski zapisi Milka Matičetovega

Zbral in prevedel v knjižno slovenščino Milko Matičetov
Uredili in spremna besedila napisali Barbara Ivančič Kutin, Rok Mrvič, Monika Kropelj Telban
Recenzentki Jožica Škofic in Marjetka Golež Kaučič
Transkripcija narečnih besedil Rok Mrvič
Jezikovni pregled narečnih besedil Rok Mrvič, Janoš Ježovnik
Jezikovni pregled Jožica Narat
Prevod povzetka v italijanščino Martina Leban Errico
Prevod povzetka v angleščino Tjaša Jakop
Oblikovanje in prelom Jernej J. Kropelj
Izdajatelj Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU
Zanj Ingrid Slavec Gradišnik
Založnik Založba ZRC, ZRC SAZU
Za založbo Oto Luthar
Glavni urednik Aleš Pogačnik
Ilustratorka Luisa Tomasetig
Tisk Birografika BORI d. o. o.
Naklada 400 izvodov

Prva izdaja, prvi natis.
Ljubljana 2022

Digitalna različica (pdf) je pod pogoji licence CC BY-NC-ND 4.0 prosto dostopna:
<https://doi.org/10.3986/9789610506416>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

398(450.365=163.6)

FOLKLORNO gradivo iz Tera - 1940 : terenski zapisi Milka Matičetovega / [zbral in prevedel v knjižno slovenščino Milko Matičetov] ; uredili [in spremna besedila napisali] Barbara Ivančič Kutin, Rok Mrvič, Monika Kropelj Telban ; [prevod povzetka v italijanščino Martina Leban Errico, prevod povzetka v angleščino Tjaša Jakop]. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2022. - (Zbirka Slovenski pravljicarji ; 3)

ISBN 978-961-05-0641-6
COBISS.SI-ID 104622339

Izid knjige sta omogočila Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije in ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje. Raziskava je bila opravljena s finančno podporo Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije kot del raziskovalnega programa Etnološke in folkloristične raziskave kulturnih prostorov in praks (P6-0088).

Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola (<http://zrcola.zrc-sazu.si>), ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani (<http://www.zrc-sazu.si>) razvil Peter Weiss.

Slovenski pravljicarji 3

**Folklorno gradivo
iz Tera – 1940
Terenski zapisi
Milka Matičetovega**

Uredili: Barbara Ivancič Kutin, Rok Mrvič, Monika Kropej Telban

Ljubljana 2022

Terska dolina okoli leta 1960, fotografijo hrani Etnografski muzej Bardo.

VSEBINA

O KNJIGI.....	9	13 Razbojnik spremenjen v osla 1	108
TER V BENEŠKI SLOVENIJI. GEOGRAFSKO- ZGODOVINSKI, KULTURNO-JEZIKOVNI IN DOKUMENTARNO-RAZISKOVALNI ORIS	13	13 Razbojnik spremenjen v osla 1	109
TERENSKI OBISK MATIČETOVEGA V TERU 1940: PRVOOSEBNI VTISI IN STROKOVNA RAZMIŠLJANJA	23	14 Razbojnik spremenjen v osla 2	112
VSEBINSKO-ŽANRSKI ORIS TERSKEGA GRADIVA MILKA MATIČETOVEGA	35	15 Prevzetni kovač.....	112
PRIPRAVA IN UREJANJE TERSKEGA FOLKLORNEGA GRADIVA V NAREČNEM IN KNJIŽNEM ZAPISU	47	14 Razbojnik spremenjen v osla 2	113
		15 Prevzetni kovač.....	113
		16 Prevzetni zidar	114
		16 Prevzetni zidar	115
		17 Sveti Peter tepen 1	116
		18 Sveti Peter tepen 2	116
		17 Sveti Peter tepen 1	117
		18 Sveti Peter tepen 2	117
		19 Sveti Peter tepen 3	118
		19 Sveti Peter tepen 3	119
		20 Mladič in starec 1	120
		21 Mladič in starec 2	120
		20 Mladič in starec 1	121
		21 Mladič in starec 2	121
		22 Mladič in starec 3	122
		23 Mladič in starec 4	122
		24 Mladi par.....	122
		22 Mladič in starec 3	123
		23 Mladič in starec 4	123
		24 Mladi par.....	123
		25 Voda iz nečistega vrelca 1	124
		26 Voda iz nečistega vrelca 2	124
		25 Voda iz nečistega vrelca 1	125
		26 Voda iz nečistega vrelca 2	125
		27 Voda iz nečistega vrelca 3	126
		28 Lenuh in pridna deklica	126
		29 Novčič in volčji bob.....	126
		27 Voda iz nečistega vrelca 3	127
		28 Lenuh in pridna deklica	127
		29 Novčič in volčji bob.....	127
		30 Sveti Peter laže 1.....	128
		31 Sveti Peter laže 2.....	128
		30 Sveti Peter laže 1.....	129
		31 Sveti Peter laže 2.....	129
		32 Lisica in lisjak	130
1 Nehvaležna sestra in rešena nevesta	66		
1 Nehvaležna sestra in rešena nevesta	67		
2 Mati me je ubila, oče pojedel, sestra pokopala.....	72		
2 Mati me je ubila, oče pojedel, sestra pokopala.....	73		
3 Laž in resnica	76		
3 Laž in resnica	77		
4 Tri čevljarjeve želje.....	82		
4 Tri čevljarjeve želje.....	83		
5 Spretni tat	90		
5 Spretni tat	91		
6 Od koruznega storža do žene	92		
6 Od koruznega storža do žene	93		
7 Upnik in dolžnik	94		
7 Upnik in dolžnik	95		
8 Bobič.....	96		
8 Bobič.....	97		
9 Zlodej in nuna	100		
9 Zlodej in nuna	101		
10 Kaj je sveti Peter videl na zemlji	104		
10 Kaj je sveti Peter videl na zemlji	105		
11 Bogata in uboga sestra 1	106		
12 Bogata in uboga sestra 2	106		
11 Bogata in uboga sestra 1	107		
12 Bogata in uboga sestra 2	107		

33	Lisica in volk.....	130	53	Tam na ravnici	159
34	Sveti Ivan Zlatoust.....	130	54	Sveta Marija rožica 1	159
32	Lisica in lisjak.....	131	55	Sveta Marija rožica 2	160
33	Lisica in volk.....	131	56	Sveta Marija rožica 3	160
34	Sveti Ivan Zlatoust.....	131	57	Sveta Marija rožica 4	160
35	Predrzni Muščan ali Noč ima svojo moč..	134	55	Sveta Marija rožica 2	161
35	Predrzni Muščan ali Noč ima svojo moč..	135	56	Sveta Marija rožica 3	161
36	Medvedova koža.....	136	57	Sveta Marija rožica 4	161
37	Osel in gospodar	136	58	Pleši, pleši, črni kos 1	162
38	Črni in beli gost.....	136	59	Pleši, pleši, črni kos 2	162
36	Medvedova koža.....	137	58	Pleši, pleši, črni kos 1	163
37	Osel in gospodar	137	59	Pleši, pleši, črni kos 2	163
38	Črni in beli gost.....	137	60	Narobe svet 1	164
39	Muha na nosu.....	138	61	Narobe svet 2	164
40	Slovenski berač v furlanski vasi	138	62	Narobe svet 3	164
41	Beračeva molitvica.....	138	63	Moja mati je umrla 1.....	164
42	Sveti Peter tepen	138	60	Narobe svet 1	165
39	Muha na nosu.....	139	61	Narobe svet 2	165
40	Slovenski berač v furlanski vasi	139	62	Narobe svet 3	165
41	Beračeva molitvica.....	139	63	Moja mati je umrla 1.....	165
42	Sveti Peter tepen	139	64	Moja mati je umrla 2.....	168
43	Angel varuh.....	144	65	Ta stara je bolna	168
44	Devica Marija.....	144	66	Rezijanska	168
43	Angel varuh.....	145	67	Budnica	168
44	Devica Marija.....	145	68	Izbiranje dragega 1.....	168
45	Golob Sveti duh	146	64	Moja mati je umrla 2.....	169
46	Bog na vijakih	146	65	Ta stara je bolna	169
47	Rezijan v cerkvi	146	66	Rezijanska	169
45	Golob Sveti duh	147	67	Budnica	169
46	Bog na vijakih.....	147	68	Izbiranje dragega 1.....	169
47	Rezijan v cerkvi	147	69	Izbiranje dragega 2.....	170
48	Uganke.....	148	70	Izbiranje dragega 3.....	170
49	Pregovori, prilike, rečenice	148	71	Izbiranje dragega 4.....	170
48	Uganke.....	149	69	Izbiranje dragega 2.....	171
49	Pregovori, prilike, rečenice	149	70	Izbiranje dragega 3.....	171
50	Zagovor proti oblaku 1.....	154	71	Izbiranje dragega 4.....	171
51	Zagovor proti oblaku 2.....	154	72	Izbiranje dragega 5.....	172
52	Botra Marjeta noče s plesa.....	154	73	Izbiranje dragega 6.....	172
50	Zagovor proti oblaku 1.....	155	74	O nekih gorskih poteh 1	172
51	Zagovor proti oblaku 2.....	155	75	O nekih gorskih poteh 2.....	172
52	Botra Marjeta noče s plesa.....	155	76	Vaške zbadljivke 1	172
53	Tam na ravnici	158	72	Izbiranje dragega 5.....	173
54	Sveta Marija rožica 1	158	73	Izbiranje dragega 6.....	173

74	O nekih gorskih poteh 1	173	96	Koledovanje 1	187
75	O nekih gorskih poteh 2	173	97	Koledovanje 2	187
76	Vaške zbadljivke 1	173	98	Kres ob svetih treh kraljih.....	188
77	Vaške zbadljivke 2	174	99	Vedeževanje o kresu 1	188
78	Vaške zbadljivke 3	174	100	Vedeževanje o kresu 2	188
79	Vaške zbadljivke 4	174	101	Vedeževanje o kresu 3	188
80	Vaške zbadljivke 5	174	102	Vedeževanje o kresu 4	188
81	Vaške zbadljivke 6	174	98	Kres ob svetih treh kraljih.....	189
77	Vaške zbadljivke 2	175	99	Vedeževanje o kresu 1	189
78	Vaške zbadljivke 3	175	100	Vedeževanje o kresu 2	189
79	Vaške zbadljivke 4	175	101	Vedeževanje o kresu 3	189
80	Vaške zbadljivke 5	175	102	Vedeževanje o kresu 4	189
81	Vaške zbadljivke 6	175	103	Vedeževanje o kresu 5	190
82	Vaške zbadljivke 7	176	104	Vedeževanje o kresu 6	190
83	Osebnе zbadljivke 1	176	105	Vedeževanje o kresu 7	190
84	Osebnе zbadljivke 2	176	106	Mora 1	190
85	Oponašanje zvonov 1	176	107	Mora 2	190
86	Oponašanje zvonov 2	176	108	Mora 3	190
82	Vaške zbadljivke 7	177	103	Vedeževanje o kresu 5	191
83	Osebnе zbadljivke 1	177	104	Vedeževanje o kresu 6	191
84	Osebnе zbadljivke 2	177	105	Vedeževanje o kresu 7	191
85	Oponašanje zvonov 1	177	106	Mora 1	191
86	Oponašanje zvonov 2	177	107	Mora 2	191
87	Oponašanje zvonov 3	180	108	Mora 3	191
88	Napeljevanje	180	109	Iz ljudske medicine: Bradavice.....	192
89	Oponašanje pravljic	180	110	Iz ljudske medicine: Zagovarjanje.....	192
87	Oponašanje zvonov 3	181	109	Iz ljudske medicine: Bradavice.....	193
88	Napeljevanje	181	110	Iz ljudske medicine: Zagovarjanje.....	193
89	Oponašanje pravljic	181	OPOMBE	195	
90	O pravljici	182	ABECEDNI SEZNAM PRIPOVEDOVALCEV	210	
91	Zgodbica o petih prstih 1	182	SEZNAM PRAVLJIČNIH TIPOV.....	212	
92	Zgodbica o petih prstih 2	182	SEZNAM NAREČNIH BESED	213	
93	Zgodbica o petih prstih 3	182	SEZNAM TERSKIH POIMENOVANI ZA KRAJE IN NJIHOVE PREBIVALCE	220	
90	O pravljici	183	KRAJŠAVE	221	
91	Zgodbica o petih prstih 1	183	LITERATURA	222	
92	Zgodbica o petih prstih 2	183	MATERIALE FOLCLORICO DELLA VALLE DEL TORRE – 1940. REGISTRAZIONI SUL CAMPO DI MILKO MATIČETOV	231	
93	Zgodbica o petih prstih 3	183	FOLKLORE MATERIAL FROM TER/TORRE – 1940. FIELD RESEARCH NOTES BY MILKO MATIČETOV	234	
94	Otrokom štejejo.....	186	TERSKA DOLINA NA STAREJŠIH RAZGLEDNICAH IN FOTOGRAFIJAH	237	
95	Uspavanka.....	186			
96	Koledovanje 1	186			
97	Koledovanje 2	186			
94	Otrokom štejejo.....	187			
95	Uspavanka.....	187			

O KNJIGI

Milko Matičetov, fotografija iz študentskega indeksa padovanske univerze. Hrani družinski arhiv.

Milko Matičetov (1919–2014), Kraševец iz Koprive, je gradivo, predstavljeno v tej knjigi, zapisal v Teru že leta 1940. Tedaj se je kot mlad študent klasične in moderne filologije na padovanski univerzi (1938–43) učil osnov znanstvenega dela. Po vojni je italijansko diplomu nostrificiral v Beogradu in dobil službo kustosa pripravnika v Slovenskem etnografskem muzeju. Kot je razvidno iz dopisa »Načrt za izdajo zbirke«, ki ga hrani arhiv Inštituta za slovensko narodopisje (gl. *Slika 1*), je že leta 1950 gradivo pripravljajal za knjižno objavo. Izbrane enote pripovedi, pregovorov, rekov, ugank in drugih folklornih entot je iz terenskih zvezkov še enkrat »na lepo« prepisal v fonetični transkripciji in vsem besedilom dodal knjižni tipkopis, ki bi omogočal uživanje v branju širšemu krogu slovenskih naslovnikov. Gradivo za knjigo z delovnim naslovom *Slovensko folklorno gradivo iz Tera – 1940* je razporedil po vrstah in žanrih ter pripravil kazalo in seznam informatorjev. Toda do izida knjige ni prišlo, čemur so botrovali zunanji vzroki, kot opiše v enem od intervjujev:

[...] načrt za zbirko sem ponudil Slovenski matici. Menjala sta se dva tajnika, ne da bi dobil odgovor. Tisti moj dopis je po petih, šestih letih ležanja odkril šele Bernik, ki je prišel k Slovenski matici za tajnika, in mi ga vrnil. Takrat sem bil še pri volji, niso se še namnožili pravljíčarji, ni bilo še Rezije, ki me je zasula, pokopala z bogastvom gradiva. Takrat je bilo še vse sveže v meni [...]. Imel sem načrt, da bi tri Maticice, srbska, hrvaška in slovenska, izdale serijo avtentičnih tekstov. Tudi sodelavce sem že imel. Iz Leskovca je bil Djordjević Dragutin. Imel je lepo zbirko pravljíc. Dopisovala sva si dve ali tri leta. Sam je rekel, kako se mi ima zahvaliti za to in ono. Ampak ni prišlo do ničesar. Je obležalo. [...] Ko je človek na začetku, je bolj pohleven, skromen. Gledaš bolj od spodaj navzgor [...] Slovenska matica je bila zame nekaj velikega. Morda bi prišlo do realizacije, če bi bili tam drugačni ljudje. Na čelu je bil takrat geograf, ki je skrbel za svoje geografske objave. (Terseglav 1989: 117)

Matičetov se je s srcem in dušo posvetil terenskemu in drugemu znanstvenemu delu kot sodelavec Inštituta za slovensko narodopisje, kjer je bil zaposlen od leta 1952 do upokojitve 1985. Leta 1973 je izdal znamenito zbirko rezijanskih folklornih pripovedi

Zverinice iz Rezije, leta 2010 pa s sodelovanjem Anje Štefan še pripovedni repertoar enega svojih »predrezijanskih« pravljíčarjev, Antona Dremlja - Resnika.

Folklorno gradivo, ki je bilo z natančno dialektološko akribijo zapisano v Teru že pred osmimi desetletji, je neprecenljiv vir za raziskovalno delo, pa ne le za folkloristiko in dialektologijo, pač pa tudi za mnoge druge vede, ki se opirajo na avtentične terenske zapise govornega jezika; v času ležanja v predalih je pridobilo še historično vrednost, saj zaradi časovnega presledka omogoča diahrono primerjavo z različnih raziskovalnih vidikov. Zato smo ga sodelavci Inštituta za slovensko narodopisje ob 100. obletnici rojstva Milka Matičetovega začeli urejati in pripravljati za objavo v 3. knjigi zbirke *Slovenski pravljíčarji*. Iz arhiva ISN in NUK smo zbrali na kup terenske zvezke, ročne prepise in tipkopise. Steklo je skeniranje rokopisnih dokumentov, prepisovanje njegovih knjižnih prevodov s tipkopisov v računalnik, nazadnje je bilo treba opraviti še natančen prepis rokopisnega fonetičnega zapisa z orodjem ZRCola. Matičetov žal ni napisal spremne študije, smo pa v originalnih zapisih našli precej sprotnih komentarjev in opomb, ki so nam nekoliko olajšale delo pri pripravi spremnih besedil. Le predstavljamo si lahko, kako tenkočutno bi Matičetov ubesedil svoje osebne občutke do ljudi, zadovoljstvo, da je del izročila prestregel pozabi, ter strokovno poglobljen komentar h gradivu. Njegova sposobnost napisati znanstveno besedilo na osebni in hkrati znanstvenoanalitični način, ki se bere kot leposlovje, je neponovljiva. Zato smo iz različnih zapisov in objav Matičetovega poskušali zbrati drobce, iz katerih veje njegovo osebno doživljanje tega prostora, raziskovalna (samo)refleksija ter strokovni premisleki, kar smo v čim večji meri poskušali vključiti v citatni obliki.

Gradivo Milka Matičetovega torej podajamo po konceptu znanstvenokritične izdaje: zapisi, ki so zaradi starosti, preciznosti, znanstvenega aparata in z vsebinskega vidika že sami po sebi neprecenljiv doprinos k slovenski folkloristiki in jezikoslovlju, so v štirih uvodnih poglavjih obravnavani z različnih perspektiv. Najprej so umeščeni v prostor Beneške Slovenije in znotraj nje Terske doline skozi prizmo zgodovinsko-družbenih razmer v zadnjem poldrugem stoletju; te okoliščine so močno vplivale na jezik, identiteto in druge vidike kulturnega življenja tamkajšnjega prebivalstva. Sledi razdelek o razmišljanjih Matičetovega o terenskem delu v Teru 1940, nato še pregled žanrskih, motivnih in drugih vsebinskih vidikov gradiva. Uvodna poglavja zaključuje kratek dialektološki opis terskega govora s komentarjem k metodološkimi konceptom narečnega zapisa ter poknjžitve Milka Matičetovega.

Osrednji del knjige je gradivo: kritični fonetični prepis z vzporednim knjižnim prevodom, izbranim enotam smo dodali faksimile rokopisa; za gradivom so umeščene opombe Matičetovega o vsebini, pripovedovalcih in drugih okoliščinah, ki so poenotene in mestoma dopolnjene z dodatno literaturo, prevodi tujejezičnih pripisov ter uredniškimi komentarji.

Sledi seznam informatorjev z vsemi pripadajočimi podatki (ki jih je bilo mogoče najti) in zaporednimi številkami besedil, ki jih je pripovedoval posamezni pripovedovalec. Znanstveni aparat zaokroža seznam izbranih narečnih besed, ki se pojavljajo v besedilih.

Nekdanja in današnja naravna in kulturna krajina Terske doline je prikazana z nekaj fotografijami; starejše razglednice iz Tera pred drugo svetovno vojno je med rokopise priložil že Milko Matičetov sam. Ilustracije je pripravila Luisa Tomasetig iz Benečije.

Poskušali smo se torej čim bolj držati zamisli Matičetovega o načinu objave terskega folklorne gradiva. Tudi pri pripravi uvodnih poglavij smo se avtorji, kolikor je bilo le mogoče, opirali na misli zapisovalca, ki jih je o delu v Teru in tam nabranem gradivu natresel v različnih člankih. Tako so zdaj njegovi terenski zapisi pripravljene za znanstvenoraziskovalno rabo, knjižni zapis in prilagojeni seznam narečnih besed pa omogočata dostopnost gradiva tudi (naj)širšemu krogu zainteresiranih bralcev. Še posebej upamo, da s to knjigo – kot odmev iz preteklih časov – folklorno gradivo zopet najde pot v Ter, k potomcem pripovedovalcev, med te maloštevilne rojake, ki danes še živijo v teh krajih in ki še govorijo in razumejo »po našin«.

ZAHVALE

Zahvaljujemo se vsem, ki so nam bili pri tem delu v veliko pomoč in so s svojim znanjem in strokovnimi nasveti pomagali pri nastajanju te knjige, še posebej dr. Janošu Ježovniku za skrben pregled gradiva v narečju in številna dialektološka pojasnila. Zahvaljujemo se tudi mnogim raziskovalcem in strokovnjakom za požrtvovalno pomoč pri posredovanju informacij, gradiva in fotografij, še posebej Igorju Černu, Marini Cernetig, Mihi Obitu, dr. Robertu Dapitu, dr. Danili Zuljan Kumar, dr. Karmen Kenda-Jež, dr. Petru Weissu, dr. Tatiani Bajuk, dr. Špeli Ledinek Lozej in mag. Andreju Furlanu.

Dr. Jožici Škofic in dr. Marjetki Golež Kaučič se zahvaljujemo za naklonjeni recenziji, dr. Jožici Narat za jezikovni pregled, dr. Tjaši Jakop in Martini Leban Errico za angleški oziroma italijanski prevod povzetka ter Luisi Tomasetig za ilustracije, ki jih je morala pripraviti v zadnjem trenutku. Za tehnično pomoč se zahvaljujemo Stanki Drnovšek, za kartografsko gradivo dr. Primožu Gašperiču in dr. Blažu Komacu, za prelom ter oblikovanje knjige pa mag. Jerneju Kropēju. Naša iskrena zahvala je namenjena tudi svojem Milka Matičetovega.

Ne nazadnje se zahvaljujemo Inštitutu za slovensko narodopisje ZRC SAZU, predstojnici dr. Ingrid Slavec Gradišnik ter vodji programa dr. Juriju Fikfaku, da sta delo na tej knjigi uvrstila med prioritete naloge, in prav tako Agenciji za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Uredniki

Milko Matičetov :
Načrt za izdajo zbirke

" SLOVENSKO FOLKLORNO GRADIVO IZ TERA - 1940 "

1. U v o d : Pokrajina in ljudje - govor - doseданje folklorne raziskave v Teru - obrazložitev sedanje izdaje - pripovedovalci in njih karakteristika - pojasnila za pravilno branje zapisov - itd. 2 - 3 poli
2. T e k s t i : izvorni zapisi (glede transkripcije bo odločil dogovor z založbo oz. zmogljivost tiskarne) s prevodom v knjižno slovenščino ob strani 7 - 8 poli
3. O p o m b e k posameznim tekstom, primerjalno gradivo itd. Poleg navedb glavnih paralel iz osnovne tuje ~~znanstvene~~ literature nameravam v vsakem primeru določiti terskim variantam njihovo mesto med slovensko in furlansko tradicijo, za kar bom moral obe ~~razdelki~~ ~~področji~~ podrobno analizirati ca. 2 poli
4. S l o v a r : potrebo slovarja narekujejo leksikalne in morfološke posebnosti terskega dialekta, zlasti pa tujke, prevzete največ iz furlanščine 1 - 2 poli

- - -

Uvodni in kritični del zbirke naj bi spremljali razni pregledi in ponazoritve : karta preiskanega področja, nekaj lepih foto-posnetkov vasi, kjer je bilo gradivo nabrano, seznam pripovedovalcev po starosti in po krajih, razpredelnica tekstov po njihovem izvoru, itd.

- - -

Zbirka bi predvidoma torej obsegala 12 do 15 pol vel. 8° formata.

V Ljubljani, 8. februarja 1950.

Milko Matičetov

Slika 1: Načrt za knjigo, ki ga je leta 1950 pripravil Milko Matičetov. Hrani arhiv ISN.

Barbara Ivančič Kutin

TER V BENEŠKI SLOVENIJI. GEOGRAFSKO- ZGODOVINSKI, KULTURNO-JEZIKOVNI IN DOKUMENTARNO-RAZISKOVALNI ORIS

Beneška Slovenija ali Benečija,¹ kjer živi del slovenske manjšine v Italiji, je danes del Videmske pokrajine na severovzhodnem delu Avtonomne zvezne dežele Furlanija in Julijska krajina v Republiki Italiji; to območje leži ob slovensko-italijanski državni meji vzdolž Zgornjega in Srednjega Posočja. Beneška Slovenija ima tri pokrajine: na severu Rezijo, ki je zaradi gorskega sveta precej slabo povezana (naravno in gospodarsko) s preostalima dvema – Beneško Slovenijo ob Teru in Beneško Slovenijo ob Nadiži (Feigel in Nanut 1950: 5, 6). Zato mnogi avtorji Rezijo obravnavajo ločeno od Beneške Slovenije.

Celotno območje Terskih dolin obsega okrog 300 km² in spada v porečje reke Soče (Marušič 2006: 55); ozemlje je upravno razdeljeno na 8 občin. Zgornja Terska dolina in današnja občina Bardo (Lusevera), kjer je Matičetov dokumentiral folklorno gradivo, je zahodni del Benečije z glavnim vodotokom Ter (Torre) od izvira pod Mužci do Čente (Tarcento). Ta del ima le malo ravnega sveta; to so ozke terase vzdolž večjih vodotokov, večinoma pa je zaradi strmih pobočij v dolini komaj dovolj prostora za reko in cesto (Kunaver 2006: 14, 15). Terske doline imajo enako kot Nadiške doline značaj prehoda iz ravninskega v predalpski in alpski svet, zato izrazito gravitirajo proti jugu, proti Furlanski nižini. Ta geografska lastnost je botrovala k nastanku stoletne meje med Beneško republiko in Habsburško monarhijo in s tem zgodovinskemu ločevanju Beneških Slovencev od preostalega naroda. Meja seveda ni bila neprodušno zaprta, a vseeno dovolj, da je to škodovalo slovenstvu pokrajine (Kunaver 2006: 14, 15).² Po toku reke Ter navzgor, nato prek prelaza Na meji (Passo Tanamea) ter prek ozke grape po dolini Učje (Uccea) je prehod na Bovško, pod pogorjem Stola pa je vzhodni del Terskih dolin povezan z Breginjskim kotom.

Prostor Beneške Slovenije je bil že od časov pokristjanjevanja pod oblastjo oglejskega patriarhata, leta 1077 mu je pripadla tudi posvetna oblast nad tem ozemljem. Leta 1420 je območje prišlo pod upravljanje Beneške republike, od tod tudi izvira ime te pokrajine. Od leta 1797 je ozemlje pripadlo Habsburški monarhiji,³ leta 1866 pa je bilo z mirovno pogodbo na Dunaju priključeno k novozdruženi Kraljevini Italiji (Stranj 1999: 119).⁴ Številne politične in gospodarske spremembe od priključitve h Kraljevini

¹ Ime Benečija se uporablja lokalno, zlasti v Nadiških dolinah, in ga je treba razlikovati od enakega slovenskega poimenovanja italijanske zvezne dežele Veneto (Ježovnik 2018: 95).

² O geografiji Beneške Slovenije gl. mdr. tudi v S. Rutar (1899), A. Melik (1960), S. Ilešič (1978).

³ Razen krajše Napoleonove dobe v Avstriji.

⁴ Podrobnejše o zgodovini prostora Terskih dolin gl. v članku Branka Marušiča (2006).

Italiji so – povečini negativno – vplivale na ekonomski in kulturni položaj Slovencev v teh krajih, ki pod to oblastjo niso uživali nikakršnih manjšinskih oziroma jezikovnih pravic. Tudi raba slovenskega jezika v cerkvi ja bila v Terskih dolinah za razliko od Nadiških dolin relativno zgodaj ukinjena: v zahodnem delu takoj po plebiscitu leta 1866, v vzhodnem delu pa z redkimi izjemami do prve svetovne vojne (Stranj 1999: 121). Šol v slovenskem jeziku na tem območju ni bilo nikoli, za najosnovnejše znanje so skrbeli posamezni slovenski duhovniki, kar pa seveda ni doseglo vseh prebivalcev. V Nadiških dolinah je najpomembnejši Ivan Trinko (1863–1954), pesnik, prevajalec, jezikoslovec. V prizadevanjih, da bi se slovenščina ohranila v javni rabi vsaj v bogoslužju, se je obrnil

Slika 2: Zemljevid krajev in rapalske meje leta 1940 z označenim območjem dokumentiranja. Izrez zemljevida iz neznanega vira je del RV3.

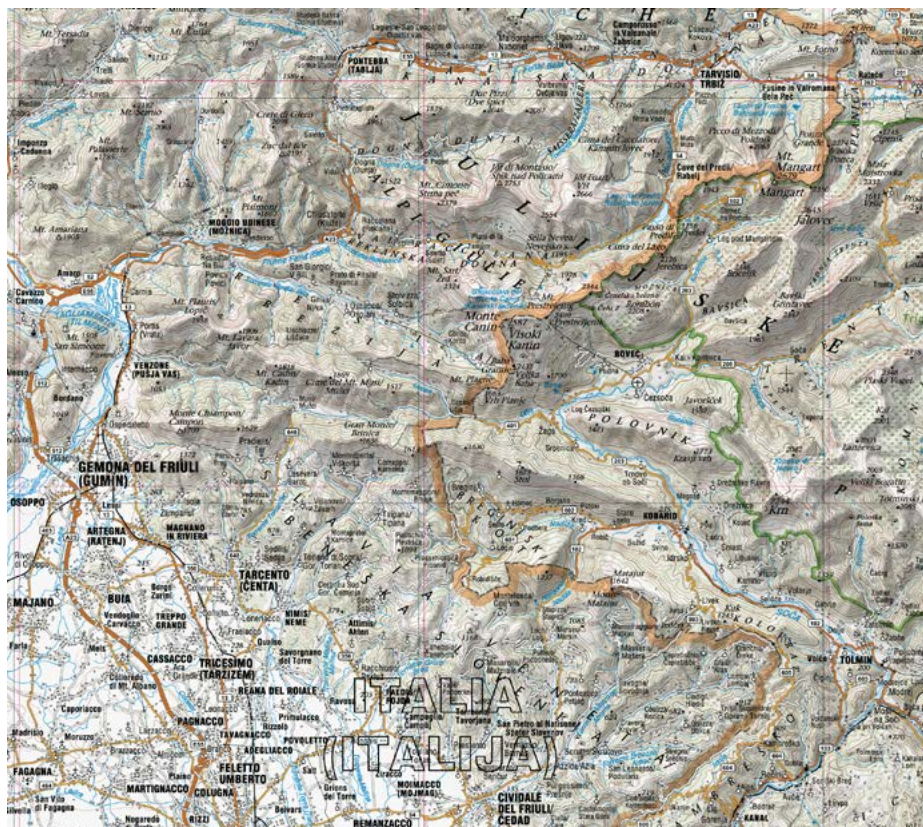
celo na Sveti sedež v Vatikanu (Kragelj 1997).⁵ V skrbi, da se ne pozabi, pa je zapisoval tudi slovensko pripovedno izročilo, med drugim o krivopetah (gl. npr. Trinko 1884). V Benečiji sta delovala tudi Anton Cuffolo (1889–1959) in Jožef Cramaro (1897–1974), oba rojena v Plestiščih, v Reziji pa je v rezijanščini pridigal duhovnik Arturo Blasutto iz Viškorše. Delovanje in dejanja teh duhovnikov, ki so se borili za obstoj slovenske besede, so bila navdih za lik kaplana Martina Čedermaca Franceta Bevka. Zaradi odsotnosti manjšinskih pravic po priključitvi ozemlja h Kraljevini Italiji sta se začela italijanizacija prostora in proces asimilacije Slovencev v Videmski pokrajini (ES 1987, 229–299; Marušič 2006: 60, 61).

Slika 3: rapalska meja med Kraljevino Italijo in Kraljevino SHS, gl. SVI.

⁵ O tem pomembnem Slovincu, spodbujevalcu spoznavanja in dialoga med kulturami, gl. tudi obsežno monografijo Mons. Ivan Trinko (Dapit, Obit in Trusgnac 2006).

Zaradi slabih gmotnih razmer se je ob koncu 19. stoletja začelo izseljevanje v Severno in Južno Ameriko ter v rudarska mesta po Evropi (Kalc 1997). Med prvo svetovno vojno je tod potekala soška fronta oz. njeno zaledje, kar je pokrajino močno prizadelo. Po vojni in vzponu italijanskega fašizma se je asimilacija Slovencev stopnjevala, saj je režim prepovedal vsakršno rabo slovenskega jezika v javnosti. Beneški Slovenci so bili v tem obdobju skupaj s Primorci in delom Notranske pod oblastjo Kraljevine Italije, ki je segala do rapalske meje (gl. *Slika 2 in Slika 3*). Kljub menjavanju oblasti in političnih meja skozi zgodovino so bila območja Benečije, Rezije, Kanalske doline in Zgornjega ter Srednjega Posočja bolj ali manj povezan kulturni prostor. Prebivalci so vseskozi tvorno sodelovali in sobivali, včasih se tudi pripravili za pašnike in gozdove na obmejnih gorah (Likar 2021: 158); njihova povezanost je bila odvisna tudi od geografskih danosti oz. prehodnosti in s tem povezanih trgovskih poti ter sorodstvenih in drugih vezi (gl. Ravnik 2015). To se je drastično spremenilo po drugi svetovni vojni, po letu 1947, s skoraj hermetično zaprto mejo med Slovenijo (tedaj v okviru Jugoslavije) ter Italijo; mejna črta je bila hkrati meja med zahodnim (kapitalističnim) in vzhodnim (socialističnim

Slika 4: Državna meja med Republiko Italijo in Republiko Slovenijo danes. GURS, Državna pregledna karta (izsek), 2008.

oz. komunističnim) režimom, pritisk asimilacije, ki je zdaj dobil še protikomunistično vlogo, pa se je okreplil (Stranj 1999: 124). Toda povezave so ostajale, čeprav ne tako na obeh, če ne drugače s tihotapskimi potmi, v bolj odprtih in že prej bolj povezanih krajih, npr. v dolini reke Idrije, pa so se še naprej vzdrževali stiki zaradi sorodstvenih vezi in vzajemne (ekonomske) pomoči (Ravnik 2015).

Razmere v tem času pa so bile nevarne. Slovensko govoreči prebivalci na italijanski strani so bili deležni nezaupanja, kar se je kazalo v delovanju polvojaških organizacij, ki so jih nadzorovale in ustrahovale (prim. Kozorog 2013: 141; Ivančič Kutin 2020: 301, 302). Poleg tovrstne neformalne se je asimilacija vršila tudi formalno z nepriznavanjem slovenske skupnosti s strani uradnih oblasti ter z vzpostavitvijo goste mreže italijansko-jezičnih vrtec in drugih vzgojno-izobraževalnih ustanov (Stranj 1999: 124).

Izseljevanje v nižinske kraje in v industrijska mesta po Evropi je v Benečiji doseglo dramatične razsežnosti med letoma 1951 in 1984 (Kalc 1997: 209).⁶ Prebivalci so trpeli lakoto, saj so bili povsem odrezani od sveta: država tod (namerno) ni gradila cest in vodovodov, ne napeljevala elektrike; ljudje so bili brez dela in zdravstvenega zavarovanja (Mlekuž 2003: 129). K izseljevanju je nato prispeval še rušilni potres leta 1976, po katerem so nekatere hribovske vasi ostale povsem prazne ali s posamičnimi ostarelimi prebivalci.

Zavzemanje za slovenski jezik in kulturo se je po drugi svetovni vojni odražalo v prizadevanjih za publicistično dejavnost, ki bi poročala o življenju slovenske skupnosti v Furlaniji, ter v povezovanju v kulturna društva. Tako je jeseni 1950 začel izhajati petnajstdnevnik *Matajur* (pozneje štirinajstdnevnik *Novi Matajur*), od leta 1966 pa še katoliški list *Dom*. Za ovrednotenje slovenskega jezika in kulture s tečaji, kulturnimi prireditvami in publikacijami ter v oporo Slovincem v hribovitih predelih Benečije, ki jih je prizadelo množično izseljevanje, je leta 1955 nastalo Kulturno društvo Ivan Trinko; mlade je poskušalo usmerjati v šole s slovenskim učnim jezikom v Gorici in si prizadevalo za priznanje po ustavi predvidenih jezikovnih, gospodarskih in socialnih pravic manjšine ter kulturno emancipacijo. Med najpomembnejšimi publikacijami, ki v društvu izhajajo vsakoletno in prinaša raznovrstne strokovne in poljudne članke, je *Trinkov koledar*.⁷ V Bardu je leta 1967 začel delovati Center za kulturne raziskave, 1972 pa še Študijski center Nediža v Špetru; v tem času so začela vznikat številna kulturna društva z raznovrstnimi dejavnostmi (pevski zbori, gledališče, plesna folklor, likovno ustvarjanje itd.) (Namor 2015: 54–57).⁸

Kljub strogi zaprtosti državne meje med Italijo in Jugoslavijo po drugi svetovni vojni pa se je po letu 1950 mejni režim začel nekoliko sproščati; ko je stopil v veljavo Londonski memorandum, so bili odprti številni mejni prehodi med Jugoslavijo in Italijo. Največjo spodbudo za pretok ljudi in blaga čez mejo je omogočil Videmski sporazum, ki je obmejnemu prebivalstvu zelo olajšal življenje. Ljudje z obeh strani so začeli trgovati

⁶ Število prebivalcev se je med letoma 1951 in 1984 znižalo s 16.195 na 7669 ljudi, kar je več kot 52 % (Kalc 1997: 209).

⁷ Prvi dve številki sta izšli že 1953 in 1954, torej še pred uradno ustanovitvijo društva. Med letoma 1986 in 1990 koledar ni izhajal.

⁸ Podroben seznam z opisi društev v gl. Sancin in Lissiach 2016.

in si izmenjevati dobrine (Likar 2021: 158). Velik prispevek k tesnejši povezavi Posočja z Benečijo, Rezijo in Kanalsko dolino pomenijo novoletna srečanja Slovencev z obeh strani, ki so se začela 1971 (n. d.: 161), ter oblikovanje programa gospodarskega razvoja Posočja, Benečije in Rezije po rušilnem potresu 1976 (n. d.: 159). Vezi med pokrajinama so se v kulturnem in gospodarskem pogledu še močneje razmahnile po osamosvojitvi Slovenije leta 1991 in po odpravi meja ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo 2004 (Likar 2004; Ravnik 2015).

Že v 80. letih 20. stoletja so začeli v Benečiji potekati mladinski raziskovalni tabori z udeležbo raziskovalcev in mentorjev z obeh strani meje, leta 1992 tudi v Bardu z ustanovitvijo lokalnega etnografskega muzeja (Furlan 1993; Križnar 2006: 239–247).⁹ V zadnjem obdobju se obe strani meje aktivno povezuje s številnimi skupnimi projekti za ohranjanje kulturne, jezikovne in etnološke dediščine, med katerimi velja omeniti vsaj »Zborzbirk«,¹⁰ ki je vzpostavil sistem obmejnih muzejev, in »Jezik – Lingua«,¹¹ ki je promoviral dvojezičnost ter boljše poznavanje kulture in tradicije v pokrajinah ob slovensko-italijanski meji.

Z vidika izobraževanja v slovenščini se začnejo razmere v Beneški Sloveniji nekoliko izboljševati leta 1984 s prvima dvojezičnima vrtcem in šolo v Videmski pokrajini, ki se odpreta v Špetru. Izobraževalno središče je bilo sprva zasebno, šele po več letih uspešnega delovanja je postalo avtonomna državna šolska ustanova z vrtcem, osnovno in nižjo srednjo šolo (Gruden 1997: 275; Gruden 2015: 30–33). Toda to je daleč od Terskih dolin! Tu se slovenski knjižni jezik kot učni predmet poučuje zgolj v omejenem obsegu v osnovnih šolah z italijanskim učnim jezikom v občinah Bardo in Tipana, medtem ko se v nižjih srednjih šolah (višjih razredih osnovne šole po slovenskem sistemu) kljub prizadevanjem v zadnjih letih to ni uveljavilo (Ježovnik 2018: 98).

Zakon za zaščito Slovencev v Italiji in pravno priznanje slovenske narodne skupnosti je bil sprejet šele leta 2001 (ZZZSI 2001), deželni zakon »Norme regionali per la tutela della minoranza linguistica slovena«, ki opredeljuje manjšinske pravice v Videmski pokrajini (kamor sodijo tudi Terske in Nadiške doline), pa šele leta 2007 (Brezigar 2010). V letu 2006 je bil v Špetru ustanovljen Inštitut za slovensko kulturo, in sicer z namenom, da se koordinirano in bolj učinkovito spopadejo z vprašanjem utrjevanja, uveljavljanja in promocije slovenskega jezika in kulture. Obenem si inštitut prizadeva promovirati slovenski jezik in kulturo tudi v sosednjem furlanskem in italijanskem okolju (SV 4).¹²

Razmere se torej spreminjajo na bolje šele v zadnjih desetletjih. Vendar ne po vsej Benečiji, v oddaljenem terskem območju je namreč slovenski jezik na robu izumrtja. Po interpretacijah statističnih podatkov iz leta 1921 naj bi bilo še 12.083 govorcev terskega narečja, za leto 1974 je njihovo število ocenjeno na 3132. Po statističnih podatkih iz leta 2017 je v občinah Bardo in Tipana živelo skupaj 1367 ljudi. Toda med temi, kot ocenjuje

⁹ Predmeti za muzej so se na pobudo Viljema Černa začeli zbirati že kakih pet let pred potresom leta 1976 (Križnar 2006: 239).

¹⁰ Gl. SV2: <http://zborzbirk.zrc-sazu.si/> (dostop 4. 2. 2022).

¹¹ Gl. SV3: <https://www.smejse.it/2017/10/30/jezik-lingua> (dostop 4. 2. 2022).

¹² Gl. SV4: <https://www.mismotu.it/kdo-smo/> (dostop 1. 3. 2022).

Janoš Ježovnik na podlagi svojih terenskih raziskav med letoma 2013 in 2018, v zahodnem delu tersko narečje aktivno uporablja le še najstarejša generacija starih staršev, medtem ko generacija staršev, čeprav nekateri narečje razumejo in ga uporabljajo v komunikaciji s svojimi starši, rabe narečja ne predaja generaciji otrok; v vzhodnem delu je starostna meja aktivne rabe narečja nižja, vendar so mlajši govorci prav tako redki. V skrajnem zahodnem delu, npr. v krajih Fejplan (Flaipano) in Šmardenča (Sammardenchia) pa je narečje že izumrlo (Ježovnik 2018: 97). Jezikovno stanje bi (morda?) zmogla izboljšati edino sistemska uvedba učenja slovenskega jezika, in to z (dvojezično) šolo ali vsaj s tečaji narečja ali knjižnega jezika (Ježovnik 2020b).

Zgodovina pisnega izročila v Terskih dolinah nam, presenetljivo, pokaže dolgo tradicijo: iz Terskih dolin izvirata dva srednjeveška rokopisa, in sicer *Videmski rokopis* (1458) in *Črnjejski* ali *Čedadski rokopis* (1497); a po obetavnih začetkih v pisnem jezikovnem izročilu v Terskih dolinah (za razliko od Nadiških dolin) v naslednjih stoletjih, kolikor je doslej odkrito, ni veliko pisnih spomenikov. Pavle Merkù opozarja na rokopisne katekizme in pridige, ki se nahajajo v cerkvenih arhivih (Merkù 1978); šele od 90. let 20. stoletja izhajajo publikacije, v katerih se pojavlja pisna terščina (Šekli 2006: 162). Z Merkùjevim avtorstvom leta 1993 izide prvo berilo za pouk terskega narečja v osnovni šoli, z naslovom *Po našin: primo libro di lettura nel dialetto dell'Alta valle del Torre*. V letih 2000 in 2002 izidejo prevodi mašnih beril *Boava besieda: mašna berila za cierkve v Terskih dolinah*; besedila v terščini najdemo tudi na stenskih koledarjih, ki izhajajo v Bardu, Čaneboli in Tipani (Šekli 2006: 163). V italijansko-terški reviji *Mlada lipa*, prilogi Trinkovemu koledarju, je Bruna Balloch objavljala zapise folklornih pripovedi, ki jih je zapisala v svoji domači vasi Subid, leta 2010 izbor izide še v istoimenski monografski izdaji *Mlada lipa* (Balloch 2010); slednjo vsebinsko in z razširjenim krogom informatorjev na širšem terskem območju dopolnjuje še knjiga *Lučice na oknah* (Balloch 2018).

Za ta skrajni zahodnoslovenski in obenem slovanski etnični prostor so se že dolgo zanimali domači (slovenski) in tuji raziskovalci, največ s širokega polja filologije; v njihovih raziskavah se pogosto prepletajo vidiki dialektologije, onomastike, toponomastike, folkloristike in drugih sorodnih ved. Prve raziskave narečja na tem območju segajo v prvo polovico 19. stoletja z ruskim raziskovalcem Izmailom Sreznevskim (Sreznevskij 1841, 1844; prim. Bizjak 1946: 1). Bibliografski nabor za Beneško Slovenijo vključno z Rezijo od začetka 19. stoletja do 1946 vsebuje okoli 150 del (Bizjak 1946). Da so se raziskave in objave nepretrgoma nadaljevale tudi pozneje, do srede 90. let 20. stoletja, pregledno prikazuje izredno obsežna kritična bibliografija s kratkim opisom del, urejenih po znanstvenih vedah in tematikah, in sicer v celoti od najstarejših del do izida leta 1995 (Dapit 1995a). Za naslednja leta vse do današnjih dni pa so bibliografski podatki vsako leto zbrani v Trinkovem koledarju, iz česar je razvidno, da se raziskovanje in publiciranje v tem in o tem prostoru še vedno živahno nadaljujeta.

V mnogih člankih najdemo zapise folklornega gradiva, izšlo pa je tudi nekaj monografskih objav. Jan Baudouin de Courtenay je že leta 1904 objavil zbirko folklornih besedil *Materialen zur südslavischen Dialektologie und Ethnographie II / Materiały dla jużnoslawjanskoj dialektologii i etnografii*; besedila je zbiral v Terskih dolinah leta 1873

in 1901 in so predstavljala podlago za tersko narečno slovnico in slovar.¹³ Pavle Merku je gradivo nabiral v začetku 70. let 20. stoletja in ga objavil v znanstveni monografiji *Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji* (Merku 1976); na podlagi terenskega gradiva je nastajal tudi terski narečni slovar.¹⁴ Obe zbirki prinašata pravljice, povedke, pregovore, pesmi, molitve in drugo folklorno gradivo v natančni dialektološki transkripciji in sta opremljeni s številnimi komentarji v zvezi z jezikom, vsebino in metapodatki; gradivo je bilo dokumentirano pri številnih informatorjih v mnogih vaseh po Terskih dolinah (Merkujeva monografija sicer obsega celotno območje, kjer živijo Slovenci v Italiji). Zaradi fonetičnega zapisa in zapletenega znanstvenega aparata, pri Baudouinu pa še besedil (opomb, sklicev in prevodov ...) v nemškem in ruskem jeziku sta zbirki nadvse pomemben in dragocen vir predvsem za raziskovalce. Zbirko folklornega gradiva Milka Matičetovega iz leta 1940 lahko umestimo prav na sredo časovnega obdobja, ki je preteklo med Baudouinovo in Merkujevo zbirko. Tudi Matičetov je hkrati pripravljaj zapiske za slovar (gl. RV5).¹⁵

Tersko pripovedno in drugo folklorno gradivo, namenjeno lokalnemu prostoru, torej za širšo javnost, najdemo v že omenjenih knjigah Brune Balloch. Avtorica je v svojem domačem govoru zapisala bogat nabor lokalnih folklornih besedil, kot so pravljice, povedke in druge folklorne pripovedi, npr. o vremenskih pojavih, zdravilstvu, šegah in navadah; poenostavljenemu narečnemu zapisu sledi prevod v italijanščino. Prva knjiga *Mlada lipa* (2010) prinaša 233 enot, druga *Lučice na oknah* (2018) pa jih vsebuje 172. Z veliko pomočjo dialektologinje Danile Zuljan Kumar zapisi v obeh knjigah dosegajo veliko več kot zgolj poljudni nivo.¹⁶ Strokovno težo knjigama doda še sodelovanje folklorista in jezikoslovca Roberta Dapita, ki je zbirateljici pomagal gradivo razvrstiti v vsebinske sklope glede na motive. Roberto Dapit napiše tudi spremno študijo, v kateri poudari, da ima gradivo Brune Balloch izjemno etnografsko in folkloristično vrednost, pa ne le v številčnosti motivov in pripovednih zvrsti, temveč tudi v tem, da gradivo omogoča primerjave s sosednjimi območji in še veliko širše, celo globalno.¹⁷ Pri tem posebej

¹³ J. Baudouin de Courtenay je izdal številne razprave v zvezi z dialekti pri Slovencih v Italiji; v znanstveni slovar urejeno tersko gradivo je izšlo leta 2009 z naslovom *Il Glossario del dialetto del Torre di Jan Baudouin de Courtenay*; Baudouinove zapise je v sodelovanju s Karmen Kenda-Jež in Petrom Weissom uredila Liliana Spinuzzi Monai.

¹⁴ Merkujevo slovarsko gradivo hrani Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, skrbnika sta Peter Weiss in Karmen Kenda-Jež; v izvornih Merkujevih zapisih so gesla komentirana v italijanskem jeziku.

¹⁵ Nekaj jezikoslovnih zabeležk Milka Matičetovega je v skenih priloženih ob koncu poglavja s folklornim gradivom (gl. str. 194).

¹⁶ Jezikovne vidike in pojasnila o redakciji je Danila Zuljan Kumar opisala v spremnih besedilih h knjigama (2010: 27–40, 2018: 38–53).

¹⁷ Primerjave so mogoče s slovenskim pripovednim gradivom sosedov iz Nadiških dolin, Rezije in Posočja, objavljenim v monografijah, npr.: *Narrativa di tradizione orale in Val Natisone*, v kateri je 21 besedil v narečju in italijanskem prevodu, ki ustrezajo mednarodni klasifikaciji Aarne - Thompson (Iussa 1993; prim. Dapit 1995: 101); zbirka pripovedi *Od Idrije do Nediže* (Tomasetig 2010), ki prinaša 578 enot folklornih pripovedi, zapisanih v narečju in italijanskem prevodu; *Zverinice iz Rezije* (Matičetov 1973) s 60 enotami v knjižni slovenščini, nekatere tudi v narečju; *Zlati Bogatin* (Dolenc 1992), 190 enot z Bovškega, Kobariškega in Tolminskega; *Na rdečem oblaku vinograd rase: pravce n štorje od Matajurja do Korade* (Medvešček 1990) s 117 enotami; *Leggende del Friuli e delle Alpi Giulie* (Mailly 1986); knjige v zbirki *Miti, Fabie e Legende del Friuli Storico*, ki jo izdaja Istituto di Ricerca Achille Tellini ...

razdela univerzalnost nekaterih enot, še posebej pravljic, ki ustrezajo mednarodnemu tipnemu indeksu A. Aarneja, S. Thompsona in H. J. Utherja (*The Types of International Folktales*, 2004) (Dapit 2010: 15–36, 2018: 6–37).

V 55. knjigi zbirke *Glasovi* z naslovom *Vartac – Moja vas*, ki je izšla leta 2020, sta urednica knjižne zbirke Marija Stanonik in Iva Potočnik uredili folklorno gradivo, ki je prispelo na natečaj *Moja vas* v organizaciji Študijskega centra Nadiža iz Špetra med letoma 1974 in 2001. Gradivo so zapisovali otroci s celotnega območja, kjer živijo Slovenci v Italiji, največ iz Videmske pokrajine, torej tudi iz Terskih dolin. Gradivo obsega 366 enot in je bilo objavljeno v zveščicah z naslovom *Vartac*.¹⁸

Če k zgoraj naštetim prištejemo pričujočo monografsko zbirko Milka Matičetovega ter dodamo še številne članke in druge prispevke, ki objavljajo in z različnih fokusov obravnavajo slovstveno folkloro v Teru in Beneški Sloveniji nasploh, lahko sklenemo, da je folklorno izročilo izdatno dokumentirano in s tem trajno ohranjeno (vsaj!) v zapisu.

¹⁸ Folklorno gradivo v Terskih dolinah, čeprav že z nekaj literarne nadgradnje, mdr. dopolnjuje zbirka *Orlojč an druge pravace. L'orologio e altre storie* (Moderiano 2017); tudi tu je za osnovni pregled poenostavljenega narečnega zapisa poskrbela dialektologinja Danila Zuljan Kumar; knjiga je brez metapodatkov o informatorjih in številčenja enot.

Barbara Ivančič Kutin

TERENSKI OBISK MATIČETOVEGA V TERU 1940: PRVOOSEBNI VTISI IN STROKOVNA RAZMIŠLJANJA

Milko je že kot trinajstletni dijak začutil veselje do narodopisnega dela, s katerim se je srečal pod vodstvom Virgila Ščeka, duhovnika in rodoljuba. Ta je kot mentor Kraškega krožka dijake iz okolice Avberja spodbujal k terenskemu zapisovanju folklornega gradiva (Matičetov v Terseglav 1992: 69; gl. tudi Zlobec 2001). Fantom je Šček kupil celo kotlič, rekoč: »Boste že kotlič kam obesili in skuhali polento, ko se boste ustavili« (Stanonik 1989: 114, 115). Iz teh začetkov se je začela razvijati globoka ljubezen in življenjsko poslanstvo Milka Matičetovega.

V skrajno vzhodni del Terskih dolin je Milko Matičetov prvič vstopil leta 1938, in sicer z breginjske strani. Folklorno gradivo je med 23. in 26. avgustom dokumentiral v vaseh Brezje in Prosnid, kjer je našel 20 folklornih enot, med njimi variante folklornih molitev »Zlati Očenaš« in »Marijine sanje«, nekaj kratkih nabožnih pesmic in koledniško voščilo (RV6).¹⁹ Enote je opremil s podatki o pripovedovalcu (ime, priimek, starost) in z nekaj drugimi sprotnimi opombami, ki se nanašajo na pojasnjevanje vsebine, besed, situacije, odgovore na poizvedovanje o morebitnem drugem gradivu, kot npr. o tem, ali so informatorji že kdaj slišali za svetega Andreja, ki je dvakrat rojen bil; prav to je bila pozneje, leta 1955, tema njegove doktorske študije *Sežgani in prerojeni človek* (Matičetov 1961a).²⁰ Gradivo v zvezku je pozneje, verjetno v študentskih letih, oštevilčil²¹ ter pripisal opombe, npr. o variantah, če jih je zasledil v drugih objavah, npr. v gradivu Renate Steccati²² ali v Štrekljevi zbirki *Slovenske narodne pesmi*. Prav tako je Milko Matičetov v letu 1938 prvič stopil na rezijanska tla v vasi Učja (gl. Matičetov 1972b: 8). Marsikatera folklorna enota, ki jo je Matičetov zapisal do leta 1940 v petih terenskih zvezkih *Slovenske narodne pesmi 1–5*, je bila na tem območju živa še v 70. letih 20. stoletja (gl. Merku 1976) pa tudi v zadnjem desetletju (gl. npr. Ivančič Kutin 2014a, 2014b, 2015, 2018).

¹⁹ Zvezek *Narodne pesmi 3* (RV6) je formata A5 in vsebuje zapise gradiva iz različnih krajev zahodne Slovenije, večinoma iz leta 1938. Zvezek je v arhiv ISN prišel leta 2016 v zapuščini Matičetovega. Enote se nahajajo na straneh 42–53, oštevilčenih je 21, vendar je pod zaporedno številko 765 le opomba. Delček tega gradiva je Matičetov še istega leta objavil v glasilu *Brinjevke*, in sicer enoti 769 in 770, ki sta združeni v eno, ter enoti 766 in 756 (RV9: 25, 26). Gradivo je v celoti predstavljeno in objavljeno v Ivančič Kutin 2022.

²⁰ Že v listu *Gmajna* leta 1936 je objavil folklorno pesem »Sveti Andrej je dvakrat rojen bil«, leta 1940 pa je o tej snovi v italijanščini objavil poglobljeni članek »Sant' Andrea nasce due volte: in una poesia narrativa dal Carso Triestino« (Matičetov 1940).

²¹ Gradivo iz Brezj in Prosnida si sledi od enote 753 do 772.

²² Leta 1947 je Matičetov objavil razpravo »Renata Steccati in njeni zapisi beneškoslovenskih ljudskih pesmi«, v kateri je z njenim dovoljenjem priobčil gradivo, ki ga sama še ni objavila v reviji *Ce fastu* (1932: 228) in v *Revista di letteratura slave* (1932) – že objavljeno gradivo je tedaj izšlo tudi v reviji *Luč IX* (1933) (prim. Matičetov 1947).

Njegovo naslednje terensko dokumentiranje v Terskih dolinah se je odvijalo avgusta 1940 ter na silvestrovo istega leta in novega leta dan 1941, ko je že bil študent klasične in moderne filologije na padovanski univerzi; nanj so še posebej naredili vtis profesorji, ki so v predavanja vključevali folklorne snovi: v Zadru rojeni Arturo Cronia, predavatelj srbohrvaščine, ki je prevajal hrvaške ljudske pesmi, romanist Ramiro Ortiz, specialist za Balkan, in Carlo Tagliavini, predavatelj splošnega jezikoslovja, pri katerem so študentje zapisovali govorna narečna besedila (Terseglav 1989: 116; Stanonik 2013: 430). S potjo v Ter je Matičetov praktično preizkušal, opazoval in samoreflektivno razmišljal o etnografskem in folklorističnem raziskovanju; tudi na tej podlagi je pozneje opisal metodologijo in podal nekaj pomembnih teoretičnih ugotovitev o terenskem delu, informatorjih, sprotne zapisovanju iz ust pripovedovalca, gradivu ipd. (npr. v Matičetov 1948a, 1948b, 1956b idr.).

Matičetov je svojo pot v Ter opisal v različnih člankih. Najstarejša najdena zabeležka (tipkopis) *Med terskimi Slovenci: Laž in resnica – pravljica in stvarnost* je iz leta 1947; po slogu sodeč je bila pripravljena za otroke ali mladino.

Povrnimo se za hip v leto 1940. Seveda samo v mislih, ker smo v teh sedmih letih prehodili tako dolgo in naporno pot ter prestali toliko gorja, da ga prav gotovo ni med nami, ki bi se mu drugače ljubilo nazaj. Teklo je torej leto 1940. Sam ne vem, kje se mi je porodila želja preživeti del svojih počitnic med Beneškimi Slovenci v Teru na skrajnem zapadu slovenskega jezikovnega področja. Ali je bilo med mojimi kraškimi rojaki ali v prijateljski družbi tu v Trstu ali med štirimi stenami študentske sobice v Padovi – o tem nima pomena ugibati. Želja se je spremenila v sklep. Prve dni v avgustu l. 1940 zajahal sem svojega konjiča – kolo – in jo veselo mahnil skozi Gorico in Videm naravnost v Ter. Tistim, ki še niste bili tam, moram povedati, da je Ter prijazna slovenska vas ob gornjem toku reke istega imena. Po reki Ter pa je ime »Terjani« ali »terski Slovenci« prešlo tudi na prebivalce sosednjih vasi in celo v dolino Karnajte. Da prehitim morebitna vprašanja, naj povem še to, da imajo Terjani za sosede: na severu Rezijane, na vzhodu Nadiške Slovence, na jugu in zapadu Furlane. Upravno središče in največja vas terskih Slovencev je Brdo (uradno Lusevera), sedež občine. Prvi večji kraj, trg Čenta ali Tarcento, pa je že zunaj slovenskega jezikovnega ozemlja. Prav s te strani, torej s furlanske ravnine, pa je najlažji dohod med Terjane in zato sem si tudi jaz leta 1940. izbral to pot. »Kaj si pa tam iskal?« me vprašate. Jaz pa vprašam vas: »Ali mi boste verjeli, če odgovorim po pravici? Ali se mi ne boste smejali v brk? No, bomo videli, povem vam: pravljice sem šel poslušat. [...] Potrpite, takoj vam bom pojasnil, kako je to in zakaj je to dobro. (RV 8)

V spremnem besedilu h knjigi *Sada te povien / Ora ti racconto*²³ Raffaele Iussa izvemo, da je Matičetov pot v Ter začel z obiskom pri Ivanu Trinku v Tarčmunu.

²³ Knjigo je ilustrirala Ilde Chiabudini.

V avgustu 1940 me je pot peljala skozi Nadiško dolino in zaželel sem si spoznati osebno monsinjorja Ivana Trinka. Odložil sem kolo v sovodenjski ravnini nekje v vznožju Tarčmuna in po strmi stezi dosegel kraj, kjer je videnski profesor preživiljal svoja poletja na domu, ki si ga je postavil v svoji rojstni vasi. Trinko je bil zame tisti, ki je nekdanjim avstrijskim Slovincem odkril beneške »Krivojpete«, ki je po domačem izročilu oblikoval »pravco« o vojski med psom in volkom in ki je nam primorskim dečkom v knjigi Paglavci (Gorica 1929) natresel kup tako doživetih zgodbic, da smo se mladi bravci s Krasa, Pivke, Vipave in Tolmina nehote identificirali z beneškimi vrstniki in ž njim, njihovim rojakom. Ko me je popeljal po svoji vasi, sem ga previdno vprašal, kako je tod »s pravcami« danes. Kratek odsekan odgovor, češ: »Danes – pisalo se je leta 1940 – pri nas, žal, ni moč najti nič več takega!«, me je pretresel. Tega namreč ni rekel kdorsibodi, ampak nekdo, ki je bil v mojih očeh vedež in prerok. Odšel sem v dolino hudo prizadet in potr, vendar s prikrito slutnjo, da morda le ne bo držalo, kar sem pravkar slišal.

Slutil sem prav, saj mi je že naslednji dan v Barnasu, onkraj Nadiže stari »munih« Costaperaria povedal prav lepo »pravco«; v Teru, kamor sem bil takrat namenjen in kjer sem prebil malone ves mesec, pa so se kmalu na stežaj odprle zapornice: predme je prvič v mojem terenskem delu pljusnila pravcata povodenj »pravic«, Podbardan sem odkril mojstrico besede Regino Cramaro Količeso in za povrh zapisal tudi nekaj živalskih iz Učje, kot skromno akontacijo neverjetnega bogastva, ki nam ga je od leta 1962 naprej vrgla v naročje rezijanska »tisoč in ena noč«. (Matičetov 1995: 5)

Matičetov srečanja z dobrimi slovenskimi pravljicarji opiše v uvodniku »Beseda ob splojitvi nove knjižne zbirke« v prvi knjigi zbirke Naši pravljicarji, *Anton Dremelj - Resnik* (Matičetov in Štefan 2010); dragocen odstavek nameni tudi spominu na iskanje pripovedovalcev v Teru:

Na desnem bregu reke Ter (ital. Torre) v vasi Ter (ital. Pradielis) sem se nastanil v hiši po domače pri Ciljési. [...] Ker mi v Teru niso mogli pokazati osebe, ki bi znala kaj pripovedovati, sem se podal v sosednjo vas, Pod Bárdan (uradno Cesariis). Tudi tam ob prvem informativnem obisku nisem imel sreče. Na kogarkoli sem se obrnil, vsak mi je zatrjeval, da 'právic' pri njih ne zna nihče. Poparjen sem zapuščal naselje po strmem bregu navzdol. Kar zaslišim za sabo otroško vpitje in zagledam trop otročadi, kako teče za mano in mi maha, naj počakam. Ko smo prišli skupaj, so mi povedali, da jih pošilja ta in ta, ki bi mi rada povedala nekaj 'právic'. Kajpada mi ni bilo treba reči dvakrat! S spremstvom vred sem se pognal po stezi navzgor in tokrat res zadel na pravi naslov. V polmraku ob nizkem ognjišču je sedela, sključena v dve gubé, Režina Krámaro

po domače Količesa, pravljíčarka, da malo takih! Samo 13²⁴ pravljič mi je povedala do zadnjega slovesa in čeprav sem skoraj vse slišal kasneje tudi drugod, spet in spet ponavljam, da je v njih razlita posebna, enkratna milina. (Matičeto 2010: 12)

Regina Kramaro, ki so jo po hišnem imenu »pri Količu« domačini imenovali Količesa, »bolehná, malokrvna Terjanka, ki bi ji človek lahko prisodil poljubno starost med štiridesetimi in šestdesetimi let« (Matičeto 1948b: 3, 4), je na Matičetovega naredila poseben vtis. V svojih zgodnjih člankih jo je omenjal kot eno izmed najboljših pripovedovalk. Njeno pripovedovanje pravljíce o nezvesti sestri primerja z literarno ubeseditvijo sorodnih motivov v delu *Brat in ljubi* Josipa Jurčiča, kjer ugotavlja, da »Reginina pravljica v ničemer ne zaostaja za dolenjsko Jurčičevo, ne po zunanji znanstveni niti po notranji umetniški vrednosti. Sicer pa ne more biti sporno, da imamo opravka z živim organizmom, ki se razvija pod vplivom notranjih in zunanjih sil tako pri ustnem kot pri knjižnem izročilu.« (Matičeto 1948b: 10)

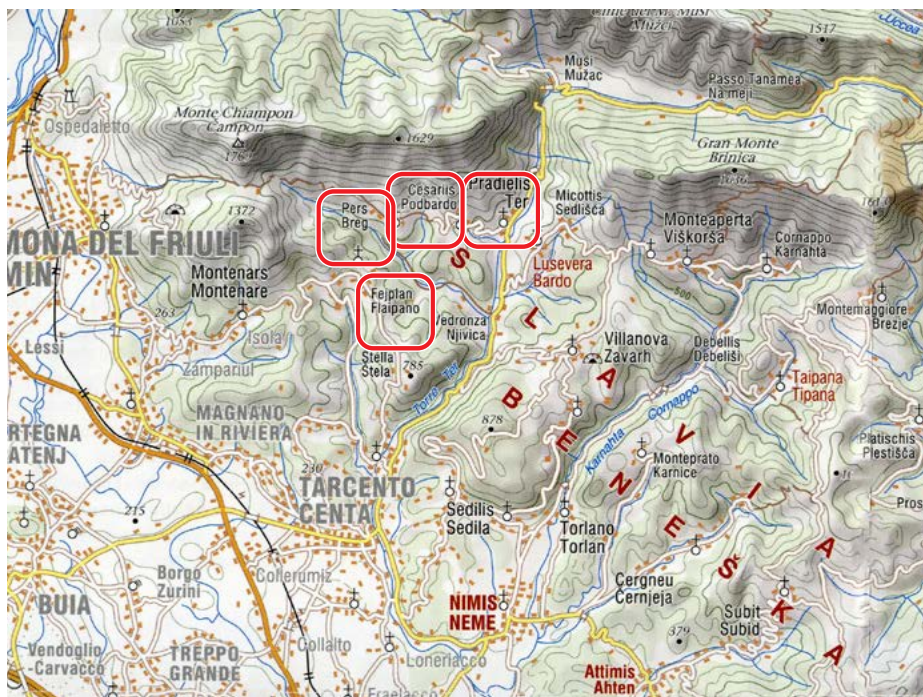
Res, da je bila 50-letna Redžina Krámaro, »Količesa« iz Podbarda, njegova najboljša pripovedovalka, ki mu je povedala kar 17 enot, a še zdaleč ne edina. Matičetovemu je v Teru pripovedovalo kar 41 oseb, žensk, moških in otrok, navedenih z imenom in priimkom ter hišnim imenom ali vzdevkom (ali pa vsaj nekaj od tega); poleg teh je v seznamu informatorjev še kategorija neznanih pripovedovalcev – podatki so se izgubili, zamešali ali pa jih raziskovalec ni uspel zapisati, vsi pa so bili iz vasi Ter in so vsi skupaj prispevali šest enot. V onomastičnem popisu priimkov in hišnih imen v Terski dolini (Dapit 2001) najdemo skoraj vsa imena s seznama informatorjev; nekateri priimki obstajajo tudi kot hišno ime, zato v seznamu nismo mogli vselej določiti, za katero vrsto imena gre (npr. Kulinka, gl. Dapit 2001: 34, 35 in 137). Starostni razpon pripovedovalcev je velik: od manj kot desetletnega otroka do starejših od 80 let. To Matičeto ponazori s tabelo (*Slika 5*).

Starost informatorjev v letih										
do 10	10–14	15–19	20–29	30–39	40–49	50–59	60–69	70–78	nad 80	neznano
1	2	9	4	2	4	7	5	2	2	4

Slika 5.

Vsaka vas ima vsaj enega, navadno pa več dobrih pripovedovalcev, moških ali ženskih. V vasi Ter sem leta 1940. čul bajati otroka 10. let Lidia Góbiča, ki mi je gladko narekoval štiri »právíce« (dve legendi in dve šaljivi pripovedi). V Beneški Sloveniji slovensko ljudstvo sploh nima nobene druge duhovne hrane v materinem jeziku, zato je bajanje edina priložnost za besedno-umetniško izživljanje (za pripovedovalca) in doživljanje (za poslušalce). (Matičeto 1948a: 33, 34)

²⁴ V drugem članku navaja, da mu je Redžina Kramaro narekovala 16 različnih »pravíc«, med njimi nekaj precej dolgih (Matičeto 1948b: 4).

Slika 6. Zemljevid z označenimi točkami krajev zapisa. Pokrajina Viden, pregledna karta, priloga v publikaciji *MI SMO TU* (Cernetig in Negro 2015). Podlaga GURS, Državna pregledna karta, 1: 250 000.

Gradivo v pričujoči knjigi je Matičetov zapisal v vasi Ter (Pradielis) – 72 enot; Pod Brdom / Podbardo (Cesariis) – 26 enot; Breg (Pers) – 8 enot; Fejplan (Flaipano) – 2 enoti (Slika 7).²⁵

Ter: 72 tekstov									
	2		4	5	6	7		9	
11	12	13	14	15	16		18	19	
21						27		29	
31		33			36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	<u>49</u>	50
51							58		60
61	62				66	67	68	69	
	72	73	74	75	76	77	78	79	
81	92	83	84	85	86	87	88	89	90
91		93	94			97	<u>98</u>		
101	102	103		105	106	107	108	109	

²⁵ V Teru so bile nastanjene tudi tri ženice iz Rezije, od njih je nabral tudi nekaj rezijanskega gradiva (mdr. »Godec pred peklom«, pravljice o volku in lisici itd.). Neredigiran prepis tabel iz RV3.

Pod brdom: 26 tekstov									
1		3					8		10
						17			20
		23	24	25			28		30
	32		34	35					
								<u>49</u>	
	52	53			56	57		59	
		63	64						70
71									80
	82								
				95					
Breg: 8 tekstov; Fejplan: 2 teksta									
	<u>22</u>					26			
								<u>49</u>	
			54	55					
				65					
						96		<u>98</u>	99
									100
			104						110

Slika 7. Pregled po krajih dokumentiranja in zaporednih številkah enot gradiva.

Pri vseh informatorjih skupaj je Matičetov dokumentiral 110 enot (od tega 47 pravljič in povedk). Doslej so bile objavljene le posamične enote v različnih člankih.²⁶ Osebna izkušnja pri delu z ljudmi in dokumentirano gradivo so mu odprli razgled na mnoge vidike kulture v Terskih dolinah, ki jih, pogosto neločljivo prepletene, združuje v folkloristične, dialektološke, terminološke, sociolingvistične in druge ugotovitve. Pri Terjanih opazi, da poimenujejo vse, kar se pripoveduje, »právicá«, in »éant«, vse, kar se poje.²⁷ V opombi pa Matičetov doda, da poznajo tudi izraz »peti«, a pomeni to, kar drugod po Slovenskem pomeni beseda moliti (Matičetov 1948a: 33). O stanju ljudske

²⁶ V katerih člankih je Matičetov objavil svoje gradivo, natančneje piše M. Kropelj Telban v naslednjem poglavju »Vsebinsko-žanrski oris terskega gradiva Milka Matičetovega«. Matičetov je tersko gradivo dal na razpolago kolegom, npr. jezikoslovcu Pavletu Merkùju, da ga je upošteval v svojih raziskavah terskega narečja (Merkù 1980: 168).

²⁷ Gl. tudi na strani 41.

pesmi v 40. letih 20. stoletja na podlagi svojih opazovanj, zlasti v Beneški Sloveniji, Matičetov poda naslednje poročilo.

Med raznimi oblikami ljudskih pesmi je pripovedna pesem ohranjena tu in tam kot relikv v spominu starih ljudi, ali pa si je nekoliko podaljšala življenje, če je prišla v obredno funkcijo (n. pr. pri koledovanju, pri varovanju mrliča ipd.);²⁸ netvorna je verjetno postala proti koncu 18. stoletja, svojo čisto pripovedno funkcijo pa je izgubila kakih sto let kasneje. Obredne pesmi izginjajo s starim obredjem vred; trdožive so le zagovorne formule (krajše in tudi daljše), v Beneški Sloveniji morda bolj, kot kjerkoli drugod. Nabožne pesmi, zlasti daljše pripovedno-nabožne oblike odmirajo ali pa se spreminjajo; poznam primer, ko so otroci šestih do desetih let v Beneški Sloveniji (verski čut je tam še posebej zrahljan) zložili parodijo pesemske skupine »Jezus mašuje«. Res žive, se pravi take, da imajo še v sebi tvorno moč, so danes na slovenskem zapadu ljubezenske pesmi (vsaj deloma), v polni meri pa otroške in razne satirične pesmi (vaške, imenske in druge zbadljivke). (Matičetov 1948a: 33)

S primerom pripovedovanja Regine Krámaro Matičetov preusmeri raziskovalni fokus od zgolj teksta tudi k nosilcu oz. avtorju ubeseditve, pripovedovalcu, in k opisu drugih okoliščin življenja, dela in ustvarjanja nosilca ter pomenu slovstvene folklore – besedne umetnosti govorenega jezika. Ta način raziskovanja so v prvi polovici 20. stoletja v terenskih raziskavah, predvsem folklornih pesmi, začeli prakticirati Matija Murko (Murko 1953), Milman Parry (Bartók in Lord 1951) in Gyula Ortutay (Ortutay [1940] 1972).

Na razvojni poti tako ustnega kakor knjižnega izročila še noben korak ni bil storjen zgolj po naključju (čeprav je iskanje vzrokov in posledic včasih trd oreh). Nosilci folklore – pripovedovalci iz ljudstva so kakor dolga neprekinjena vrsta nadarjenih posameznikov, ki starodavna izročila deloma sprejemajo, deloma zavračajo, jih zdaj hranijo kolikor moči nespremenjena, zdaj pa ustvarjalno preoblikujejo, jim prilivajo iz svojih ter svojega časa izkušenj in doživetij, ali celo popolnoma znova, v vsakem primeru pa svoje notranje bogastvo posredujejo okolici in s tem mladim rodovom – prihodnosti. In kakor se pri knjižnem izročilu ne zadovoljimo z občudovanjem ali s preučevanjem samih del, ampak se nujno ukvarjamo tudi z avtorji, ohranjevalci in posredniki teh del, tako moramo tudi pri ustnem izročilu posvečati vso pažnjo nosilcem izročila. Ljudska besedna umetnost ni nekaj abstraktnega, brezosebnega, zato skušajmo se približati današnjim čuvarjem te umetnosti, seznanjajmo se z dobrimi pripovedovalci

²⁸ V Teru je Matičetov pri informatorki Žvani Siega, rojeni 1860 v Belem Potoku v Reziji in primoženi v Ter leta 1895, dvakrat (26. 8. 1940 in 1. 1. 1941) zapisal epsko pesem, ki opeva snov iz »Godca pred peklom«. Matičetov (1944: 29) opazi jezikovne prilagoditve pesmi iz rezijanskega v terski govor pri Žvaninih hčerah Džineji in Jevici, rojenih v Teru; več o tem gl. na straneh 56 in 57.

in pevci, odkrivajmo med ljudstvom skrite talente. Na širokem in privlačnem polju slovenske folklore, kjer je še sploh veliko neizhोजेnih stez in potov, bi bila to zelo hvaležna naloga – zlasti za mlade ljudi brez predsodkov. Nadaljnja usoda slovenske folkloristike je namreč v dobri meri odvisna prav od mladih moči – od strokovno pripravljenih in navdušenih delavcev. (Matičeto 1948b: 10, 11)

Poleg konteksta pripovedovanja opazuje tudi teksturo, torej način, kako je pripoved ubesedena, uprizorjena. Za Regino Kramaro ugotavlja, da zna kljub mirnemu in tihemu pripovedovanju močno pritegniti zanimanje svojega občinstva. Na primeru njenega odlomka zgodbe o nezvesti sestri pokaže, da je težišče na dvogovorih, s katerimi razgiba pripoved in ji ustvari dramski značaj, pripovedovalca pa primerja z dramskim igralcem.

Pripovedovalec – podobno kakor igralec – se dobro zaveda, da ima pred sabo poslušalce, občinstvo, s katerim je med svojim podajanjem najtesneje povezan. Zato moramo pri branju in presoji folklornih tekstov zmeraj upoštevati, da so bili prvotno namenjeni akustičnemu dojemanju. Nikakor nas ne smejo motiti pogosti »in«, »potem«, »spet«, ponavljanja in drugi taki besedni pripomočki, s katerimi si ljudski pripovedovalec pomaga pri stavčni oz. smiselni gradnji zgodbe. Pri prenosu žive ljudske pripovedi na papir – to se pravi v konvencionalne ojnice pravopisa, ločil, stavkov in odstavkov – je največja nevarnost ta, da se zabriše svežina in neposrednost ustnega podajanja. Seveda nekega ustaljenega ustnega »teksta« sploh ni: isti pripovedovalec bo namreč ob drugem času, ob drugačnem razpoloženju in pred drugimi poslušalci zgodbo zasukal drugače. Prav zato pa bo tudi folklorist gledal, da ujame najugodnejšo priložnost, da si zagotovi pogoje za uspeh – za dober zapis. (Matičeto 1948b: 10)

Z upoštevanjem teksta, konteksta (pripovedovalca in vseh drugih okoliščin) ter teksture (načina, kako je pripoved pripovedovana) Matičeto upošteva vse tri ravnine folklornega dogodka; to je več kot poldrugo desetletje pred objavo ameriškega zbornika z utemeljitvijo teorije o folklornem dogodku (Dundes 1965), s katero so postavljene smernice sodobnega folklorističnega raziskovanja, ki veljajo še danes.

Svoje doživljanje okolja in ljudi v povezavi s folklorističnim delom v Teru Matičeto navdušeno opiše v pismu svojemu dekletu in bodoči ženi Vidi (odlomek):

S svoje strani bi jaz vendarle volil Rezijo, če bi mi dali na izbiro, kam naj grem na počitnice mesec dni. Tu sem včasih tako razigran, da bi skakal tri metre od tal! To se godi po trikrat štirikrat na teden, seveda ne periodično, ker ne izvem vsak dan kaj posebno »lepega«. (»Lepo« je zame v »rezijanski« interpretaciji n. pr. to, kar sem Ti deloma navedel v neki razglednici, oni zagovor proti kačjemu strupu, čigar rokopis je star sto let,

vsebina pa 700. Rekla boš, da so pač čisto profesorski estetski nazori, a to ni važno.) Kar drži, je, da sem ob takih prilikah vesel. In še nekaj mi daje zadoščenje: da naletim pri ljudeh najprej na nezaupanje, nato počasi se to spremeni v – hvaležnost, da se zanje zanimam, da si zapisujem njih govornico, starine, legende. Danes teden sem že korakal iz vasi, ko je stara ženica poslala za mano vnučka. Prisopihal je in povedal, da je nona čula, da nekdo išče tako in tako ... In vrnil sem se in imel pisanja za dve uri. N. pr. pesmica »Tam na eni ravnici« v dialektu: [...]

In še legendo je povedala o sv. Petru in Jezusu, ki sta potovala. Peter se je s svojo muhavostjo zameril Gospodu. Ko ga je jela mučiti žeja, ni bilo vode. Moral se je zadovoljiti s tako, ki teče, izhaja enemu zlodeju iz ust. V zanimivem tukajšnjem narečju: »Je voda, ma 'na vyhaja nĕmu damónĕhu 'un z ust!« In ta govornica! Ko takrat, ko je Ulrich pozdravil »Buge was primi ... Bratr, sestřa, ćaća (= oče), doet (= mož), nunić (= fant), obratiti (= obrniti), ćun iti (bom šel)« itd. Ne šteje mi v zlo, četudi spregovorim o takih stvareh, ki tebe morda ne zanimajo. Kane mi s peresa to pač, s čemer se zdaj ukvarjam. Pred vrati moje sobice gospodinja pridno vrti kolovrat. Milko pa od daleč poljublja Lepo Vido. Kar mirno piši sem. Je prelepo in preveč »žetve«, da bi šel proč. Najbrž jo bom septembra kar od tu mahnil v Benetke na kongres.«²⁹

V času, ko je Matičetov obiskal Ter, leta 1940, je bilo jezikovno stanje kljub odsotnosti šol povsem drugačno od današnjega. Njegov opis pokrajine, ljudi, predvsem pa njihovega jezika in besednega ustvarjanja lahko razberemo iz nadaljevanja že omenjenega poljudnega besedila v tipkopisu iz leta 1947.

V Teru, če tega še niste vedeli, nikoli niso imeli slovenske šole – ne pred 50 leti, niso je imeli 1940. in tudi 1947. je nimajo. Kaj pa je pravzaprav »slovenščina«, kaj bi z njo? Terjani vendar govore oz. »čekeraĵo« svoj »lengáč« (narečje), pišejo in berejo pa italijanski. Mar je v tem kaj narobe? Saj oni nimajo nič proti temu! »Zadovoljni« so, kakor je ... No, pa pustimo zdaj to: danes je pač tako, ker drugače ne gre. A zapomnimo si le lahko, da ni bilo vedno tako!³⁰ Leta 1497. – to je natančno pred 450 leti – je notar Johannes prevedel iz latinske knjige ustanov (Liber foundationum) vse stare zaznamke v krajevno tersko narečje. To se je zgodilo v vasi Črnjev, na prošnjo predstojnika bratovščine sv. Marije in z željo črnjevske soseske. Ti črnjevski zapiski imajo v zgodovini slovenskega

²⁹ Del tu navedenega pisma je v knjigi Bedenice (ur. Premrl 2019: 30), celoten prepis mi je posredovala hči Milka Matičetovega ga. Zarja Koliševski, za kar se ji lepo zahvaljujem.

³⁰ »Zadovoljni so« je Matičetov dal v narekovaj, s čimer je nedvoumno povedal, da ni tako, kar je še bolj poudaril s »pustimo zdaj to«, saj je to problem, o katerem ni razpravljati; kljub temu svoje mnenje poda v razlagi, da »ni bilo vselej tako«.

pismenstva svoje častno mesto, ker so bili do nedavnega prvi točno datirani spomenik slovenskega jezika. Kljub temu pa danes v teh krajih ni šol, mislim slovenskih šol. Slovenskih šol nima ne Črnjev, ne Subid, ne Veškorsa, ne Tipana, ne Brdo, ne Njivica, ne Ter, ne Pod-Brdo, kaj šele Breg in Fejplan. Prešeren, Gregorčič in Cankar so tam neznana imena. Vendar pa – glejte čudo – današnja govorica Terjanov je presenetljivo podobna tisti govoric, ki je donela na uho Janezu iz Krka pred 450 leti. Ne verjamete? Žal, da zaslužnega notarja ne moremo več priklicati za pričo, le njegovi zapiski so nam na razpolago v znanstvenih knjižnicah pri nas in celo na tujem.

V članku »O etnografiji zapadnih Slovencev« (Matičeto 1948a) sociolingvistično problematiko slovenskega jezika v Teru opiše tudi za strokovno javnost.

Pisana slovenska beseda sploh še ni prodrla na desni breg reke Ter. Čeprav Terjani vedo, da »Slovenji« na severni in vzhodni strani Stola pišejo in berejo v svojem jeziku, sami od tega nimajo nič, ker jim je slovensko pismenstvo nerazumljivo. Edina slovenska knjiga, ki sem jo videl v Teru, je bila Jurčičev »Deseti brat«. Še ta je zašel tja po naključju med ostalino starega beneškoslovenskega duhovnika; ko je umrl zapuščen nekje v Furlaniji, so njegove stvari pripadle daljnim sorodnikom v Teru. Toda prepričal sem se, da knjige ni nihče pri hiši bral, čeprav jo je že drugi rod spoštljivo hranil. Med slovenskim knjižnim jezikom in terskim dialektom slovenskega ljudskega jezika je namreč globoka vrzel, katere Terjani niso in ne bodo mogli premostiti sami od sebe, brez rednega pouka v šoli.

V šolo sicer hodijo, tudi pisati in brati znajo, toda italijanski in ne v svojem maternem jeziku. Še bolj žalostno je, da tej protinaravni vzgoji v tujem jeziku in tujem duhu Terjani sami ne nasprotujejo – ignoti nulla cupido. O kakem zavednem odporu do tujščine med njimi ni sledu, vendar pa ni težko opaziti, da slovenski človek na skrajnem zapadu ne najde pravega zadovoljstva v tem, kar mu nudijo; da sprejema vse bolj površno, pasivno, brez tistega notranjega ognja, ki je potreben za pravi kulturni razvoj in napredek. Prav tako Terjani stvarno ne vedo, kako obrniti sebi v prid kulturne dobrine, ki jim jih vsaj formalno daje na razpolago romanski zapad. Ko sem se poleti 1940 mudil v Teru, nisem mesec dni nikjer videl človeka s knjigo v roki. Tudi časopis je bil neznan gost. Novice so prihajale edinole ustno po domačinih, ki so se vračali iz mesta, ali pa po furlanskih prekupčevalcih. Od časa do časa so še pisali (v italijanščini seveda) možje in sinovi z dela oz. z vojske, da so žene in matere imele kaj zlogovati in premlevati med sabo ob nedeljah popoldne. In nič več.

Potemtakem v Teru knjige in vsega, kar je z njo povezano, praktično ni. Upravičeno se lahko vprašamo: kaj knjigo nadomešča?³¹ Deloma jo nadomešča ustno slovstvo – folklor. Bajanje je v Teru, po ostali Beneški Sloveniji in v Reziji precej živo, tako je (trenutno) težko še kje na Slovenskem bolj. To je popolnoma razumljivo, saj tamkajšnje slovensko ljudstvo, ki nima nobene druge duhovne hrane v materinščini, ceni in goji baje kot edino priložnost za besedno-umetniško izživljanje in doživljanje. France Bezljaj je leta 1939 v vasi Njivica ob Teru odkril celo ljudskega pesnika z višjimi težnjami.³² To je za zdaj redek primer, laže pa srečamo dobre, tudi nadpovprečno nadarjene pripovedovalce »pravic«, iz davnine podedovanih ljudskih izročil. (Matičetov 1948a: 3, 4)

Jezikovna situacija v Teru je bila torej že v času, ko je te kraje 1940 obiskal Matičetov, v nezavidljivem položaju, kljub temu pa je bilo slovensko tersko narečje še kako živo! To je bil domačinom prvi, materni jezik, ki so ga razumeli in govorili tako rekoč vsi. Jezikovna in folklorna dediščina Terjanov je odlično dokumentirana in raziskana in s tem trajno ohranjena. Toda najnovejše dialektološke in sociolingvistične raziskave (npr. Ježovnik 2018; Šekli 2006) razkrivajo žalostno dejstvo, da je slovenščina v Teru na robu izumrtja. Ali bodo politike, ki – vsaj v teoriji – danes kažejo več razumevanja do manjšin in jezikovne pluralnosti, ter prizadevanja nekaterih domačinov, raziskovalcev in kulturnikov lahko situacijo zasukali na bolje, bo pokazal edino čas.

³¹ Tu doda Matičetov opombo: Izčrpen odgovor na to bi bil sam po sebi potreben in mikaven, toda zahteval bi širše obravnave, medtem ko se tu omejujem na določeno temo.

³² To je ljudski pevec Pietro Negro iz Tera (Matičetov 1948a: 65–71).

Monika Kropelj Telban

VSEBINSKO-ŽANRSKI ORIS TERSKEGA GRADIVA MILKA MATIČETOVEGA

V tej knjigi je predstavljeno gradivo, ki ga je Milko Matičetov zbral v poletnih mesecih leta 1940 v Terski dolini. Kljub temu da je imel na voljo le nekaj tednov, je nastala raznovrstna in obsežna zbirka. Kot je zapisal sam, je moral na dan novega leta 1941 prekiniti svoje zbirateljsko delo v teh krajih in ponovno se je lahko v Beneško Slovenijo vrnil šele spomladi leta 1962 (Matičetov 2010: 12, 17).

Kot je razvidno iz treh rokopisnih zvezkov Matičetovega, v katerih je gradivo iz Terske doline, ki so po njegovi smrti prišli v Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU in v Narodno in univerzitetno knjižnico, je Matičetov v rokopis *Slovensko folklorno gradivo iz Tera* vključil večino gradiva, ki ga je zbral na terenu in zapisal v teh zvezkih. Dva njegova rokopisna zvezka prinašata tersko gradivo, zapisano v narečju v poenostavljenem zapisu, poleg tega pa še druge enote slovstvene folklore v drugačnem zaporedju, kot je to v njegovi rokopisni zbirki.

V prvem zvezku *Kaj pravijo V*³³ je zbrano isto gradivo v narečju kot v rokopisu *Slovensko folklorno gradivo iz Tera – 1940*, poleg tega pa še nekaj enot, ki jih v rokopisni knjigi ni.

V drugem zvezku *Beneška Slovenija – Slavia Friulana*³⁴ so njegovi zapisi pesmi, zagovorov, kolednic, napeljevanj,³⁵ otroških besednih igrice, oglašanja zvonov in pravljicnih formul. Pod naslovom »Právœce« je prepisal nekaj legend, nato pa je na str. 65 zapisal: »Legende, pravljice, pripovedke, navade, vraže itd., ki jih ne morem uvrstiti sem radi pomanjkanja prostora, sem del v posebni zvezek *Kaj pravijo V*. Iz tega je razvidno, da se zvezka dopolnjujeta.«

V tretjem zvezku »Pesmi ...« pa je med ostalimi ljudskimi pesmimi, zbranimi med zahodnimi Slovenci (Kras, okolica Gorice, Beneška Slovenija), le nekaj pesmi iz Terske doline.

V Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani se je poleg tega ohranil tudi seznam narečnih besed *Slovarsko gradivo, krajevno imenoslovje, pregovori in razne drobtinice iz Terske Benečije* na trinajstih letečih listih.³⁶

Vendar pa je v rokopisno knjigo Matičetovega zajeto le gradivo iz dveh zvezkov *Kaj pravijo V* in *Beneška Slovenija – Slavia Friulana*, v katerih je zbrano pripovedno gradivo iz Tera.

³³ Milko Matičetov, rokopisni zvezek iz Tera: *Kaj pravijo V* (RV1).

³⁴ Milko Matičetov, *Beneška Slovenija* (RV2).

³⁵ Z izrazom »napeljevanje« je Matičetov poimenoval kratke verze, kot npr.: »Kuo si rèku? – San ræt opèku. – Kuo si djau? – San ræt opráu.«

³⁶ Milko Matičetov, *Slovarsko gradivo iz Tera – 1940* (RV5).

V zvezku *Kaj pravijo V* so zapisane poleg pripovedi, ki jih najdemo v njegovi rokopisni knjigi *Slovensko folklorno gradivo iz Tera – 1940*, še tri živalske pravlјice, ki jih v rokopisni knjigi ni. Prva je: 19a1. »Uk, lesica anu uránčiči« na strani 21. V opombi k tej pravlјici je zapisal:

Zapis je zelo nedosleden in nepopoln. Bješko narečje je tu žal pomešano s terskim, ki mi je takrat zvenelo v ušesih. Takrat sploh še nisem bil v Reziji. Sicer pa tudi Đinea Beročinka ne zna več čiste rezijanščine in celo mati je v 45 letih kaj poprijela v Teru. Na koncu pravlјice pa piše: (Pov. Bješčica Žvana Siega in njena hči Đinea iz Tera. 26. VIII.)

Izgleda, da je Matičetov to pravlјico izpustil, ker je v osnovi rezijanska, povedana in zapisana v mešanem narečju.

Druga pravlјica, ki je v rokopisni knjigi ni, je 24. »Duhovnika ukradejo« na str. 36–37. Na koncu je Matičetov zapisal:

(V Teru pov. Fortun Batoja Kučer, 22. VIII.) Đovanin Kok (r. 1912) pravi, da je čul isto v italijanščini. Ko pridejo drugič tatje, pravijo: »Giovani, buon Giovanni, vi chiama il buon Gesù: mandate prima la cassetta e poi venite anche vù.« – »Angeli, buone angeli, dite a Gesù: se me ga inganà una volta, no me inganerà mai più.« Torej it. zgodba v verzih? Išči jo!³⁷

V tem primeru je Matičetov povedko – kot se zdi – izločil, ker je videl v njej italijansko osnovo.

Tretja pravlјica, ki je v rokopisni knjigi ne najdemo, pa je 19a (brez naslova) na str. 74–77. Ta pravlјica o volku, lisici in vrančičih je varianta zgoraj omenjene pravlјice 19a1, na koncu pa piše: (V Teru pov. Đinea Clemente. 30. XII. 1940).

Kot vidimo, je Matičetov za knjigo prepisal vse gradivo, le 'razijanske' in 'italijanske' pripovedi ni želel vključiti. Zvezek je zanimiv tudi zato, ker je Matičetov v njem k nekaterim pripovedim dodal svojo opombo, npr. pri pravlјici 20. na str. 23–25 »Mati sinka ubije, oče ga poje, sestra pokoplje« je na koncu pripisal:

(V Teru pov. Ređina Kulinka, 22. VIII.) Op. Pravlјična snov je tu že racionalistično obdelana. Karabinirji n. pr. niso pravlјična prvina. Ređina pravi, da mi je golobove besede povedala »po našin«, a da je sicer govoril po italijansko: »La mia mamma mi ha uzzíso, mio papà mi ha mangiato, la mia sorella mi ha sepolto le mie ossa.«

³⁷ V slovenskem prevodu se rime glasijo: »Giovani, dobri Giovanni, kliče vas dobri Jezus: pošljite najprej skrinjico in potem pridite še vi.« – »Angeli, dobri angeli, recite Jezusu: če me je enkrat prinesel okoli, me ne bo nikoli več.«

Z izjemo posameznih pripovedi je gradivo do danes ostalo neobjavljeno. Matičetov je nekaj enot iz te zbirke sicer objavil v krajših prispevkih po različnih revijah in časopisih. Nekaj pripovedi in pesmi je objavil v *Trinkovem zborniku* v članku z naslovom »Iz žive govornice beneških Slovencev« (Matičetov 1946); prav tako tudi v knjigi *Beneška Slovenija* v prispevku z naslovom »Naša živa beseda« (Matičetov 1950b). Pravljičico »Brat in ljubi« je primerjal z Jurčičevo pravljico istega tipa (Matičetov 1948b), več pravljic je objavil v otroških revijah *Ciciban* in *Pionir*, enega od zagovorov pa v primerjalni študiji o slovenskih in švicarskih oziroma retoromanskih zagovorih proti megli v zborniku *Alpes Orientales* (Matičetov 1961b).

Kot piše Matičetov v svojem članku »O etnografiji in folklori zapadnih Slovencev«, so Terjani na desnem bregu Tera govorili le o dveh osnovnih skupinah *besednoduhovnih umetnin: ćant (pesem), to, kar se poje, in právica, to, kar se pravi, pripoveduje, baja, bodisi v vezani ali nevezani obliki.* (1948a: 33)

Ker je bilo pripovedovanje za *Terjane* v tistem času edini stik s slovenskim slovstvom in tudi edino razvedrilo ob večernih urah ali drugih priložnostih, so pravljice, ki jih je Matičetov zbral leta 1940, v Teru živahno pripovedovane, nekatere so tudi kar dolge in – kot je zapisal sam – *narativni stil je neposreden in v dialogu s poslušalstvom.*

Ko omenja izročilo *Terjanov*, dostavlja, da ima vsaka vas vsaj enega, navadno pa več dobrih pripovedovalcev, in ob tem izpostavi enega najmlajših pripovedovalcev vasi Ter Lidja Góbića, starega le deset let (Matičetov 1948a: 33), ki mu je leta 1940 povedal kar šest pravljic in povedk (št. 12, 15, 18, 31, 45, 46).

Od 47 pripovednih enot se kar 22 pravljic uvršča v mednarodno klasifikacijo oziroma v tipni indeks pravljic in povedk; med njimi izstopa že omenjena pravljica »Brat in ljubi« (ATU 315 + 300) z naslovom »Nehvaležna sestra, zmaj in rešena kraljična«, ki jo je pripovedovala Redžina Krámaro - Kolićesa. Sledi pravljica »Mati me je ubila, oče pojedel, sestra pokopala« (ATU 720), nato pravljici »Laž in resnica« (ATU 613) in »Tri čevljarjeve želje« (ATU 330). Primo Batoja je povedal pravljico o »Spretnem tatu«, ki je terska varianta pravljic o prebrisanih zvitežih po zgledu egipčanskega Rhampsinitusa (št. 5; ATU 1525). Sledi pripoved »Od koruznega storža do žene«, ki je sorodna pravljичnemu tipu ATU 1642, le da se v terski šaljivi povedki berač nepremišljeno hvali s svojo prevaro in ga žena, ki ga nese čez potok, sredi vode vrže s hrbtna, da utone. Podobno šaljivo povedko je objavila Bruna Balloch v *Mladi lipi* (2010, str. 88–89). Redžina Krámaro je pripovedovala tudi osmo pravljico o »Bobiču«, terskem *Palčku*, ki združuje pravljična tipa ad ATU 750* + 700. Sledijo šaljive povedke, npr. »Muha na nosu« (št. 39; ATU 1586) in nekoliko obscena šaljiva zgodba na račun duhovščine in cerkvenih praks »Devica Marija« (št. 44). Iz duhovnikov se pošalijo tudi pripovedi »Bog na vijakih« (št. 46), »Golob Sveti duh« (št. 45; ATU 1837) ter šaljivka »Rezijan v cerkvi« (št. 47).

Matičetov je postavil na prvo mesto svoje zbirke terskega folklornega gradiva pravljico »Nehvaležna sestra in rešena nevesta« Redžine Krámaro – svoje najboljše pravljicarke iz Terske doline –, ki izstopa po kvaliteti pripovedovanja in po vsebini. Uvršča se pod pravljična tipa ATU 315 »The Faithless Sister« (Nehvaležna sestra) in ATU 300 »The Dragon-Slayer« (Ubijalec zmaja), saj je sestavljena iz dveh delov. Josip Jurčič je že leta 1870 objavil po ljudskem izročilu prirejeno pravljico, ki je varianta pravljičnega tipa ATU 315, in jo poimenoval

V S E B I N A

1. Nehvaležna sestra, zmaj in rešena kraljična (Regina Kramaro) P....	1
2. „Mati me je ubila, oče pojedel, sestra pokopala“ (Regina Kulinka) T	8
3. Laž in resnica (Regina Kramaro) P	10
4. Tri čevljarjeve želje (Feliča in Regina Kulinka) T	15
5. Spretni tat (Primo Batoja) T	18
6. Od koruznega zrna do žene (Anuta Klemente) T	20
7. Upnik in dolžnik, ali „Od dveh kopárinov“ (Angiola Zgiča) T	22
8. Bobí (Regina Kramaro) P	25
9. Zlodej in nuna (Kulinka Todéškica in njena zava) T	30
10. Kaj je nebeščan sv. Peter videl na zemlji (Regina Kramaro) P	34
11. Bogata in uboga sestra (Kulinka Todéškica) T	36
12. Bogata in uboga sestra (Lidjo Gobić) T	37
13. Razbojnik spremenjen v osla (Angelina Markesa) T	39
14. Razbojnik spremenjen v osla (Ciljesa) T	41
15. Prevzetni kovač (Lidjo Gobić) T	42
16. Prevzetni zidar (Rozalija Molaro) T	43
17. Sv. Peter tepen (Regina Kramaro) P	44
18. Sv. Peter tepen (Bepo Flapoč in Lidjo Gobić) T	46
19. Sv. Peter tepen (Ciljesa) T	48
20. Mladenič in starec (Marija Ovšić) P	50
21. Mladenič in starec (Guštinuča Blažinka) T	51
22. Mladenič in starec (Marjuta Kozulirka) F	52
23. Mladenič in starec (Regina Kramaro) P	53
24. Mladi par (Regina Kramaro) P	54
25. Voda iz nečistega vrela (Regina Kramaro) P	55
26. Voda iz nečistega vrela (Marjuta Kozulirka) F	56
27. Voda iz nečistega vrela (Anuta Skaninka) T	57
28. Lenuh in pridna deklica (Regina Kramaro) P	58
29. Novčič in luvín (Giovanin Kok) T	59
30. Sv. Peter laže (Regina Kramaro) P	60
31. Sv. Peter laže (Feliča Kulinka in Lidjo Gobić) T	61
32. Lisica in lisjak (Regina Kramaro) P	62
33. Volk in lisica (Rozuta) T	63
34. Pokora sv. Ivana Zlatoustega (Regina Kramaro) P	64
35. O predznamen Míščanu (Regina Kramaro) P	66
36. O medvedji koži (Fortuno Batoja) T	67
37. Osel in gospodar (Vesela družba na silvestrovanju) T	68
38. Črni in beli gost (Vesela družba na silvestrovanju) T	69
39. Múha na nosu (Marija Berocinka) T	70
40. Slovenski bežak v furlanski vasi (Marcela Kulinka) T	71
41. Berateva molitev (Pavlina Zgiča) T	71
42. Sv. Peter noče moliti (Giovanin Kok) T	72
43. Angel varuh (Primo Batoja) T	74
44. Devica Marija (Giovanin Kok) T	75
45. Golob sv. Duha (Lidjo Gobić) T	77
46. Bog na vijakih (Lidjo Gobić) T	78
47. Režijan v cerkvi (Giovanin Kok) T	79
48. Pet ugank (Giovanin Kok, Feliča in Regina Kulinka) T	80
49. Reki in pregovori - T, P, B, F	81
50. Zagovor proti oblaku (Angelina Bačinka) T	83
51. Zagovor proti oblaku (Rozuta) T	83
52. Botra Marjeta noče s plesa (Regina Kramaro) P	84
53. „Ta na ni ravancuó“ (Regina Kramaro) P	85
54. Sveta Marija rožica (Eugenia Lazaresa in Cija Kranjulina) B	86
55. Sveta Marija rožica (Tereza Saliceša in Marija Zgarbanka) B	87
56. Sveta Marija rožica (Angelina Flakja) P	88
57. Sveta Marija rožica (Santo Batoja) P	89
58. Pleši pleši črni kos (Vesela družba pri Zgiču) T	90
59. Pleši pleši kos (Rozina Jakopić) P	90

60. Narobe svet (Anjul pri Beročinu) T	91
61. Narobe svet (Zef Ker) T	91
62. Narobe svet (Rozuta) T	91
63. „Ma mati je umarla" (Santo Batoja) P	92
64. „Ma mati je umarla" (Ana Culetto) P	92
65. Ta-stara je bouna (Eugenia Lazaro) B	93
66. Mati, prodajte ouce (Giovanin kok) T	94
67. Rudnica terskim dekletom (Marčela Kulinka) T	95
68. Izbiranje dragega (Marija Barbosa) T	96
69. Lani sem skakala s fantiči (Pavlina Kulinka) T	98
70. Dole dole sem hodila (Regina Kramaro) P	99
71. Sveti Juri ljubi moj (Regina Kramaro) P	100
72. „Si šou u na oricu" (Gracija Kulinka) T	101
73. „Si šou un za šenicu" (Marija Zefonka) T	102
74. „Si šou ore u Šcalirja" (Gracija Kulinka) T	102
75. „Si šou or na Olouje" (Gracija Kulinka) T	102
76. „Si šou dou Centu" (Giovanin kok) T	103
77. „Si šou un Sedlišča" (Pri Kulinah) T	103
78. „Si šou u na Vežont" (Feliča Kulinka) T	103
79. „Si šou u na Fejplan" (Odoriko Blažin) T	103
80. „Si šou u na Štela" (Rozina Jakopič) P	103
81. O vaseh in njih prebivalcih (Feliča Kulinka) T	104
82. O vaseh in njih prebivalcih (Rozina Jakopič) P	104
83. „Kučer Kúcer palatan" (Marija Beročinka) T	105
84. Marija, Kopicéva moróza (Marijica Bičiča in Terezinkič) T	105
85. kako pritrkavajo v Teru (Jokondo Polenič) T	106
86. „Ki je umar?" (Feliča Kulinka) T	107
87. „Ki je umar?" (Jokondo Polenič) T	107
88. Napeljevanje : „Kuo si reku?" (Jokondo Polenič) T	108
89. Oponašanje pravljic : "Dan bot e bi..." (Mladina pri Zgiču) T	109
90. Právca - Škaninova srákeca (Nezn.) T	110
91. Pet prstov na roki (Regina Kulinka) T	111
92. Pet prstov na roki (Marijiva Zefonka) T	111
93. Pet prstov na roki (Marčela Kulinka) T	111
94. otroško štetje (Pavlina Kulinka) T	112
95. Uspavanka (Devetletna deklica) P	113
96. Koledovanje v Bregu (Eugenia Lazaro) B	114
97. Koledovanje v Teru (Marija Beročinka) T	114
98. Kres - „polavin" - o „piernahutih" v Bregu in Teru	115
99. Vedeževanje ob Ivanovem (Mauričesa) B	116
100. Vedeževanje ob Ivanovem (Mauričesa) B	116
101. Vedeževanje ob Ivanovem (Ižulina Lendaro) T	116
102. Vedeževanje ob Ivanovem (Marčela Kulinka) T	116
103. Vedeževanje ob Ivanovem (Marčela Kulinka) T	117
104. Vedeževanje ob Ivanovem (Mauričesa) B	117
105. Vražja na Ivanovo zjutraj (Feliča Kulinka) T	117
106. Mora (Marčela Kulinka) T	118
107. Mora (Odoriko Blažin) T	118
108. Mora (Odoriko Blažin) T	118
109. Iz ljudske medicine : Bradavice (Regina Kulinka) T	119
110. Zagovarjanje (Mauričesa) B	119

Kratice : B = B r e g
 P = F e j p l a n
 P = P o d b r d o m
 T = T e r

Slika 8: Zaporedje enot v rokopisni knjigi Slovensko folkloro gradivo iz Tera – 1940, kot ga je predvidel Milko Matičetov leta 1950.

»Brat in ljubi«.³⁸ Matičetov je leta 1948 objavil članek, v katerem je to Jurčičevo pravljico primerjal s pravljico »Nehvaležna sestra in rešena nevesta« Redžine Krámaro (Matičetov 1948b). Na podlagi primerjalne analize je prišel do zaključka, da je folklorna pripoved, če je dobro pripovedovana, tako stilno kot vsebinsko, boljša kot literarna priredba – čeprav v literarizaciji izjemnega pisatelja, kot je bil Josip Jurčič (Matičetov 1948b).³⁹ Medtem ko je motivika drugega dela te pravljice o junaku, ki ubije zmaja in reši princeso, zelo stara, pravzaprav bi lahko rekli, da ima svoj izvor že v antičnih mitih, pa ima prvi del pravljice o nezvesti sestri mlajše vzporednice. Dokumentiran je v noveli »Cesarino de' Berni«, ki jo je objavil italijanski pisatelj Giovanni Francesco Straparola v svoji zbirki *Le piacevoli notti* (Prijetne noči) leta 1550.⁴⁰ Pravljica »Brat in ljubi« je razširjena skorajda po celi Evropi, še posebej veliko tekstov je moč najti na Finskem, v Latviji, Litvi, pri vzhodnih Slovanih, Madžarih, Grkih, Ircih in Italijanih, najdemo pa jo tudi v Severni in Južni Ameriki, pri Arabcih in Berberih, Turkih, Mongolih, v Kavkazu, Sibiriji, Iranu, Indiji in na Kitajskem.⁴¹

Druga pravljica »Mati me je ubila, oče pojedel, sestra pokopala« (ATU 720 »The Juniper Tree«), ki jo je v Teru pripovedovala sedemnajstletna Redžina Kulinka, vključuje motive, ki so sicer zelo starega izvora, vendar je bila dokumentirana šele v 19. stoletju, objavila sta jo tudi brata Grimm v *Otroških in hišnih pravljicah* (*Kinder- und Haus-Märchen* 1812, št. 47 »Machandelboom«). Pravljica je razširjena daleč po svetu; monografijo o njej je napisal Michael Belgrader in ob tem našel kar 400 variant te zgodbe.⁴² Pretresljiv motiv očeta, ki nevede poje del telesa svojega sina, ki mu ga je spekla žena za obrok, najdemo v starogrških mitih. Sorodno vsebino ima namreč mit o traškem kralju Tereusu in njegovi ženi atenski princesi Procne, ki je ubila njenega sina Itysa, ga spekla in mu ga ponudila, da ga je, ne vedoč, da je to njegov sin, pojedel. Na ta način je žena hotela maščevati svojo sestro Philomelo, ki ji je Tereus storil silo in ji nato odrezal jezik, ona pa je svojo zgodbo izvezla na prt in vezenino poslala sestri Procne. Ko je Tereus izvedel, da je pojedel lastnega sina, je pohitel za ženo in njeno sestro Philomelo, ki sta na skrivaj zbežali. Med zasledovanjem so olimpijski bogovi vse tri spremenil v ptice: sestri v lastovko in slavčka, Tereusa pa v ptico ujedo. Ta zgodba se je prenašala naprej z Vergilovo *Bukoliko* (ok. 37 pr. n. št.) kot 6. bukolična pesnitev.

V terski pravljici pa sestra zbere kosti svojega bratca in jih zakoplje v zemljo, kmalu za tem prileti golob, pravzaprav duša umrlega dečka, in zapoje:

*Moja mati me je ubila,
moj oče me je pojedel
in moja sestra je pokopala moje koščice.*

³⁸ Josip Jurčič, *Brat in ljubi* (Narodna pripovedka). *Zvon* 1 (1870), str. 235–237. To pravljico je Jurčič dvakrat priredil, prvič že v rokopisu, predvidoma leta 1861. Da je rokopis nekoliko drugačen kot objava leta 1870, omenja že Mirko Rupel v opombah k *Zbranim delom Josipa Jurčiča* (Jurčič 1946: 298).

³⁹ Tudi ob primerjavi pravljice istega tipa pravljjičarja iz Soče pri Bovcu z imenom Joza Kravanja Marinčič je Matičetov to svojo ugotovitev ponovno potrdil (Matičetov 1956a).

⁴⁰ Straparolova pravljica se navezuje tudi na pravljичni tip ATU 590 »The faithless Mother« (Nezvesta mati), ki je zelo soroden pravljичnemu tipu ATU 315.

⁴¹ Christine Shojaei Kawan, *Schwester: Die treulose S. Enzyklopädie des Märchens* 12. Berlin, New York: Walter de Gruyter 2007, 433–439.

⁴² Michael Belgrader, *Das Märchen von dem Machandelboom. (KHM 47)*. Frankfurt am Main 1980.

Starodavnim motivom pa je pripovedovalka na koncu dodala zelo realističen zaključek: *Prišli so orožniki in odpeljali mater v zapor.*

Milko Matičetov je v članku »Utrinki iz ljudskega pesništva« (1950a) izpostavil tudi tretjo pravljico »Laž in resnica«, ki mu jo je pripovedovala Redžina Krámaro in se uvršča pod pravljичni tip ATU 613 »The Two Travelers« (Dva popotnika).⁴³ Tudi ta pravljica je stara in razširjena daleč po svetu, predvsem v Evropi in na Bližnjem Vzhodu. Njene korenine so tako krščanskega kot islamskega izvora. Motiv stave med Judom in Aramejcem najdemo že v hagadnem midrašu k *Prvi Mojzesovi knjigi (Midrash Haggadah, Book of Genesis)*, v kateri je govora o tem, čigava vera je boljša. Najstarejša evropska različica te pripovedi je bila dokumentirana v 13. stoletju v Španiji v zbirki *Libro de los gatos* (Knjiga o mačkah, ok. 1300). K širitvi te motivike pa so pripomogle tudi zbirke pridig, predvsem *Pomerium sermonum (Sermones de tempore, num. 228)* madžarskega frančiškana Palbárta von Temesvári. Podobno zgodbo o »Dobrem in Slabem« najdemo v zbirki Giambattista Basileja, imenovani *Lo cunto de li cunti (Zgodba zgodb, 1634–1636: 4,2)*⁴⁴ in v knjigi *Tisoč in ena noč* iz 15. stoletja. Med pravljicami bratov Grimm je ta pripoved uvrščena pod številko 107 (*Kinder und Haus-Märchen* 1819).

V slovenskem prostoru je bila tudi zelo razširjena pravljica »O kovaču in vragu« (ATU 330 »The Smith and the Devil«), ki je z naslovom »Tri čevljarjeve želje« četrta v zbirki Matičetovega. Pripovedovali sta mu jo Feliča in Redžina Kulinka v Teru. Osrednji del zgodbe sta povedali vsaka malo drugače in Matičetov je zapisal obe varianti tega dela pripovedi, ki pa sta si zelo sorodni. Zgodba pripoveduje, kako sta prišla k čevljarju Bog in sveti Peter s prošnjo, da jima popravi čevlje. Za plačilo čevljar ni prosil za raj, kot mu je svetoval Peter, pač pa, da se naj tisti, ki bo sedel na stol, prilepi nanj. V nadaljevanju zgodbe si čevljar želi za plačilo še takšno drevo in klešče, da bi se ljudje prilepili nanje. To se zgodi zlodeju in smrti, ko prideta ponj. Ko pa se je čevljar naveličal zemeljskega življenja, se je podal v nebesa. Odprl mu je sveti Peter, ki ga ni hotel spustiti notri, a mu je uslišal željo in malo odprl vrata, da bi čevljar lahko videl, kako je v nebesih. Toda čevljar je hitro vrgel noter svojo kapo in sedel nanjo, rekoč: »Tukaj je moje blago, jaz se ne ganem!«

Motiv ujete smrti je bil poznan že v antičnem mitu o Sizifu, ustanovitelju in kralju Ephyra (danes Korint), ki je dvakrat prevaral smrt in bil kaznovan s tem, da je moral v neskončnost valiti skalo na vrh gore, od koder se je vselej zvalila navzdol do vznožja. Zgodbo o smrti, ki jo je kmet z zvijačo spravil na stol, od koder se ni mogla več odlepiti, je vključil v zbirko *Mojstrskih pesnitev* tudi nemški pesnik in pisec šaljivih zgodb Hans Sachs (*Masterlied*, 1551). Pripoved se je hitro širila, v celoti pa jo je objavil v svoji zbirki pridig Athanasius von Dillingen (1689–1696).⁴⁵ Varianto te šaljive pripovedi sta objavila tudi brata Jacob in Wilhelm Grimm v *Otroških in hišnih pravljicah (Kinder- und Haus-Märchen, št. 81)*.

⁴³ O tej pravljici je med drugim napisal monografijo že R. T. Christiansen (1916).

⁴⁴ Giambattista Basile, *Zgodba zgodb*. Prevedli: Ana Duša in Irena Duša Draž. Novo mesto: Založba Goga 2022.

⁴⁵ *Argonautica Spiritu-Moralis ex Mortali ad Immortalem & à Temporalis ad Aeternam Vitam quadripartita: Geistliche und Sittliche Schiffart Auß dem Sterblichen in das Unsterbliche ... In vier Jahrs-Lauff absgetheilet: Das ist Einfältige doch nutzliche Predigen Auff alle Sonn- und Feyertäg* (1689).

Tudi drugim pravljičkam iz zbirke terskih folklornih pripovedi Milka Matičetovega najdemo vzporednice in korenine v starih virih in so razširjene ne le v Evropi, pač pa tudi drugod po svetu.

Značilno za zbirko Matičetovega je tudi, da je med pripovedmi veliko legend, kar velja pripisati vplivu pridig, ki so jih ljudje skozi stoletja poslušali v cerkvi. Pripovedi o svetnikih in svetih osebah so se začele širiti s številnimi apokrifnimi zbirkami o življenju svetnikov, med njimi je bila najpomembnejša *Legenda Aurea* (Zlata legenda), ki jo je leta 1275 po različnih virih sestavil italijanski redovnik Jacobus de Voragine. Delo je postalo zelo priljubljeno med letoma 1470 in 1530. V evropskih katoliških deželah so bile legende zelo razširjene še v 17. in 18. stoletju. Širili so jih tudi duhovniki v pridigah in tako so jih lahko preprosti ljudje poslušali pri maši, posamezni prizori pa so bili celo upodobljeni na poslikanih stenah cerkva.

Tovrstne zgodbe v zbirki Matičetovega pripovedujejo najpogosteje o Bogu in svetem Petru, ki sta hodila po svetu, pri tem pa je Bog na nenavaden način nagrajeval ali kaznoval ljudi. Nekatere se uvrščajo v mednarodne pravljične tipe, kot npr. »Bogata in uboga sestra« (št. 11, 12; ad ATU 751G*), »Razbojnik spremenjen v osla« (št. 13, 14; ATU 753*), »Prevzetni kovač« (št. 15; ATU 753). Več je variant legende o »Mladeniču in starcu« (št. 20, 21, 22, 23) in o »Vodi iz nečistega vrelca« (št. 25, 26, 27). Nenavaden je zaplet v legendi »Pokora svetega Ivana Zlatoustega« (št. 34), saj je bil svetnik Janez Zlatousti, imenovan tudi sveti Janez Krizostom, čaščen kot eden od velikih vzhodnih cerkvenih očetov in odličen govorec, od tod tudi njegov vzdevek.

Če primerjamo rokopisno gradivo Milka Matičetovega iz Tera z Baudouinovimi zapisi v Terski dolini (Baudouin de Courtenay 1904), najdemo le malo vzporednih variant, predvsem nekaj sorodnih legend in otroške besedne igrice.⁴⁶

Nekaj sorodnega gradiva so zbrali tudi drugi raziskovalci, ki so zbirali gradivo v Terski dolini. Tako je Pavle Merku npr. objavil v reviji *Traditiones*⁴⁷ vzporednice legendam tipa ATU 752A: »Prevzetni zidar«, št. 16 (prim.: Merku 1973, str. 212, št. 1-C); ATU 791: »Sveti Peter dvakrat tepen«, št. 17, 18, 19 (prim.: Merku 1972, str. 191, št. 5); ATU 774C: »Novčič in volčji bob«, št. 29 (prim.: Merku 1972, str. 192, št. 6) in ATU 822: »Lenuh in pridna deklica«, št. 28 (prim.: Merku 1973, str. 211–212, št. 1-A).

Prav tako je v knjigi *Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji* (1976, 2004) Merku objavil še več legendnih ter bajčnih pravljič in povedk, saj so bile med ljudmi v Beneški Sloveniji zelo razširjene in jih poznajo še danes. Najdemo jih tudi v številnih poznejših zbirkah pripovedi iz teh krajev, celo v tistih, ki so izšle v 21. stoletju.

Gradivo Matičetovega je precej samosvoje in drugačno predvsem po pripovednih žanrih. Medtem ko legende in šaljive zgodbe še najdemo v njegovi zbirki, pa opazimo, da v njegovih zapisih ni bajk oz. pripovedi, v katerih nastopajo bajneslovna bitja, prav to pa je v poznejših omenjenih raziskavah najpogostejši pripovedni žanr. Tako Zmago Šmitek (2006), Roberto Dapit (2006b) kot tudi Pavle Merku so na terenu v Terski dolini

⁴⁶ Gl. Kropej Telban 2015, 141.

⁴⁷ Milko Matičetov je Pavleta Merkuja seznanil s svojo rokopisno zbirko *Terskega folklornega gradiva* in je za oba Merkujeva članka v reviji *Traditiones* napisal opombe k zbranemu gradivu (Matičetov 1972b: 1973b).

zbrali predvsem povedke oz. pripovedi o bajeslovnih likih, kot so *škarific* (škrat), *orko*, povodna žena – *povodica*, krivopeta (vila ali divja žena z nazaj zasukanimi stopali), torke ali, kot so rekli, »štiri žene, ki so predle« (Merkù 2006: 281), *štrija*, *bijela* žena, mora, divji ded, hudič, planet (žareč meteorski utrinek), zlato tele, divja jaga (truma duhov na konjih, ki je drvela skozi goščavo), *divji ojn* (divji ogenj, statična električna), *slamene oči* (lučke, ki se zvečer prikazujejo na oknu), pogubljene duše ipd.

Zmago Šmitek, ki je raziskoval ljudsko dožemanje naravnega okolja, je usmeril pozornost tudi na toponime:

jama Dovica / Doviza pri Zavrhu,
hrib Mužac / Musi,
dol *Pekou* v okraju Tarčent,

v katerih je odkrival povezavo s trojico glavnih slovanskih božanstev, ki si med seboj delijo tri sfere stvarstva: bog neba, boginja zemlje in vode ter bog podzemlja, in so le redko poimenovani s svojimi praviimi imeni: Perun, Mokoš, Veles (Šmitek 2006: 224).

Podobno je tudi Pavle Merkù objavil predvsem izročilo o škarificu in štrijah, poleg tega pa omenja še krivopete, torke, hudiča, planeta, povodice, more in divjega ognja (Merkù 2006).

Tudi živalske pravljice so v zbirki Matičetovega skromno zastopane, saj najdemo v njej le dve, in sicer: št. 32 »Lisica in lisjak« ter št. 33 »Volk in lisica«. Obe pripovedujeta o tem, kako botra lisica na zvit način pripravi partnerja do tega, da skoči v prepad. Podobno vsebino ima pravljčni tip ATU 30 »Lisica zapelje volka, da pade v jamo«.

Kljub temu da sta v zbirki Matičetovega le dve živalski pravljici, je še pozno v 20. stoletju in v začetku 21. stoletja Roberto Dapit zbral kar lepo število pripovedi o živalih, ki so se do danes ohranile v ustnem izročilu Terske doline (Dapit 2006b) – skupno 15 pripovedi, vendar pa nobena od njih ni varianta katere od živalskih pravljic, ki jih je zbral Matičetov.

Bajke in živalske pravljice so zbrane v številnih drugih zbirkah pripovednega izročila iz teh krajev med drugim v objavah pomembnih raziskovalcev in zbirateljev slovenskega ustnega izročila, kot so Anton von Mailly (1916, 1922), Ivan Trinko (1884, 1980), Metod Turnšek (1954), Rihard Orel (1949), Valentino Ostermann (1940), Niko Persič (1951), Lea D'Orlandi, Novella Cantarutti (1964), Andreina Nicoloso Ciceri (1992), Ada Tomasetig (2010), Bruna Balloch (2010, 2018), Giulia Sandrin (2010), Roberto Dapit (1995, 1998, 2006b, 2008), Zmago Šmitek (2006, 2008) in Adriana Miceu (2008).

Pravljicam in povedkam sledi pet ugank (št. 48), ki so jih povedali v Teru trije pripovedovalci in se navezujejo na tedanje življenje in družbene razmere. V skupini enaindvajsetih pregovorov in *rečenic* – kot jih je Matičetov poimenoval – pa je le malo pregovorov v ožjem pomenu besede, večina je primerjalnih frazemov (npr. *Suh ko štrigalica*) in kratkih rekov (npr. *Kdor prosi – nosi*).

Zagovora sta le dva (št. 50 in 51), in sicer proti megli in oblakom. Ohranili so ju otroci, ki so te besede izrekli, ko je padal dež. Leta 1961 je Matičetov objavil krajšo primerjalno študijo v zborniku *Alpes Orientales* (in tudi v reviji *Schweizerisches Archiv für Volkskunde*), kjer je primerjal ta dva zagovora, ki ohranjata zelo stare verovansko predstave o odganjanju neurja z grožnjo, da mu bo »očec«, ki je skrit v travi, porezal

noge ali da bo pregnano v črno jamo. Ob tem je odkril še tri slovenske zagovore, enega prav tako v Teru, ko je leta 1946 s furlanskim etnologom Gianfrancom D'Aroncom med slovenskimi šolarji izvedel »Folklorno anketo v Furlaniji«. Zbirali so predvsem kratke pesmice, izštevanka, šaljivke, zbadljivke, molitvice in popevke (*villote*), ki so jih peli otroci med igro (D'Aronco, Matičetov 1951: 326). Drugi zagovor je Matičetov odkril v vasi Orehek med tržaškim Krasom in Istro leta 1938. Tretji zagovor s podobno vsebino pa je našel v objavi Jakoba Volčiča iz leta 1880.⁴⁸ V članku je to gradivo primerjal s hrvaškimi variantami in retoromanskimi oziroma švicarskimi zagovori, ki sta jih zbrala Richard Weiss in J. Jud⁴⁹ in jim je skupno, da izhajajo iz predstav o premagovanju vremenskih nepravil s kastracijo ali pregonom v odročen kraj. Vsebinsko ti zagovori ohranjajo zelo stare verovnanjske predstave, saj jih v večini zagovorov proti neurju ne najdemo več.⁵⁰

Sledi 23 ljudskih pesmi (št. 52–75), ki so po večini nabožne vsebine, nekaj pa je tudi takih, ki so jih peli v veseli družbi, npr. »Botra Marjeta noče s plesa« in »Pleši, pleši, črni kos«,⁵¹ več pa je krajših igrivih in šaljivih pesmi. Vse pesmi so zapisane brez napeva in je ohranjeno le besedilo. Leta 1930 je zbirala ljudske pesmi v vasi Malina / Forame d'Attimis in okolici tamkajšnja učiteljica Renata Steccati. Gradivo s komentarjem je objavil Milko Matičetov v *Razgledih* leta 1947 (Matičetov 1947). Primerjava je zanimiva predvsem z jezikovnega vidika, pesmi same pa so drugačne.

Zbrane so tudi vaške zbadljivke (št. 76–82), osebne zbadljivke (št. 83 in 84) in opnašanje zvonov (št. 85–87).

Sledi otroška folklor (št. 88–95), ki jo je Matičetov porazdelil v skupine: *Napeljevanje*, *Oponašanje pravljic*, *O pravljici*, *Zgodbica o petih prstih*, *Otrokom štejejo* in *Uspavanka*.

Rokopisna knjiga Matičetovega prinaša na koncu še nekaj drobcev s področja šeg in ljudske medicine: novoletno kolednico, s katero so fantje pozdravljali pri vstopu v hišo, ko so hodili po vasi, včasih celo s harmoniko (št. 96 in 97); dalje odstavek o kresu ob svetih treh kraljih (št. 98); vedeževanje ob kresu na predvečer svetega Ivana (št. 99–105); izročilo o mori (št. 106–108), o zdravljenju bradavic (št. 109) in kratek dodatek o zagovarjanju (št. 110), kjer pa je zapisal le, da je Eudženja Lazaro - Mauričesa poznala nekoga, ki je zagovarjal, vendar ni nikogar naučil, ker bi to *žalilo sveto Marijo*.

Milko Matičetov je vedel, da ima ljudski pripovedovalec pred seboj poslušalce, s katerimi je med pripovedovanjem najtesneje povezan, in prav to daje njegovemu podajanju pripovedi neposrednost, živahnost in stalno prilagajanje okoliščinam. Zato je vselej pazil, da je takrat, ko je zapisoval folklorni tekst v prozi, bilo zraven nekaj poslušalcev, ki so že s samo svojo prisotnostjo silili pravljíčarko k živahnejšemu podajanju (Matičetov

⁴⁸ J. Volčič, Podlistak: *Hrvatske narodne pjesme što se pjevaju u Istri i na Kvarnerskih otocih. Preštampane iz Naše Sloge*. Trst 1880: IV. del, št. XI.

⁴⁹ Richard Weiss, Nebelheilen, Teufelheilen. Notfeuerbereitung und Wetterzauber aus Hirtenbrauch. *Schweizerische Archiv für Volkskunde* 45, 1948, 224–261.
J. Jud, Zur Herkunft und Verbreitung des Spiels: »chistrar la brentina«, »die Tüfel heile« in der rätoromanischen und deutschen Schweiz. *Schweizerische Archiv für Volkskunde* 45, 1948, 262–284.

⁵⁰ Npr. zagovor iz Slovenjega Plajberka / Windisch Bleiberg na avstrijskem Koroškem (gl. Kropelj 2000, str. 81). Nekateri drugi podobni zagovori se v Beneški Sloveniji najdejo še danes (gl. Ivančič Kutin 2018).

⁵¹ Varianta slednje je bila še leta 2013 dokumentirana v Prosnidu (gl. Ivančič Kutin 2014a, 2014b).

1948b: 456). Na ta način je zapisoval pristni ljudski tekst, ki je bil pogosto boljši kot literarni zapis, saj je slednji le bolj ali manj dosledna obnova ljudskega pripovedovanja.

Pripovedovalka, ki jo je Matičetov v Teru najbolj cenil, je bila – kot že omenjeno – Redžina Krámaro - Kolićesa. Takole je pisal o njej in njenem pripovednem stilu v članku »Josip Jurčič, Regina Kramaro in nosilci folklore«:

Med več kot štiridesetimi osebami, ki sem jih n. pr. zaslišal v štirih vaseh na desnem bregu Tera, bi lahko imenoval 3–4 boljše pripovedovalce. Regina Kramaro seveda prekaša vse: po številu povedanih tekstov, po njihovi dolžini in lepoti, po nevsakdanjem, samosvojem načinu pripovedovanja. To ni morda le moj osebni vtis, saj Regina slavi kot dobra pripovedovalka tudi med domačini. Nič je ni treba prositi. Ko sem prvič prišel v vas zapisovat »pravice« in je za to izvedela, je sama poslala pome. Žal, da nisem mogel odnesti zaključene podobe njenega precej obsežnega pripovednega repertoarja: ob slovesu januarja 1941 je vedela še marsikaj, česar nisem več utegnil zapisati.

Regina Kramaro pripoveduje po tiho, mirno, v kratkih stavkih [...], kljub temu pa zna spretno vzbuditi radovednost in pritegniti pažnjo poslušalca. Na primer: »In potem sta našla – pod nogami se je svetlikalo – meč sta našla.« Tudi z živahnostjo premege govora uspe Regini močno razgibati svojo zgodbo.

Dogodki se razvijajo naglo, težišče dogajanja je večinoma v dvogovorih, ki zgodbo poživljajo in ji dajejo nekak dramatski značaj. (Matičetov 1948b: 455)

Vendar pa kvaliteta ljudskega pripovedništva in pesništva v tej zbirki lahko tudi zelo niha. Mestoma je zgodba le rudimentarna, v skopih obrisih, včasih tudi ne najboljše pripovedovana. Po drugi strani pa se iz zapisov zaznava dobro in živahno pripovedovanje. V tej zbirki terskega folklornega gradiva je Matičetov pustil, da se je pripovedni dogodek odvijal sproščeno in je šel svojo pot, kar lahko razberemo tudi iz opomb v njegovem rokopisnem zvezku. In prav v tem je čar te zbirke, saj ohranja spontanost pripovedovanja in okoliščin, v katerih se je pripovedovanje odvijalo. Tudi če je več zbranih oseb sodelovalo pri isti zgodbi in so bile nekatere med njimi večkrat povedane, so vsakič malo drugačne in odsevajo takratno razpoloženje in družbene razmere in prav v tem je čar te zbirke.

Rok Mrvič

PRIPRAVA IN UREJANJE TERSKEGA FOLKLORNEGA GRADIVA V NAREČNEM IN KNJIŽNEM ZAPISU

ČLENITEV ZAPISOVANJA IN UREJANJA GRADIVA MILKA MATIČETOVEGA

Milko Matičetov je ob vzpostavitvi knjižne zbirke *Slovenski pravljicarji* pred dvanajstimi leti v 1. knjigi zbirke zapisal, da je bil na začetku svojega folklorističnega dela v veliki zadregi, kako na terenu zapisovati narečne pripovedi:

Besedilo slišiš, razumeš vse do zadnje črke, ampak kako ga napisati in objaviti: ali odsekano, v anakolutih, ali lepo zlikano in poškrabljeno, gladko, v knjižnem stilu ali prav po domače, v leksiki in sintaksi? (Matičetov 2010: 12)

Nadaljuje, da je do rešitve prišel poleti 1940 na Terskem, ko je opravljal študentsko terensko delo. Narečne pripovedi se je odločil zapisovati tako, da je vse besede, stavke za stavkom, sproti glasno ponavljal za informatorji – ti so zato lahko prilagodili hitrost pripovedi in jo po potrebi ponovili. Tak način zbiranja in zapisovanja narečnih pripovedi je raziskovalec ohranil do prvih magnetofonskih zapisov (Matičetov 2010: 12), ki jih je na Inštitutu za slovensko narodopisje v 50. letih omogočil prvi snemalnik zvoka (Ivančič Kutin 2016: 720). Neposredno in sprotno zapisovanje narečnih besedil je bilo samo po sebi zahtevno opravilo, zlasti za zbiralca, ki narečja sprva ni poznal, a prvotni rokopisi in njihovi poznejši prepisi kažejo, da je Matičetov terensko delo v Teru začel premišljeno. Svoje zapise folklornega gradiva v terskem narečju je vsakodnevno prepisoval iz terenskih beležnic (1), besedila, prepisana v terenske zvezke (2), pa je nadalje urejal (3) in jih do leta 1950 pripravil za objavo (4). Gradivo, zbrano na območju Terskih dolin, je torej končno obliko dobilo v štirih delovnih stopnjah:

1. **Terenski zapis** je obsegal hiter prenos pripovedi iz govorjene v pisno obliko. Matičetov je razvil lastni sistem za hitro zapisovanje, stenografije oz. hitropisa namreč ni obvladal. Terenske beležnice v svojem arhivu hrani Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU.
2. **Prvi prepis** je Matičetov opravil na terenu. Takojšen terenski prepis je imel v tem primeru dve prednosti: raziskovalec je imel pripoved svežo v spominu, obenem pa kraja raziskovanja še ni zapustil, torej je lahko manjkajoče podatke dopolnil pred odhodom. Večina gradiva s te stopnje se nahaja v dveh vsebinsko delno prekrivnih

terenskih zvezkih z naslovoma *Beneška Slovenija – Slavia friulana* (RV2)⁵² in *Kaj pravijo V* (RV1).⁵³ Oba zvezka vsebujeta prenos narečnega zapisa v natančnejšo obliko glede na prvo stopnjo.⁵⁴

3. **Drugi prepis** je kabinetni. V njem je Matičetov besedila združil v rokopisno knjigo *Slovensko folklorno gradivo iz Tera – 1940* (RV3), ki vsebuje po avtorjevih žanrskih merilih razvrščena in oštevilčena terska folklorna besedila.⁵⁵ Gre za zadnjo stopnjo urejanja in dopolnjevanja gradiva pred prepisom na pisalnem stroju, kar pa ne pomeni, da Matičetov urejenega gradiva ni naknadno dopolnjeval.
4. **Tipkopijsni prevod** se navezuje neposredno na drugi prepis in tvori zadnjo stopnjo dela, saj poleg prevoda v knjižno slovenščino obsega kazalo, zemljevid območja zbranih besedil, seznam informatorjev in ostale temeljne dele znanstvenega aparata, potrebne za monografsko objavo gradiva. To pomeni, da besedila drugega prepisa in tipkopijsnega prevoda tvorijo podobo zbirke terskega folklorne gradiva, kot je objavljena v tej knjigi.

Zgoraj navedeno dejstvo, da se zvezka *Beneška Slovenija – Slavia friulana* in *Kaj pravijo V* dopolnjujeta (Kropej Telban 2018: 199), nas je zanimalo zlasti zaradi razumevanja uredniških odločitev in smernic, ki jih je Matičetov oblikoval za zapis zbranih folklornih besedil. Poleg vsebinskega nam tudi jezikovni pregled zgodnejših narečnih zapisov gradiva v obeh terenskih zvezkih nakazuje, da jih je avtor uredil v sorazmerno kratkih časovnih razmikih, tj. na isti stopnji urejanja. Iz posameznega vira je namreč razviden enoten uredniški pristop, ki priča predvsem o spremembah zapisa in o strukturi razvrstitve folklorne gradiva. Opaziti je mogoče, da sta se natančnost in jasnost prepisa od njegovih dijaških let znatno povečali (prim. z dijaškimi terenskimi zapisi v

⁵² Zvezek *Beneška Slovenija – Slavia friulana* obsega 79 ročno paginiranih strani in tri priloge v obliki vloženi listov s popravki in dopolnitvami zapisanega. Vsebina zvezka je členjena na 1. Gradivo in 1.1 Zapiske. Kot je razvidno iz naslova terenskega zvezka, lahko v njem najdemo folklorne besedila s širšega območja Beneške Slovenije, ne le iz Terskih dolin. Vsa besedila so kronološko urejena glede na datum zapisa: od prvega, zapisanega 5. avgusta 1940, do zadnjega, zapisanega 30. avgusta 1940. Tersko gradivo se v tem zvezku nahaja na str. 14–75.

⁵³ Zvezek *Kaj pravijo V* obsega 78 ročno paginiranih strani z vsebino, razmejeno na sklope, kot jih je Matičetov pozneje predvidel v rokopisni knjigi *Slovensko folklorno gradivo iz Tera – 1940*. Zvezek nosi podnaslov *Legende, pravljice, pripovedke, običaji, strahovi, vraže Beneških Slovencev*. Pod naslov je raziskovalec dodal pripis, ki pojasnjuje komplementarnost vsebine zvezka z vsebino drugih virov: »Ker si nisem pričakoval tako obilne žetve tovrstnega blaga in sem računal kvečjemu na par legend, sem več legend vtaknil v zvezek »Narodne pesmi – 6«, str. 24–65. Med njimi tudi eno pravljico. Nadaljujem pač tu« (RV1: 1). Nekaj besedil je v rezijanskem narečju, sicer pa gre z izjemo teh v zvezku za izključno tersko folklorno gradivo. Glede na rokopis *Slovensko folklorno gradivo iz Tera – 1940* so v *Kaj pravijo V* dragoceni zlasti dodatni podatki o informatorjih in komentarji gradiva, s pomočjo katerih smo lahko med urejanjem zbirke razjasnili številne nejasnosti, nove podatke pa vnesli v opombe posameznih besedil od str. 195 dalje.

⁵⁴ Glavnina besedil je zapisana z modrim črnilom, ne več s svinčnikom kot v terenskih beležnicah. Razporeditev besedil potrjuje, da gre za vmesno stopnjo, ki je bila namenjena hitri organizaciji besedil in njihovem vsebinskemu in oblikovnemu dopolnjevanju. Matičetov je prepise na terenu ustvarjal v času, ko ni zbiral gradiva, medtem pa je v zvezek vnašal pripombe z novimi podatki (svinčnik), označeval kraje zbiranja (podčrtani z rdečo barvico) ter navajal sklice na relevantno folkloristično literaturo (črno črnilo).

⁵⁵ Podrobneje o izboru ter primerih izločenih besedil in vzrokih za njihovo izločitev na str. 36.

Ivančič Kutin 2022),⁵⁶ tersko folklorno zbirko pa je raziskovalec vseskozi dopolnjeval, kar med drugim potrjujejo pozneje pripisane pripombe o relevantni literaturi, do katere na terenu ni imel dostopa.⁵⁷

O NAREČNIH PREPISIH

Namen tega razdelka ni podrobna dialektološka razčlenitev terskih narečnih govorov, kot jih je med terenskim zbiranjem folklornega gradiva zapisal Matičetov, temveč kratka in splošna kontekstualizacija jezikovnih podatkov za nadaljnje raziskave. Raziskovalec je na terenu zbral folklorno gradivo, ki ga je prispevalo vsaj 41 informatorjev⁵⁸ iz vasi Breg, Fejplan, Podbardo in Ter – območje teh vasi se prekriva z območjem krajevnega govora zgornje Terske doline. Ta se skupaj z govori širšega območja Terske, Kamnajske, Černjevske in Malinske doline ter Breginjskega kota⁵⁹ uvršča k terskemu narečju, ki sodi v primorsko narečno skupino in predstavlja najzahodnejše slovensko narečje (Zuljan Kumar 2019).

Zadnje različice narečnih zapisov posameznih folklornih besedil nismo spreminjali zaradi uvodoma omenjene uredniške odločitve, tako v spremnih besedilih kot na seznamu besed pa zavoljo doslednosti znotraj te publikacije v celoti ohranjamo načela zapisa narečnih glasov, kot jih je določil Matičetov. Prenos besedil v sodobno slovensko narečno transkripcijo bi namreč zaradi odsotnosti zvočnih posnetkov pomenil dodaten (zlasti dialektološki) izziv, združevanje starejše in mlajše transkripcije pa ni prišlo v poštev, saj bi lahko bralca dodatno zmedlo in mu otežilo branje folklornih besedil. Sodobna slovenska narečna transkripcija je v nadaljevanju uporabljena le pri orisu splošnoterskih glasovnih in naglasnih značilnosti.

Obsežnejših in sistematičnih dialektoloških komentarjev Matičetovega o terskem narečju ni⁶⁰ – najdaljši tovrstni objavljeni sestavek predstavlja članek »Iz žive govorice beneških Slovencev«, v katerem raziskovalec komentira svoj zapis narečnih glasov:

Akcent: pri enozložnih besedah stoji ' zaradi diftonga (n. pr. nié, kuó, diéu = del, itd.); pri dvozložnih ali večzložnih besedah pa z ' označujem

⁵⁶ Njegovo najpomembnejšo zbirko folklornih besedil, pripravljeno v dijaških letih, predstavljajo *Narodne pesmi 1–5*. Zbirka je nastajala od 1936 do 1939, tj. v obdobju, ko raziskovalec vprašanem narečnega zapisa ni namenjal toliko pozornosti kot v času študija. Kljub temu je, zlasti v vezanih besedilih, označeval naglasna mesta besed, polglasnike pa zapisoval z <ə>.

⁵⁷ Npr. razvidno iz op. 5 in 7 na str. 196. Matičetov je tersko folklorno gradivo v predhodnih fazah opremiljal z dodatno (zlasti tujejezično) literaturo za primerjalne folkloristične študije, vendar je nato ni nujno uvrstil v rokopisno knjigo in posledično predvidel za objavo (prim. št. 32 »Lovca in medved« v zvezku *Kaj pravijo V* ter št. 36 »Medvedova koža« v tej knjigi).

⁵⁸ Seznam informatorjev oz. pripovedovalcev in krajev njihovega prebivanja se nahaja na str. 210–211.

⁵⁹ Govore Breginjskega kota bi bilo na podlagi jezikovnorazvojnih značilnosti mogoče uvrstiti tudi v nadiško narečje (prim. Ježovnik 2018: 95).

⁶⁰ V času priprave in obravnave terskega folklornega gradiva je Matičetov pripravil *Slovarsko gradivo iz Tera – 1940*, v katerem poleg kratkega seznama narečnih besed najdemo zametke podrobnejše glasoslovne in morfološke razčlenitve terskega narečja. Zgodnja faza teh zapiskov kaže, da jih ni nikoli dovolj podrobno razdelal za objavo, jih je pa vključil v načrt za objavo terskega gradiva (Kropej Telban 2015: 136–137).

le naglašeno mesto. Značilno beneško zategovanje je grafično težko ponazoriti (móoš, zóop, boólan): naglas je zdaj na prvem zdaj na drugem mestu, kakor sem pač tren[u]tno to dojel (bolj izkušeno uho ali aparat bi morda zabeležila drugače).

Znak g v št. 1, 2 in 5 je navadni zapornik g kot v knjižnem jeziku; v št. 6 znak g nadomešča velarni pripornik južnozpadnih slov. dialektov; sicer pa v št. 2 - 6 opazamo skoro dosledno onemitev.

Razlika med sičniki in šumevci zlasti v terskem dialektu ni jasna. Kljub poenostavljeni transkripciji je moralo ostati v tekstu št. 3 nekaj dozdevno »nepravilnih« oblik (sóu = šel, nási = naši, ustarija). (Matičeto 1946: 1–2)⁶¹

Kratek oris splošnoterskih glasovnih in naglasnih značilnosti⁶²

Na podlagi udvoglašenja isln. **ě* > *ie* (ter. *liěš*, *biěu*) in **ō* > *uo* (ter. *nùoš*, *mùošt*) dialektologija tersko narečje uvršča med severozahodna slovenska narečja, glede na vokalizacijo isln. **ǝ* > *a* (ter. *dǝ:n*, *vǝ:š*, *mǝ:čak*) in pozen sovpad isln. **ę* in **ǫ* (ter. *pě:tak*, *pě:št*, *ǫ:ba* 'goba') z nenosnima ustreznikoma (**e*, **o*)⁶³ pa nadalje na beneško-kraško narečno ploskev. Za tersko narečje je značilna relativno nizka stopnja samoglasniškega upada in posledično sorazmerna ohranjenost nenaglašanih samoglasnikov (ter. *pá:ljca*, *diělatj*).

Pomembna značilnost terskega narečja so kolikostna in tonemska nasprotja. Pri prvih pomen besed zaznamujejo dolgi in kratki glasovi (ter. *'kyp* 'kup' : rod. ed. *kù:p* 'tobačnica', *'pas* 'pes' : *pǝ:š* 'pas' (< psl. **pǫjasъ*) in 'mir' (< furl. *pás*), 3. os. ed. sed. *darzi* : 2. os. ed. vel. *dar'zi*), pri drugih rastoči in padajoči ton (ter. *nùoš* 'nos' : *nuoš* 'nož', *rǝ:ča* 'vrsta česa' (< furl. *raze*, it. *razza*) : *rǝ:ča* 'raca', *škó:rja* 'skorja' : *škò:rja* 'bič'). Do kolikostnega razlikovanja prihaja v zadnjih besednih zlogih, saj so naglašeni samoglasniki v nezadnjih besednih zlogih načeloma le dolgi, do tonemskega razlikovanja pa prihaja le pri dolgih naglašanih samoglasnikih. Med naglasnimi značilnostmi narečja velja izpostaviti še izostanek umika naglasa na prednaglasno kračino tipa isln. **kozà*, **sestrà* > ter. *ko'za*, *seš'tra* ter umik dolgega padajočega naglasa s končnega zloga (ter. *mě:šo*, *šięno*).

⁶¹ V tem komentarju je Matičeto izpostavil uvodoma omenjeno zahtevnost neposrednega prenosa govornega narečnega besedila v pisno obliko, zaradi česar dopušča morebitne nedoslednosti zlasti pri zapisu tistih narečnih glasov, ki so mu bili zaradi nepoznavanja narečnega govora najtežje določljivi, kar se odraža tudi v prepisu. Njegove dvome je najlažje razbrati iz primerjave besedilnih fragmentov v rokopisu *Slovensko folklorno gradivo iz Tera – 1940* in njihovih ustreznikov v posameznih objavah (npr. Matičeto 1946). Zapisi besedil 52, 36 in 100, kot so oštevilčena v tej knjigi, kažejo na več razhajanj med stanjem v zvezku in v objavljenem članku (prim. Matičeto 1946: 7). Ta odstopanja niso posledica prilagoditve zapisa mestu objave, ker ne govorimo o poenostavitvi (Matičeto 1946: 1), temveč tega, da je raziskovalec pozneje zapis v več pogledih izpopolnil med pripravo rokopisne knjige (gl. razdelek Spremembe narečnega zapisa med različnimi stopnjami urejanja gradiva).

⁶² Pregled splošnoterskih glasovnih in naglasnih značilnosti je povzet po novejših ugotovitvah in gradivu dialektoloških raziskav J. Ježovnika (2018, 2019) in D. Zuljan Kumar (2018, 2019). Za več podrobnejših podatkov o terskem narečju gl. tudi Ježovnik 2019, 2022 in Zuljan Kumar 2015, 2019. V celotnem razdelku je za označevanje rekonstruiranih izhodiščenoslovenskih oblik uporabljena okrajšava isln. (gl. Ježovnik 2019), pri čemer dodajamo, da sta v rabi tudi okrajšavi issln. 'izhodiščno splošnoslovensko' (npr. Šekli 2016b) ter psln. 'praslovensko' (npr. Furlan 2013).

⁶³ Odsotnost sovpada v delu narečja je povzročila razvoj samoglasnikov z drugačno samoglasniško kvaliteto (prim. z enoglasniškimi in dvoglasniškimi odrazi v govoru Plestišč v Ježovnik 2020a: 82).

V terskem narečju se je v soglasniškem sistemu kot posebni fonem ohranil isln. **ń* > *ń* (ter. *koń, ńi.va*), medtem ko sledi razvoj isln. **ĺ* > *j* (ter. *vója* ‘volja’, *kjú:č* ‘ključ’). Značilen je prehod **-m* > *-n* (ter. 1. os. ed. *dielqn, vi:djn*). V celotnem narečju je isln. **g* v izglasju prešel v **x* (ter. *búox, rúox*), v ostalih položajih pa je ali onemel (ter. *niézdó* ‘gnezdó’, rod. ed. *bó:a* ‘boga’) in se kot *g* ohranil le v soglasniških sklopih **zg*, **žg* (ter. *zgá:ti, zgo're*) ali pa je prišlo do spirantizacije **g* > *γ* (npr. v govoru Plestišč *γni:ézdó*, rod. ed. *bué:γa* ‘boga’). V večjem delu narečja je prišlo do razvoja isln. **ť* > *ć* (ter. *šći:, nùojć*); v delih narečja pa je ali sovpadel z odrazom za isln. **č* (npr. v govorih Plestišč in Prosnida) ali pa se odraža kot trdonebni zlitnik *č* (npr. v govoru Čanebole). Sičniki in šumevci se v terskem narečju izgovarjajo nekoliko umaknjeno; v delu narečja so fonološka nasprotja med njimi (vsaj pri starejših govorcih) praviloma ohranjena, v delu narečja, v katerem je bilo zbrano tudi folklorno gradivo te zbirke, pa moramo upoštevati, da so sičniki in šumevci paroma sovpadli, kar je privedlo do težav, opisanih na koncu naslednjega razdelka.

Spremembe narečnega zapisa med različnimi stopnjami urejanja gradiva

Ob zapisanih splošnoterskih glasovnih in naglasnih značilnostih velja poudariti, da je tako za območje, na katerem se govori tersko narečje, kot tudi za območja drugih slovenskih narečij v Videmski pokrajini značilna velika pestrost krajevnih govorov (Ježovnik 2020a: 75). Razlike med narečnimi govori so zaznamovale tudi terensko delo Matičetovega in se odrazile v njegovih rokopisih. Poleg teh moramo ob branju zbranih folklornih besedil upoštevati, da so vsa besedila dobivala predvideno podobo v obliki rokopisne knjige postopoma, v več stopnjah z daljšimi, tudi večletnimi prekinitvami uredniškega dela. Na podlagi primerjave narečnega zapisa v terenskih zvezkih in rokopisu *Slovensko folklorno gradivo iz Tera – 1940* dobimo vpogled v uredniške odločitve Matičetovega o zapisovanju narečnih pripovedi, v katerih je pričakovano prepoznati največji vpliv Ramovševe narečne transkripcije, ki jo je Logar na podlagi terenskega dela začel izpopolnjevati ravno v času, ko je Matičetov zaključeval urejanje terskega gradiva (gl. Logar 1975; Kenda-Jež 2016).⁶⁴ V nadaljevanju so kratko povzeti raziskovalčevi uredniški posegi, ki so pisno podobo folklornega gradiva od prvih zapisov do rokopisne knjige spremenili v največjem obsegu.

Izmed vseh sprememb⁶⁵ sodi med najopaznejše natančnost opredelitve naglasa in postavitve naglasnih znamenj. Matičetov je na terenu med prepisovanjem besedil po občutku označil ton samoglasnika (tega je v posameznih primerih naknadno večkrat spremenil), ponekod zgolj naglasno mesto (npr. RV1, str. 6: *plákati, pòuno, paršlá* : RV3, str. 36: *plákati, pòuno, paršlã*), marsikje pa besednega naglasa ni označil in ga je dodal naknadno (npr. RV1, str. 6: *dati jesti* : RV3, str. 36: *dáti jésti*). Nadalje opazimo

⁶⁴ Pristop Matičetovega k zapisovanju terskih narečnih besedil je primerljiv s pristopom, ki ga je za zapis svoje zbirke folklornega gradiva v 70. letih izbral Pavle Merku (1976; tersko gradivo se nahaja na str. 362–377); kratko narečno besedilo, ki predstavlja govor Subida, pa najdemo tudi v Logarjevih *Slovenskih narečjih* (1975: 59–60).

⁶⁵ Za določitev sprememb v narečnih zapisih različnih stopenj smo primerjali širši nabor besedil, zglede pa navajamo iz besedil »Kaj je sveti Peter videl na zemlji« (št. 10, Podbardo) in »Bogata in uboga sestra« (št. 11, Ter); izjema so zglede v zadnjem delu tega razdelka, kjer se dotaknemo zapisa sičnikov in šumevcev.

spremembe v natančnejšem opredeljevanju kakovosti samoglasnikov, ki je Matičetov v terenskih zvezkih načeloma ni označeval. V besedilih jo je opredelil šele ob združitvi gradiva v rokopisno knjigo, torej med tretjo stopnjo urejanja. To spremembo opazimo pri zapisu širokih *ę* in *o* (npr. v RV1, str. 5: *dan bòt* 'enkrat', *sestrè* : RV3, str. 36: *dan bõt* 'enkrat', *sestrę*). Med vidnejše spremembe sodi tudi zapis odrazov zgoraj omenjenega nenaglašenega isln. **i*. Ta se denimo v govoru Tera odraža kot oslabljeni samoglasnik *i*-jevske barve, ki je v sodobni slovenski narečni transkripciji zapisan z <ǰ>. Matičetov ga je zapisoval različno, vendar v rokopisni knjigi prevladujejo zapisi z <ǰ>, ⁶⁶ <i> in <e>. V terenskih zvezkih sta sicer <e> in <i> marsikje stala na mestu pozneje vpeljanega <ǰ> (npr. v RV1, str. 6: *daj*. ed. *kise* 'hiši', *božica* : RV3, str. 36: *daj*. ed. *kisł* 'hiši', *bóžica*). Slednji je v rokopisni knjigi sistematično nadomestil zapis z <e> (npr. v RV1, str. 7: *enkìn* 'kimljaj', *se mèrkou* 'si opazoval' : RV3, str. 34: *inkìn* 'kimljaj', *sł mèrkou* 'si opazoval'). Razlike, ki se pojavljajo v zapisu teh odrazov, so opazne tudi znotraj istega besedila ali njegovih variant (npr. v variantah folklorne pesmi »Moja mati je umrla«; prim. št. 63 in 64), vendar je zgolj na podlagi gradiva, ki ga je zbral Matičetov, nemogoče sklepati, ali gre za značilnost krajevnega govora ali za posledico uredniških sprememb zapisa narečnih glasov. Spremembo lahko opazimo tudi v zapisu dvoglasnikov, ki jih je Matičetov v večini primerov na terenu sprva zapisal kot enoglasnike, kot dvoglasnike pa na tretji stopnji dela ob urejanju gradiva v rokopisni knjigi (zlasti spremembe zapisa *é* in *ó* v *je* in *uo*; npr. v RV1, str. 6: *téli* 'hoteli', *Bóh, pój* 'pojdi' : RV3, str. 34: *tjéli* 'hoteli', *buoh, puoj* 'pojdi'). Pomembno je izpostaviti, da so pri kabinetnem popravljanju onaglašeni enoglasnikov v dvoglasnike nastale napake, saj v nekaterih primerih popravki niti v teoriji niti v praksi ne odražajo jezikovnega stanja v terskem narečju – na mestu vstavljenih dvoglasnikov namreč stojijo ozki enoglasniki (npr. v podedovanih besedah: *čnétı* 'začeti', neustrezno: *čnǰétı*; *uzétı* 'vzeti', neustrezno *uzǰétı*; v prevzetih besedah: *flòr* 'cvet', neustrezno: *fluor*; *pražon* 'zapor', neustrezno *pražųón*).⁶⁷ Kot pokaže tretji zglede, je Matičetov trdonebni drsnik *j* do 3. stopnje dela dosledno zapisoval z <j>, nato pa na 3. stopnji za zapis predvidel <ǰ>. Vzrok za spremembo zapisa ni nikjer pojasnjen, toda med pripravo zbirke za objavo smo upoštevali to spremembo, da bi ohranili stanje besedil iz rokopisne knjige.⁶⁸ V povezavi z ohranjanjem stanja iz rokopisne knjige ne glede na natančnost zapisa pa kot zadnjo izmed večjih sprememb v rokopisih izpostavljamo zapis terskih sičnikov in šumevcev. V delu narečja, iz katerega je tersko folklorno gradivo v tej zbirki, so ti namreč fonološko sovpadli, kar je Matičetovemu povzročilo nemalo težav pri določanju zapisa posameznih glasov, na kar kaže več popravkov istih besed v rokopisni knjigi (npr. v RV3, str. 1: *palácu* → *paláću*, *neç* → *neç* → *neç*), navsezadnje

⁶⁶ Pri tem se je med pripravo gradiva za objavo pojavila težava, saj znakovni nabor ZRCole takega znaka v času digitalizacije gradiva ni vseboval. Za prepis gradiva ga je pripravil Peter Weiss z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Dodatna znaka, ki ju je prav tako ustvaril za potrebe digitalizacije terskega gradiva, sta spodnji nadomestni znak <ǰ> in <ę>.

⁶⁷ Napačno zapisani dvoglasniki so v zbirki folklornega gradiva ohranjeni, s kratkega seznama narečnih besed, ki se nahaja v zadnjem delu knjige, pa smo jih odstranili.

⁶⁸ V obdobju urejanja terskega gradiva je na Matičetovega in njegovo odločitev za uvedbo te oblike zapisa utegnil vplivati T. Logar, ki se je leta 1951 narodopisni ekipi pridružil pri terenskem delu na Kobariškem, že prej pa sta opravljala skupni teren 1949 v Podgorici pri Šentjurju (Matičetov 2010: 13).

pa tudi raziskovalčev komentar, da »[r]azlika med sičniki in šumevci zlasti v terskem dialektu ni jasna« (Matičetov 1946: 2).⁶⁹ To je mestoma povzročilo neustrezen zapis fonemov in več nedoslednosti, o katerih pričajo zgoraj navedeni popravki in različni zapisi besed znotraj istega besedila (npr. v RV3, str. 5–7: *ści* : *sći* : *šći*). Matičetov je zaznalo drugačno izgovarjavo teh glasov, ki daje »žvižgajoč« slušni vtis, označeval tudi s piko kot nadvrstičnim znamenjem, torej kot <č>, <ž> in <š>, kar v zbirki srečamo redko in, zanimivo, skoraj izključno v pripovedih Redžine Kramaro (npr. <č> v št. 3, <ž> v št. 32 in <š> v št. 25 in 30). V terenskih zvezkih je tak način zapisa pogostejši, ga pa Matičetov na več mestih opusti in v primeru <č> nadomesti s <č̣>, ki je v rokopisni knjigi precej bolj razširjen. Če primerjamo stanje v terenskih zvezkih in rokopisni knjigi, vidimo, da o sistematičnih zamenjavah med zapisi sičnikov in šumevcev ne moremo govoriti.

Primerjava zapisov terskih folklornih besedil v terenskih zvezkih in rokopisni knjigi nam omogoča tudi posreden uvid v reševanje pravopisnih vprašanj. Nepojasnjeno ostaja, zakaj je raziskovalec lastna imena v gradivu terenskih zvezkov dosledno zapisoval z véliko začetnico (npr. osebna *Marjeta*, *Andrea*, *Ježuš*), v rokopisni knjigi pa z malo (prim. *marjēta*, *andrēa*, *ježuš*) – v slednji so z véliko dosledno zapisana le lastna imena pripovedovalcev v metapodatkih, sicer pa v transkripciji gradiva prevladuje zapis z malo, nemalokrat tudi na začetku stavka. Med prepisom smo tovrstne pravopisne dileme brez težav razrešili in zapis poenotili, da ustreza tako stanju v terenskih zvezkih⁷⁰ kot sodobnemu slovenskemu pravopisu. O tem, zakaj je Matičetov v poznejši stopnji urejanja zanemaril pravopisna vprašanja, ki jih je bil poprej rešil v terenskih zvezkih, ne moremo sklepati. Težavo pri poenotenju zapisa z véliko ali malo začetnico so predstavljali redki primeri, v katerih brez konteksta ni bilo mogoče izbrati ustrezne oblike. Pri tem smo se oprli na metapodatke v opombah, knjižni prevod in starejše zapise v terenskih zvezkih, da smo lahko določili, ali je v danem primeru verjetnejše lastno ali občno ime, npr. v op. 68 z *Žage na Bovškem* : z *žage na Bovškem* in v frazemu pod št. 49/14: *stāra kuoī te brieh* : *stāra kuoī te Brieh*).⁷¹ Komentar, v katerem se je Matičetov odkrito ukvarjal z vprašanjem zapisa začetnice, je mogoče najti le v zvezku *Beneška Slovenija – Slavia Friulana*, kjer verzu »Hudi Judi, hudi rudi« doda opombo: »Prav za prav bi moral pisati z malo, ker to razumejo: hudi ljudje!« (RV2: 17)

Sodeč po zgornjih opažanjih, je Matičetov poskušal odpravljati nedoslednosti na vseh stopnjah urejanja gradiva, saj so popravki zapisa (zlasti nadvrstičnih znamenj in nekaterih samoglasnikov) prisotni v obeh terenskih zvezkih in v rokopisni knjigi, nedvomno pa opazimo obsežnejše poenotenje na tretji stopnji. Ker to potrjuje, da gre v rokopisni knjigi za zadnje različice besedil, smo upoštevali le popravke, ki jih je v rokopisno knjigo med nadaljnjim urejanjem pripisal s svinčnikom. Takih popravkov je bilo glede na terenska zvezka zelo malo (npr. v št. 1: *tō špādu tu rōka* → *tō špādu tu u*

⁶⁹ Variantnost v izgovoru sičnikov in šumevcev je v samostojni razpravi o terskem narečju izpostavil tudi Merkù (1980: 170–171).

⁷⁰ Za to se ne bi odločili, če ne bi bilo iz tipkopisa s knjižnim prevodom in priloženega načrta objave razvidno, da je Matičetov besedila pripravil za vzporedno objavo v narečni in knjižni obliki. Glede na to, da je vzporedna besedila sorazmerno skladenjsko prilagodil, jih je bilo smiselno tudi pravopisno uskladiti.

⁷¹ Podčrtana je oblika zapisa, ki smo jo uvrstili v objavo.

14/15.

Tan kot ne nê dve sestrë: na bohta, na
božica. Z zadržotim ta bohta nemela mlinu z te

božica na nê nêla nec kaj dišiš komaj. Na
nê nêla kô in dati jesti.

In stornadu na i djala ta bohta ke na i pridi
tu mlinu mlet. Z zadržotim na šla e zvečer ke na
parišla nje sestri - ta bohta - na i djala ke na i
dej na pešiču moke.

Z ta bohta ne i djala, ke na ma rat šla sêti
Z ta božica ne počela glakati ann ne šla ta
kise e zat na se ni požehala doz e zat na nêla
pôjno pôjno moke, ke na parišla bohta, e nje
sestri ne parišla božica.

(Par. v Teru Kulinke Todišica, pr. l. 25. Vm).

11.

Bogata in uboga sestra

Nekoč sta bili dve sestri, ena bogata, ena ubožica. In potem je
bogata imela mlin in ubožica ni imela nič razen dvanajst otrok. Ni
imela kaj jim dati jesti.

Nekega dne ji je rekla bogata, naj bi ji prišla v mlin mlet. In
potem je šla in zvečer, ko je prišla njena sestra - tista bogata -,
ji je (ubožica) rekla, naj ji da pešiču moke.

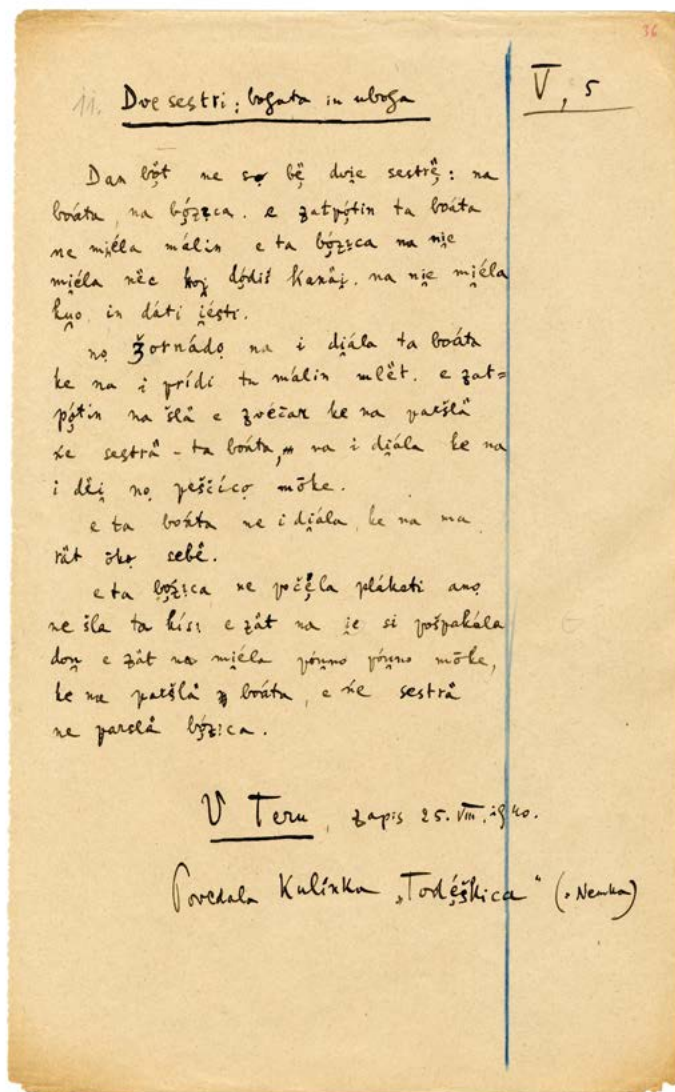
In bogata ji je rekla, da ima zadošči (moke) na sebi.

In ubožica je začela jokati in je šla domov. In potem si je
stresla dol močni prah in potem je imela dosti dosti moke, da je
obogatela, in njena sestra je obubožala.

Prikaz folklornega besedila št. 11 in njegovih sprememb od druge do četrte stopnje urejanja. Rokopisni odlomki so razvrščeni po naslednjem vrstnem redu: na tej strani se zgoraj nahaja odlomek iz terenskega zvezka Kaj pravijo V (RV1, str. 5-6) in spodaj odlomek iz tipkopisa (RV4, str. 20), na naslednji strani pa celotna stran iz rokopisne knjige (RV3, str. 36).

róka; mos → mqs). Glede na število popravkov in manjše nedoslednosti, ki so ostale v zapisu, je mogoče domnevati, da je uredniško delo Matičetovega na rokopisni knjigi na neki točki zastalo in se k njemu ni več vračal. Ali je nameraval pravopisna vprašanja in druge nedoslednosti v narečnem zapisu odpraviti med končnim urejanjem zbirke, lahko le domnevamo.

Na tem mestu je pomembno dodati, da je v rokopisni knjigi, iz katere smo prenesli gradivo za objavo, manjkalo deset folklornih besedil, in sicer od št. 73 do št. 82, kot so označena v tej knjigi. V zvezku *Beneška Slovenija – Slavia Friulana* smo uspeli najti vse razen št. 80, ki je zaradi tega objavljena le v knjižnem prevodu. Glede na zgoraj našete spremembe v zapisu Matičetovega velja upoštevati, da zapis naknadno vstavljenih

devetih besedil odstopa od zapisa ostalih, saj niso prepisana iz rokopisne knjige, temveč iz terenskega zvezka.

Raziskovalčevi komentarji narečnih posebnosti

.....

Najbolj ilustrativen uvid v jezikovna vprašanja, s katerimi se je Matičetov srečeval na terenu in kasneje med prepisovanjem ter urejanjem gradiva, ponujajo njegovi komentarji folklornih besedil. V nadaljevanju so s tem namenom zbrani njegovi komentarji iz opomb v terenskih zvezkih in rokopisni knjigi ter odlomki iz objavljenih besedil, v katerih je opisal svoja jezikovna opažanja, povezana s terskim folklornim gradivom.

Pri razvrščanju folklornega gradiva je raziskovalec upošteval besedilne in okoliščinske dejavnike, da je lahko presojal o prostorski razširjenosti posameznega besedila; to je Matičetovega vodilo tudi pri oblikovanju končnega nabora besedil v rokopisni knjigi (gl. Kropej Telban 2018: 200). Raziskovalec o mešani narečni podobi gradiva piše na primeru pripovedi Anice Čelinke:

Povedala Anica Čelinka, 63 letna, Rezijanka, doma iz Belega potoka (Učja), toda priženjena že pred prvo svetovno vojno v Ter. Ni čud[n]o, da je motiv iz Rezije, jezik pa mešan, ne terski, ne rezijanski. Besedni zaklad je sicer povečini rezijanski [...], vendar izgovarjava ni niti najmanj dosledna, kar je zaradi dolgega bivanja pripovedovalke v Teru razumljivo. Ter (Pradielis), 1. januarja 1941 (Matičetov 1946: 8).

Zgornji komentar predstavlja pomemben del širšega družbenega konteksta, ki v tem primeru kaže smer medkrajevne prenosa nekaterih folklornih besedil. Med pogosteje navedenimi okoliščinskimi dejavniki, ki so neposredno povezani z narečno podobo in prenosom folklornih besedil, so poleg selitev tudi družinske vezi – njihov vpliv je Matičetov izpostavil na primeru treh pripovedovalk iz družine Klemente (Clemente). Eno besedilo, objavljeno v tej knjigi, je prispevala Anuta Klemente,⁷² štiri pa tedaj 19-letna Marija Klemente, med domačini znana kot Beročinka. Vzdevek je, tako je mogoče sklepati iz navedb rezijanskih in terskih pripovedalcev (prim. Matičetov 1945: 29 s seznamom na str. 210–211), nasledila po svoji materi Džineji Klemente. Džineja in njena sestra Jevica sta namreč hčeri rezijanske pripovedovalke Žvane Siega, ki se je v Ter omožila leta 1895 (Matičetov 1945: 29).⁷³ Njihovo sorodstveno vez je Matičetov ob besedilih dosledno označeval (RV1: 73) in pripovedi z vplivi rezijanščine, ki jih najdemo v zvezku *Kaj pravijo V*, pozneje tudi izločil – izjema, ki jo je prispevala Žvana Siega in se je

⁷² Morebitne sorodstvene vezi Anute Klemente z ostalimi pripovedovalkami družine Klemente nismo uspeli pojasniti.

⁷³ Žvana Siega je bila med Terjani znana kot Bješčica, so pa pod tem vzdevkom poznali tudi kasneje priseljeno Rezijanko Anico Čelinko, ki je v Ter ravno tako prišla iz Učje. Tersko poimenovanje za prebivalce Rezije se je namreč razvilo iz terskega poimenovanja za Učjo – Beli Potok (enako poimenovanje nosi tudi tamkajšnji vodotok), pri čemer je iz levega prilastka tvorjen pridevnik *hješki* 'rezijanski', ki se v zapiskih Matičetovega večkrat pojavi.

uvrstila v rokopisno knjigo, je le frazem *čakati* (kaj) *kot bog na dobro dušico* (gl. št. 49/12).⁷⁴ Znotrajdružinski prenos in narečno prilagoditev Matičetov komentira takole:

Žvanini hčeri Āinea in Jėvica sta materino rezijansko *wižo* nezavedno že precej prilagodili terskemu narečju. Āinea jo je v laškem pravopisu [...] prenesla na papir[...] (Podrobno o prilagojenem prepisu rezijanskega gradiva v Matičetov 1945: 29–30.)

V rokopisni knjigi je podrobneje opisana terska pripovedovalka nemškega rodu, ki jo je Matičetov na terenu spoznal le kot Kulinko Todeškico (< furl. *todesc* 'Nemec, nemški'), kakor je bila znana med domačini.⁷⁵ Jezikovne posebnosti njene pripovedi so povzete v rokopisni knjigi:

Pripovedovati je začela teta Kulinka [A]. Njen način podajanja očitno ni godil njeni nevesti [op. ur. snahi] (po rodu Nemka, priženjena v Ter pred 25 leti), ki jo je prekinila in se ponudila, da bo povedala lepše, skrajja. Njena pripoved je pod [B]. Toda ker so jo med pripovedovanjem, preden je mogla končati, poklicali nekam k sosedovim, je spet povzela Kulinka do konca. Pri [B] pomeni, da pripoveduje Kulinka »Todėškica« [= Nemka], zato oblike »sot«, »cornada«, »sluótej«, »so kuaj«, »stinúalo«. Poleg teh fonetskih posebnosti gl. nekaj morfoloških napak: »óperlj uráta«, »piérnicó« ipd. Potem zamenjava »piérnica« za »piéunica«, »počnéj« za »počnéu« itd. (Gl. op. 9 na str. 197.)

Podoben komentar s pripisom, da »[k]ot Nemka zasuka marsikaj po svoje«, lahko najdemo tudi v zvezku *Kaj pravijo V* (RV1: 31).

Matičetov je z informatorji poskušal sproti razjasniti neznano narečno besedje, ki ga ni razumel, pri čemer je fonetične, morfološke in leksikalne razlike med deli besedil v večini primerov ločil na variante (npr. v št. 54, 55, 58). Največ je variantnih zapisov verzov, ki jih je raziskovalec ob besedilu pesmi pripisal v poševnicah. Pri pesmi »Moja mati je umrla« (varianti pesmi v št. 63 in 64) sta njegovo pozornost vzbudili besedni obliki (*u*) *nebėsu* in (*u*) *nebėсах*:

⁷⁴ Enako lahko z veliko verjetnostjo rečemo tudi za frazem *ne vedeti ne za cerkveno ne za svetno gosposko*, ki je vezan na pripovedi Anice Čelinke (gl. seznam pod št. 49). Njenih pripovedi Matičetov ni uvrstil v rokopisno knjigo, vendar je frazem kljub temu ostal v izboru za objavo v knjigi. O tem, ali je bil med Terjani v rabi tako razširjen, da se ga je odločil ohraniti, lahko zgolj ugibamo.

⁷⁵ Matičetov je po zaključenem terenskem delu prejel pismo z osebnimi podatki o informatorkah, tudi o Todeškici. Arhiv ISN ZRC SAZU hrani le fotokopijo dela pisma, izvirnik se je namreč izgubil, iz ohranjenega besedilnega fragmenta pa ni mogoče ugotoviti, kdo je pošiljatelj. Na podlagi zapisanih podatkov smo razbrali, da je bilo informatorkino polno ime ali Vittoria ali Maria Wierer, po rodu je bila iz mesta Stuhm v tedanji Vzhodni Prusiji (danes se mesto Sztum nahaja na severu Poljske, in sicer na Pomorjanskem, katerega glavno mesto je Gdansk), z Vitom Cullinom pa se je leta 1919 poročila v mestu Dambery (verjetno napačen zapis za Danbury) v Združenih državah Amerike. Na podlagi terenskih zapiskov Matičetovega je mogoče sklepati, da sta se zakonca Cullino po poroki preselila v Ter, kar pa se ne ujema povsem s podatkom, da je bila informatorka »priženjena v Ter pred 25 leti« (gl. op. 9 na str. 197).

Ker sta se mi obliki zdeli sumljivi, sem povprašal, kako je z njima. V enem primeru sem dobil tale odgovor: »Mi kapisámo 'nebjéša' ma diémo 'unáreǵ'«. Gre torej le za preživelo obliko, ki je izginila iz vsakdanje rabe ter se ohranila le v pesmi. (Gl. op. 63 in 64 na str. 203.)

Besede, ki jih ni takoj razumel, je na terenu pozneje pojasnil in prevedel v knjižno slovenščino. Zanimivo je, da teh prevodov ni upošteval v tipkopisu, kjer je na mestih sprva neznanih besed pustil vrzeli. Tako je npr. narečno besedo *kušōn* 'dragec, ljubljencek' Matičetov razložil v zvezku *Beneška Slovenija – Slavia Friulana* na strani 72 in ji dodal tudi manj znano ustreznico *benjaminček*, v tipkopisu pa smo nato na tem mestu našli prazen prostor. Poleg tega primera terenskega prevoda, ki v tipkopisu ni bil upoštevan, smo našli še 4, vse v istem zvezku (RV2: št. 70: *rúde* 'vselej, vedno', št. 77: *babu bóšku* 'umazano žensko', št. 79: *palet* 'grebljica, žeželj' in št. 83: *karantàn* 'novec, groš').⁷⁶

Matičetov je ob zapisu pesmi »Ta stara je bolna« (št. 65) zabeležil tudi arhaizma, ki sta bila, kot je zapisal, mlajšim tedaj že nerazumljiva:

Neka druga žena je v 3. verzu rekla »krájac« namesto »krájcar«. Oboje je v Bregu nerazumljivo, posebno mlajšemu rodu. (Gl. op. 65 na str. 203.)

Vprašanja o vplivu folklornih prvin sosednjih jezikov je Matičetov odkrito načel v povezavi s folklornimi pripovedmi in obrazci, ki jih je prepoznal v italijanskem in furlanskem izročilu. Povezave z italijanskim gradivom je vzpostavil v besedilih št. 2 (pripovedovalka je pripoved prvič slišala v italijanščini), št. 7 (varianto te pripovedi v italijanščini je Matičetov prepoznal iz literature) in št. 43 (pripovedovalec je pripoved nekoč slišal tudi v italijanskem jeziku). Raziskovalec je podobnosti z elementi furlanske pravljice našel v besedilu št. 5, v opombi k št. 90 (*Právica, právica – tej Škanínava srákica/krāvica.*) pa zapiše:

Stari Škanín in njegova žena Škanínka sta baje najboljša pravljicarja v Teru. Sam ju nisem imel prilike čuti. Gornji rek (šaljivka ali kaj?) mi je za zdaj nerazumljiv. Prvotno sem mislil, da je formula, s katero se otepajo pred nadležnimi starci, ki bi vedno hoteli pravljice. Pri povpraševanju v tej smeri pa sem izvedel le za sledečo furlansko formulo: »Une vólte al jére un re e úne reíne / ke kagávin duč e doǵ int úne remíne.« (Gl. op. 90 na str. 207.)

Primer t. i. furlanske formule Matičetov poveže s slovenskimi folklornimi obrazci tipa *enkrat je bil en grof*, ki v prvem delu z znano pravljlično formulo napoveje začetek daljše pripovedi, v drugem delu pa namesto pričakovanega daljšega nadaljevanja pripovedi

⁷⁶ Zaradi podatkov, ki jih nismo mogli zanesljivo potrditi, so nekatere naknadno vstavljene besede v knjižnem prevodu folklornih besedil zapisane v oglatih oklepajih, vključno z naštetimi štirimi.

sledi kratek šaljivi preobrat (npr. *enkrat je bil en grof, ki je imel na glavi cof ...; enkrat je bil en grof, ki je imel na hlačah samo en knof ...* ipd.).⁷⁷

Izmed furlanskih jezikovnih fragmentov ostaja nerazjasnjena razlaga 10. in 11. verza pesmi pod št. 53 (*Se nġe bi tálpece talpóu / se ĵédan u nebĕsa ne sou*), za katero je Matiĉetov prosil informatorki:

V verzu 10 je »tálpeca« stopalo (pianta del piede), »talpátí« pa pomeni žagati. Ker mi je verz bil [in mi je še zdaj] nejasen, so mi ženske razložile še po furlansko: »Se no ĵérin tajāt i pís neánĉa un nol ĵéve in paradís.« (Gl. op. 53 na str. 202.)⁷⁸

Kot zadnji raziskovalĉev komentar furlanskega jezikovnega vpliva lahko navedemo razlago izvora terskega poimenovanja *polovin* 'kres', ki ga je Matiĉetov omenil v etnografskem opisu kresovanja na praznik svetih treh kraljev. Za razlago izvora je kratko pripisal:

Opomba: Furlansko in beneško nareĉno: *polovin* < *panevin* < *pan-e-vin* (= kruh in vino). (Gl. op. 98 na str. 208.)

Vse opombe k naštetim besedilom s tujejeziĉnimi pripisi so zbrane na koncu te knjige in vsebujejo tako izvirne zapise v furlanščini in italijanščini kot slovenske prevode, ki smo jih vstavili med urejanjem terske folklorne zbirke.

Prispevek k razumevanju nareĉne frazeologije prinaša komentar Matiĉetovega k pesmi »Botra Marjeta noĉe s plesa« v ĉlanku »Iz žive govornice beneških Slovencev«:

»Bó(g)a nesuó = neso poslednji sakrament (temu sorodno: gredo »za-bogom«, to je: moŹ umira)« (Matiĉetov 1946: 4).

Del 2. kitice omenjene pesmi se namreĉ glasi: »Bótra Mariĉeta, puóite demuóí, / ke vášemu móŹu **bĵa nesuó**« (gl. št. 52). Na podlagi tega kratkega komentarja ne moremo sklepati, da sta bila v terskem nareĉju v rabi frazema **iti za bogom* in **boga nesti* (komu), je pa na katoliško versko prakso, dokumentirano po širšem slovenskem jezikovnem prostoru, mogoĉe gledati kot na izhodišĉe za figurativno podlago teh (in morebitnih sorodnih) frazemov, ko se zadnji zakrament metaforiĉno zamenjuje s ĉasom tik pred smrtjo oz. z umiranjem. V povezavi s tem velja omeniti še frazeološko besedno zvezo *bitĭ u kóvĭ za umriĉĕtĭ*, ki jo v slovenskem knjiŹnem jeziku poznamo kot *biti na smrtni postelji* z enakim pomenom 'umirati'.

⁷⁷ Podobne terske formule so zbrane pod št. 89, ki nosi naslov »Oponašanje pravljíc«.

⁷⁸ MoŹna je povezava med nejasnim terskim verzom z zvezo *tálpece talpóu* in furlanskim frazomom *taiâ lis gjambis* 'piti alkohol, opijati se', ki jima je skupen nepreneseni pomen 'Źagati noge'. Frazem izhaja iz predstave o nezmoŹnosti hoje ob prekomernem zauŹitju alkohola.

Zbir frazeoloških fragmentov

.....

S komentarjem Matičetovega o potencialnih frazemih v pesmi »Botra Marjeta noče s plesa« lahko povežemo ugotovitev, da je med zbranim folklornim gradivom nemalo frazeoloških enot in kratkih folklornih obrazcev. Paremiološko in frazeološko gradivo v času, ko se frazeologija in paremiologija še nista vzpostavili kot samostojni disciplini, ni bilo predmet sistematičnih raziskav, je bilo pa v okviru folklorističnih in etnografskih pobud od 19. stoletja naprej neredko popisano skupaj z drugimi folklornimi obrazci. Matičetov je tovrstno gradivo v terenskih zvezkih sprva označil za »Pregovore«, v tipkopisu se je nato glede na raznovrstnost gradiva odločil za razširitev naslova v »Pregovori, prilike, rečenice«, z natančnejšim opredeljevanjem posameznih enot pa se nadalje ni ukvarjal. V zbirki terskega folklornega gradiva je 21 najkrajših enot zbranih v obliki seznama pod št. 49 – tam najdemo paremije, frazeme ali zgolj stalne besedne zveze. Več omenjenih enot je Matičetov med urejanjem dobesečno prenesel iz pripovednega gradiva, kar vzbuja vprašanje, ali so bili ti pojavi v terskem narečju prisotni tudi samostojno, tj. ločeno od teksta in konteksta daljših folklornih pripovedi (npr. št. 49/10: *éj-tə, ke je luóžə flujor – o ložj še sémolə* najdemo v besedilu št. 22 z naslovom »Mladenič in stavec«, kjer je na koncu uporabljena kot božji nauk svetemu Petru).⁷⁹

Zanimalo nas je, ali je v gradivu mogoče najti dodatno (potencialno) frazeološko gradivo, ki ga Matičetov na seznam pod št. 49 ni uvrstil. Ugotovili smo, da je takih primerov kar nekaj, zato jih za primerjavo in inventarizacijo v nadaljevanju navajamo petnajst. Navedeni so po vrstnem redu, v kakršnem se znotraj daljših folklornih besedil pojavijo v tej knjigi, pri čemer je najprej navedena osnovna oblika frazema, prevedena v knjižni jezik, in nato njegova narečna osnovna oblika z narečnim zgledom:⁸⁰

1. *spraviti* ^{koga} v *posteljo* 'povzročiti bolezen' (št. 3: *stortj itj na kəu* ^{kumu}; [T]emə *drüzemu smo storlč itj ta na kəu.*)
2. *biti na smrtni postelji* 'umirati' (št. 3: *bitj u kəvj za umriətj; Sə diəl, ke nə je u kəvj za umriətj nu kə provəu souse medžeine, ke tə nč ne vejə zənu.*)
3. *biti svoja* 'postati par' (št. 3: *bitj svuóij; Sə storl ne valike ženitke nə sə b) svuóij.*)
4. *iti po svojih potih* 'ne zmeniti se več za kaj' (št. 9: *itj po suóijh potih; E zljodej ę səu po suóijh potih.*)
5. *gladek kot papir* 'zelo gladek' (št. 17: *liš tej na cárta; Zət na je parslə liša tej na cárta, liępa znuótre anə zúnah.*)
6. *brez kakršnegakoli uvoda* 'takoj, nemudoma' (št. 18: *prez iédnaa kompliménta; Ospođin prez iédnaa kompliménta ę takəu ih dat temu párvemu[.]*)

⁷⁹ Med paremiološkimi žanri je treba upoštevati tudi nekonvencionalne replike, ki jih vsebujejo besedila št. 86–88. Pri tem je Matičetov besedili št. 86 in 87 dodatno kontekstualiziral – zapisal je, da sta v otroški rabi – medtem ko je utegnilo biti »napeljevanje«, kot je sam imenoval t. i. nekonvencionalne (ali šaljive) replike pod št. 88, v rabi (tudi) med odraslimi. Podrobneje o tem paremiološkem žanru v razpravi M. Meterca in J. Pallaya (2020).

⁸⁰ Fraznih glagolov (npr. imeti strah 'bati se', stati atent 'paziti'), ki so v terskem in sosednjih slovenskih narečjih večinoma nastali kot posledica kalkiranja fraznih glagolov iz furlanščine in italijanščine, v ta pregled nismo uvrstili, četudi je iz njihovih pomenov razviden proces frazeologizacije. Podrobneje o fraznih glagolih na primeru rezijanskega narečnega gradiva piše M. Šekli (2016a).

7. *biti na drugem svetu* 'biti mrtev' (št. 18: *bitĩ coṽ temu družemu svētu; Šimpiéri e bī skṽáži vos eñelē coṽ temu družemu svētu.*)
8. *biti pol mrtev pol živ* 'biti zelo poškodovan' (št. 18: *bitĩ puou mártou puou žiṽ; Šimpiéri, ke e ih eu dvárkat žei, e bī puou mártou puou žiṽ.*)
9. *delati svoje delce*⁸¹ evfem. 'spolno občevati' (št. 24: *djēlati svo djēučę; Zāt so šli endavánt, so vídali no mládṽ naa mládaa ta za nṽn armičen, so djēlalṽ svo djēučę tu sjénčiči.*)
10. *postaviti*_{koga} *na dobro pot* 'narediti koga poštenega' (št. 28: *loštṽ_{koga} na doruō pót; Onā ma loštṽ taa pultróna na doruō pót.*)
11. *biti malo dobrega*_{s kom} 'biti težaven, nekoristen' (št. 28: *bitĩ málo dṽraa_{s kom}; [Š]čerica na ma rediti taā pultróna, ke to málo dṽraa ž nēn, no ne ma šče loviti ih od néā.*)
12. *loviti jih* 'prejemati udarce' (št. 28: *loviti ih; [Š]čerica na ma rediti taā pultróna, ke to málo dṽraa ž nēn, no ne ma šče loviti ih od néā.*)
13. *od časa do časa* 'občasno' (št. 29: *kṽant in kṽant; Jéde te luvin ánenṽ kṽant in kṽant e naáṽ spásti dan te luvíne.*)
14. *preklinjati kot razbojnik* 'močno preklinjati' (*bleštemati tan šašṽn; [E] piṽ ano žoṽṽ in kompanije s tími družimi an bleštemóṽ tan šašṽn.*)
15. *s srcem* 'odločno, pogumno' (št. 46: *s sárcan; A zāt e diaṽ boē s sárcan tṽo koj peṽ.*)

Poleg frazeoloških enot lahko v zbirki najdemo tudi drugo folklorno zanimivo gradivo, ki se nahaja na presečišču raziskovanja folkloristov in jezikoslovcev. Sem lahko poleg hišnih, ledinskih in osebnih imen uvrstimo pozdrave (gl. koledniški kontekst v št. 96: *dāt Ežu Krišto* 'hvaljen Jezus Kristus'), zahvale (prav tam: *Bu nebēskṽc van lṽnej póṽno* 'Bog nebeški vam obilo povrni'), vzklike (št. 4: *par lamṽr de diṽ* 'za božjo voljo') in zmerljivke (št. 44: *čan-de-lṽštṽe* 'pasji sin'), ki jih na tem mestu ne moremo podrobneje razčlenjevati.⁸² V neobjavljenih zapiskih Matičetovega se utegne najti marsikaj uporabnega za nadaljnje raziskave, o čemer priča že omenjeno slovarsko gradivo, ki ga hrani NUK (RV5). Gradivo med drugim vsebuje list z naslovom »Kratke zgodnice, anekdote itd.«, na katerem je raziskovalec zabeležil anekdoto o otrocih in žolni ter otroški folklorni obrazec, ki je služil za opravičevanje odraslim. Ker raziskovalec teh kratkih besedil ni predvidel za objavo v knjigi, navajamo v nadaljevanju anekdoto in otroški folklorni obrazec opravičila, da ju rešimo pozabe:

- a. *Pikát* (= *kljunač*)⁸³ – v Teru vedo o njem, kar so pravili stari: V drevesu je imel mlade, v luknji. Pa so šli poredneži in zamašili luknjo z lesenim taponom [< it.

⁸¹ Samostalni delce v pomenu 'manjše delo'.

⁸² V terenskih zvezkih se zlasti kot sestavni del zagovorov iz drugih delov Beneške Slovenije pojavlja folklorni obrazec *na ime bṽa* 'v božjem imenu' (v tej knjigi v besedilu št. 3), ki je razširjen tudi na območju Terskih dolin in je vključen v žanrsko zelo raznolika folklorna besedila (prim. z Balloch 2018: 10–13 in drugim pripovednim gradivom v njeni zbirki).

⁸³ V tem primeru ne gre za *kljunača*, ptico iz reda pobležnikov (lat. *Scolopacidae*), ampak za *žolno*, ptico iz reda plezalcev (lat. *Piciformes*), kar je mogoče podkrepiti z novejšim narečnim gradivom – *pikot* (ter. *pi'kot*) v Ježovnik 2019: 574.

tappo 'zamašek, čep']. In opazovali, kaj bo. Pa je šel pikat in prinesel tako travo, jo del gor – in je zletel tapón daleč proč.

- b. Ko se otrok komu zameri, ga gre prosit odpuščanja: »Prašan perdòn parvo Bòà, zat še vas!« in poklekne.

PREKODIRANJE FOLKLORNIH BESEDIL IN PREGLED UREDNIŠKIH POSEGOV

V slovenski folkloristiki so znana prizadevanja Matičetovega za čim natančnejši zapis folklorne snovi, pri čemer zapisovalec ne sme posegati v pripovedovalčevo umetniško izvajanje teksta (Ivančič Kutin 2016: 719–720; Stanonik 2013: 475). Enako lahko zapišemo za njegova prizadevanja pri prenosu pripovedi iz narečja v knjižni jezik, ko želimo jezikovne elemente na vseh ravneh folklornega besedila prekoderati iz enega sistema v drugega (Smole 1994). Bolj kot pristop Matičetovega k izvedbi načrta za objavo terskega folklornega gradiva je bil za samo urejanje na koncu odločilen čas, ki ga je/nj imel raziskovalec na voljo, tako da zbirke kot celote, tj. končne različice narečnega zapisa vzporedno s knjižnim prevodom, ni nikoli pregledal. Tak sklep lahko oblikujemo na podlagi omenjenih sprememb v zapisu, ki jih je opravil Matičetov, in manjših uredniških posegov, ki smo jih morali opraviti pred objavo terskega folklornega gradiva v tej knjigi.

V osnovi lahko na ravni prevoda ločimo dva tipa uredniških posegov: prvi tip so zapolnitve vrzeli, ki so v tipkopisu nastale, ker Matičetov v tistem trenutku ni imel vseh potrebnih podatkov, da bi ustrezno prevedel izpuščeni tekst (večinoma izpuščeni le ena ali dve besedi);⁸⁴ drugi tip uredniških posegov pa so spremembe njegovega prevoda, ki so nastale zaradi dostopa do novejših, celovitejših podatkov.⁸⁵ Ti posegi vsebine pripovedi niso spremenili, čeprav gre pri prevodu posameznih besed za pomenske spremembe (npr. v št. 26 za *serpènt* namesto prvotnega 'gad' zdaj 'kača'; do razlike v pomenu pride denimo tudi pri št. 5, kjer 3. os. ed. sed. *luštrúva* ne pomeni 'čisti', temveč 'lošči'). Nekoliko večjih sprememb, kakršno npr. predstavlja popravek prevoda v besedilu št. 75 (*su me obùle skàrpe konjòùje*) iz 'so mi konji obuli čevlje' v 'so mi obuli konjske čevlje' (tj. so me podkovali?) je precej manj.

Besede, katerih pomen mu je bil sprva neznan, je Matičetov v knjižnem prevodu oz. rokopisni knjigi označil z vprašajem v oklepaju (?) ali pa je na tovrstne besede opozoril s podčrtavo. Kjer smo o pomenu takšne narečne besede lahko zgolj domnevali, ker nismo našli dovolj zanesljivih podatkov, smo neznano besedo prepisali na ustrezno mesto v prevodu in jo zapisali v oglatih oklepajih (gl. op. 76) ali jo, če o njej sploh ni

⁸⁴ Gl. izpostavljenih 5 primerov besed, navedenih v razdelku Raziskovalčevi komentarji narečnih posebnosti, ki kažejo na to, da je delno zapolnitev izpustov v tipkopisu Matičetov v preteklosti že predvidel, vendar je pozneje ali pozabil na te podatke ali pa jih je želel pred vnosom v tipkopis ponovno preveriti. V prid prvi razlagi govori dejstvo, da je nekatere predhodno pojasnjene besede iz terenskih zvezkov kasneje v rokopisni knjigi zapisal oz. napačno prevedel (prim. 'jokati' v rokopisni knjigi za nar. *òjkatj* ter ustrezni pomen 'kričati, vpiti', ki ga je v zvezku *Beneška Slovenija – Slavia Friulana* s svinčnikom pripisal na str. 51).

⁸⁵ Za pomoč in natančno branje zlasti v tem delu gre velika zahvala Igorju Černu in dr. Janošu Ježovniku.

bilo podatkov, označili z vprašajem [?]. Vse dopolnitve prvotnega ustnega besedila je Matičetov na tretji stopnji uredniškega dela označil z okroglimi oklepaji, torej nam ti tako v narečnem kot v knjižnem zapisu povejo, da gre za raziskovalčeve dopolnitve pripovedovalskih elips. Gre zlasti za poimenovanja oseb v pripovedih, ki se znotraj posameznega besedila omenjajo večkrat zapored, pripis v oklepaju pa ob morebitnem izpustu olajša vzpostavitev povezave med vsebino in ustrezno osebo, na katero se ta vsebina nanaša; npr. v št. 1 (*Zmaj je prišel tja, kjer je bil mladenič : E paršou (drágo) éto, ke bi te sin* ali v št. 3 *Potem je rekel (kralj) : Zăt ę dǎú (rě)*). Nekajkrat se pojavi v oklepaju zapisano tudi dejanje, ki sledi nizu dogodkov v pripovedi, a ga je informator med ponovitvijo pripovedi morda preskočil, npr. v št. 6 (*Dali so mu kokoš.*) : (*Sǒ mǔ dǎli kǒkoš.*). Posegov v tovrstne zapolnitve elips je bilo malo, le pri št. 5 se je zgodilo, da je bilo treba zaradi dvoumnosti v besedilo vstaviti kratko dopolnitev. Izpustom, ki jih je Matičetov v oklepajih dopolnil ali z referenco na »čevljarja« ali na »očeta«, smo ob prvi omembi očeta v oglatem oklepaju dodali [čevljar], saj narečni tekst na začetku omenja očeta čevljarja in sina čevljarja, zaradi česar bi lahko pri nadaljnjem branju prišlo do neustreznega razumevanja vsebine pripovedi. Vse nadaljnje omembe čevljarja se torej nanašajo na očeta. Zaznana so bila tudi neujemanja v vrstnem redu sestavin, vendar smo spremembe na skladenjski ravni uvedli le redko, saj je želel Matičetov besedni red v prevodu karseda približati narečnemu. Rime, ki jih je največ v zbadljivkah (npr. št. 78) in v pesmih (npr. 2. kitica št. 59), niso bile ohranjene, saj je Matičetov prednost namenil ohranjanju pomena besed, da bi bila vsebina gradiva bralcu karseda razumljiva.

Poleg naštetih uredniških posegov v prevod je bilo potrebno izvesti še nekaj manjših tehničnih uskladitev med tipkopisno različico knjige ter rokopisno narečno transkripcijo besedil. Zapis imen informatorjev v opombah k folklornemu gradivu smo poenotili s poknjizitvijo, ki jo je Matičetov predvidel v tipkopisu s kazalom. Odstranili smo oštevilčenje verzov (s številom je v rokopisni knjigi označil vsak peti in zadnji verz folklornih pesmi, ki se v zbirki pojavijo od št. 52 naprej). Njegovi splošni komentarji se nahajajo v poenotenem sistemu opomb, ki stoji na koncu zbirke in je opremljen z ločenim pojasnilom sestavnih delov opomb. Tam so zbrane tudi posamezne pripombe urednikov.

Matičetov je med urejanjem folklornih besedil in pripravo na tisk pozornost namenjal tudi ustreznemu členjenju besedil na odstavke, ki jih je prilagajal tako, da bi najbolje odražali pripovedni tok in obenem ohranjali znotrajbesedilno skladnost, ki se v daljših pripovednih besedilih odraža zlasti v prehajanju med premim in odvisnim govorom. Ob tem je bil pozoren predvsem na skladnost oblike narečnega in knjižnega zapisa. Kjer je bilo potrebno, smo odstavke digitaliziranega rokopisa členili glede na tipkopis, kar pri vzporedni postavitvi besedil olajša branje, kljub temu pa popolne skladnosti v členitvi odstavkov ni bilo mogoče doseči zaradi omejitev pri prelomu.

Uredniško delo si je torej za cilj postavilo združitev narečnih in knjižnih zapisov terskega folklornega gradiva v skladno celoto, ki bo raziskovalcem omogočala učinkovito iskanje po gradivu, sodobnemu bralcu olajšala branje folklornih besedil, pri tem pa karseda zvesto ohranjala podobo, kot jo je za knjižno objavo predvidel Milko Matičetov.

FOLKLORNO GRADIVO
V NAREČNEM IN
KNJIŽNEM ZAPISU

Sò bǐ dan brátar nò na sestrà anò je umárta máti nò ocà. Nò niěsò miěli jédnaa, niěsò miěli ne kíse ne ròube.

Zàt sò se uzǐěli kòp, sò hodíli brát. Ta po ni pòutǐ sò šlǐ. A zàt sò paršlǐ to u dan bòšk. E jéla ih nuóic. Anò sò bǐ láchnǐ anò niěsò neč vídali.

An zat potin sò obrǐětli ta pot noámi se loženálo, nò špádu sò obrǐětli. Zàt te brátar ę uzǐěu orę to špádu tu u ròka. Alóre sò vídali tute bòšku dan ložúr. A zàt sò djáli:

»Poimò kúintre ti kísi, émo prositi jésti kej.«

A zat pòtin alóre sò šlǐ, sò paršlǐ ta k ti kísi. To bo na sáma bábyca tu te palácu. Zàt ne miěla dòdiš pláte anò usáke fáte recǐ parecáno jésti.

Zàt sò prosíli jésti e ona ne djála, ke nà ma dòdiš díelouce, ke nà ne in dà neč jésti. Zàt ę djáu (bratar):

»Kadà nu čo priti?«

»Súbito!«

Zàt ę sou ée nà šcálu, ke sò miěli priti po ni šcáli. Zàt ę je cákou. Zàt ę djáu ti špádi:

»Daj, špáda, sǐeci láu sëm!«

Zàt ę usǐekou sëm, koj temu kápu ne. Temu ę usǐekou koj dnò úho. Zàt ę djáu te brátar ti sestřǐ:

»Eñelè smo desfáli je, eñele bújmo se bábu, ke na niě tiěla dáti jésti nan.«

Zàt sò šli jęst, ke sò bǐ lačni onǐ te bõt.

Zat pòtin sò takáli jemät ore te mártve. To bo tu ni cámari na jáma, ke sò kládlǐ júdi onǐ prej, ke sò bǐ lárini nò brigánti. Zat potin sò zabráli súse tu to jámu.

Zàt sò olédali súse cámere. Zàt sò obrǐětli nu cámere soute, zatpòtin:

»Vídíš-ñe, sestrà, kaj soute mamó mi!«

Zàt on je šòu cac drú dan, e ona ne šlǎ tu ti jámi tu to cámere. Zàt ę iò vídou vøn te, ke miěu koj úho udërto (usǐęceno).

»Poteni me vøn z váriun, ke cemo se uzǐeti ja nò ti! Anò brátar cemo buǐti.«

Prej ku je paršòu brátar od cáce, sestrà ę skríla moróza u ná-cást. Zàt ę paršòu te brátar lè nò djáu:

»Káko, sestrà?« ę djáu.

»Ljépo!«

»Maš strah kej?«

E djála »Ne! ne!« ona: »Man de car, niěsmò bõzi več.«

»Pej nò bodǐ brúna nò parecáimǐ jésti.«

Na obezála nò parecála jésti še temu u nacasti. Zàt ę mu djála dan dãn:

»Káko cemo dǐsfáti mía brátar?«

»E,« je djáu, »maš se stortǐ bóuna.«

Zàt ne šlǎ dou kóvu. Zàt ę ju paršòu lędat brátar:

»Kúó ti mas, sestrà?«

»E, sǐ bóuna.«

»To bǐ niěbo jédne medežine záte?«

»E, ja,« ne djála, »sǐ brála ta na ni líbrinu, ke to je medvjédino mliěko za mū buóu.«

I NEHVALEŽNA SESTRA IN REŠENA NEVESTA

Živela sta brat in sestra in sta (jima) umrla mati in oče. In nista imela nikogar, nista imela ne hiše ne blaga.

Potem sta se odločila, sta hodila prosit. Sta šla po poti in potem sta prišla v gozd. Ju je zajela noč. In sta bila lačna in nista nič videla.

In potem sta našla, pod nogami se je svetlikalo, meč sta našla. Potem je brat vzel meč v roke. Tedaj sta zagledala v gozdu luč. In potem sta rekla:

»Pojdiva proti tisti hiši, bova prosila kaj jesti.«

In potem sta šla, sta prišla k hiši. Samo ena starka je bila v tisti palači. Potem je imela dvanajst krožnikov in vseh vrst jedi pripravljene.

Potem sta prosila jesti in ona je rekla, da ima dvanajst delavcev, da jima ne da nič jesti.

Potem je rekel (brat):

»Kdaj pridejo?«

»Tako.«

Potem je šel na stopnice, ker so imeli priti po stopnicah. Potem jih je čakal. Potem je rekel meču:

»Daj, meč, odsekaj glavo vsem!«

Potem je odsekal vsem, samo poveljniku ne. Njemu je odsekal samo eno uho. Potem je rekel brat sestri:

»Zdaj sva se jih iznebila, zdaj ubijva še starko, ki nama ni hotela dati jesti.«

Potem sta šla jest, ker sta bila lačna to pot.

Potem sta začela pobirati mrtve. V neki sobi je bila jama, kamor so oni prej odlagali ljudi; bili so namreč tatje in razbojniki. Potem sta zmetala vse v tisto jamo.

Potem sta pregledala vse sobe. Potem sta našla sobo denarja, potem:

»Vidiš zdaj, sestra, koliko denarja imava midva!«

Potem je on šel na lov drugi dan, ona pa je šla k jami v sobo.

Potem jo je videl tisti, ki je imel samo uho odsekano.

»Potegni me ven z vrvjo, pa se bova vzela jaz in ti. In brata bova ubila.«

Preden je brat prišel z lova, je sestra skrila ljubčka na podstrešje. Potem je prišel brat in rekel:

»Kako je, sestra?« je rekel.

»Dobro.«

»Ali se kaj bojiš?«

Je rekla: »Ne, ne!« ona. »Drago mi je, nisva več uboga.«

»Pojdi in bodi pridna in pripravljaj mi jesti.«

Ubogala je in pripravljala jesti še onemu na podstrešju. Potem mu je rekla nekega dne:

»Kako se bova iznebila mojega brata?«

»E,« je rekel, »moraš se narediti bolna.«

Potem je šla v posteljo. Potem jo je prišel obiskat brat.

»Kaj ti je, sestra?«

»E, bolna sem.«

»Kaj bi ne bilo nobenega zdravila zate?«

»O, da,« je rekla, »brala sem v neki knjigi, da je medvedkino mleko za mojo bolezen.«

»Ben, ću dorò itĩ orò u bøšk zájtra. Za ćun parnestĩ dou medvjédino mlijéko.«
 Zăt e obrjétoũ medvjédu. Zăt ne mu šlă kũntre za a ukladĩ, za a snjesti. Alõre ę paršõu
 ta ti medvjedi. Ne dijála kũó u će.
 »Źi mi mlijeko, će ne ćun te búiti!«
 Zăt ne dijála:
 »Pomoužime, ma naáime, ke măn te mále.«
 Zăt ę iũ pomoužõ tu dan vérin. Zăt ne dijála:
 »Poĩdi-ńe tu u mõ jámõ, ćun ti dáti dan regăl.«
 Zăt ne mu dála nu medvjédĩcu. Zăt alõre ę nesou tĩ sestri to mlijéko. E dijáu:
 »Káko, mǎ sestřa?«
 »Oũ, neć ljépo. Si mi parnjésoũ tu medežĩnu?«
 »Ia,« ę dijáu, »popĩ anõ ne hodĩ ustajaj, ću ti ja naredĩti jésti.«
 Zăt drúĩ dãn, ke ustanoũ, e prosou će nǎ stojĩ ljépo kej. Ne dijála:
 »Ia, dan mekĩn. Zájtra maš itĩ po vóũkĩno mlijéko.«
 Zăt ę sou spĕk dou bøšk. Zăt ę sriétoũ vóũkiu. Zăt ne dijála:
 »Kǎn ti reš?«
 »Reņ po tvõ mlijéko, će ti mi a das.«
 »Iǎ, ma ne hodĩ me búĩvat, ke măn te mále. Ćun ti dáti še dan regăl.«
 Zăt ne mu dála spek naa teħ málĩh.
 Zăt ę parněso mlijéko dõnže sestřĩ. Zăt ę dijáu:
 »Nǎ-ńe, popĩ, ćeš státi ljéušo.«
 Zăt drúĩ dãn prosou, će na stojĩ ljépo. Ne dijála, kõ ma itĩ še po tígrino mlijéko za kõ na
 će ošĕpáti véro ljépo. Zăt ę šou, zăt ę obrjétoũ tígru. E dijála, kan u reņ.
 »Prǎšaj tvo mlijéko.«
 »Ne hodĩme búĩvat, ja ćun ti dati, anõ še dan regăl.«
 Na mu dála nõ tígricu. Zapotin:
 »Poĩ-ńe,« ne dijála, »to će býti za defendáti tvõ vítu, ke tebĕ ćo tradĩti.«
 Alõre e paršõu ta kišĩ.
 »Si parneso?«
 »Ia, ja.«
 »Ia ćun ošĕpáti.«
 Neņ popĩla anõ ę dijála, ke na stojĩ ljépo, ku ne hodĩ u ćacu, ku poĕĩj še õn, ke trúdan.
 »Ćemo stortĩ dan bãń.«
 »Ben, ja sĩ drõ trúdan, ja ćun stortĩ še to.«
 Zatpõtin alõre ę a luõzla tu na siǎmplicu (soĩ). Zăt te bõt ...
 »Oĩ!« ne dijála »Hodĩ!«
 Zăt (brátar) u se nardõu na medvjédĩcu.
 »Oĩ, beštĩice!« ę dijáu, »stújte antĕnte, vilezĩta in aĩũt!«
 Te lárĩn ę paršõu dou s ćásta za buĩti brátřa. Sõ paršlè beštĩice nu sõ a snjédle.
 Zăt e dijáu:
 »Eĩ, mǎ sestřa, kaj si bǎ fedĩéla ti menè, si mĕrkala tradĩti me.«
 Zăt ę iõ eũ žĩvu anõ ę iõ njéso tu jámõ tĩ mártvih. Zăt ę uziéu sõute nõ te beštĩice anõ ę šou.
 E paršõu u dan paĩs. To bo u te paĩzu sõuse a lúto. Zăt e dijáu:

»Dobro, že pojdem v gozd jutri in prinesem medvedkinoga mleka.«
 Potem je našel medvedko. Potem mu je šla nasproti, da bi ga popadla, da bi ga pojedla.
 Potem je prišel k medvedki. Je rekla, kaj hoče.
 »Mleka mi daj, če ne, te ubijem!«
 Potem je rekla:
 »Pomolzi me, a pusti me pri življenju, ker imam male.«
 Potem jo je pomolzel v vrč. Potem je rekla:
 »Pojdi zdaj v mojo jamo, dala ti bom darilo.«
 Potem mu je dala medvedico. Potem je nesel sestri mleko. Je rekel:
 »Kako je, sestra moja?«
 »Ou, nič dobro. Si mi prinesel zdravilo?«
 »Da,« je rekel, »popij in ne vstajaj, ti bom jaz pripravil jesti.«
 Potem, ko je drugi dan vstal, je vprašal, če ji je kaj dobro. Ona je rekla:
 »Da, malenkost. Jutri moraš iti po volkuljino mleko.«
 Potem je šel spet v gozd. Potem je srečal volkuljo. Potem je rekla:
 »Kam greš ti?«
 »Grem po tvoje mleko, če mi ga daš.«
 »Da, le nikar me ne ubij, ker imam male. Dala ti bom še darilo.«
 Potem mu je dala še enega izmed malih.
 Potem je prinesel mleko sestri. Potem je rekel:
 »Na, popij, ti bo bolje.«
 Potem je drugi dan vprašal, če ji je dobro. Je rekla, da mora iti še po tigričino mleko, da bo res dobro ozdravela. Potem je šel, potem je našel tigro. Je rekla, kam gre.
 »Iskat tvojega mleka.«
 »Nikar me ne ubij, dala ti ga bom in še darilo.«
 Dala mu je tigrico, potem:
 »Pojdi zdaj,« je rekla, »to bo za obrambo tvojega življenja, ker tebe bodo izdali.«
 Tedaj je prišel domov.
 »Si prinesel?«
 »Da, da.«
 »Ozdravela bom.«
 Popila je in rekla, da ji je dobro, naj ne hodi na lov, naj počije tudi on, saj je truden.
 »Pripravila bova kopel.«
 »Dobro, jaz sem res truden, storil bom še to.«
 Potem mu je pripravila čeber. Potem pa ...
 »Oj!« je rekla »Pridi!«
 Potem se je brat spomnil na medvedico.
 »Oj, živalice!« je rekel, »pazite, pridite na pomoč!«
 Tat je prišel s podstrešja, da bi ubil brata. Prišle so živalice in so ga snedle.
 Potem je rekel (brat):
 »Ej, sestra moja, kako si mi bila ti zvesta! Si me hotela izdati.«
 Potem jo je prijel in jo nesel živo v jamo mrtvih. Potem je vzel denar in živalice in je šel.
 Prišel je v neko deželo. V tej deželi je bilo vse v žalosti. Potem je rekel:

»Kuo je u te paizu, ke to je souse a luto?«

»Mamò nati ta h mórju ščer nášaa re, ke paršla sǵorta: ma iǵ sniésti drágo de sete teste.«
Zät e dǵáú kadà maiò nati io.

»E,« so dǵáli, »súbito.«

Alǵre e sou ta temu mórju on no te bęštǵice. Zat so paršle ta temu mórju te bęštǵice no on. Zät so parnáli ščer taa re, so iǵ pústili anǵ so ubežáli. E on e ręštoú ęto no ta šci no te bęštǵice. Zät e dǵáú:

»Puóǵ názat ti, ne snié mene no te bęštǵice.«

E paršou drágo te bot mǵešǵoc mórje. Šci ne šla názat.

E paršou ęto, ke bi te sin.

»Atęnte, bęštǵice, nu láu po mǵs uderíta, e ja ćun ćetiri z mun špadun.«

Beštǵice so uderle nu láu po mǵs e on ćetiri. A zät e uzięu jezík vun te lávan, zät e uziękou a, zavǵu tu na ćartu sǵse sędan jezike.

Zät ta šci e paršlá tu bǵšk. Ne vídala naa ćarbonárja. Zät e dǵáú te ćarbonar:

»Maš rečǵi, ke si te ja defendǵu, ke si sekíran udęer láve; se ne, ću te búǵti. Maš me uzięeti mene.«

Te drúi e sou indevant, e dǵáú, ku će pritǵ lędat ta na no lięto tímpa.

Zät, ke to niębo taǵ, e dǵála:

»Iǵu, ma ćemo se poroćiti ta na lięto, preǵ ne.«

Alǵre so paršǵi onǵ no ćarbonar, ke mǵeu tu žákǵu sǵse sęden laǵ. Zät e dǵála:

»Le tęle me defendǵu ses sakírun.«

Zät so dǵáli:

»Brávo!«

No so dǵelali ženítke no lięto tímpa. Zát ta na no lięto e paršǵu ta pret palǵ reǵl te s temi bęštǵicami.

Onǵ no lięto tímpa ne bǵ símpre žǵlostna. Ke na vídela taǵ, ne dǵála:

»Vun klićite a.«

Te várdje so dǵále, ke ne naáǵo pasáti dou palac real te bęštǵice, ke so kopáne sniésti katérea iúda (ćlovǵeka).

Ne mu dála dou te z bukǵna nu ćęstu de ǵro anǵ ięsti no píti zǵn no za bęštǵe. Zät e engrecǵǵu iǵ.

Zät ne dǵála, ku naáǵta tamu sinu no ten bęštǵian, ke ona će vídati a no a mǵeti ta par sebę.

Zät e paršǵu vun. A zat pǵtin na a nála ta sebe taa sinu, ćarbonárja ta stran. Ne bǵ konténta, veséla. Takáli pískat. An zat pǵtin ...

»Povǵédita mǵ no právǵco, to, ke vas toćalo.«

So právǵli sǵkǵ svǵ právǵco ǵkou no ǵkou. Zät so paršli na taǵ, ke mǵeu te bęštǵice. So dǵáli:

»Povǵédi, kǵko te to toćalo.«

»Mene to me toćalo símpre ardo, kǵoǵ eńe to mǵ re liępo. Ia,« e dǵáú, »sǵ bǵ božac, nięsi mǵeu ne mátere ne ocú. Sǵ mǵeu kǵoǵ no sestřǵ. Smo hodǵli brǵt. Anǵ ja sǵ bǵ obrięto to spǵdǵ dǵle u bǵšku. Ánenǵ ne me defendála dódiš lárine. Dan e bi še-ne žǵu anǵ ma sestřǵ so me męrkali tradítǵi, ma me bęštǵice kle so me liberále. Zät se luǵǵo tu iǵmǵo taa mártvaa, zät zorę mǵ sestřǵ tu iǵmǵo živǵ. Zät sǵ paršǵu tu te país kle. To bo sǵse a luto. Ia sǵ sou te mórju e ní sǵ dǵáú, ku na puǵǵ názat, ku menę sneǵ drago

»Kaj je v tej deželi, da je vse v žalosti?«

»Moramo peljati k morju hčer našega kralja, ker je prišla vrsta nanjo: pojedel jo bo zmaj s sedmimi glavami.« Potem je rekel, kdaj jo morajo peljati.

»Eh,« so rekli, »tako.«

Tedaj je šel proti morju on in te živalice. Potem so prišli k morju te živalice in on.

Potem so pripeljali kraljevo hčer, jo pustili in zbežali. In tam je ostal on in deklica in živalice. Potem je rekel:

»Pojdi nazaj ti, naj poje mene in te živalice.«

Prav takrat pa je prišel zmaj in razburkal morje. Deklica je šla nazaj.

(Zmaj) je prišel tja, kjer je bil mladenič.

»Pazite, živalice, vsaka po eno glavo oddrobite, a jaz s svojim mečem bom štiri.«

Živalice so oddrobile vsaka po eno glavo in on štiri. Potem je vzel glavam ven jezik, ga odsekal in zavil v papir vseh sedem jezikov.

Potem je deklica prišla v gozd. Videla je nekega oglarja. Potem je rekel ta oglar:

»Moraš reči, da sem te jaz branil, da sem s sekiro oddrobil glave; če ne, te ubijem. Vzeti moraš mene.«

Oni drugi (mladenič) pa je šel naprej, je rekel, da jo bo prišel iskat čez leto dni.

Potem, ker njega ni bilo, je rekla:

»Da, toda poročila se bova čez eno leto, prej ne.«

Potem sta prišla (domov) ona in oglar, ki je imel v vreči vseh sedem glav. Potem je rekla:

»Tale tu me je branil s sekiro.«

Potem so rekli:

»Junak!«

In so pripravljali svatbo eno leto. Čez eno leto pa je prišel pred kraljevo palačo tisti z živalicami.

Ona pa je bila leto dni zmeraj žalostna. Ko je videla tega, je rekla:

»Pokličite ga sem.«

Stražarji so rekli, da ne spustijo teh živalic v kraljevo palačo, ker bi mogle pojesti kakega človeka.

Dala mu je dol z okna košaro zlata in jesti in piti zanj in za živali. Potem se ji je zahvalil.

Potem je rekla, naj spustijo (noter) mladeniča in živali, da bi ga videla in imela pri sebi.

Potem je prišel noter. In potem je vzela k sebi tega mladeniča, oglarja (pa je spodila) stran. Bila je zadovoljna, vesela. Začeli so piskati. In potem ...

»Povejte mi kako zgodbo, to, kar vas je doletelo.«

Pripovedovali so po vrsti vsak svojo zgodbo. Potem so prišli do tega, ki je imel živalice.

Rekli so:

»Povej, kako se ti je godilo.«

»Meni se je zmeraj slabo godilo, samo zdaj mi gre dobro. Jaz,« je rekel, »sem bil ubožček, nisem imel ne matere ne očeta. Imel sem samo eno sestro. Hodila sva prosit. In jaz sem bil našel ta meč doli v gozdu. In z njim sem se ubranil dvanajstih tatov. Eden je bil še živ in z mojo sestro sta me hotela izdati. Toda tele moje živalice so me rešile. Potem sem mrtvega (tatu) položil v jamo, gor pa še svojo sestro v jamo živo. Potem sem prišel v tale kraj. Tu je bilo vse žalostno. Jaz sem šel k morju in njej sem rekel,

no me bęštje. Ta drągo e paršou ta susemu svętu za snięsti mene no me bęštje. Ia si djaŭ: 'Atęnte me bęštje, vi tri ląve, ia četire.' Šćeri si djaŭ, ku puoi ta kiši ano ke ću priti ta ne no ljęto lędat io.«

Zatpótin e poviędou, káko ne paršla ta ćarbonárju. Ke na djala »ja« za ne biti búita. Zăt e djaŭ te ćarbonar:

»Man ia ląve, ne ti,« ie djaŭ.

Zăt e djaŭ te drui:

»Puoi, vidi te ląve, će no maio zobe no souse svę reći.«

Zăt e paršou ventrinárih, olędou:

»Ia, ne maio zobe no souse.«

Te drui: »Ne,« e djaŭ, »maš olędati ljęše.«

Zatpótin e olędou ljęše ventrinarih:

»Mánća ezik,« e djaŭ, »sin sęden lau.«

Ćarbonar e djaŭ, ku ne vje on za jezike.

Zăt te drui e parnęsou te jezike, ke mjeu tu ti ćarti. Zăt so ljępo iusto parsli. Ne djala sci:

»Tele, ke ma te bęštjice, me defendou, e tele me teŭ búiti.«

So djala, ku no maio stori s tin mozan, ke bužariou. So djali ten bęštjan, ke no a snęta.

Zăt ta sci na a poročela.

So jeli no pili ano so mi dali mene no butačo krúha no dan koš vina ano ne vile konfetę.

2

MATI ME JE UBILA, OČE POJEDEL, SESTRA POKOPALA

Dan boť ne bā na máma áneno dan ćaća ano so mjeľi naa sínu ano no šći. A zápotin ta máma leklę na mjeľa zou taa sínu.

A zápotin dan dān na mięla dan jábuk nůtre ũ banku. A zápotin na poslála taa sínu ano to šći un oŭ, z no kamęlo pomos. Zăt na i djála:

»Tej, ku prej rasā to kamęlo leklę ćarnic, ću van dāti te jábuk.«

A zapotin ta šćerática leklę na hitjęla brāti e te sinátic, parordin kje brau, e jędou. Ta šćerática na mjeľa rašano kamęlo. A zápotin na tjęla itj ta kiši. E te sinátic e čnięu plákati, ke na mu deĭ nēmü te ćarnice, ke na mjeľa onā tu kamęli. Ke u će počákati, fin ke na ũberę spęka rasano kamęlo.

A zápotin te sinátic kle e žvęlto ubięzou, za mjeťi on jábuk, e svō sestřo e pústou ęto.

Zápotin, kadár je paršou ta kiši, na mu djála ná máma:

»Si paršou ano si žeĭ brau? Puoi un bank, ku je to une tej jábuk.«

A zapotin je šou von te sinátic. A zapotin, kadár kje biu z láun nuótre ũ banku, ne paršlā ná máma počasu počasu un po šćáli. Zápotin na molála dou partęlu dou na teā sinática.

Zat pótin na mu šla láva nůtre ũ bank e kuarp dou na zęmjō. A zápotin máma na e skúhala krōp z męša ot svoja sinática, ke na ũbúĭla a.

Zvećera je parsou ná ćaća ta kiši. Ná ženā na mu dála jesti te krōp áneno męso svoja sínu.

Súbito pótin na paršlā še ná sestřā, ke na brala te ćarnice. A zápotin neĭ prosila, ke kje je brátar. Ano ćaća ištęs e prosou, kje je te sinátic.

Nā máma neĭ djála, ke nā ne vje, kan e šou.

naj gre nazaj, naj mene poje zmaj in moje živali. Zmaj je prišel na kopno, da bi pojedel mene in moje živali. Jaz sem rekel: 'Pazite, živali moje, ve tri glave, jaz bom štiri!' Deklici sem rekel, naj gre domov in da jo pridem iskat čez eno leto.«

Potem pa je (deklica) povedala, kako je prišla k oglarju. Da je rekla »da« zato, da je ne bi ubil. Potem je rekel oglar:

»Imam jaz glave, ne ti,« je rekel.

Potem je rekel drugi:

»Pojdi, poglej te glave, če imajo zobe in vse svoje reči.«

Potem je prišel živinozdravnik, pregledal ...

»Da, imajo zobe in vse.«

Oni drugi: »Ne,« je rekel, »moraš pogledati bolje.«

Potem je živinozdravnik pogledal bolje:

»Manjka jezik,« je rekel, »vsem sedmim glavam.«

Oglar je rekel, da ne ve on za jezike. Potem je drugi prinesel jezike, ki jih je imel v papirju. Potem so se prav lepo podali. Deklica je rekla:

»Tale, ki ima te živalice, me je ubranil, in tale me je hotel ubiti.«

So rekli, kaj bi storili s tem človekom, ki je lagal. So rekli živalim, naj ga pojedjo. Potem je deklica poročila (mladeniča).

So jedli in pili in so dali tudi meni sod kruha in koš vina in vile konfet.

2 MATI ME JE UBILA, OČE POJEDEL, SESTRA POKOPALA

Nekoč sta živela mati in oče in sta imela sina in hčer. In potem je ta mati zasovražila sina. In potem je nekega dne imela jabolko notri v skrinji. In potem je poslala dečka in deklico v goro, vsakega s svojo kanglico.

Potem je rekla:

»Tistemu, ki bo prej napolnil kanglico z borovnicami, bom dala to jabolko.«

In potem je deklica hitela nabirati, deček pa je vse, kar je nabral, pojedel sproti. Deklica je imela zvrhano kanglico. In potem je hotela iti domov. In deček je začel jokati, naj da njemu borovnice, ki jih ima v kanglici. Da jo bo počakal, dokler ne bo spet nabrala zvrhane kanglice.

In potem je deček urno zbežal, da bi on dobil jabolko, in svojo sestro je pustil tam. Potem, ko je prišel domov, mu je rekla mati:

»Si prišel in si že nabral? Pojdi k skrinji, ker je tam notri jabolko.«

In potem je šel deček. In potem, ko je bil z glavo v skrinji, je prišla njegova mati počasi počasi po stopnicah. Potem je spustila pokrov dol na dečka.

Potem mu je šla glava v skrinjo in telo dol na zemljo. In potem je mati skuhala juho iz mesa svojega sinčka, ki ga je bila ubila.

Zvečer je prišel njegov oče domov. Žena mu je dala jesti juho in meso njegovega sina. Takoj nato je prišla še njegova sestra, ki je nabirala borovnice. In potem je vprašala, kje je njen brat. In oče je prav tako vprašal, kje je sinko.

Njegova mati je rekla, da ne ve, kam je šel.

2. " Mati me je ubila, oče me je pojedel,
sestra me je vohajala ..."

V, 23

Dan b'ot ne b'e na m'ama in'eno dan
k'ata ano so ni'eli naa sinu ano no š'ci.
a ž'apotin ta m'ama lekl'e na ni'ela ž'oz
taa slau.

a ž'apotin dan dan na ni'ela dan ž'abuk
ni'tre ž'banke. a ž'apotin na poslala taa sinu
ano to š'ci un ž'ru ž' no kam'elo pom'os ž'at
na ž' di'ala:

"tež' ku praj' rasä to kam'elo lekl'e ž'arnic,
ču von d'ati te ž'abuk."

a ž'apotin ta š'crätica lekl'e na hitž'ela
brat' ž' te sinätic' parž'edin k'je bray' e ž'edov.
ta š'crätica na ni'ela raš'auo kam'elo. a ž'apotin
na ti'ela it' ta kiš'. e te sinätic' e in'een' pläz
kati, ke na mu dež' nem' te ž'arnice ke na
ni'ela onä ta kam'el'. ke n' ie pož'akati fon
ke na n'berä ž'pž'ka rasäno kam'elo.

a ž'apotin te sinätic' kle e ž'völ'ty ubi'ezon
za ni'eti on ž'abuk e svo sestro a p'ustoy ž'ot.

ž'apotin kadär je parš'on ta kiš', na mu
di'ala na m'ama.

"si parš'on ano sž' ž'ej' bray'! praj' un
brak, ku je to ene tež' ž'abuk."

a ž'apotin je sož' von te sinätic'. a ž'apotin
kadär k'je brä ž' laan ni'tre ž'banke, na
parš'la na m'ama poč'asu poč'asu un po š'čali.
ž'apotin na molala dož' partž'ela dož' na teä
sinätica.

ž'at p'otin na mu ž'la laan ni'tre ž'brak
e k'arp dož' na ž'emio. a ž'apotin m'ama na e

-2.

skuhala kôp z mësca ot svoja sinaticã, ke na ubrãla a.

zocera je passon na čãca ta kãsã.
na ženã na mu dala jesti te kôp aneno
mëso svoja sinã.

Sabito pôtin na paršã se na sestřã
ke na brala te čarnice. a zãpotin nã
prosila ke kie je brãtar. ano čãca ištã
e prosã, kie je te sinaticã.

na máma nã dãla ke nã nã vje
han e šon.

a zãpotin te kôst: kle ke snjedã čãca,
ta šerãtica klã na je podložã.

a zãpotin so hodli karabiniãz lãdãc
kie nã je te sinaticã.

dan čãsãc pôtin e paršã dan kolomp
ore za kãsã. a zãpotin e vorã :

"na máma nã nã ubrãla, nã čãca
e nã snjedã e na sestřã na nã podložã
nã kãšãce."

Zãpotin so čãli, ke hodã te kolomp kle
ore zã/ kãsã aneno ke vorã stãko. zãt
so čãli je karabiniã. zãpotin so prosili
na mámo se onã stãlã stãko. zãpotin so
čãli io anã so je ložã tu parãžãnã.

V Teru, zapis 22. VII. 1940.

Govredala sedemnajstletna Režina Kulinka,
ki pripominja, da ni je golbove besede vodjala
"po našin", a da je golb v resnici govoril po
italjãnsko: "la mia mamma ni ha uzziso (sic),
mio papà ni ha mangiato, la mia
sorella ni ha sepolto le mie ossa."

A zápotin te kósti kle, ke snjédo čáča, ta šcerática klë na je podložlã.

A zápotin so hodíli karabíniri lëdóç, kje u je te sinátic.

Dan čascíc pótin e paršòu dan kolòmp ore za kíšo. A zápotin e voròu:

»Ma máma ne me ubúila, mu čáča e me snjédou, e ma sestřa na me podložlã me koščice.«

Zápotin so čúli, ke hódou te kolomp kle ore zã kíšo ánenø ke voròu ítáko. Zãt so čúli še karabíniri. Zápotin so prosíli ná mamø, se onã storlã ítáko. Zápotin so éli iø ano so iø ložli tu paražúon.

3

LAŽ IN RESNICA

So šli, so šli dva komodáucj. Zãt so dijãli, če në vénca bužija li veritãt. Zãt dãn teh dvjéh møš ø dijáu, ke në vénca bužija. Zãt ø dijáu te drúi:

»Ne, kumpãñ,« ø dijáu, »në vénca veritãt.«

Zãt te drúi ø dijáu:

»Na ø vénca bužija.«

»Në, ne vénca veritãt. Čemø prosítj dnaã stáara, bomo vídelj: če ná bø vénca bužija, cun tj dátj muø krámø.«

Zãt so šli, so šli, zãt so sriétlj naã stáara stáara. Zãt so a prosíli, če to vjénca bužija li veritãt. Zãt ø dijáu:

»Tø vjénca bužija.«

Aløre ø mu dáu krámø, ke bĩ uërbuu tø drúi. Zãt ø dijáu:

»Viš-ñe, je vénca veritãt uštës. Éne máš dvjé krámj za nosítj. Ja cú tj dátj še takvĩn no suse sóute, če bø dijáu tø stãri, ke bomo vídalj, ke na vjénca bužija.«

Zãt so sriétlj spëk naã boë stáara, zãt so dijãli:

»Tø vénca, vi stãrc, bužija li veritãt?«

»Vénca bužija,« je dijáu.

Zãt ø mu dáu palánke nu takvínic.

»Nã,« ø dijáu, »ke tø vénca veritãt uštës. Poimø,« ø dijáu, »ja cun tj dátj mē øçi, ma cú dŕžatj veritãt.«

Zãt so sriétlj spëk naã stáara, boë stáara koj taã préj. Zápotin –

»A tø vénca bužija, stãrc,« so dijãli, »alj veritãt?«

Zãt ø dijáu: »Vénca bužija !« ø dijáu.

»Nã, éne sĩ uërbuu šë me øçi,« je dijáu. »Éne ne máj hódimo vec køp. Puóij-ñe, jã mãn rëštãtj klë u te bøšku, ke ne vídin. Ti puóij-ñe sãm.«

Zãtpótin je sóu téj-ñe.

Të, kje ostóu u bøšku, je otípou dãn árbul. Zãt tø árbul je mjéu dan čúnder. Zãt ø se skrjú nuótre u tø čúnder.

So paršlë u na tø árbul štrije. Na ø dijãla ta velíka:

»Mamø takátj dijelat konséj.«

»Ja,« so dijãle.

»Smo sóuse, ma menë dijšĩ kãrst,« ne dijãla dnã.

Zãt ø dijãla ta drúa:

In potem je tiste kosti, ko je oče pojedel, deklica pokopala.

In potem so hodili orožniki iskat, kje je deček.

Kmalu potem je prišel golob gor za hišo. In potem je govoril:

»Moja mati me je ubila, moj oče me je pojedel in moja sestra je pokopala moje koščice.«

Potem so čuli, da hodi golob tja gor za hišo in da je tako govoril. Potem so čuli tudi orožniki. Potem so vprašali njegovo mater, če je ona to storila. Potem so jo prijeli in jo dali v zapor.

3 LAŽ IN RESNICA

Sta šla, sta šla dva lonceveza. Potem sta rekla, ali je večja laž ali resnica. Potem je eden izmed dveh mož rekel, da je večja laž. Potem je rekel drugi:

»Ne, tovariš,« je rekel, »je večja resnica.«

Potem je prvi rekel:

»Večja je laž.«

»Ne, večja je resnica. Bova vprašala kakega starega, bova videla: če bo večja laž, ti dam svojo krošnjo.«

Potem sta šla, sta šla, potem sta srečala starega (človeka). Potem sta ga vprašala, ali je večja laž ali resnica. Potem je rekel:

»Je večja laž.«

Tedaj mu je dal krošnjo, ki jo je bil oni zaslužil. Potem je rekel:

»Glej, resnica je vseeno večja. Zdaj imaš dve krošnji za nositi. Jaz ti dam še mošnjič in ves denar, če bo rekel starec, ki ga bova videla, da je večja laž.

Potem sta spet srečala nekoga, ki je bil še starejši. Potem sta rekla:

»Kaj je večje, vi starec, laž ali resnica?«

»Večja laž,« je rekel.

Potem mu je dal novce in mošnjiček.

»Na,« je rekel, »saj je vseeno večja resnica. Pojdiva,« je rekel, »jaz ti dam svoje oči, a obdržal bom resnico.«

Potem sta spet srečala starca, starejšega, kot je bil oni prej. Potem –

»A je večja laž, starec,« sta rekla, »ali resnica?«

Potem je rekel: »Večja laž!« je rekel.

»Na, zdaj si zaslužil še moje oči,« je rekel. »Zdaj ne bova nikoli več hodila vkup. Pojdi, jaz moram ostati tu v gozdu, ker ne vidim. Ti pojdi zdaj sam.«

Potem je šel oni.

Ta, ki je ostal v gozdu, je otipal drevo. Potem je to drevo imelo duplo. Potem se je skril noter v duplo.

(Ponoči) so prišle na drevo čarovnice. Največja je rekla:

»Začnimo zborovanje.«

»Da,« so rekle.

»Vse smo, a meni diši krst,« je rekla ena.

Potem je rekla druga:

»Móučĭ, ěto ke smo bĕ, kĕ smo díelale mal, to mŕte ot taã, ke smo bĕ mĭ, smardĭmo.«
Zãt so takãle prãvit:

»Ěto tamŕ smo razdãrlĭ matremuŕnh; temŕ drúzemu smo storlĕ itĭ ta na kŕu; ŝćeri rĕ smo storlĭ zabolĕtĭ, ke ĭédan mĭédĭh, profesuŕ e nĕ máĭ oŝćĕpa. Bãl o vĭéduŕ rĕ – trĭ koňĕ an trĭ plahúte loŝtĭ ta na koňĕ, zãt stortĭ koňãn hodĭtĭ. Fĭn ke ne ŝĕ sudãĭŕ koňĭ an zmŕcĭŕ te plahúte – nã bĭ tĭéla oŝćĕpãtĭ ta ŝćĭ. Zatpŕŕtin tĕ kŕ nĕma očũ, kŕ bãl o vĭéduŕ: na ta vŕda klĕ zdolĕ pot ten árbul'an – ko bĭ se umŕu, ŕn bĭ tĕu mĭĕtĭ sve ŕĭ ĭĕúŝe koĭ prĕĭ.«

Zãt na díala ta valĭka:

»Ěne mamŕ se skrĭtĭ, kŕ zvŕnĭ žĕĭ dãn.«

Zãt te núter ŕ ĭúndãrĭ ĕ vĭĭlézou vun.

»Na ĭme bŕa,« ĕ díãu, »ĭun provãtĭ se umúĭtĭ to ŕ tĭ vŕdĭ.«

Zãt ĕ obrĭĕtou vŕdŕ, ĕ se umŕu. Zãt ĕ mĭĕu svĕ ŕĭ koĭ prĕĭ ĭĕpe. Zãt ĕ engrecĭou bŕa nŕ svĕto Lucĭŕ, kĕ nã mĭ dála rácĭŕ vĭdet ŝĕ dan bŕt.

E tĕ stãrac tĕ bĭu zluŕdeĭ, ke ĭe ovorŕu, ke na vénca bužĭĭa.

Zatpŕŕtin te ĭe ŝŕu ŕ te paĭs.

»ĭun provãtĭ ŝĕ ŝćer taã rĕ oŝćĕpãtĭ.«

E parŝŕu tu te paĭs, zãt to bŕ sŕuse lúto.

»Kŕuŕ to ĭĕ ŕ tĕ paĭs, ke to sŕuse lúto?«

Sŕ díãĭ, ke nã ĭe ŝćĭ nãŝaa rĕ ŕ kŕvĭ za umŕĕtĭ nu kĕ provŕu sŕuse medežĭne, ke to nĕĕ ne veĭã zãnu.

Zãt ĕ parŝŕu tã pret palãc reãl. E díãu vãrdĭãn:

»Prosĭta to rácĭŕ rĕ, kŕ bĭ tĕu ĭã rádo itĭ vun ĭĕdat to ŝćĕr nŕ provãtĭ nu malŕ medežĭnu.«

Zãt so ŝĭĭ vun, dãn souďãt ĕ ŝou povĕdat. E díãu rĕ:

»Kŕ prĭdĭ vun, ma ĕe ĭmĭĕtĭ láu ŕĭĕĕcenu, ĕe to ne bo žovãlo nĕĕ.«

»Bĕn, naĭ bŕ ŝĕ tuŕ, ĭã ĭun itĭ vun ŝtĕs,« ĕ díãu.

Zãt ĕ parŝŕu ŕ ĕãmeru anŕ saludŕu nĕã nu nŕ. Zãt ĕ díãu:

»Storĭta hodĭtĭ trĕn koňãn nŕ ložĭta ta na nĕ plahúte, kŕ no se sudãĭta.«

Zãt so storlĭ itãko. Zãt so pãneslĭ pŕŕtin te plahúte mokrĕ an so zavĭĭ ŝćĕr nãu tĕĭ te dãn, ke se ĭĕ storlã. Zãt na se poĭnĭéla meŝãtĭ po tĭ plahútĭ.

Zatpŕŕtin so ložĭĭ ŕ ta drúu plahútu. Nĕ ŕstãla orĕ ta na kŕu a zãt te bŕt ĕ poĭnĕu se smeãtĭ onã anŕ nĕ cáca anŕ ĕkĕrãtĭ.

Zãt so ĭŕ ložĭĭ ŝĕ ŕ tu drúu plahútu. Zatpŕŕtin nã ĕ ŕstãla ta na solãr. Na ĕ díéla:

»Pãnesĭtamĭ dŕnžĕ veŝtĭte, ke nã se obŕuĕcen.«

Zãt so pãneslĭ nĕboĭ te ĭĕpĭ veŝtĭt. Anŕ so pãneslĭ ĭĕstĭ tamũ sĭnu anŕ pĭtĭ, a lúto so ložĭĭ dŕu. Anŕ so takãĭ pĭskat souďãdĭ. Kŕãzou rĕ pĭskat.

Zãt so storlĭ nŕ ĭĕpŕ ĭúžĭnŕ nŕ ádnŕ ĭĕpŕ veĕĭĕrĭŕ in kompanĭĕ kĕ bĭ ŝĕ ta sĭn, kĕ oŝćĕpŕu ŝćĕr. Zãt ĕ díãu (rĕ):

»Kŕuŕ man tĭ dátĭ, ke sĭ oŝćĕpŕu muŕ ŝćĕr?«

E díãu »nĕĕ,« te, ke ĭe bŕžãc, ke nĕ prãŝa nĕĕ.

»Ne naãm te ŕn z moĭã palãca. Sĭ kontĕnt ŕzĭĕtĭ muŕ ŝćĕr, tĭ, ke sĭ oŝćĕpŕu? ĕe bitĭ tvã, ĕe sĭ kontĕnt.«

»Bĭ tĕu bitĭ drŕ kontĕnt ĭã ŕzĭĕtĭ,« ĭe díãu, »ma sĭ dan bŕžãc ĭã, ne mŕĕn mĭĕtĭ ŝćĕrĭ od naã rĕ.«

»Molči, morda smrdimo me, ker smo bile tam, kjer smo delale škodo.«

Potem so začele pripovedovati.

»Temu smo razdrle poroko; onega smo spravile v posteljo; kraljični smo naredile, da je zbolela tako, da je noben zdravnik in noben profesor nikoli ne ozdravi. Če bi vedel kralj – tri konje in tri rjuhe položiti na konje, potem nagnati konje, da hodijo, dokler se ne spotijo konji in zmočijo rjuhe – deklica bi ozdravela. Potem, kdor nima oči, če bi vedel, tale voda tu spodaj pod drevesom – ko bi se umil, bi imel svoje oči lepše kot poprej.«

Potem je rekla največja:

»Zdaj se moramo skriti, ker zvonijo že dan.«

Potem je ta iz dupla prišel ven.

»V božjem imenu,« je rekel, »se bom poskusil umiti v tej vodi.«

Potem je našel vodo, se umil. Potem je imel svoje oči lepše kot prej. Potem je zahvalil boga in sveto Lucijo, ki mu je dala milost spregledati.

Tisti starec, ki je trdil, da je večja laž, je bil zlodej.

Potem je (mladenič) šel v (drugo) deželo.

»Poskusil bom rešiti še hčer tega kralja.«

Prišel je v tisto deželo, potem je tam vse žalovalo.

»Kaj je v tej deželi, da vse žaluje?«

So rekli, da je (hči našega kralja) na smrtni postelji in da je poskusila vsa zdravila, a da ji to nič ne pomaga.

Potem je prišel pred kraljevi dvorec. Je rekel stražarjem:

»Prositate kralja za milost, da bi jaz šel obiskat deklico in preizkusit eno majhno zdravilo.«

Potem so šli, vojak je šel povedat. Je rekel kralj:

»Naj le pride, a mu dam glavo odsekati, če ne bo pomagalo.«

»Dobro, naj bo tako, jaz grem vseeno,« je rekel.

Potem je prišel v sobo in pozdravil njega in njo. Potem je rekel:

»Naženite tri konje in položite nanje rjuhe, da se spotijo.«

Potem so storili tako. Potem so prinesli te mokre rjuhe in zavili deklico, nago kakor na dan, ko se je rodila. Potem se je začela premikati v rjuhi.

Potem so jo položili v drugo rjuho. Dvignila se je v postelji, nakar sta se ona in njen oče začela smejati in razgovarjati.

Potem so jo položili še v tretjo rjuho. Potem je vstala (in šla) po sobi. Je rekla:

»Prinesite mi obleko, da se oblečem.«

Potem so prinesli najlepšo obleko. In so prinesli jesti mladeniču in piti, žalost pa so odložili. In vojaki so začeli piskati. Je bil kralj ukazal piskati.

Potem so pripravili dobro kosilo in dobro večerjo. V družbi je bil tudi mladenič, ki je ozdravil deklico. Potem je rekel (kralj):

»Kaj naj ti dam, ker si ozdravil mojo hčer?«

Je rekel »nič,« ta, da je ubožec, da ne vpraša za nič.

»Te ne izpustim iz svojega dvorca. Bi vzel mojo hčer, ti, ki si jo ozdravil? Bo tvoja, če si zadovoljen.«

»Seveda bi jo rad vzel,« je rekel, »a sem ubožec, ne morem imeti kraljeve hčere.«

Luisa Tomasetig, 2022: *Laž in resnica*.

Alóre sọ djáǎ, ɔe na kontɛnta še oná.

»Ja,« ǐe djála, »ke me ošɛpóy.«

Alóre sọ se poróɕǐǐ súbító. Sọ storǐ ne valíke ženítke nọ sọ bǐ svuóǐ.

Zăt ɛ mu dáy kọrónọ rɛ, kọ somɛnestrǐ ɔn.

Zăt ke bǐ ta na bukónǐ, ɛ pomɛrkou dou nà básó. Zăt ɛ sọy delečɛ pot paláčan tɛ, ke komodúvoy, nǎ kompǎn.

»E-e,« ǐe djáy, tɛ ke bǐ na bukónu, »puóǐdǐ vùn, kompǎn.«

»A,« ǐe djáy komodáy, »niéman ǐédnaa kompána. Mọǐ kompǎn nié miéy očǐ.«

Zatpótin ǐe djáy te mládǐ rɛ:

»Ja, ǐa, puóǐdǐ vùn, sǐ ǐà kọmpǎn tǔóǐ.«

Zăt ɛ parsóy vùn. Zăt ɛ mu dáy pítǐ nọ ǐésti. Zatpótin:

»Káko ǐà nọ ɔn smo kompánǐ, ke ɔn ǐe rɛ anọ mǐ díé kompǎn?«

»Bɛn, mɛrkeimɛ ǐépo,« ǐe djáy rɛ, »sǐ ǐà tɛ, ke sǐ mǐ tǐ ževóy óɕǐ, kompǎn.«

»Káko tɛ tǔ, ke sǐ tǐ rɛ?«

Zăt ɛ mu povǐéduy sóyse. Zăt ɛ djáy kompán:

»Ževǐ še menɛ óɕǐ, cún še ǐà miéty káko fortúnó.«

»Nɛ, máǐ tǐ žévan ǐa, kompǎn. Ženǐ naà soudáda ɔe temù árbul'u, ke tǐ ževǐ óɕǐ.«

Zatpótin ɛ mu ževóy soudát. Zăt soudát ɛ parsóy názat, a tɛ ǐe sọy u cúnder. Zăt tọ paršlò nuoyɕ, zăt sọ paršlè spɛk ta na árbul štrǐje. Zăt sọ djále:

»Nancuóǐ spɛk to nan smardǐ karst. Nancuóǐ momò ǐépo olédát, ke ǐánǐ ɛ bǐ klè dǎn, ke ɛ ošɛpóy ɔn z ocmǐ anọ šcɛr rɛ, ke ne mọremo veɕ ih potǐpat.«

Zăt sọ takálǐ ǐédát po árbul'u, kuó to ǐe. Sọ obrǐetǐ taà dou cúndarǐ. Zăt sọ a nálǐ u bɛre.

4

TRI ČEVLJARJEVE ŽELJE

Dan bǔt ɛ bíy dan ɔaleár. Zăt no žornádó ɛ paršoy buóh anọ Šǐmpǐéri ta temu ɔaleárǐu.

Alóre buóh ɛ mu djáy:

»Man klè dan par škǎrp za komodátǐ, ɔeš mi e komodátǐ?«

Alóre ɛ djáy »ǐa« mu ɔaleár.

Buóh anọ Šǐmpǐéri sọ šǐǐ. Zapótin sọ paršǐ po škárpe. Zăt ɛ prósó buóh:

»Sọ komodáne?«

Čaleár ǐe djáy »ǐa«.

Alóre ǐe djáy (buóh):

»Kuó mǎn tǐ dátǐ?«

Šǐmpǐéri ɛ voròy mu:

»Prosǐ_réǐ! Prosǐ_réǐ!«

Čaleár ǐe djáy:

»Nɛ! ǐa ɔon, ke tɛ, ku prǐde anọ ku sédne ta na tɛ stou ɛto, ku mu se zatakǐ za rɛt.«

Zăt sọ šǐǐ. Pótin sọ paršǐ spɛka komodúvat škárpe. Zapótin buóh ɛ djáy spɛka:

»Kuó mǎn tǐ dátǐ za deštǔrp?«

Pǐéri spɛka:

Tedaj je rekel, če je za to tudi ona.

»Da,« je rekla, »ker me je ozdravil.«

Tedaj sta se takoj poročila. Napravili so veliko svatbo in sta se vzela.

Potem mu je kralj dal krono, naj vlada on.

Potem, ko je bil pri oknu, je pogledal dol. Potem je šel daleč pod dvorcem loncevez, njegov tovariš.

»E-e,« je rekel ta, ki je bil pri oknu, »pojdi sem, tovariš.«

»A,« je rekel loncevez, »nimam nobenega tovariša. Moj tovariš ni imel oči.«

Potem je rekel mladi kralj:

»Da, da, pojdi gor, jaz sem tvoj tovariš.«

Potem je prišel gor. Potem je dobil jesti in piti. Potem:

»Kako sva tovariša jaz in on, saj on je kralj in mi pravi tovariš?«

»Le dobro me poglej,« je rekel kralj, »jaz sem tisti, kateremu si ti izdril oči, tovariš.«

»Kako je to, da si ti kralj?«

Potem mu je povedal vse. Potem je rekel tovariš:

»Izderi še meni oči, bo še mene doletela sreča.«

»Ne, jaz ti jih ne izderem nikoli, tovariš. Ženi k tistemu drevesu vojaka, da ti izdere oči.«

Potem mu jih je vojak izdril. Potem se je vojak vrnil, ta pa je šel v duplo. Potem se je znočilo, potem so spet prišle na drevo čarovnice. Potem so rekle:

»Nocoj nam spet smrdi krst, nocoj moramo dobro preiskati, ker je lani bil tu nekdo, ki je sam spregledal in ozdravil kraljevo hčer, tako da se ju ne moremo več dotakniti.«

Potem so začele iskati po drevesu, kaj to je. So našle tega v duplu. Potem so ga raztrgale na kosce.

4 TRI ČEVLJARJEVE ŽELJE

Nekoč je živel čevljar. Potem sta nekega dne prišla bog in sveti Peter k temu čevljarju.

Tedaj mu je bog rekel:

»Tu imam par čevljev za popravilo, mi jih boš popravil?«

Tedaj mu je čevljar rekel »da«.

Bog in sveti Peter sta šla. Potem sta prišla po čevlje. Potem je vprašal bog:

»Ali so popravljani?«

Čevljar je rekel »da«.

Tedaj je rekel (bog):

»Kaj naj ti dam?«

Sveti Peter mu je prigovarjal:

»Prosi raj! Prosi raj!«

Čevljar je rekel:

»Ne, jaz hočem, da bi se tisti, ki pride in sede na tale stol, sprijel z njim za rit.«

Potem sta šla. Potem sta prišla spet popravljat čevlje. Potem je bog spet rekel:

»Kaj naj ti dam za plačilo?«

Peter spet:

»Prosĭ réĭ! Prosĭ réĭ!«

Te caleàr ę dĭáu:

»Ne! Tę ku prĭde vu-na te fruškar, ku se zatakĭ zăń.«

Pŏtin sŏ paršĭ spĕka nŏsit skărpe. Zapŏtin ę dĭáu buŏh:

»Kuŏ čes̃ za dešturp?«

Sĭmpre Sĭmpĭéri ę a muŏtou, ku:

»Prosĭ réĭ! Prosĭ reĭ!«

Ćaleàr ę dĭáu:

»Ne! Sákĭ tę, ku prĭde, kŏ potĭpa te klĭěšče ęto, kŏ se zatakĕĭte za rŏke.«

Zatpŏtin sŏ šĭĭ.

A.

Ta mŏš klĕ ę paršŏ star e zăt na paršĭlă smart a lĕdat. A zăt ne dĭála onă:

»Hŏdĭ z manuŏn eńelĕ!«

On ĭe dĭáu:

»Počăĭ, sĕdni ĭntănt ta na te stŏu.«

Kar na bā za itĭ, na ę dĭála:

»Hŏdĭ! Hŏdĭ!«

Na tĭĕla ũstănetĭ, ma nă nĭe mŏrla, zatŏŏ ke na mĭĕla stŏu tazat. Alŏre na mu dĭála:

»Naăĭme, naăĭme itĭ! Ne prĭden vec!«

Alŏra kar na šĭă, nă mu dĭála:

»Ĭa erĕn, ma nă če prĭti na drŭa te lĕdat.«

Alŏre pŏtin na paršĭlă spĕka ne drŭa smart. Na mu dĭála:

»Hŏdĭ ti z manuŏn!«

On ĭe dĭáu:

»Počăĭ dan momĕnt! ĭntănt ke komodăn tokĭĕ, puŏĭ vŏ-na te fruškar.«

Alŏre na šĭă vŏn. On ę i dĭáu:

»Hŏdĭ-ńe, ke čemo itĭ!«

Ma nă nĭe mŏrla se dĭštakăti.

Alŏre na počnĭĕla ŏĭkatĭ. Ona ĭe dĭála:

»Naăĭme itĭ, ne te prĭden vec lĕdat!«

Zăt nę šĭă. A zăt ę paršŏ zĭuŏdej. Zăt ę dĭáu:

»Hŏdĭ z manuŏn ti!«

Alŏre caleàr ę mu dĭáu:

»Počăĭ dan dan momĕnt!«

E ĭntănt kę čăkou, zĭuŏdej ĭe potĭpou te klĭěšče klĕ. Zăt, kar ę mĭĕu poiăti e, nĭe mŏrau

destakăti. Alŏre zĭuŏdej ĭe ŏĭkou. E dĭáu:

»Naaĭme, ne te prĭden vec lĕdat!«

B.

Zatpŏtin ę paršŏu te stări zĭuŏdej. Zatpŏtin ę mu dĭáu te caleàr kle:

»Źĭ mĭ săn te klĭěšče tvĭš.«

A zatpŏtin u nĭe mŏrou dĭštakăti te klĭěšč.

»Prosi raj! Prosi raj!«

Čevljar je rekel:

»Ne! Ta, ki pride gor na to hruško, naj se sprime z njo.«

Potem sta spet prinesla čevlje. Potem je rekel bog:

»Kaj hočeš za plačilo?

Sveti Peter ga je kar naprej motil, češ:

»Prosi raj! Prosi raj!«

Čevljar je rekel:

»Ne, vsak tisti, ki pride in se dotakne teh klešč, naj se mu sprimejo za roke.«

A.

Tale mož se je postaral in potem ga je prišla iskat smrt. In potem je rekla:

»Pojdi z mano zdaj!«

On je rekel:

»Počakaj, sedi tačas na ta stol.«

Ko se je odločil za odhod, je rekla:

»Pojdi, pojdi!«

Hotela je vstati, a ni mogla, ker je imela stol zadaj. Tedaj mu je rekla:

»Pusti me, pusti me, da grem, ne pridem več!«

Tedaj, ko je šla, mu je rekla:

»Jaz grem, a te pride druga iskat.«

Tedaj potem je prišla druga smrt. Mu je rekla:

»Pojdi ti z mano!«

On je rekel:

»Počakaj trenutek! Dokler ne popravim tegale, pojdi gor na hruško.«

Tedaj je šla gor. On ji je rekel:

»Pojdi zdaj, da bova šla!«

Toda ona se ni mogla odtrgati.

Tedaj je začela kričati. Rekla je:

»Pusti me, da grem, ne pridem te več iskat!«

Potem je šla. In potem je prišel zlodej. Potem je rekel:

»Pojdi z mano, ti!«

Tedaj mu je čevljar rekel:

»Počakaj trenutek!«

In medtem ko je čakal, je zlodej potipal klešče. Potem, ko jih je hotel odložiti, se ni mogel odtrgati. Potem je zlodej kričal. Je rekel:

»Pusti me, ne pridem te več iskat!«

B.

Potem je prišel stari zlodej. Potem mu je rekel tale čevljar:

»Daj mi sem tiste klešče!«

In potem ni mogel odtrgati teh klešč.

4. Tri čerfarijeve želje

6, 47

Dan bít ě biv dan čalcár. Žít no žornáda
ě paršón brúh ano smpjéri ta temu čalcárju.
Alĝre brúh ě mu dián:

„man klĝ dan par škarp za komodáti,
čes mi e komodáti?“

alĝre ě dián » ja « mu čalcár.

brúh ano smpjéri so ěli. žapótin so parslí
po škarpě. Žít ě paršo brúh!

„So komodáne?“

čalcár ě dián » ja «.

alĝre ě dián [brúh]:

„kúo mán t: dát:?“

smpjéri ě rotoĝ mu:

„prosi: réi! prosi: réi!“

čalcár ě dián:

„ně! ja čon, ka tĝ ku pride ano ku sĝdne
ta na tĝ stoz čto, ku mu se žatakí za rět.“

Žít so ěli. Pótin so parslí sĝška komodáti
škarpě. žapótin brúh ě dián sĝška:

„kúo mán t: dát: za deštury?“

pěri sĝška:

„prosi: réi! prosi: réi!“

te čalcár ě dián:

„ne! tĝ ku pride vu-na te fruškar, ku se
žatakí žán.“

pótin so parslí sĝška nĝsit škarpě. žapó-
tin ě dián brúh:

„kúo čes za deštury?“

sĝmpre smpjéri ě a meĝotoĝ, ku

„prosi: réi! prosi: réi!“

čalcár ě dián:

- 2.

"ne! sák? te ku pída, ko potípa te klješće éto, ko se zatakéite za róke."

zátptin so il?.

ta mój klě, paršó
star e zít na paršlá smárt
a lédat. a zít ne díála
oná:

"hód? z manáon cíclé!"

on je díáy:

"počáj, sédmi zítánt te
na te stóy."

kar na bā za it?, na z
díála:

"hód?! hód?!"

ná tícla ustánct, ma ná
nie móbla, záté ke na mje-
la stóy tazít. alže na mu
díála:

"nájime, nájime it?! ne
pída veé!"

alže kar na ilá, ná na
díála:

"ja erén, ma ná ce pítí
na drúa te lédat."

alže pótin na paršlá
spěka na drúa smárt. na
mu díála:

"hód? ti z manáon!"

on je díáy:

"počáj dan mončat!
zítánt ke komodár toblé,
paršó vorna te frúškar."

alže na ilá vor. on z díáy:

"hód? - je, ke čemo it?!"

ma ná nie móbla se dí-
stakáti. alže na prínjela
óikaty. on je díála:

"nájime it?, ne te pída
veé lédat!"

zátptin z paršón
te stári zlávdaj. zátptí-
tin z mu díáy ke čale-
ar klě:

"ží m: sán te klě:
šče trís."

a zátptin u nie mje-
ron d:stakáti te klješće.

"par lamje de díg!
z díáy, stó? ke nu se
distakájta ke ne te
pída veé lédat ja.
U če te pítí lédat
muš sin."

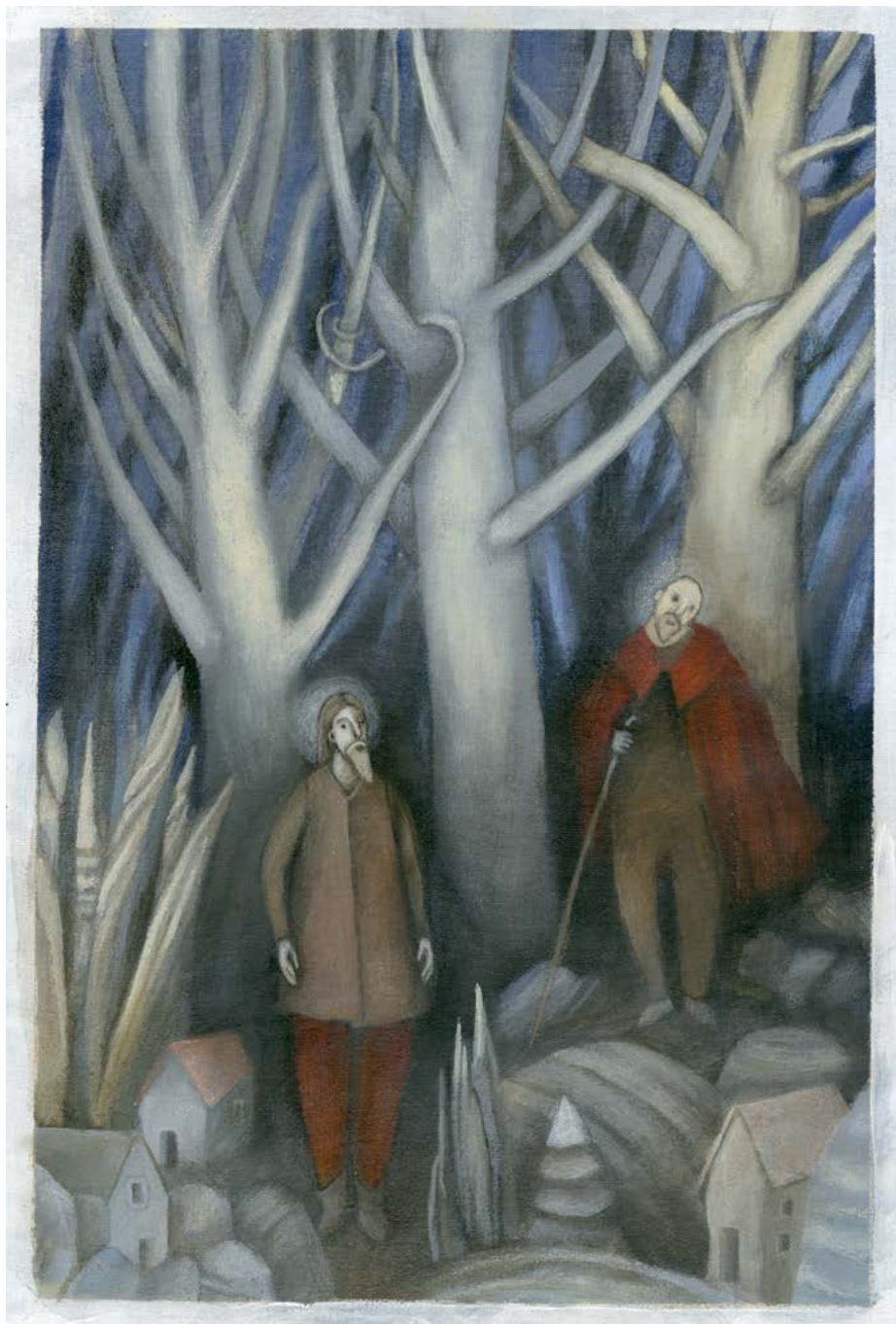
zátptin je paršón
lédat ná sin a. z
paršón ne škárpe ko-
modár. čalár z mje-
dan stóy trís. zátptin
je díáy, ku sédnt in-
tánt ku člka trís. z
sédnor.

kadár ke je finicja
škárpe mu komodát,
z mu díáy, ku ustánct.
z pravje ustánct zít on
nie mjeon. z nje ~~stón~~
zatakán stóy ta za rítjan.

"par lamje de díg,
pustíme! ja ne te pítí
den veé lédat. na če
te pítí lédat ná má?
smárt."

a zátptin z a d:stak-
háj a. zátptin na par-
ilá no na paršlá ne
škárpe solíat. a zátptin
z díáy čalár:

"zítánt ke t: člkaš
trís, nán dan frúškar

Luisa Tomasetig, 2022: Kristus in sveti Peter hodita po svetu.

»Peŕ lamõr de díq!« ę djáu. »Stori, ke nu se distakáita, ke ne te príden već lędat ja. U ęe te príti lędat muj sin.«

Zápotin je paršõu lędat nā sin a. Ę parņeso ne skárpe komodúvat. Čaleàr ę mięu dan stou tviš. Zápõtin je djáu, ku sędni ĩntãnt, ku čaka tviš. Ę sędno.

Kadàr ke je finisõu skárpe mu komodáti, ę mu djáu, ku ustãni. Ę provõu ustãniți, zãt õn nje mõrou. Ę mięu zatakãn stou ta za rítjun.

»Par lamõr de díq, pustíme! Ia ne te príden već lędat. Na ęe príti lędat mā máti smãrt.«
A zápotin ę a dĭstakõu a. Zápotin na paršlã nõ na parneslã ne skárpe solúat. A zápõtin ę djáu čaleàr:

»Īntãnt, ke ti čakaš tviš, mãn dan fruřkar ęu vãrtu. Puõj tõta, poberĩ mĩ te frúřke, ke no so taćje, zá-ćemo mięti puõu põmõs ĩh.«

Zápõtin na šlã tõta u na fruřkar aõ na brãla nõ ĩędla.

A zãt, kadãr so blę nárete skárpe, ę u klıcou dou u.

Na nje mõrela príti dou. Na ę djãla:

»Par lamõr de díq! Pustíme, ke ne te príden već lędat, ni ĩã ne ĩędan!«

Alõre te čaleàr ę bĩ stuř stõć ęto. Alõre se uzięu aõ ę šõu võ-narej. Zãt to unę ę šu túkat ęe na urãta ot rája.

E paršõu řimpiéri, ę pomęrkõ, kĩ u je. Alõre je vído, ku je čaleàr.

E zãt je djáu řimpiéri:

»Si mõrau prositi rej! Eńelę puõj, ke te nećun!«

Alõre je šõu nũtre u ĩńjár. Zlũodei so a vídali, ku rę. So šlĩ sõusĩ ęje za urãta. So stãli upęrti za kũó ne prídi nũotre.

Alõre je šõu spēka vo-narej. Alõre ę spēka potúkou. Ę párřõ řimpiéri, ę djáu:

»Ia te nećun, si mõrau prositi rej!«

Alõre čaleàr ę mu djáu:

»Pokãži kũoi, kãko to ę nũtre na ráju.«

Alõre řimpiéri ę õper dan tĭk urãta. Zãt čaleàr ę võřõ řkarıfu nũotre aõ ę djáu:

»Mãn te nũotre řkarıfu, řĩ mi õ!«

Alõre řimpiéri ę šõu nũotre po řkarıfu, e ĩntãnt ke šõu tõta řimpiéri, čaleàr ę šõu ře on nũotre. E sędnoũ ta na řkarıfu, zãt ę djáu:

»Klę ne rõuba mã, ja ne se poõnin!«

5

SPRETNI TAT

E bĩ dan bõť an očã [čaleàr], e mięu tri síne. Dãn je djęlou čaleàr, edãn je djęlou to ni bõ málo dõraa, edãn je djęlou kontadin.

Alõre to bõ dan bõť e paršõu dan řĩõr dou temũ čaleárju, a zãt je prõsou ke, kju ma tę sínu, ku je málo dõraa.

»Man a dolę par kĩřĩ.«

»Alõre recĩ mu, kõ príde orę drięve mĩ kĩřĩ.«

Alõre ę parřõu orę ná kĩřĩ. A zãt ę djáu (řĩõr):

»Za božjo voljo!« je rekel. »Stori, da se odtrgajo, in ne pridem te več iskat jaz. Prišel te bo iskat moj sin.«

Potem ga je prišel iskat njegov sin. Prinesel je čevlje popraviti. Čevljar je imel stol tam.

Potem je rekel, naj sede tačas, ko čaka tam. Sedel je.

Ko je končal s popraviljanjem čevljev, mu je rekel, naj vstane. Poskušal je vstati, potem pa ni mogel. Imel je prilepljen stol za rit.

»Za božjo voljo, pusti me! Jaz te ne pridem več iskat. Prišla te bo iskat moja mati smrt.« In potem ga je odtrgal. Potem je ona prišla in prinesla potempljat par čevljev. In potem je rekel čevljar:

»Tačas, ko ti čakaš tam, glej, imam hruško v vrtu. Pojdi tja, poberi te hruške, ki so tamle, jih bova imela vsak pol.«

Potem je šla gor na hruško in tam nabirala in jedla.

In potem, ko so bili čevlji narejeni, jo je klical dol.

Ona pa ni mogla priti dol. Rekla je:

»Za božjo voljo! Pusti me, saj te ne pridem več iskat, ne jaz ne kdo drug!«

Potem se je ta čevljar naveličal biti tu. Tedaj se je odločil in je šel gor v raj. Ko je bil tam, je šel trkat na rajska vrata.

Prišel je sveti Peter in pogledal, kdo je tam. Tedaj je videl, da je čevljar.

In potem je rekel sveti Peter:

»Mar bi bil prosil za raj! Zdaj pojdi, ker te nočem!«

Potem je šel noter v pekel. Zlodeji so ga videli, da gre. Šli so vsi tja za vrata. Stali so uprti, da ne bi prišel noter.

Tedaj je šel spet gor v raj. Tedaj je spet potrkal. Prišel je sveti Peter, je rekel:

»Jaz te nočem, zakaj nisi prosil za raj!«

Tedaj mu je čevljar rekel:

»Pokaži samo, kako je kaj tam notri v raj!«

Tedaj je sveti Peter narahlo odprl vrata. Potem je čevljar vrgel kapo noter in rekel:

»Tu notri imam kapo, daj mi jo!«

Tedaj je sveti Peter šel noter po kapo in medtem ko je šel tja sveti Peter, je vstopil tudi čevljar. Sedel je na klop, potem je rekel:

»Tukaj je moje blago, jaz se ne ganem!«

5 SPRETNI TAT

Bil je nekoč oče [čevljar], imel je tri sinove. Eden je bil čevljar, drugi je bil malopridnež, tretji pa je bil kmet.

Tedaj je prišel neki gospod k temu čevljarju in potem je vprašal, kje ima fanta, ki je malopridnež.

»Imam ga doli pri hiši.«

»Tedaj mu reci, naj pride drevi gor na moj dom.«

Tedaj je prišel k njemu na dom. In potem je rekel (gospod):

»Sı mi kopàn nestı mı spəh?«

»İa-ja!« e dıáu.

Alóre žvečer e šou orè eno a uziéu.

Zät drúı dān e paršü dou te sıōr. E prōso, ke kju ma sínu.

E dıáu ocā:

»Man tale ore, ke klaa suou ōko spēhu.«

»Alóre recı mu, ku prıde orè drıéve.«

Zät e paršü orè. İe diau (sıōr):

»Sı kopàn nestı anēl mı ženı u čez nuojıc?«

»İa,« ĩe dıáu, »sı kopàn.«

Zät e paršou, e vājtu ta pred urátmı. E zät onı mōš e viljézoı na svē bizúne un s solárja.

Alóre téıle ĩe šou nuótre, zät e dıáu:

»Žı mi anēl, ke ĩe kopàn prıti lárın áno tı a nestı.«

Zät na a zúla no mu a dála. Pōtin ĩe bıézo. Pōtin ĩe paršo mōš nútre.

Nę dıála:

»Žı mı sän anēl!«

Zät e dıáu:

»Maš par ti anēl, nıesı mı a dála menē. Alóre tı a nıeso te drúı.«

Zät zútra e paršo dou sıōr. E dıáu čaleárju, kje ma sínu.

E dıáu:

»İe talè ore, ku luštrúva dan anēl.«

6

OD KORUZNEGA STORŽA DO ŽENE

Dan móoš ĩe šou brat. Zät so mo dālı dan sírak. E šou an ga ĩe jéla nuojıc an ĩe prosōu spańe. Zät e dıáu:

»Kä-man loštı muojı sírak?«

»Če ti kōkoši.«

Zútra ke ĩe uštanou, nje mıeu sírka.

»Ali sírak ali kōkoš!«

(So mı dālı kōkoš.)

Zät e šou šou an ĩe spēka obrıéto spańe. Zät e dıáu:

»Ka-man loštı mo kōkoš?«

»Če temü práscu.«

Zútra uštanou nje mıeu kōkoši.

»Kōkoš ali práscu?«

So mu dālı práscu.

E šou e šou zät ĩe obrıéto spańe.

»Kan man ja loštı moıä práscu?«

»Če temü kōnu.«

Zútra uštanou, nje mıeu práscu.

»Ali práscu ali konà!«

»Ali si upaš odnesti mojo slanino?«

»Da, da!« je rekel.

Tedaj je zvečer šel gor in jo je vzel.

Potem je drugi dan prišel gospod dol. Vprašal je, kje ima fanta.

Oče je rekel:

»Imam (ga) tamle zgoraj, soli slanino.«

»Tedaj mu reci, naj pride gor drevi.«

Potem je prišel gor. (Gospod) je rekel:

»Ali si upaš odnesti prstan moji ženi ponoči?«

»Da,« je rekel, »si upam.«

Potem je prišel, je oprezoval pred vrati. In potem je šel oni mož iz sobe na potrebo. Tedaj je šel tale noter, potem je rekel:

»Daj mi prstan, ker lahko pride tat in ti ga odnese.«

Potem ga je ona snela in mu ga dala. Potem je bežal. Potem je prišel mož noter.

Je rekla:

»Daj mi sem prstan!«

Potem je rekel:

»Saj imaš vendar ti prstan. Nisi ga dala meni. Tedaj ti ga je odnesel oni drugi.«

Potem je zjutraj prišel dol gospod. Rekel je čevljarju, kje ima fanta.

(Oče) je rekel:

»Tamle zgoraj je, čisti neki prstan.«

6 OD KORUZNEGA STORŽA DO ŽENE

Neki mož je šel beračit. Potem so mu dali koruzni storž. Šel je in ujela ga je noč in je prosil za prenočišče. Potem je rekel:

»Kam naj položim svojo koruzo?«

»Tja h kokoši.«

Ko je zjutraj vstal, ni imel koruze.

»Ali koruzo ali kokoš!«

(Dali so mu kokoš.)

Potem je šel, šel in je spet našel prenočišče. Potem je rekel:

»Kam naj denem svojo kokoš?«

»Tja k prašiču.«

Zjutraj je vstal, ni imel kokoši.«

»Kokoš ali prašiča!«

Dali so mu prašiča.

Je šel, je šel, potem je našel prenočišče.

»Kam naj denem svojega prašiča?«

»Tja h konju.«

Zjutraj je vstal, ni imel prašiča.

»Ali prašiča ali konja!«

Zät e šou e šou an je srietoŋ no mártvo ženō, ke so iŋ neslī čē u semetjerih.
 Zät e diau, ke no mu dējta nēmū to ženō, ke on će dāti taà koňā.
 So mu dali to ženō. Zät je šou čē u no oštarijo. E iŋ luožo – to mártvo ženō – un par
 urátah. On je šou nuotre u štarijo, kuázoŋ puo litru.
 Zät na je dijála ospodína:
 »Si sam?«
 »Ne,« e diau, »man će ženō. Puo iŋ klicat un zúne.«
 Zät ospodína ne poonila to ženō, ne spádla dou na zēmjo.
 E viljēzo móoš šče on un zúne. Alóre je diau:
 »Maš itī ti z manóon, ke si ubújla ženō mī.«
 Zät so šli po ni pouiti anŋ so paršli ta nī vŋdi. Zät onā ne mjéla zadeniti mŋža or na hŋbät
 za posāti vŋdo. Zät on je diau:
 »Un sērko, una galína, un pŋrko, un kaválo, una fēmēna mŋrta, ke víva, ke mī pŋrta.«
 Zät pŋtin na, ke je čúla tuŋle, ke je imjéla itī za no mártvo ž niēn, nā a je uarlā do uŋdo.
 Onā je šla ta kiši, on je šou dou po vŋdi.

7

UPNIK IN DOLŽNIK

So bi dan bŋt dva kopárini, zät dän ę mjēu pŋuno kanái e dän u nje mjēu iédnaa.
 Alóre te, ke mjēu pŋuno kanái, e bi bŋzac, e te drúi e bi boat.
 Alóre tele e bī mizérji a zät e šū e prosū sóute na posuŋbo. Alóre ti e mu dau.
 Zät ę finisŋu te snjēsti on no kanáje, zät e paršŋu spjēk prašat. Zät spjēka e mu dau.
 »Za na no ljéto,« e diau, »maš mi je uratīti.«
 Zät e paršlŋ ljéto, ma sóutuŋ nje mjēu te. Alóre te kopári le e se uštičŋu. Zät ę a šou lēdat.
 Zät bŋtra ne vídela, ku rē ot delečā. Zät ne dijála mŋžu:
 »Éne-éne,« je dijála, »rē kopárin po sóute e mī ih niēmamo.«
 Alóre so mjeli manjēstrŋ tu lŋncu ta na ŋnu. Zät kopári:
 »Ja čŋ ubežati,« e diau ženi. Zatpŋtin onā ne dijála, ke onā će ŋnāti ŋn in bānde, zakŋ
 urī lonāc prez onā.
 Alóre kopári e paršŋu u štīci san po práu, ke on je teŋ sóute. A zät ne dijála bŋtra:
 »Méjte paciēncjo, kopári, ke on je vas tjeŋ plačāti, ma u je kŋpou te lonāc kle za te sóute.
 Alóre to nje mu vāncalo za van dāti.«
 Alóre on je diau:
 »Dostī u kŋšta te lonāc?«
 Alóre bŋtra ne dijála:
 »Puoŋ te sóute, kŋ mamŋ za van dāti.«
 Alóre on je diau:
 »Ben, alóre dējtami lonāc.«
 Alóre bŋtra ne mu dála lonāc. Ma lonāc tu néā kíši u nje tjeŋ urjēti prez onā. Alóre:
 »Éne-ene,« je diau, »čŋn itī ja tŋta, čŋn a búiti!«
 Alóre e uzjeŋ lonāc ta za harbät, zät e šou.
 Alóre bŋtra ne vídala, ku spēk rē z lončān.

Potem je šel, je šel in je srečal mrtvo ženo, ki so jo nesli na pokopališče.

Potem je rekel, naj dajo njemu ženo, da bo on dal konja.

Dali so mu ženo. Potem je šel v gostilno. Odložil jo je – mrtvo ženo – zunaj pri vratih.

On je šel noter v gostilno, naročil je pol litra.

Potem mu je rekla gospodinja:

»Si sam?«

»Ne,« je rekel, »imam tudi ženo. Pojdi jo poklicat ven.«

Potem je gospodinja potresla to ženo, je padla dol na tla.

Prišel je tudi mož ven. Tedaj je rekel:

»Moraš iti ti z mano, ker si mi ubila ženo!«

Potem sta šla in sta prišla do vode. Potem je ona morala zadeti moža na hrbet, da bi prišla čez vodo. Potem je on rekel:

»Koruzni storž, kokoš, prašič, konj, mrtva žena, ki živi, ki me nosi.«

Potem pa, ko je čula to, da mora iti z njim namesto mrtve, ga je vrgla v vodo.

Ona je šla domov, on je šel dol po vodi.

7

UPNIK IN DOLŽNIK

Nekoč sta bila dva botra, potem je eden imel polno otrok in drugi ni imel nobenega.

Tedaj je tisti, ki je imel polno otrok, bil ubog in drugi je bil bogat.

Tedaj je tale živel v revščini in potem je šel in prosil denar na posodo. Tedaj mu je (drugi) dal.

Potem je to porabil, on in njegovi otroci, potem je prišel zopet prosit. Potem mu je spet dal.

»Čez eno leto,« je rekel, »mi ga moraš vrniti.«

Potem je minilo leto, a denarja ta ni imel. Potem se je tale boter razjezil, potem ga je šel iskat.

Potem ga je botra videla, da prihaja od daleč. Potem je rekla možu:

»Zdaj zdaj,« je rekla, »prijhaja boter po denar in mi ga nimamo.«

Tedaj so imeli juho v loncu tam na ognju. Potem boter:

»Jaz bom zbežal,« je rekel ženi.

Potem je ona rekla, da bo potisnila ogenj stran, da bo vrelo v loncu brez ognja.

Tedaj je boter prišel razjarjen čez prag, ker je hotel denar. Potem je rekla botra:

»Potrpitate, boter, ker on vam je hotel plačati, toda kupil je tale lonec za tisti denar. Zato mu ni ostalo, da bi vam dal.«

Potem je on rekel:

»Ali stane dosti ta lonec?«

Tedaj je botra rekla:

»Pol tega, kar dolgujemo vam.«

Tedaj je on rekel:

»Dobro, tedaj mi dajte ta lonec.«

Tedaj mu je botra dala lonec. Toda lonec v njegovi hiši ni hotel vreti brez ognja. Tedaj –

»Zdaj zdaj,« je rekel, »pojdem jaz tja, ga ubijem!«

Tedaj je vzel lonec na hrbet, potem je šel.

Tedaj je botra videla, da gre spet z loncem.

»Kuo mamò storti?« je djaü kopári.

Zatpòtin alóre on je djaü: »Počai, počai!« zenì. »Ja çon lenítu ta na nõ távolø e ti maš me pokrítu z nõ plahúto. Alóre ti maš plákati póuno,« je djaü, »finta ke si umār.« Alóre kopári e parsøu z loncàn u štíci aneno, ke u će ubúiti kopárina, ke a tredèu. Alóre ženà e plakala:

»E mi umār kopári, e mi umār!«

Alóre e djaü:

»Ja çon se žvendikátu, sebèn ke je umār.«

Alóre on e a deskriü, a zatpòtin alóre e montúvou u nà távolø. Zät te mártvi e mjeü operte ústa. Alóre e djaü:

»Ja ço mu se usráti tu ústa, kodör u néjce mi placáti.«

Zät alóre une na távoli, ku e biü, e zúu barše. A zät te mártvi e a eü za kujõne anø e a tírou. Anø e vorøu (te žívi):

»Kopári, pustí me, ke ço ti perdonáti suse soute!«

Alóre te mártvi je ústanoü. Zatpòtin so si perdonáli. Te mártvi e oživou e te žívi e šou ta kíši kontènt.

8

BOBIČ

Buòh anø sviéti Šimpiéri so šli ta po enì puóti. Zät e djaü sviéti Šimpiéri, ku je spēka lāčan. Zät e djaü buòh:

»Puoj nuòtar to kíšo anø prosì jèsti, će no majò kej kúhano.«

An zät na e kúhala rāh ta ženà. E djaü:

»Ži nan jèsti. Menè anø devinmačštrinu.«

Zät na e djalá, ke na niéma neč koj dva ráhu nu ke na ne in da nec. Zät so djáli devinmačštri nõ Šimpiéri:

»Sóusi ti bobíci – tekì otročící!« An zät so viljézli un z ná kíše.

Zatpòtin so šli še ni drúzi ženì. So djáli, ke na in de jèsti.

»Ja niéman neč koj boiáčø. Zanetúvan za loštì dou òn paáčø.«

So djáli, ke na ložì. Zät so djáli, ke na ževì, ke na e pečenà paáča.

»Né-šče-ñe, na će biti árdá, čárna, to ñe, za ke no jéjta òni.«

»Ja, vun ževì,« so djáli.

Zät na e ževála von paáčø: na e bā biéla, liepa nõ künčána. Zät na dála še ñen.

Zät símpre kladla dou ón, símpre je miéla liépo paáčø.

Intant ke buòh nõ Šimpiéri so bli par ti bábici, ta par ti drúí ospodíni, ke na ñe in dála jèsti, so viljézli un z bobíca otročící. Zät so takáli klícat »máma! « tì otročící. Zät na e sóuse čefoiála te otročíce. Zät na e djalá:

»Énele si líbera še dan böt, ne jédan me klíče več 'mama'.«

Kadä je djalá, ku ni jédnaa več, ke na líbera, e bī dan dou furníci, ke bi se skriu tu te pépou.

»Máma, san še-ñe ja kle, niéste me čefoiála mène,« je djaü un s pépul'a.

Na e djalá:

»Zdej man de čár, ke man mángo tebè, ko niéman jédnaa. Viljézi vun!«

»Kaj naj storimo?« je rekel boter.

Potem je rekel: »Počakaj, počakaj!« ženi. »Jaz bom legel tja na mizo in ti me boš pokrila z rjuho. Potem moraš zelo jokati,« je rekel, »kakor da sem umrl.«

Potem je prišel boter z loncem razjarjen, češ da bo ubil botra, ki ga je prevaril. Potem je žena jokala:

»Umr! mi je, boter, umr! mi je!«

Potem je rekel:

»Jaz se bom maščeval, čeprav je umrl.«

Potem ga je odkril in potem je splezal na mizo. Potem je mrtvi imel odprta usta. Potem je (boter) rekel:

»Jaz se mu bom usral v usta, ker mi noče plačati.«

Potem, ko je bil gor na odru, je slekel hlače in potem ga je mrtvi prijel za mošnjo in ga vlekel. In je rekel (živi):

»Boter, pusti me, pa ti odpustim ves dolg!«

Tedaj je mrtvi vstal. Potem sta si odpustila. Mrtvi je oživel in živi je šel domov zadovoljen.

8 BOBIČ

Bog in sveti Peter sta šla po poti. Potem je rekel sveti Peter, da je spet lačen. Potem je rekel bog:

»Pojdi noter v to hišo in prosi jesti, če imajo kaj kuhanega.«

In potem je žena kuhala fižol. Rekel je:

»Daj nama jesti. Meni in božjemu učeniku.«

Potem je rekla, da nima nič drugega kot dva fižolčka in da jima ne da nič. Potem sta rekla božji učenik in sveti Peter:

»Vsa ta zrna – toliko otročičev!« In potem sta šla ven iz hiše.

Potem sta šla še k drugi ženi. Sta ji rekla, naj jima da jesti.

»Nimam nič razen kravjeka. Netim, da bi dela na ogenj pogačo.«

Sta rekla, naj jo dene. Potem sta rekla, naj jo vzame ven, da je pečena pogača.

»Ne, zdaj še ne, grda bo, črna, ni, da bi jo jedla vidva.«

»Da, ven (jo) vzemi,« sta rekla.

Potem je vzela ven pogačo: bila je bela, lepa in zabeljena. Potem je dala še njima.

Potem je zmeraj nalagala na ogenj, zmeraj je imela lepo pogačo.

Medtem ko sta bila bog in sveti Peter pri tej ženici, so tam pri drugi gospodinjji, ki jima ni dala jesti, prišli ven iz fižolčkov otročiči. Potem so začeli klicati »mama!« ti otročiči.

Potem je ona zadušila vse te otročiče. Potem je rekla:

»Zdaj sem prosta še enkrat, nobeden me ne kliče več 'mama'.«

Ko je rekla, da ni nobenega več, da je prosta, je bil eden spodaj v pečici, ki se je bil skrtil v pepel.

»Mama, sem še jaz tule, mene niste zadavili,« je rekel ven iz pepela.

Ona je rekla:

»Zdaj mi je drago, da imam vsaj tebe, ko nimam nobenega. Pridi ven!«

Zatpótin e mu dajála iésti, ke bī máu. E paršöu dan tĕk valĭk. Zät na e dijála:

»Muoĭ sinátic, maš itĭ óuce past.«

»Ben, máma, «ĭe dijáu, »déĭtemĭ júžino, damasiĕncic no óuce.«

Zät mu ĭe dála sóuse to, ke ĭe prosöu.

»Puóĭ-ńe, muoĭ sinátic, «na e dijála, »ano pásĭ liepo óuce, dárži kont ie, ke no ne ženĭ te lárin.«

Zät e nou ńe ta na dan plān. Zät e šou děš. Zät e se skrĭu ta pot dan ārmic. An zät so parslĭ lárini. Zät so dijáli:

»Ženimo suse te liĕpe óuce.«

A on ĭe dijáu tu potin armíčan:

»Dájta-ńe, ĕe ste kopáni, vas dro vídin ĭa.«

»O, mali, ĭje si ti, ke te kuoĭ čúĭemo, ke ne te vídimo?«

E bi vĭlĕzou un spod armíca, zät e dijáu:

»Lĕme kle, ste kopáni vi náti te óuce, ke to so mĕ. Ano šĕe-ńe ste mĕrkali kuoĭ te liepe.

Ñje, ñje, barónĭ, ko man ia suse parnáti tu mĭ mámi.«

»Ben,« so dijáli, »naáĭmo óuce, pójdi z námi ti. Ženĭ ta mámi óuce, zät prídi z námi, ĕeš itĭ še ti ĕto, ke řemo mi.«

A zät e nou óuce tā mámi, zät e šou ž ĭemi.

So parslĭ ta ũ no botĕĭo ĕez nuoĭc. Zät so dijáli:

»Puoĭ nuótre u botĕu, ke si máu. Žĭ vön souĕe preĭ, zät sóuse to, ke ĭe nuótre ũ botĕĭi, s kódre bukön.«

Zatpótin e sou ũ kantĭno on invĕce ta sóutan. Zät e dijáu:

»Cetä to bjĕlo víno li to čárno?«

»Stuoĭ tího no žĭ vön, ke ĕe te ĕuti ospodĭn.«

»Cetä to bjĕlo li to čárno, kumpáni?«

»Stuoĭ tího no žĭ vön, ke ĕe nas náti u pražön ospodĭn.«

Zät ĭe ĕula děĭkla. Zät e dijáu spĕka:

»ĕetä to bjĕlo li to čárno?«

»Tího, ke ni žeĭ čuiĕjo.«

Zät ne ustála děĭkla. Zät e se skrĭu ta pod an bokäu.

Lárini so ubežáli. Zápotin na e parslä děĭkla ano sóuse olĕdala, ma to nie bo neĕ ne zúnah ne znútrah. Na e šla spat spĕka.

Zät so parslĭ spĕka lárini, so dijáli:

ĕe si se skrĭu, vĭlĕzi no žĭ vön souĕe ano sóuse.«

Zät e dijáu spĕk:

»ĕetä to bjĕlo ali to čarno?«

E onĭ so dijáli:

»Stuoĭ tího no žĭ vön, ke ĕe spĕka ũstáti katĕri.«

Zät ne ustála děĭkla spĕka. Zät ne olĕdala sóuse. On e bĭ se skrĭu ta ũ dan žákĭj sĕmoĕe.

Zät, ke na ustála, to bō dan. E zvonöu dan múnĭh. Zatpótin na šla ĕe ũ hlĕu móust. So mĕli no krávĭco, e ĭi neslä sĕmoĕo. Zät na e dijála:

»Völte su, móra!«

Zät e dijáo nuótre ũ krávĭ:

»Sta kuĭĕta tu, móre, ke tu stas bĕn.«

Potem mu je dajala jesti. Ker je bil majhen, postal je za spoznanje večji. Potem je rekla:

»Sinek moj, moraš iti ovce past.«

»Prav, mama,« je rekel, »dajte mi južino, pipček in ovce.«

Potem mu je dala vse, kar je prosil.

»Pojdi zdaj, moj sinek,« je rekla, »in lepo pasi ovce, pazi nanje, da ti jih ne vzame tat.«

Potem je gnal na ravnico. Potem je šel dež. Potem se je skrnil pod grmič. In potem so prišli tatovi. Potem so rekli:

»Odženimo vse lepe ovce.«

A on je rekel tam pod grmičem:

»Dajte, če si upate, vas dobro vidim jaz.«

»O, mali, kje si ti, da te samo čujemo, da te ne vidimo?«

Prišel je bil ven izpod grmiča, potem je rekel:

»Glejte me tukaj, če si upate odgnati ovce, so moje. In še ste gledali samo lepše! Ne, ne, lopovi, jaz moram prignati vse k moji mami.«

»Prav,« so rekli, »pustimo ovce, pojdi z nami ti. Ženi k mami ovce, potem pridi z nami, pojdeš tudi ti tja, kamor gremo mi.«

In potem je gnal ovce k mami, potem je šel z njimi.

So prišli v trgovino ponoči. Potem so rekli:

»Pojdi noter v trgovino, ker si majhen. Daj ven najprej denar, potem še vse to, kar je notri v trgovini, skozi okno.«

Potem je on šel v klet namesto po denar. Potem je rekel:

»Hočete belega vina ali črnega?«

»Bodi tiho in daj ven, ker te bo slišal gospodar.«

»Hočete belega ali črnega, tovariši?«

»Bodi tiho in daj ven, ker nas bo odpeljal v ječo gospodar.«

Potem je čula dekla. Potem je rekel spet:

»Hočete belega ali črnega?«

»Tiho, ker nas že čujejo.«

Potem je vstala dekla. Potem se je skrnil pod bokal.

Tatovi so zbežali. Potem je prišla dekla in vse pregledala, vendar ni bilo nič ne zunaj ne znotraj. Šla je spet spat.

Potem so prišli spet tatovi, so rekli:

»Če si se skrnil, pridi ven in daj ven denar in vse.«

Potem je rekel spet:

»Hočete belega ali črnega?«

In oni so rekli:

»Bodi tiho in daj ven, ker bo spet kdo vstal.«

Potem je dekla spet vstala. Potem je vse pregledala. On se je bil skrnil v vrečo otrobov.

Potem, ko je vstala, je bil dan. Cerkovnik je zvonil dan. Potem je šla v hlev molst. Imeli so kravico, ji je nesla otrobe. Potem je rekla:

»Stopi, dimka!«

Potem je reklo notri v kravi:

»Bodi mirna, dimka, saj ti je dobro.«

Zät na se uštrásila (dèj̄kla) nõ na šlã klícat ospodínõ, ke na éckerã mór̄ica. Zät na e paršlã ospodína nõ e djála:

»Võlte su, mór̄ica!«

»Sta kujé̄ta, mór̄ica, ke tu stas bèn.«

»Iõu, maš ražõn ti dejkla, ke na éckerã náša krávica.«

Zät sõ šli lèdat mún̄ihe. E mún̄ih e djáu:

»Võlte su, móra!«

»Sta kujé̄ta tu, móre, ke tu stas bèn,« ne djálo še mún̄ihu. Zät e diau mún̄ih:

»Mata it̄i še po fár̄ja.«

Zät e paršou far:

»Võlte su, mora!«

»Sta kujé̄ta tu, móre, ke tu stas bèn.«

Zät e diau far, ke no maiõ ražõn, ke to r̄ies, ke na éckerã mór̄ica.

»Matè iõ ubúiti nõ dát̄i za boaíme.«

Zät sõ iõ ubúili, zät sõ dáli súse za boaíme. Zät sõ mjéli kuõj bardelè, bandõu nõ múl̄ice.

Zät na e paršlã na stãra bábica.

»Dèj̄ta še menè kej za boaíme,« ne djála.

Zät sõ i dáli bandõu nõ múl̄ice. Zät sõ djáli, ke ne mór̄la priti prej̄, ke no niémaio nec koj̄ tuo već.

»Grácie,« na djála, an zat pótin na šla z múlicami nõ bandelãn dou nemu patõku ih prat.

Zät to i djálo:

»Bábica, to t̄i smard̄i kej tabè, ke menè mi tekèi smard̄i.«

Na se uštrásila, zät na utrišščila dou po tej patõci souse no ne ubežála.

Zät e puõcou bandõu. Zät e vliézou von bob̄c̄. E zauřisnou, zät e sou ta sv̄i mámi.

9

ZLODEJ IN NUNA

A.

Tẽ bõ dan konvènt mún̄ij̄.

Zápötin žvèčer sõ vídala ta zúnah te pred pörtõnam naa mládaa. Zät ẽ tekij̄ prej̄uvou nõ suplikuvou, kõ ne mu opríte, ke re ée in djélat̄i to ke to in konvèntã, drobít̄i d̄j̄va ...

Zät alóre sõ mu op̄f̄i. Zät na ẽ paršlã prej̄óra, zät na a vídala, nõ ẽ djála:

»Tõ ẽ zluódej!«

Zatpótin n ẽ mõ storlã it̄i tu nõ piéun̄ico. Zät na ẽ dála namõ djédiçu, ko neš̄i u na nõ oro; anõ kõ stor̄i nõ jámo; anõ kõ iõ lož̄i nuótre; anõ kõ lož̄i péj̄ci še orẽ-ñe, nõ guáj̄i kõ pòmér̄k̄i to nuótre.

Alóre tẽle ẽ šõu, ẽ luõzou to piéun̄ico anõ luózo ore péj̄ci. Zät ẽ paršõu názat.

Zápötin sõ b̄i ni past̄r̄ij̄i, ke sõ šl̄i pãst. Zät sõ čúl̄i, ke to nek̄i únkalõ, zät sõ naál̄i tã te péj̄ci.

Zápötin zluódej je vliézo von.

B.

Sõ b̄i tãrij̄i sínuv̄i, sõ mér̄kal̄i tũ dan konvènt. E paršõu te kuárt̄i anu ẽ djáu:

Potem se je (dekla) ustrašila in šla klicat gospodinjo, da kravica govori. Potem je prišla gospodinja in je rekla:

»Stopi, dimka!«

»Bodi mirna, dimka, saj ti je dobro.«

»Da, imaš prav, ti dekla, da naša kravica govori.«

Potem so šli iskat cerkovnika. In cerkovnik je rekel:

»Stopi, dimka!«

»Bodi mirna, dimka, saj ti je dobro,« je reklo še cerkovniku. Potem je rekel cerkovnik:

»Morate iti še po duhovna.«

Potem je prišel duhovni:

»Stopi, dimka!«

»Bodi mirna, dimka, saj ti je dobro.«

Potem je duhovni rekel, da imajo prav, da je res, da dimka govori.

»Morate jo ubiti in dati vbogajme.«

Potem so jo ubili, potem so dali vse vbogajme. Potem so imeli samo še drobovino, želodec in čreva. Potem je prišla stara ženica.

»Dajte še meni kaj vbogajme,« je rekla.

Potem so ji dali želodec in čreva. Potem so rekli, da bi bila morala priti prej, da nimajo nič več kot to.

»Hvala,« je rekla in potem je šla z želodcem in s črevi dol k potoku jih prat. Potem ji je nekaj reklo:

»Ženica, ali tebi kaj smrdi, meni tako smrdi!«

Ona se je ustrašila, potem je zagnala vse dol po potoku in zbežala.

Potem je želodec počil. Potem je prišel ven Bobič. Je zavrisnil, potem je šel k svoji mami.

9 ZLODEJ IN NUNA

A.

Bil je nunski samostan. Potem so zvečer videle zunaj pred vrati mladeniča. Potem je tako milo prosil, naj mu odprejo, da jim bo delal, karkoli bo potreba, cepil drva ...

Potem so mu odprle. Potem je prišla prednica, potem ga je videla in rekla:

»To je zlodej!«

Potem ga je prisilila, da je šel v gičo. Potem jo je dala starčku, naj jo nese na goro; in naj napravi jamo; in naj jo dene noter; in naj naloži še kamenja povrhu; in gorje, če bi pogledal noter.

Tedaj je (starček) šel, zakopal gičo in naložil povrhu kamenja. Potem je prišel nazaj.

Potem so bili pastirji, ki so gnali past. Potem so čuli, da je nekaj stokalo, potem so vrgli proč kamenje.

Potem je zlodej prišel ven.

B.

Bili so trije mladeniči, so gledali v samostan. Prišel je četrti in je rekel:

»Zakuō ne rēste nuótri?«

»E ne mōrēmō, ke tō záperto,« sō djáľi ti tári. E te kuárti ę djáu:

»E pūr rēn ĩā!« enō ę šou nuótri. Sō mu sę kuóľ óperľi uráta. E sōt kodōr u ę bī ta nuótre, n ę paršľá preúra enō na poznála, ke tō zľuódeĭ alĭ hudĭć, ke tō loštęsō.

Na ę ložľá taā zľuóďja ta u ņo piérničo ę sōt nę dála tō piérničo žardĭnĭrijo:

»Nesĭ tō piérničo un na tō óro ... ĩo položĭ enō kuai, kō pōmērki nuótre.«

Enō ņn ę ĩo poluózo e zāt ę šũ názat.

Ta na óri ę bī dan máu sinátĭć, ke ę óno pást óuce. Nō cornádo ę sédno ęto, ke bī podložen ta hudĭć. E sōt ę ćou, ke tō únkalo enō tō a stinúalo. E sōt ę počnĭjú parátĭ s rokamĭ.

E sōt ę vído tō piérničo. E sōt tę sluóteĭ ę počnĭĭ ćekerátĭ tu piérničo enō e djáu:

»Pęr lamōr de dfo! Oprımı, ke ćon tę stortĭ šľuórja!«

Anō ĩe óper piérničo. Sōt ę vľĭézou vōn hudĭć.

Sōt ę mō djáu temu sinátĭcu:

»Niéman ĩa kuō tĭ dátĭ so te rikompensátĭ. Ma ĩne ĩa ću itĭ tu nō princípęsō enō ĩédan ne bō mōreĭ ošćepátĭ ĩo. Ne oća u će poslátĭ po ćielĭ svęto, ke nō prídita profesóriĭ ošćepátĭ. Ma ĩédan u ne bō mōraĭ ošćepátĭ. Kodōr ti prídeš, ĩa ćon vľĭésti anō onā će ošćepátĭ e rĕ u će tĭ dátĭ pōuno sōute ...

A.

»Itáko ti ćeš bitĭ rikompensān.«

ĩne ĩe sōu zľuódeĭ u tō princĭpęsō. Alóre sō provúvalĭ sůse miédĭhe nō profesórię za ĩo ošćepátĭ, ke na bā bóuna. Sō provúvalĭ usácaa taā, ke sō kodáľi, ku viē kĕĭ. Onā n ę bā símpre hújša nō hújša, ke n ę bā za ũmrięti.

Zāt tĕle ĩe vĭédoĭ. E šōu tu te citāt klĕ anō ę djáu:

»Kuó tō ę klĕ, ke tō sōse dan lúto,« e djáu, »sōse na žalost?«

»E,« sō djáľi, »nā ę šćĭ nášaa rĕ bóuna. Na ę za ũmrięti.«

»Pošĭbil, ne mōreta ošćepátĭ ĩe?«

»E,« sō djáľi, »so prováľi sůse miédĭhe anō nĕć tō ne veā, onā će vĕro ũmrięti.«

»Ja,« e djáu, »bĭ tĭjú ĩo ošćepátĭ, bál o me rĕ acetōĭ,« ke vľĭézou ũ paláč.

Zāt alóre sō dálĭ vĭédatĭ rĕ, ke tō ę dān, ke bĭ tĭjú ošćepatĭ ĩo. Sō djáľi:

»Kuó mōre stortĭ tę, kĕ dan pastĭr, kuó mōre vĭédatĭ. Ma ćemo provátĭ še tĭo.«

Alóre sō a acetáľi. Zāt ę šōu ũ tō štáncĭo, ke na bā ta šćĭ bóuna. Zāt zľuodeĭ ę a vídoĭ, zāt ę šōu. Ma ę mō djáu tamu sínu:

»Eńe,« ĩe djáu, »ćo itĭ ta ũ nō drúu šćęr, ma ti ne bōs venōu već, ne tĭ ne ĩédan!«

Alóre ta šćĭ ne ba ošćepala. Anō sō mō dálĭ pōuno sōute.

Zāt alóre te šľō tā, ke bā na šćĭ od naa drúzaa rĕ, ke ne bā bóuna. Sůse sō provávalĭ anō nĭęsō mōrľi ošćepátĭ ĩe.

Zāt te sin e zdovĭédoĭ. E ćű práveć, ke sō dajalĭ vōn po ćjelen rénu anō še vōn reńa, će se obrńeć te, kō mōre ošćepátĭ to šćer klĕ. U će bitĭ rekompensān pōuno. Alóre teleľ ę šou za provátĭ še ęto venátĭ zľuódeĭja.

Ma zľuódeĭ e bī mu djáu, ke ne a viženĕ ĩédan vĕć. Alóre tĕle ę šōu anō ĩe prosōu, će u mōre itĭ ľédan nea šćer.

»Zakaj ne greste noter?«

»E, ne moremo, ker je zaprto,« so rekli ti trije. In četrti je rekel:

»Jaz pa vendar grem!« In je šel noter. So se mu takoj odprla vrata. In potem ko je bil notri, je prišla prednica in spoznala, da je zlodej ali hudič, kar je isto.

Vtaknila je zlodeja v gičo in potem je dala to gičo vrtnarju:

»Nesi to gičo na goro ...« Naj jo zakoplje in gorje, če pogleda noter.

In on jo je zakopal in potem je šel nazaj.

Tam na gori je bil majhen deček, ki je gonil ovce na pašo. Nekega dne je sédel tja, kjer je bil zakopan hudič. In potem je čul, da je stokalo in ga privzdigovalo. In potem je začel kopati z rokami. In potem je videl gičo. In potem je zlodej začel govoriti v giči in je rekel:

»Za božjo voljo, odpri mi, napravil te bom za gospoda!«

In potem je odprl gičo. Potem je prišel ven hudič.

Potem je rekel dečku:

»Jaz ti nimam kaj dati za nagrado. Toda zdaj bom šel v neko princeso in nihče je ne bo mogel ozdraviti. Njen oče bo poslal po celem svetu, naj jo pridejo profesorji zdraviti. Toda nobeden je ne bo mogel ozdraviti. Kadar prideš ti, bom jaz šel ven in ona bo ozdravela in kralj ti bo dal polno denarja ...

A.

»Tako boš ti poplačan.«

Zdaj je šel zlodej v tisto princeso. Tedaj so preizkusili vse zdravnike in profesorje, da bi jo ozdravili, ker je bila bolna. Preizkusili so vsakogar, ki so o njem mislili, da kaj ve. Ona je bila zmeraj slabša in slabša, bila je na tem, da umre.

Potem je zvedel tale. Je šel v mesto in je rekel:

»Kaj je tukaj, da je taka žalost,« je rekel, »vse ena sama žalost?«

»E,« so rekli, »hči našega kralja je bolna. Umrla bo.«

»Kako, mar je ne morete ozdraviti?«

»E,« so rekli, »preizkusili so vse zdravnike in ni nič pomagalo, ona bo prav gotovo umrla.«

»Jaz,« je rekel, »bi jo ozdravil, če bi me kralj sprejel,« ko je vstopil v palačo.

Potem so sporočili kralju, da je tu nekdo, ki bi jo hotel ozdraviti. Rekli so:

»Kaj more storiti ta, ki je pastir, kaj more vedeti. Toda poizkusili bomo še to.«

Tedaj so ga sprejeli. Potem je šel v sobo, kjer je bila bolna deklica. Potem ga je zlodej videl, potem je šel. Toda rekel je mladeniču:

»Zdaj,« je rekel, »bom šel v drugo deklico, toda ti me ne boš izgnal več, ne ti ne nobeden!«

Tedaj je bila deklica ozdravljena. In so mu dali polno denarja.

Potem je šel tja, kjer je bila hči drugega kralja, ki je bila bolna. Vse so poizkusili in je niso mogli ozdraviti.

Potem je ta mladenič to izvedel. Je slišal, da so razglasili po celem kraljestvu in še zunaj kraljestva, če bi se našel kdo, ki bi mogel ozdraviti deklico. Bo dobro poplačan. Tedaj je tale šel, da bi poizkušal tudi tam izgnati zlodeja.

Toda zlodej mu je bil rekel, da ga ne bo izgnal nihče več. Tedaj je (mladenič) šel in je prosil (kralja), če bi smel iti obiskat njegovo hčer.

»O,« je dĭau rĕ, »kuo moreš, ke so bĭ profesuoriĭ, studijáni, niĕso mŏrlĭ ošĉepátĭ e ti si dan bŏi pastir. Sikŏme smŏ proválĭ tákãĭ, prováĭmo še tuŏ.

Preĭ kŏ itĭ ěe ti bŏuni šĉéri e dĭau rĕ, kŏ deĭ ōrdin, ke zvoníta sŏusi zvŏni po ĉĭĕlen rĕnu te úre.

Zãt te sin, ke paršŏu tu ĉameru, e mu dĭau zluŏdeĭ:

»A, si paršŏu ti, ma si ti pŭr dĭau, ke ne me viženeš ne tĭ ne ĭedan.«

Zãt te sin ě dĭau:

»Vŏn viĭĕzi,« je dĭau, »ke na rĕ ta múneĭa spĕka s to piĕunico, ke nã ěe te loštĭ nuŏtre.«

Zãt zluŏdeĭ ě se uštrãšou e zãt ě ubĭezou. Zãt ta šĉĭ ne bã líbera, ošĉepána. Zãt te sin ěu pŏuno sŏutou ě bĭ šĭor. E zluŏdeĭ ě sŏu po suŏĭh (potih).

10

KAJ JE SVETI PETER VIDEL NA ZEMLJI

Sŏ bĭ ta na ráĭu buoh nŏ svĕti Šimpiéri. Zãt e dĭau buoh:

»Puoĭ ũ te paĭs, ěe so brŭni ali trĭšti ĭúdi.«

An zãt e šou sveti Piĕri. Zãt ě paršŏu to ũ paĭs anŏ e šou ōkŏ te kiš.

Sŏ bi sŏusi to ũ stariĭah anŏ sŏ píli anŏ sŏ ĭedli anŏ so plesáli e ĭedan ne se nardŏu na bŏa, koĭ kak bŏlan, e te drŭzi niĕso tiĕli ěeãnce pomĕrkati te bŏune an te bŏe.

Zãt sveti Sempĭéri e se deredŏu, e mĕrkou dan ĉas, zãt e šou ta bŏu, zãt e dĭau buoh:

»A kŏo si dĭelou tekĕĭ, Piĕri?«

»E,« e dĭau, »si mĕrkou, ke sŏ píli, ĭĕli, plesáli. To mi plažãlo se mĕne, zãt si stau pŏuno.«

Zãt e dĭau buoh Sempĭérinu:

»Alŏre ĭedan se naordã náme ěto ũ te paĭzu, ke si bi ti Piĕri?«

»Ne, kŏoĭ te bŏuni nŏ te bŏzi prašãjo bŏa, ke ĭin buoh pomĕĭ.«

Zãt ě dĭau buoh:

»Ben, ben!« e dĭau buoh an ĭe storŏ ĭnkĭn z láu.

Zãt e stau sveti Šimpiéri no lieto ta na ráĭu. Zãt e dĭau buoh te na no liĕto:

»Puoĭ, Piĕri, lĕdat, kŏo no dĭĕlaiŏ ũ temu paĭzu spĕka.«

Zãt e šou Piĕri, e paršŏu tu te paĭs koĭ preĭ.

Zãt e obrĭĕto sŏuse bŏune. Kampaĭa ne ba za stortĭ, to ni bo kŏo ĭĕsti, kŏo píti. Dãn e bi buh, dan ĉŏotast, dan slĭep, dan níu, dan ĭedli ĉarvíci a. Sŏusi su prašali te bot:

»Buoh nŏ sveti Šempĭéri nŏ svĕta Mariĭa nam pomãĭte, nas ošĉepãite, ke dĭĕlamo spĕka nášŏ kampaĭŏ.«

Sŏusi sŏ piĕli ot krãĭa. Zãt súbito, ke vído, Piĕri e ubĕžou ta bŏn spĕk. Zãt e dĭau buoh:

»Šempĭéri, si paršou tekĕĭ súbito ěne! Kãko to ĭe tu te paĭzu? A se naordã náme katĕri, li mlat li star?«

»O, bál o vĭĕdo vi, buoh: sŏusi klĭĉeĭo vas, sŏusi. Árdo ž ními. Sŏusi prašãjo pardŏn nŏ hŏdiĭŏ máĭši.«

»Viš-ěe, Piĕri, priĕt niĕso neĉ se naordáli te bŏunih, ěne sŏ sŏusi kompãni.«

Zãt e dĭau:

»Ben, ěŏ in dátĭ zdrãuĭe. Ćemo vídatĭ, ěe nŏ se mendãĭo.«

Zãt sŏ poĉniĕli dĭĕlatĭ anŏ ĭe poĉniĕlo vihãĭati im rah, krampĭr ...

»O,« je rekel kralj, »kaj bi, ko so bili profesorji, učenjaki, pa je niso mogli ozdraviti, ti pa si ubogi pastir. A ker smo že toliko poizkusili, poizkusimo še to.«

Preden je šel k bolni deklici, je rekel kralju, naj ukaže, da bodo tačas zvonili zvonovi po celem kraljestvu.

Potem ko je mladenič prišel v sobo, mu je rekel zlodej:

»A, si prišel ti, pa saj sem ti vendar rekel, da me ne boš izgnal ne ti ne nihče drug.«

Potem je mladenič rekel:

»Pridi ven,« je rekel, »ker gre spet tista nuna z gičo, pa te bo dela noter.«

Potem se je zlodej ustrašil in potem je zbežal. Potem je deklica bila prosta, ozdravljena.

Potem je mladenič dobil mnogo denarja, bil je gospod. In zlodej je šel po svojih (potih).

10 KAJ JE SVETI PETER VIDEL NA ZEMLJI

Bila sta tam v raju bog in sveti Peter. Potem je rekel bog:

»Pojdi v to in to deželo, ali so dobri ali slabi ljudje.«

In potem je šel sveti Peter. Potem je prišel v tisto deželo in šel okoli hiš.

Vsi so bili po gostilnah in so pili in jedli in plesali in nobeden se ni spomnil na boga, samo kakšen bolnik, drugi pa niso hoteli niti pogledati bolnih in ubogih.

Potem se je sveti Peter zabaval, je gledal nekaj časa, potem je šel k bogu. Potem je rekel bog:

»No, kaj si delal tako dolgo, Peter?«

»E,« je rekel, »sem gledal, kako so pili, jedli, plesali. Ugajalo je tudi meni, zato sem se dolgo mudil.«

Potem je rekel bog svetemu Petru:

»Tedad se nihče ne spomni name v tisti deželi, kjer si bil ti, Peter?«

»Ne, samo bolni in ubogi prosijo boga, da bi jim bog pomagal.«

Potem je rekel bog:

»Dobro, dobro!« je rekel bog in je pokimal z glavo.

Potem je bil sveti Peter eno leto v raju. Potem je rekel bog čez eno leto:

»Pojdi, Peter, spet pogledat, kaj delajo v tej deželi.«

Potem je šel sveti Peter, je prišel v tisto deželo kot prej.

Potem je našel vse bolne. Polje je bilo neobdelano, pa ni bilo ne kaj jesti, ne kaj piti. Eden je bil gluhi, eden šantav, eden slepi, eden gnili, enega so jedli črviči. Vsi so to pot prosili:

»Bog in sveti Peter in sveta Marija nam pomagajte, nas ozdravite, da bomo spet obdelovali naše polje.«

Vsi po vrsti so molili. Potem, komaj je to videl, je Peter zbežal spet k bogu. Potem je rekel bog:

»Sveti Peter, tako hitro si prišel! Kako je v tej deželi? Ali se spomni name kdo, mlad ali star?«

»O, ko bi vedeli vi, bog: vsi vas kličejo, vsi. Slabo jim gre. Vsi prosijo odpuščanja in hodijo k maši.«

»Vidiš, Peter, prej se niso nič spominjali bolnih, zdaj so vsi enaki.«

Potem je rekel:

»Dobro, dal jim bom zdravje. Bomo videli, če se bodo poboljšali.«

Potem so začeli delati in jim je začel rasti fižol, krompir ...

Zät e paršöu spek na no lieto Piéri mérkat. Zät e šou, e vídou, ke no dijélaio, ke ščepáio, ke nı hódıio májši. İe kuoi pomérkou an İe šou.

Zät a e prašöu buöh:

»Káko, Piéri?«

İe diau:

»Lıépo, lıépo! To nıe divertiménta, sóusi se naordáio na bóa, ti bózi sı pomáaio, dadö ti, ku ma, temü, ku niema.«

Zät tu te paizu so paršlı púono boáti no so mjéli usaä.

11 BOGATA IN UBOGA SESTRA 1

Dan böt ne so bë dvje sestře: na boáta, na bózıca. E zatpótin ta boáta ne mjéla málin e ta bózıca na nıe mjéla něc koı dódıš kanäı. Na nıe mjéla kuo in dáti íesti.

No žornádo na i dijála ta boáta, ke na i prıdı tu málin mlět. E zatpótin na šlä e zvėcar, ke na paršlä né sestřa – ta boáta –, (bózıca) na i dijála, ke na i děı no peščıco mōke.

E ta boáta ne i dijála, ke na ma rät öko sebě.

E ta bózıca ne počéla plákati anö ne šla ta kısı. E zät na İe si pošpakála dou e zät na mjéla púono púono mōke, ke na paršlä boáta, e né sestřa ne paršlä bózıca.

12 BOGATA IN UBOGA SESTRA 2

Dan böt ne so bë dvje sestře: dnä ne bä šıóra, ednä ne bä bózıca. Ta šıóra ne mjéla púono sóuse, ne mjéla še málin. Ta bózıca na ne mjéla nec kuoi dan tröp kanäı.

A zät e paršöu buoh no Šımpıeri ta ti boáti. So prosılı, ce na mã kán za loštı spat. A zät ne dijála, ke na niéma nec ta boáta.

»Poıtä dou to kíšo, ke u İe ložür.«

A zät no so slı dou.

Preı ta bózıca ne bā za dijélavıco. Zapótin na parneslä dökuli dan tık muóke. Zät ne zmiétla to moko no boıäc suse mjes. Zät ne storlä no pajácıco.

Apéna ke na ložlä ceu öń, te potúkalo cu uráta. A zät e parsöu buoh no Šımpıeri.

Zät nı so šlı koı orě za špolért.

Buoh e vídou, ke na e ta paáca cou oúu. A zät e popárou z ná pálıcon a zät e diau:

»Na e dorö kúhana ta paáca.«

A zät na e uzıéla vun ta ženıca to paáco, ne bā na lıépa paácıca. A zät ne razdelıla né kanájan anö ne dála še nın dan tık paáce. A zät e diau buoh:

»Matě dan žákeı?«

»Man İa – u İe valık anö píškou cıeu,« ne dijála ta ženıca.

Nu so dijáli, ke na prıdı z nımi. Nu so šlı ta pot nekıdan muóst. Zät nu so i rasáli prıóda cu u žákeı. Zät nu so dijáli eı:

»Ložı ce za uráta o solárıa anö naáı fin zútra.« Zät nu so slı-né.

Potem je Peter prišel spet pogledat čez eno leto. Potem je šel, je videl, da delajo, da se zdravijo, da hodijo k maši. Je samo malo pogledal in je šel.

Potem ga je vprašal bog:

»Kako je, Peter?«

Je rekel:

»Dobro, dobro! Ni zabave, vsi se spominjajo boga, ubogi si pomagajo, dajejo ti, ki imajo, tistemu, ki nima.«

Potem so v tisti deželi postali zelo bogati in so imeli vsega.

11 BOGATA IN UBOGA SESTRA 1

Nekoč sta bili dve sestri, ena bogata, ena ubožica. In potem je bogata imela mlin in ubožica ni imela ničesar razen dvanajst otrok. Ni imela ničesar, da bi jim dala jesti.

Nekega dne ji je rekla bogata, naj bi ji prišla v mlin mlet. In potem je šla in zvečer, ko je prišla njena sestra – tista bogata –, ji je (ubožica) rekla, naj ji da peščico moke.

In bogata ji je rekla, da ima zadosti (moke) na sebi.

In ubožica je začela jokati in je šla domov. In potem si je stresla dol moko in potem je imela dosti dosti moke, da je obogatela, in njena sestra je obubožala.

12 BOGATA IN UBOGA SESTRA 2

Nekoč sta bili dve sestri, ena je bila gospa, ena je bila ubožica. Gospa je imela polno vsega, imela je celo mlin. Ubožica ni imela ničesar, samo kup otrok.

In potem je prišel bog in sveti Peter k tisti bogati. Prosila sta, če ju ima kam dati spat.

In potem je rekla, da nima ničesar, tista bogata.

»Pojdita dol v ono hišo, kjer je luč.«

In potem sta šla dol.

Pred tem je ubožica bila na dnini. Potem je prinesla (domov) komaj peščico moke. Potem je zamesila moko in kravjek skupaj. Potem je naredila pogačico.

Komaj je dala na ogenj, je potrkalo na vrata. In potem je prišel bog in sveti Peter.

Potem sta šla takoj na ognjišče.

Bog je vedel, da je pogača tam na ognju. In potem je pobežal s svojo palico in potem je rekel:

»Saj je že pečena ta pogača.«

In potem je ženica vzela ven pogačo, bila je dobra pogačica. In potem jo je razdelila svojim otrokom in je dala tudi njima košček pogače. In potem je rekel bog:

»Imate kako vrečo?«

»Imam – je velika in vsa luknjasta,« je rekla ženica.

Sta rekla, naj gre z njima. Šli so pod most. Potem sta ji napolnila vrečo s prodrom. Potem sta ji rekla:

»Deni tja za sobna vrata in pusti do zjutraj.« Potem sta šla.

Ta ženica ne storlã to, ke nõ so dijãli. Zútra ne ustãnela, zãt ne šla lédãt. Tekëi bobíce pïéska, tekëi šterlin te paršlõ.

A zãt ta drúa bába – ta šjóra – ne paršlã bõžica. A zãt ne paršlã prášãt dou dan tïk muõke.

Ne bã na šterlina ta na ni čãndréji, a zãt ne poãjala ore žãkei. Ta bábiãa ne rašãla žãkei muõke. A zãt ne bã ëta ta šterlína ta za žãkian. A zãt na e neslã ore kíši. Zãt ne vídala to šterlino. Zãt ne uziéla anõ ložlã ce u sakëto.

Zãt ta bába tviš ne šlã za bóan s te žãkian. Ne sriétna bóa, zãt ne dijãla:

»Sï še ja bõžica, sï še ja bõžica!«

»Hõdï z námi,« so dijãli. Zãt nu so i rašãli še ñj ta žãkei pruõda. Zãt so i dijãli:

»Ložï ta za urãta solãria anõ zaklenï urãta anõ vïljézi un po bukõni. A zãt naã fin zútra.

Zútra poï lédãt.«

Zãt nu so šlï.

Zãt ta bába ne storlã te, ke nõ so dijãli. Zãt ne šla lédãt vun zútra. Zãt na nié mõrta opriéti urãt, ke te pïesak te paršlõ teï na kras ta za urãtmi.

13

RAZBOJNIK SPREMENJEN V OSLA I

Buõh nõ Šimpiéri so ulïezli pït nõ jest ta u nõ oštãriõ. Põtin so prosili za itï spat. Zãt so plačãli. Zãt ospodãr je vídõ, ke nõ maiõ sóuta põuno.

A zãt zútra so ustãli zuõda. Zãt so šli une dãn bõšk. Zãt ospodar te oštãrië je čãkou tu bõšku. Je parsõu ta prëd ñe, e rëkou:

»O víte o bec!«

Šimpiéri e dijãu:

»Čújete, dïvinmaëštri, kuõ je dijãu?«

»Pïéri,« je dijãu dïvinmaëštri, »zomï nõ uíščõ anõ déjmu. Recï mu i-e.«

Zãt e diventõu muš. Zãt so paršlï ta u dan bõrk ta zãt, so fabrikãli nõ kíšõ, so prosili taã múša, kë lïep:

»Déjta mi a menë.«

»Ia,« e rëkou dïvinmaëštri.

»Dostï momõ dátï?«

»Tu, ku bõ sï meretõu. E priden puon ta na no lïéto nõ dan dãn.«

Zãt na názat ke so paršlï, so ulïezli spëka ta u to oštãriõ. Ne bã sãma ñeã ospodíña.

E prosõu dïvinmaëštri, ce na sãma. Na poçniéla okãti, ke na ne neč vïe, kïe je ospodãr.

Põtin e rëkou dïvinmaëštri, ke u príde.

Zãt ta na no lïéto je paršõu z múšan. Zãt e a upnëu un zúna pred oštãriõ.

Zãt e ulïezõu dïvinmaëštri nõ Šimpiéri. Prõsou jësti ospodíño. E rëkou, ce na je kontëntã vídati svoiã móža. Ne rëkla, de ja.

E rëkou dïvinmaëštri:

»Puõï zúna, recïmu 'i-e!', švrknï a, Pïéri.«

Zãt so paršlï nuõtre Šimpiéri anõ ospodãr. E rëkou dïvinmaëštri:

»Sam poitë, vi galantõm, man vas zaplãcat.«

Ženica je storila, kakor sta rekla. Zjutraj je vstala, potem je šla gledat. Kolikor zrnč peska, toliko je prišlo cekinov.

Potem je ona druga ženska – gospa – postala ubožica. Potem je prišla prosit dol malo moke. Bil je cekin tam na stolu, potem je dala gor vrečo. Ženica je napolnila vrečo z moko. Potem je bil tisti cekin sprijet za vrečo. Potem je nesla domov. Potem je videla cekin. Potem ga je vzela in dala v žep.

Potem je ta ženska šla iskat boga z vrečo. Srečala je boga, potem je rekla:

»Tudi jaz sem ubožica, tudi jaz sem ubožica!«

»Pojdi z nama,« sta rekla. Potem sta napolnila tudi njej vrečo s prodom. Potem sta ji rekla:

»Deni tja za sobna vrata in zakleni vrata in pridi ven skozi okno. In potem pusti do jutra. Zjutraj pojdi gledat.«

Potem sta šla.

Potem je ta ženska storila, kakor sta rekla. Potem je šla gledat zjutraj. Potem ni mogla odpreti vrat, ker je pesek postal kakor pečina tam za vrati.

13 RAZBOJNIK SPREMENJEN V OSLA I

Bog in sveti Peter sta vstopila pit in jest v gostilno. Potem sta prosila za prenočišče.

Potem sta plačala. Potem je gospodar videl, da imata polno denarja.

Potem sta zjutraj zgodaj vstala. Potem sta šla po gozdu. Potem je gospodar te gostilne čakal v gozdu. Prišel je pred njiju, je rekel:

»Ali življenje ali denar!«

Sveti Peter je rekel:

»Ali slišite, božji učenik, kaj je rekel?«

»Peter,« je rekel božji učenik, »vzemi šibo in daj ga. Reci mu i-e!«

Potem je postal osel. Potem so prišli v trg tam zadaj, so zidali hišo, so prosili za tega osla, da je lep:

»Dajte ga nam.«

»Da,« je rekel božji učenik.

»Bomo morali dosti plačati?«

»Toliko, kolikor si bo zaslužil. Jaz pridem ponj čez leto in dan.«

Potem nazaj grede sta stopila spet v tisto gostilno. Bila je sama njegova gospodinja.

Božji učenik je vprašal, če je sama. Začela je jokati, da ne ve nič, kje je gospodar. Potem je rekel božji učenik, da pride.

Potem je čez eno leto prišel z oslom. Potem ga je privezal zunaj pred gostilno.

Potem je vstopil božji učenik in sveti Peter. Vprašal je, če ima kaj jesti, gospodinjo. Je rekel, če bi rada videla svojega moža. Rekla je, da.

Je rekel božji učenik:

»Pojdi ven, reci mu 'i-e!', švrkni ga, Peter.«

Potem sta prišla noter sveti Peter in gospodar. Je rekel božji učenik:

»Sem pojdite, vi poštenjak, moram vam plačati.«

13. Razgovorik gromenjen v osla

6, 60

Buoh no simpjere so uleželi vitno jest
ta no oštarijo. vótin so vsoli ga it'
spat. žat so placili. žat opolar je vido ke
no maio sôtu prôno.

a žat žutra so ustali žabda - žat so
ili muz-dan / bôsk. žat opolar te oštarije
je čakon te bôška. je vsosin ta predne e
rekon:

"o vite v bec!"

Simpjere e diau:

"Čikete, divinmaštri, kyo je diau?"

"pôli" je diau divinmaštri, žomî no
selšeo ano diimuz. Beci nu vico."

žat e divinmaštri muš. žat so vseli tu
dun bôške tu žat, so fabrikali no lišo so
vsoli ta mûša, ke lie:

"dêta ni a menê."

"ia" e rekon divinmaštri.

"dost! momo dat!"

"tu ke by so meretôz. e vsiden vsô
ta na no lišo no dan dan."

bat na nizat ke so vseli so uleželi
spêka tu no oštarijo. ne br sama ke ozo-
dine.

e vsosin divinmaštri, ke na sama na
vočičla dêti ke na ne nec vje, ke je
opolar. vôtin e rekon divinmaštri, ke
u pride.

žat tu na no lišo je vsosin ž mi-
šan - žat e a vsosin un žina pred oštarijo.

- 2.

žat e gliezon divumaeštri no sam =
pieri. prosoa iesti ospolno. e rehoz, ce
na je kortenta vidati soia noza. ne rekla
de ia.

e rehoz divumaeštri:

"vnozi zima, rekma si-ea, šovkai a,
pieri."

žat so poriči noštre simpičianso ospolno
e rehoz divumaeštri:

"sam proite vi galantim, nar vas za-
placat."

žat e ma dan a soute.

"nate-še" je diaz, tele ste uerboz
vi. ne hodita krasti druze ta u bošk. ne
vič ne stovite itko!"

✓ Teru, fajrs 24. VII. 1940.

Porechala Anželina Markesa, 64-letna

Zät e mu daŭ on soute.

»Náte-ńe,« ĵe dĵáu, »téle ste uěrboŭ vi. Ne hodíta krásti drúze ta u bõšk. Meĵ vič ne storíte itáko!«

14 RAZBOJNIK SPREMENJEN V OSLA 2

Buoh anõ Šampĵéri sõ šli ta po puóti. Sõ sriétli naa birbánta, kĵe dĵau:

»Ali vítõ ali souť!«

Zät dĵvinmaėštri ĵe űziéŭ dan bakĵet nõ mu daŭ mezláu. E dĵiventõŭ dan muš. Zät a e nou sabõo.

Zät sõ vidali, ke na fabrikáĵ nõ kišo.

Zät ĵe prosõŭ dĵvinmaėštri:

»Kaĵ dĵéla máta?«

Tĵézi sõ dĵáli:

»Za no ľĵéto mamõ dĵéla.«

»Ben,« ĵe dĵau, »ću van dáti taa múša, ke van nõsi peĵíci.«

Zátin muš ĵe mõreŭ nositi péĵíci cĵélo ľĵéto.

Ta na no ľĵéto ie pŕšõŭ dĵvinmaėštri. Zät ĵe dĵáu:

»Máte mi űratíti múša.«

Zät sõ mu űratíli a. Zät e dĵau ospõđin:

»Dostĵ man dáti za taã múša?«

»Tõ, ke ĵe uěrboŭ,« ĵe dĵáu dĵvinmaėštri.

Zät e mu daŭ ne vĵén kaĵ monéde.

Zät sõ šli z múšan fin éto na te puõšt, ke bi mu daŭ ta űmezláu. Zät e mu daŭ spĵeka, e dĵiventõŭ spĵeka mõoš. Zät e dĵau dĵvinmaėštri:

»Lĵé ńe, kaĵ soute sĵ uěrbu. Ti vídiš, káko nõ se űerbúvajo souťi, ne areštívati te bóe ta na puóti!«

Te drúí ĵe dĵáu:

»Ĵa, ma man vas harbät olúpien nõsit péĵíci űmezarmadúro.«

15 PREVZETNI KOVAČ

Dan bõť nõ sõ šĵi buoh nõ Šempĵéri. A zät nõ sõ šĵi nõ šĵi. Zät nõ sõ paršĵi te nemũ fárinu. A zät sõ dĵáli:

»Buonžõrmo, mẽštri!«

A zät e nĵe tĵeŭ rečí neč, a zät sõ dĵáli spĵek:

»Buonžõrmo, mẽštri!«

Nec ĵn ni tĵeŭ reci še ta bot. Zät sõ dĵáli:

»Buonžõrmo, mẽštri sore duć e mestris!«

A zät e dĵau še on:

»Bonžõrmo, bonžõrmo!«

A zät e prósou bóa:

»Ošĵepáĵte moiã cáću, ke u ĵe bõłan une ne kõvĵi.«

Potem mu je dal denar.

»Nate,« je rekel, »tole ste zaslužili vi. Ne krasti drugim v gozdu. Nikoli več ne delajte tako!«

14 RAZBOJNIK SPREMENJEN V OSLA 2

Bog in sveti Peter sta šla po poti. Srečala sta razbojnika, ki je rekel:

»Ali življenje ali denar!«

Potem je božji učenik vzel šibo in ga udaril po glavi. Postal je osel. Potem ga je gnal s sabo.

Potem sta videla, da zidajo hišo.

Potem je vprašal božji učenik:

»Koliko dela imate?«

Ti so rekli:

»Za eno leto dela imamo.«

»Dobro,« je rekel, »dal vam bom tega osla, da vam bo nosil kamenje.«

Potem je osel moral nositi kamenje celo leto.

Čez eno leto je prišel božji učenik. Potem je rekel:

»Morate mi vrniti osla.«

Potem so mu ga vrnili. Potem je rekel gospodar:

»Ali moram dati dosti za tega osla?«

»To, kar je zaslužil,« je rekel božji učenik.

Potem mu je dal ne vem koliko drobiža.

Potem sta šla z oslom na tisti kraj, kjer ga je bil udaril po glavi. Potem ga je spet udaril, postal je spet mož. Potem je rekel božji učenik:

»Glej zdaj, koliko denarja si zaslužil. Vidiš, kako se služi denar, ne pa ustavljati reveže na poti!«

Oni je rekel:

»Da, ampak imam ves hrbet olupljen od kamenja, ki sem ga prenašal.«

15 PREVZETNI KOVAČ

Nekoč sta šla bog in sveti Peter. In potem sta šla in šla. Potem sta prišla h kovaču. In potem sta rekla:

»Dober dan, mojster!«

A potem ni hotel nič odgovoriti in potem sta spet rekla:

»Dober dan, mojster!«

Nič jima ni hotel odgovoriti tudi tokrat. Potem sta rekla:

»Dober dan, mojster nad vsemi mojstri!«

In potem je rekel tudi on:

»Dober dan, dober dan.«

In potem je prosil boga:

»Ozdravite mojega očeta, ki je bolan tam na postelji.«

A zàt e dǵaυ bυoh, ku a parnesǵ dou. Zàt e šou te fàrin vov, e a zadènou nò a parnesò dou. A zàt e dǵaυ bυoh mu, ku a varzǵ ore na fužino. Zàt bυoh a e takòu fužinàt. A zatpòtin e stòukou sùse te koščice. Zatpòtin je dǵaυ bυoh:

»Puoi lèdat u na kòu, ée u je.«

A zàt e bǵ. A zàt e šou bυoh anò Šampjéri.

Dan čas pòtin e mǵeu spèk to malatǵo kuoǵ prej fàrinou oča. A zàt e luòzou še on te na fužino a, te, ke bi sòre duć i mestris. E še on e pofužinòu a, tej ke onǵeu bυoh. A zàt e stòukou še on sòuse te koščice.

A zàt e šou u na kòu.

A zàt to nǵe bo ná oču u na kòvǵ.

A zàt e šou za bóan. E pròsou:

»Deǵtemi ráciǵo za mǵéti moià oču lih tej, ke bi prej.«

Zàt e dǵaυ bυoh:

»Puoi ore na kòu lèdat, ku ée bitǵ.«

16

PREVZETNI ZIDAR

Dan bòt je šou dǵvinmaèštri po nǵ puòti anò Šampjéri. Zatpòtin sò sǵiétli naa mòža, ke je dǵélou striéhò. Sò mu dǵáli:

»Bunžòrno, mèštri!«

Neć ni teυ rěci. Sò mu dǵáli spèka.

Zàt sò mu dǵáli:

»Mèštri šore mèštri!«

Alòre je biυ kontènt.

An zàt sò paršǵi ta k nǵ kíšǵ. Je bla na ženica. Alòre sò ǵo prosili dǵélo. Zàt onà je dǵála, ke na ma striéhò za stortǵ.

An zatpòtin sò šli spat dǵvinmaèštri nò Šampjéri.

Zútra nǵesò tǵéli uštanǵti súbit. E bábica ne bla u štići.

Alòre sò i diáli, ke ne pǵnesè slamò. Alòre za zbratáti Šampjéri je uzǵeu víle anò ie takòu metát vov slámo. Alòre je blo sùse pomotoviláno. Bábica na je bla u štići.

Alòre dǵvinmaèštri e dǵaυ:

»Puoi, Pǵéri, po dan štèk!«

Zàt ie pǵnesò anò sò dáli oñ.

Alòre, ie dǵaυ (dǵvinmaèštri):

»Puoi po ne rábje!«

Zàt sò dou purábili te pépou an zàt je paršlò na striéhǵica tej den špielin.

E vído ta mōs. E provòu šče on. Ma nǵemù te se zažgálo sùse.

Alòre e šou za dǵvinmaèštrinan. Je ǵaυ, ku mu uásni.

Alòre e mu dǵaυ dǵvinmaèštri:

»Si par mèštri sòre mèštri!«

In potem je rekel bog, naj ga prinesejo dol. Potem je kovač šel, ga je zadel in ga prinesel dol. In potem mu je rekel bog, naj ga vrže na nakovalo. Potem ga je bog začel kovati. Potem je zdrobil vse koščice. Potem je rekel bog:

»Pojdi pogledat tja na posteljo, če je tam.«

In potem je bil. In potem sta bog in sveti Peter šla.

Nekaj časa za tem je imel kovačev oče spet isto bolezen kakor prej. In potem ga je položil tudi on na nakovalo, ta, ki je bil mojster nad vsemi mojstri. In tudi on je koval po njem, tako kot je bil počel bog. In potem je zdrobil tudi on vse koščice.

In potem je šel k postelji.

In potem ni bilo njegovega očeta na postelji.

In potem je šel za bogom. Je prosil:

»Dajte mi milost, da bom imel svojega očeta prav takega, kot je bil poprej.«

Potem je rekel bog:

»Pojdi pogledat na posteljo, tam ga boš našel.«

16 PREVZETNI ZIDAR

Nekoč je šel božji učenik po poti in sveti Peter. Potem sta srečala moža, ki je delal streho. Rekla sta mu:

»Dober dan, mojster!«

Nič ni hotel odgovoriti. Rekla sta mu spet.

Potem sta mu rekla:

»Mojster nad mojstri!«

Tedaj je bil zadovoljen.

In potem sta prišla do neke hiše. Tam je živela ženica. Potem sta jo prosila za delo.

Potem je rekla, da ima streho, ki jo je treba prekriti.

In potem sta šla spat božji učenik in sveti Peter.

Zjutraj nista hotela vstati takoj. In ženica je bila jezna.

Potem sta ji rekla, naj prinese slamo. Potem, da bi pohitel, je sveti Peter vzel vile in začel premetavati slamo. Potem je bilo vse grdo raztreseno. Ženica je bila jezna.

Potem je rekel božji učenik:

»Pojdi, Peter, po glavnjo!«

Potem je prinesel in sta napravila ogenj.

Potem je rekel (božji učenik):

»Pojdi po grablje!«

Potem sta pograbila dol pepel in potem se je pokazala strehica kakor zrcalce.

Tisti mož je to videl. Poizkusil je tudi on. Toda njemu se je vse zažgalo.

Potem je šel za božjim učenikom. Je rekel, naj mu pogasi.

Potem mu je rekel božji učenik:

»Saj si vendar mojster nad mojstri!«

17 SVETI PETER TEPEN 1

Buoh no Šempjéri so šli, šli, zät so paršl̥ ta n̥ kiši. So nareáli strjéh̥o. Zät so prosili šce
 ōni d̥jelo.

So d̥jali, ke ja.

Zät so je ložl̥ spat, ke je bla úra počivat.

Zatpótin je parsl̥o dān, so ustáli na d̥jelo súsi, kej on̥ neč̥.

Zatpótin je šla v̥on ta ospodína Svietošempjérinava no bóava. Na ie klícala né. Zät je
 d̥jau d̥vinmaěstri:

»Ne hodímo šce ustájat.«

Zät na ie parsl̥a z no bakěto an̥o na je zmlatíla Šimpjérina. Alóre na šla.

»Pjéri, pójd̥i ti na mu̥ puoš̥t, ke na te néjce vec b̥iti,« je jḁu d̥vinmaěstri.

Zatpótin njěso t̥jéli ustán̥ti, n̥a je parsl̥a sp̥eka. Zät je d̥jala:

»Teā san bíla prej̥, éne c̥on b̥iti taále.«

Zät so ustáli pótin. Zät na jin dála j̥esti ta žen̥a. Zät na je d̥jala:

»Pultr̥oni! Ti dr̥uzi no maj̥o strjéh̥o st̥j̥en̥o, vi máta še-n̥ě počn̥j̥eti.«

Alóre so takáli d̥vinmaěstri no svj̥eti Šempjéri. So takáli klásti ku̥oj slámo ta na kup.

Zatpótin na je d̥jala, kűo no d̥jelḁj̥o č̥to s t̥jen.

Zät je d̥jau d̥vinmaěstri, ke na p̥nes̥i dan fulmin̥ant. Zät je dau ōn̥. Zät na je (strjéha)
 parsl̥a líša, líša te̥j na cárta, líepa znűotre an̋o zúnah.

Zät ti dr̥uzi, ke so d̥jelali un str̥ān, d̥jélouci, so d̥jali, ke na parnesita še n̥eh ospodína
 dan fulmin̥ant.

Zät so dáli ōn̥ še t̥j̥ezi. Zät te se sažgálo sóuse te dr̥uzin.

18 SVETI PETER TEPEN 2

Dan b̥ot̥ č̥ b̥i buoh̥ an̋o Šimpjéri, ke so hodíli uk̋op ta po n̥i p̋out̥i. Zät č̥ d̥jau buoh̥:

»Mom̋o it̥i spat kan, ke te žej̥ nűoj̥.«

Alóre so šl̥i cu no kíšo. E zät so prosili sp̥áne. Te m̋oš̥, ke b̥i kle ū ti kíši, u nj̥e ht̋j̥eu rádo
 ih náti spat, ma č̥ jušt̋ès č̥ lűozo co ū n̥a tobl̥at.

Per̋o č̥ d̥jau, ke no maj̋o ustán̥et̥i zútra ad̋ore d̥jélat strjéh̥o. Alóre buoh̥ no Šimpjéri
 kont̋ent̥i nu so šl̥i-n̥e spat cu ū te tobl̥at.

Spál̥i no spál̥i, fin ke te parsl̋o zútra. Ma ne buoh̥ ne Šimpjéri so t̋j̥eli ustán̥et̥i. Ospod̋in̥
 č̥č̥ cákou an̋o cákou, ma nj̋eso t̋j̥eli maj̋ pr̋iti.

Alóre je uz̋j̋eu dan mangan̋el, zatpótin je šou vuna tobl̥at. Šimpjéri č̥ b̥i te párvi ta na
 tási e buoh̥ e b̥i ore str̋ān te zád̋ni.

Ospod̋in̥ prez j̋ednaa komplim̋enta č̥ tak̋ou j̋h dat temu párvemu, ke b̥i Šimpjéri. Zät č̥
 č̥ oviz̋ou, ke nu ustán̥ita.

A.

Ma buoh̥, ke stau líepo cu ū sv̋i k̋ov̋ic̋i, č̥ d̋jau:

»Kűo č̋es maj̋, č̋emo st̋at̋i še dan t̋j̋k.«

17 SVETI PETER TEPEN 1

Bog in sveti Peter sta šla, šla, potem sta prišla k neki hiši.

Delali so streho. Potem sta prosila še onadva za delo.

Rekli so, da.

Potem so ju dali spat, ker je bil čas počitka.

Potem je prišel dan, so vstali na delo vsi, samo onadva ne.

Potem je šla ven Petrova in bogova gospodinja, ju je klicala.

Potem je rekel božji učenik:

»Nikar še ne vstaniva!«

Potem je prišla s palico. In je namlatila svetega Petra. Potem je šla.

»Peter, pojdi ti na moj prostor, da te ne bo več bila,« je rekel božji učenik.

Potem še nista hotela vstati, je spet prišla. Potem je rekla:

»Tega sem nabila prej, zdaj bom nabila tegale.«

Potem sta vstala. Potem jima je dala jesti ta žena. Potem je rekla:

»Lenobi! Drugi imajo streho napravljeno, vidva pa bosta zdaj šele začela.«

Potem sta začela božji učenik in sveti Peter. Sta začela staviti samo slamo na kup.

Potem je rekla, kaj delata s tem.

Potem je rekel božji učenik, naj prinese vžigalico. Potem je napravil ogenj. Potem je

(streha) postala gladka, gladka kakor list papirja, lepa znotraj in zunaj.

Potem so drugi delavci, ki so delali nekoliko stran, rekli, naj prinese tudi njihova gospodinja vžigalico.

Potem so napravili ogenj tudi oni. Potem je zgorelo vse drugim.

18 SVETI PETER TEPEN 2

Nekoč sta bila bog in sveti Peter, ki sta hodila skupaj po poti. Potem je rekel bog:

»Morava iti spat kam, saj je že noč.«

Potem sta šla v neko hišo. In potem sta prosila prenočišča. Mož, ki je živel v tej hiši, ju ni maral vzeti na spanje, a ju je vseeno dal na senik.

Toda rekel jima je, da morata vstati zgodaj zjutraj, da bosta delala streho. Potem sta šla bog in sveti Peter zadovoljna spat na senik.

Spala sta in spala, dokler ni prišlo jutro. Toda ne bog ne sveti Peter nista hotela vstati.

Gospodar ju je čakal, toda nikakor nista hotela priti.

Tedaj je vzel gorjačo in potem je šel na senik. Sveti Peter je bil prvi na kupu in bog je bil gor na strani zadnji.

Gospodar je brez vsakršnega uvoda začel udrihati po prvem, ki je bil sveti Peter. Potem ju je opomnil, naj vstaneta.

A.

Toda bog, ki se je počutil dobro v svojem ležišču, je rekel:

»Nič ne maraj, ostala bova še malo.«

Ma ospodĭn u ni mjěu tekěi kadà za e cákati. Zatpótin ę vídou, ke nu sọ šćeńe stáli, ę uziěu dan manganěl boě debõu kuoĭ te prej anõ e bĭ režistěnt, ke bĭ bukõvi.

Zăt ę šõu spek co u te toblăt anõ ę takõu ĩh daáti símpre tĭmu párvimu. Šĩmpĩeri, ke ę ĩh eĭ dvárkat žeĭ, ę bĭ puõu mártou puõu žĩu. Ma buõh u nĭe mjěu kompasĩune anõ ę spek dĭáu za rěštati še dan tĕk.

Stáli nõ stáli, fin ke ospodĭn e uzũbou paceěncĩu e zăt ę użĕu dan manganěl želĩezan anõ ę šõu vun toblăt.

Ma dan moměnt prej buõh, ke vídou, ke ĩh símpre lovõu Šĩmpĩeri, ę mu dĭáu:

»Pocáj, me ne rĕn ĭã eńelĕ cu u tvõoĭ puõšt, zákı tĩ sĭ žeĭ răt ĩh eĭ.«

Ospodĭn ę ulĩezõu cu toblăt, ma u nĭe se nakuarzõu taa kambjaměnta kle. Zăt ę dĭáu sam sabõn:

»Ta párvĩ e ĩh žeĭ răt ĩh eĭ, ta úra eńelĕ, ke deĭ temu sekõndemu.«

E itáko, teĭ ke se imažínata, Šĩmpĩeri e bĭ skuáži vos eńelĕ coĭ temu drúzemu svĕtu.

B.

Zăt ę šu dou ospodĭn, a zăt ę cákou e e ni vídu maĭ las ĩh.

A zăt ę uziěu spek te manganěl.

A zăt ę ĩh dau spek Šĩmpĩerĩnu. A zăt ę šou dou anõ ę dĭáu, ke nu uštánita, se ne će prĩti spek võn. A zăt ę dĭáu buõh:

»Puõĩdi ti će na muĭ lark, ke sĭ răt ĩh eĭ ti, mãn ĩh éti še ĭa dan bõt.«

A zăt ę cákou e cákou ĩh ospodĭn, zăt nĭeso tíeli maĭ prĩti a zăt e uziěu manganěl e zăt e šõu võn. A zăt e dĭáu:

»Éne sĭ dvárkat (dáu) temu párvĩmu, éne cun dáti temũ tazăt.«

A zăt ę dau spek Šĩmpĩerĩnu.

A zăt ę dĭau Šĩmpĩeri:

»Uštánĩmo, uštánĩmo! Se no, će prĩti spek võn!«

Zăt nu sọ uštáneĭ anõ nu sọ sníedli. A zăt nĭ sọ díalı, će mã ne víle nõ slámõ. A zăt nu sọ varžlĭ võn te na kíšu anõ sọ líepo komodáli a zăt nu sọ dáli õń.

A zăt te mõš ę takõu se drĩet, ke kuó nu sọ storlĭ.

A zăt te pótin nĭ mõžĭe, ke sọ bĭ ta na će, ke sọ kopáli, so vídali, ke dau õń buõh.

Zăt sọ storlĭ se oni itáko. A zatpótin ne se sažgála kíša a zăt e eĭ õń cĭěu paīs.

19 SVETI PETER TĚPEN 3

Buõh nõ Šampĩeri sọ paršlĭ tu dan paīs. Sọ vídali, ke nõ díelajo strĩehõ díelõuci. Zăt sọ díalı:

»Ne díelate líepo, díelamo buõĩše mi.«

Zăt sọ díalı (díelõuci):

»Storíte nan alóre vi, ke znáte líepo.«

Zăt sọ díalı »ne!« õni, ke maĭuõ se naučĩti.

Zăt sọ šli čĭe u stran õni díelat strĩehõ. Zăt sọ unĭéli oni ĭõ, pótin ke na ĭe bla stõrĭena.

No ĭe paršlã líepo nĭh, ke sọ ĭõ unĭéli.

Te drúzĩn nĕ paršlã kosmáta, ĭe saršála. Zăt sọ unĭéli še tĭezi za mjěti líepo. Zăt na se ĭĩn sažgála.

Toda gospodar ni imel toliko časa, da bi ju čakal. Potem je videl, da se še mudita, je vzel bolj debelo gorjačo kakor prej, trdno, ker je bila bukova.

Potem je šel spet na senik in jih je začel dajati še zmeraj prvemu. Sveti Peter, ki jih je dobil že dvakrat, je bil na pol mrtev, na pol živ. Toda bog ni imel usmiljenja in je spet rekel, da bi ostala še malo.

Čakala sta in čakala, dokler ni gospodar izgubil potrpljenja in je vzel železno palico in je šel na senik.

Toda bog, ki je videl, da jih zmeraj dobi sveti Peter, mu je trenutek prej rekel:

»Počakaj, grem jaz zdajle tja na tvoj prostor, zakaj ti si jih že dobil zadosti.«

Gospodar je zlezal na senik, toda ni opazil te spremembe. Potem je rekel sam pri sebi:

»Prvi jih je dobil že zadosti, zdaj je čas, da jih dam še drugemu.«

In tako, kakor si lahko predstavljate, sveti Peter je bil zdaj že skoraj ves na onem svetu.

B.

Potem je šel dol gospodar, potem je čakal in ju ni ugledal.

In potem je spet vzel gorjačo.

In potem jih je dal spet svetemu Petru. In potem je šel dol in je rekel, da vstaneta, sicer bo prišel spet gor. In potem je rekel bog:

»Pojdi ti tja na moj prostor, ker si jih že zadosti dobil, naj jih dobim še jaz enkrat.«

In potem ju je čakal in čakal gospodar, potem spet nista hotela priti. In potem je vzel gorjačo in potem je šel gor. In potem je rekel:

»Zdaj sem jih dvakrat dal prvemu, zdaj jih bom še onemu tam zadaj.«

In potem jih je dal spet svetemu Petru.

In potem je rekel sveti Peter:

»Vstaniva, vstaniva! Če ne, bo prišel spet gor!«

Potem sta vstala in sta pojedla. In potem sta rekla, če ima vile in slamo. In potem sta jo zmetala gor na hišo in jo lepo naravnala in potem sta napravila ogenj.

In potem se je mož začel dreti, kaj sta naredila.

In potem so neki možje, ki so bili tam čez, ki so kopali, videli, da je bog podnetil.

Potem so naredili tudi oni tako. In potem se je vnela hiša in potem je ogenj zajel vso vas.

19 SVETI PETER TEPEN 3

Bog in sveti Peter sta prišla v neko vas. Videla sta, da delavci delajo streho. Potem sta rekla:

»Ne delate dobro, midva delava bolje.«

Potem so rekli (delavci):

»Napravita nam torej vidva, ki znata dobro.«

Potem sta rekla »ne!« onadva, da se morata še naučiti.

Potem sta šla delat streho tja stran. Potem sta jo zažgala, ko je bila gotova. In je dobro uspela, ko sta jo zažgala.

Pri onih pa je bila kosmata, je sršela. Potem so jo zažgali tudi oni, da bi imeli lepo.

Potem jim je pogorela.

Zät so šli nápret buoh no Šampjéri ano so vídali no žěno ta pred no kíšo. Buoh je diáu:

»Pjéri, mámo se ranžáti za spáti nocuóí.«

Zät so šli ore h ti kíši. So prosíli, čě na ma spáne ta ženã.

Rekla:

»Ja.«

Zútra na je klícala, ke so mieli ustániti. Zapótin je vídala, ke neícejō maj ustániti. Zät obútala naã, ta párvaa, ke na obriétna.

To sekondo vólto na je šla spēka von klícati. Zät na je spēk zbútala taa párvaa. Zät buoh je diáu:

»Šampjéri, ti símpre lōviš. Pujō čje na muoj krej. Čě na pride spēka, ke šče meně otóučě.

Zät na je paršlá no e djála:

»Sj rät dála temū párvemu, éne man dátj temu drúzamu.«

Itáko símpre lovōu Pjéri ih. Zät e diáu buoh:

»Pjéri, ti símpre lōviš ih! Ustánimo no puojmō.«

Zät so šli an hōdijō šče-ně.

20 MLADENIČ IN STAREC 1

Te bī dan sin ta na ni mōstu no dan star. A zät te stári e pjēu s korōno e te mládi e svieu. Alóre e páršo buoh ano Šimpjéri.

A zatpótin temu stárjmu e mu daū pedádo e temu mládjmu e diáu »bravo!«, k je sviou.

Alóre Šimpjéri:

»Divinmēštro,« je diáu, »zakujō sta daū pedádo temu stáremu, ku poē s korōno, a temu mládemu šče-ně a štemáti a, kō svíu.«

Alóre buoh e diáu:

»Te stári ne se maj naordōu náme fin énele. Éne, ke te fáta zań, pojē. Te mládj invěce usákj dan se naordã na bōa.«

21 MLADENIČ IN STAREC 2

Djvinmaēštri je šou ta po enī poutj. Zät je sriétō naa stáraa z no korōno. E šou pojōuč.

Zápotin alóre djvinmaēšti a žburtōu, dou pod muost a je várzo.

Zápotin alóre so šli endavānt ano Šimpjéri je staū kujō tího, ni smeuj neč rěcí.

Zät so sriétli naa žovinčeta mládaa, ke je šou cāntujōc no sviolējč.

Zápotin alóre djvinmaēštri e saludōu táale.

Zápotin je jáu Šampjéri:

»Djvinmaēštri, kak ste vi! Taa, ke je pjēu s korōno, ste a zrátoū ta pod muost, e téjle ku ne pojē, ku cāntã, ste a saludōu.«

Zät alóre je jáu djvinmaēštri:

»Maš kapiti ti, Pjéri,« e diáu, »ke téjle se naordã sákj dan náme, a te drúi kujō éne-le, ke je stār.«

Potem sta šla naprej bog in sveti Peter in sta videla ženo pred neko hišo. Bog je rekel:
»Peter, morava si priskrbeti prenočišče za nocoj.«

Potem sta šla k tisti hiši. Prosila sta ženo, če ima prenočišče.

Je rekla:

»Da.«

Zjutraj ju je klicala, da morata vstati. Potem je videla, da nočeta vstati. Potem je nabunkala enega, prvega, ki ga je našla.

Drugič ju je šla spet klicat. Potem je spet nabunkala prvega. Potem je bog rekel:

»Sveti Peter, ti jih zmeraj dobiš. Pojdi tja na moj kraj. Če pride spet, naj še mene natolče.«

Potem je prišla in rekla:

»Prvemu sem jih dala zadosti, zdaj jih moram dati drugemu.«

In tako jih je zmeraj dobil Peter. Potem je rekel bog:

»Peter, ti jih zmeraj dobiš! Vstaniva in pojdiva.«

Potem sta šla in hodita še zdaj.

20 MLADENIČ IN STAREC 1

Bil je mladenič na mostu in starec. In potem je stari molil rožni venec in mladi je žvižgal. Tedaj je prišel bog s svetim Petrom.

In potem je staremu dal brco in mlademu je rekel »bravo!«, ki je žvižgal.

Potem sveti Peter –

»Božji učenik,« je rekel, »zakaj ste dali brco staremu, ki moli rožni venec, a mladega ste pohvalili, ki je žvižgal?«

Tedaj je bog rekel:

»Stari se ni do zdaj nikdar spomnil name. Zdaj, ko je končano zanj, moli. Mladi pa se vsak dan spomni na boga.«

21 MLADENIČ IN STAREC 2

Božji učenik je šel po poti. Potem je srečal starca z rožnim vencem. Hodil je in molil.

Potem ga je božji učenik sunil, dol pod most ga je vrgel.

Potem sta šla naprej in sveti Peter je bil čisto tiho, si ni upal nič reči.

Potem sta srečala mladeniča, ki je po poti prepeval in žvižgal.

Potem je božji učenik pozdravil tegale.

Potem je rekel sveti Peter:

»Božji učenik, kakšni ste vi! Tistega, ki je molil rožni venec, ste zvrnili pod most, in tale, ki ne moli, ki poje, tega ste pa pozdravili.«

Potem je rekel božji učenik:

»Moraš razumeti, Peter,« je rekel, »da se tale spomni vsak dan name, a oni drugi šele zdaj, ko je star.«

22 MLADENIČ IN STAREC 3

Buoh anō Sampjéri sō obrjētlī naa sīnu, ke ĩe šou svīoć anō ćantóuć.

Saludōu anō šou po svi pōuti.

Sō riválī ta na dan muost. Sō obrjētlī naa stárā, ke ĩe pīēu s korōno tu pestī.

Buoh a petōu ta pod muost.

Sampjéri e mu dīau:

»Dōmine, a zákī vi,« e dīau, »ste petōu ta bōzā moōža ta pod muost, k ĩe pīēu, a ta sīnu ste a līēpo saludōu?«

»E, Pjéri, te sin u se rakomandā ūsákī dan náme, a te stáři – eĭ-to, ke ĩe luóžo fluōr, u loži še sémolo!«

23 MLADENIČ IN STAREC 4

Dan starīn e pīēu korōno ta na nī mōstu. Alōre ĩe pasōu buoh anō Sīmpjéri. Zāt taa starīna a ĩe varžo līēpo nūtar pod muost.

Alōre Sīmpjéri ĩe dīau, da zakuō a ĩe vāržo ta pod muost, ke pīēu.

E dīau dīvinmaēštri:

»Ta starīn ĩe pensōu ūkrásti ne volē an ĩe pīēu za mīēti fortúnō līēpo líšo ūkrásti te volē.«

Zāt pōtin sō šlī, šlī. Ta po puōti sō vídali naā mládaa, k ĩe kloū dan čōk. Alōre e bleštemōu óko taa čōka, kī nīē teu se rasklátī.

Zāt dīvinmaēštri ĩe dīau:

»Korážo!«

Zāt sviēti Sīmpjéri ĩe dīau:

»Zakēĭ ste mu dīau 'korážo', ke bleštemōu?«

Zāt e dīau dīvinmaēštri:

»Ta stáři e sīmpre krádoū, te mládi se naordā náme sákī dan. Énele na se mu ĩe upīčila sātana to u čōk, zátō nīe se mōraū rasklátī. Kodór sī mu ĩa dīau 'korážo', se rasklōu čōk.«

24 MLADI PAR

Zāt sō šlī endavánt, sō vídali nō mládo naa mládaa ta za nīn armíčen, sō djélaĭ svo djéuće tu sjénčīcī.

Zāt e dīau dīvinmaēštri:

»Korážo!«

Sviēti Šempjéri:

»Zakēĭ ste dīau 'korážo', ne vídīte, kuō no djélaĭo, dīvinmaēštri?«

E dīau, ke nō maiō to u lávi sīmpre dīvinmaēštrina e ke nō maiō vōĭo sodisfāti suĭ dovēĭ, ne tradítī ĩédnaa.

22 MLADENIČ IN STAREC 3

Bog in sveti Peter sta našla mladeniča, ki je med potjo žvižgal in pel.

Pozdravil je in šel po svoji poti.

Prišla sta na most. Našla sta starca, ki je molil z rožnim vencem v pesti.

Bog ga je pahnil pod most.

Sveti Peter mu je rekel:

»Gospod, zakaj pa,« je rekel, »ste pahnili ubovega moža, ki je molil, pod most, a mladeniča ste lepo pozdravili?«

»E, Peter, mladenič se mi priporoči vsak dan, a starec – tja, kamor je del cvet, naj dene še otrobe!«

23 MLADENIČ IN STAREC 4

Neki starec je molil rožni venec na mostu. Tedaj je prišel mimo bog s svetim Petrom.

Potem je starca vrgel lepo noter pod most.

Potem je sveti Peter rekel, zakaj ga je vrgel pod most, ko pa je molil.

Je rekel božji učenik:

»Ta starec je mislil ukrasti vole in je molil, da bi imel srečo in lepo gladko ukradel vole.«

Potem sta šla, šla. Na poti sta videla mladeniča, ki je sekal čok.

Potem je preklinjal ob tem čoku, ki se ni hotel razklati.

Potem je božji učenik rekel:

»Pogum!«

Potem je rekel sveti Peter:

»Zakaj ste mu rekli 'pogum', ko pa je preklinjal?«

Potem je rekel božji učenik:

»Stari je zmeraj kradel, mladi se spomni name vsak dan. Zdajle se mu je zapičil satan v čok, zato se ni hotel razklati. Ko sem mu rekel 'pogum', se je čok razklal.«

24 MLADI PAR

Potem sta šla naprej, sta videla dekle in fanta za grmičem, sta delala svoje delce v senčici.

Potem je rekel božji učenik:

»Korajžo!«

Sveti Peter:

»Zakaj ste rekli 'korajžo', ali ne vidite, kaj delata, božji učenik?«

Rekel je, da imata zmeraj v mislih božjega učenika in da sta voljna storiti svojo dolžnost, ne izdati nikogar.

25 VODA IZ NEČISTEGA VRELCA 1

Svijet Sempjéri an dvinmaěstri so hodíl beruōc. So preposáli ta pred no ciérkvō. So úli
 pojuōc máiso. Īe diau dvinmaěstri:
 »Pjéri, puoimo nuótri (h) májši.«
 »Ne, dvinmaěstri, ke so jedan trěšt faar.«
 Alóre so šli nápret an ĩe ĩela ȳa zéja.
 »Ti, Pjéri, puoi pit, ke tle u patócĭ na ĩe vōda.«
 E šou Pieri an ĩe paršou nāzat.
 »A si píu, Pjéri?«
 »Ne,« e diau, »to nje vōde.«
 »Īa,« ĩe diau dvinmaěstri, »to ĩe voda, ore štrāân.«
 Alóre ĩe šou Pjéri an ĩe paršou nāzat.
 E diau, ke ĩe voda, ma ke na vĭhája nēmü dēmuónihu un z ūst.
 »Puoi ti, Pjéri,« ĩe diau dvinmaeštri, »piĭ to vōdo, kĭ na páda dou z dolē. Ne ĩmej strāh píti!«
 Īe pŕšōu Pjéri.
 »Si píu, Pjeri?«
 »Īáá.«
 »Nie bla dorā?«
 Īe ĩau, ku ni piu ne kumpáňe.
 »Pieri,« ĩe diau dvinmaěstri, »e tako vanžėlih dōbar. Kuo ta vōda dorā, tuo ĩjtáko so
 mje besjede!«

26 VODA IZ NEČISTEGA VRELCA 2

So šli po poući Sampjéri anō buoh. Sō paršli tu dan paīs, ke so miéli naa trištaa spuóda.
 Buoh ĩe diau:
 »Puóimo (h) májši, Pjéri.«
 Pjéri ĩe diau:
 »Ne hodímo, ka ĩe trěšt ta ospuót.«
 Buoh ĩe diau:
 »Anñ, Pjeri!«
 Pótan so vĭliézli od májše.
 »Kuo tĭ se parĭ, Pjéri, taa ospuoda?«
 »Īáá,« ĩe ĩau Pjeri, »ĩe ĩepo čakarōu.«
 Puot dijeloc ĩe biu Pjéri žéjan.
 »Si žéjan? Puoidi čele,« ĩe ĩau buoh, »ke ĩe voda, buoš piu.«
 Čĭe u nĭ ročĭ na vĭhajála voda un z ust naa sērpěnta.
 »A, dōmine, ne vidóte, ke na vĭhája un z ust naa sarpínta?«
 »Pĭĭ ti, ke ta serpěnt ĩe ta kapalān. Ma ta voda ona ĩe límpida tui me besjede, ke so
 vĭliézle z ná ust.«

25 VODA IZ NEČISTEGA VRELCA 1

Sveti Peter in božji učenik sta prosila. Prišla sta mimo cerkve. Čula sta peto mašo. Je rekel božji učenik:

»Peter, pojdiva noter (k) maši.«

»Ne, božji učenik, ker je hudoben duhovnik.«

Tedaj sta šla naprej in ga je prijela žeja.

»Ti, Peter, pojdi pit, tule v potoku je voda.«

Peter je šel in je prišel nazaj.

»Ali si pil, Peter?«

»Ne,« je rekel, »ni vode.«

»Da,« je rekel božji učenik, »je voda, gori na strani.«

Tedaj je šel Peter in je prišel nazaj.

Rekel je, da je voda, a da prihaja hudiču iz ust.

»Pojdi, Peter,« je rekel božji učenik, »pij to vodo, ki pada dol. Ne boj se piti!«

Prišel je Peter.

»Si pil, Peter?«

»Da.«

»Ali ni bila dobra?«

Je rekel, da ni pil tej enake.

»Peter,« je rekel božji učenik, »tako je tudi evangelij dober. Kakor je ta voda dobra, prav tako so tudi moje besede!«

26 VODA IZ NEČISTEGA VRELCA 2

Sta šla po poti sveti Peter in bog. Prišla sta v neko vas, kjer so imeli zlobnega gospoda.

Bog je rekel:

»Pojdiva (k) maši, Peter!«

Peter je rekel:

»Ne hodiva, ker je zloben ta duhovnik.«

Bog je rekel:

»Pojdiva, Peter!«

Potem sta prišla od maše.

»Kaj se ti zdi, Peter, ta duhovnik?«

»Da,« je rekel Peter, »je lepo govoril.«

Med potjo je bil Peter žejen.

»Si žejen? Pojdi tja,« je rekel bog, »kjer je voda, boš pil.«

Tam v skalovju je prihajala voda iz ust kače.

»O, gospod, ne vidite, da prihaja iz ust kače?«

»Le pij, ta kača je kaplan. Toda ta voda je čista kakor moje besede, ki so prišle iz njegovih ust.«

27 VODA IZ NEČISTEGA VRELCA 3

E predikōu far ta na ni pláci. Alōre zat e paršōu buoh no Šimpjéri anō so a školtáli e zat pōtin e djaṽ Šimpjéri:

»A zakūō vi naáte,« je djaṽ, »predičáti temū móžū, ke to ę dan dižonešt?«

»Ti, Pjéri, kak ti si!« e djaṽ buóh.

Zāt e bi žejan Pjéri, buoh ę mu povēdou:

»Píj, ke to bōdi to, ke će.«

Zāt e šou Pjéri. E vídou naa móža, ke bi art, mu je vĥájala vōda un pō ústah.

Zāt e juštēs piṽ, ke bi žejan.

Zāt e djaṽ, ke to e vōda, ma ke na vĥája mu po ústah namu móžu, ke je orendišim.

Zāt e djaṽ buoh mu:

»Víš-ńe,« e djaṽ, »besiede, ke so vĥáiale mu po űa ústah, so bē dorē tij ta vōda, ke si ti piṽ.«

28 LENUH IN PRIDNA DEKLICA

Zāt so šli, so šli, so sriétli dnaä, k je ležōu. Zatpōtin je djaṽ dĥvinmaēštri:

»Kōdre momūō itĥ to ũ te paīs?«

»Totalē,« an je ũzdinou no nōu.

Zátin so sriétli no mládo.

»Ti, ščerica, kōdre ta se rē to ũ te paīs? Povjédi ljēpo.«

Zāt na e djála:

»Ta po ti puóti čete riváti ũriét to ũ te paīs.«

Zāt e djáu svjéti Šampjéri:

»Víte taä pultrōna, dĥvinmaēštri, kę povjédo z nōu, ni teũ ũstáti orē. E ta ščerica, ke na šla anō povjédala ljēgra no žvĕlta.«

»Víš-ńe,« dĥvinmaēštri je djaṽ Šampjérinu, »ta ščerica na ma redíti taä pultrōna, ke to málo dōraa ž űen, no ne ma šće lovíti ĩh od űeä. Onä ma loštĥ taa pultrōna na dorūō pōt: ũ će dĥventáti űe kumpanĥja, te pultron, onä a ma domēštĥkátĥ.«

29 NOVČIČ IN VOLČJI BOB

Dan bōt buoh no Šimpjéri so šlj ta po űj puóti. A zāt dĥvinmaēštri ę vído dan čentēzim ta na puóti. Zāt e djaṽ Šimpjérinu:

»Orē ũzamĥ te čentēzim, ku će ti ljēpo státi.«

E Šimpjéri e mu djáu.

»Kūó čun koj z naä čentēzĥma. Ne se nánće sprenĥjen za tuo.«

E alōre dĥvinmaēštri e sam ũziēu ore te čentēzim.

Rĕde nápret, e vído naä, ke prodájou luvín. Dĥvinmaēštri e ũziēu dan čentēzim luvína.

Zāt e šou nápret.

27 VODA IZ NEČISTEGA VRELCA 3

Duhovnik je pridigal na trgu. Potem sta prišla bog in sveti Peter in sta ga poslušala in potem je rekel sveti Peter:

»A zakaj vi pustite,« je rekel, »pridigati temu možu, ki je nepošten?«

»Ti, Peter, kakšen si ti!« je rekel bog.

Potem je bil žejen Peter, bog mu je rekel:

»Pij, pa naj bo, kar hoče.«

Potem je Peter šel. Je videl moža, ki je bil grd, mu je prihajala voda iz ust.

Potem je vseeno pil, ker je bil žejen.

Potem je rekel, da je tam voda, a da prihaja iz ust moža, ki je strašen.

Potem mu je rekel bog:

»Vidiš zdaj,« je rekel, »besede, ki so prihajale iz njegovih ust, so bile dobre kakor voda, ki si jo ti pil.«

28 LENUH IN PRIDNA DEKLICA

Potem sta šla, sta šla, sta srečala nekoga, ki je ležal. Potem je rekel božji učenik:

»Kod morava iti v to in to vas?«

»Tod,« in je vzdignil nogo.

Potem sta srečala deklico.

»Ti, deklica, kod se gre v to vas? Povej lepo.«

Potem je rekla:

»Po tej poti bosta prišla naravnost v vas.«

Potem je rekel sveti Peter:

»Vidite tega lenuha, božji učenik, ki je povedal z nogo, ni hotel vstati. In ta deklica, ki je šla in povedala veselo in hitro.«

»Vidiš,« je rekel božji učenik svetemu Petru, »ta deklica bo morala rediti tega lenuha, ki je malo prida z njim, in še dobila jih bo od njega. Ona mora pripeljati tega lenuha na dobro pot: postal bo njen tovariš, ta lenuh, ona ga bo morala udomačiti.«

29 NOVČIČ IN VOLČJI BOB

Nekoč sta šla bog in sveti Peter po poti. In potem je božji učenik videl novčič na poti.

Potem je rekel svetemu Petru:

»Poberi ta novčič, ti bo še prav prišel.«

In sveti Peter mu je rekel:

»Kaj bi samo z enim novčičem. Niti pripognem se ne za to.«

In potem je božji učenik sam pobral novčič.

Ko sta šla naprej, je videl nekoga, ki je prodajal volčji bob.

Božji učenik je vzel za novčič volčjega boba. Potem je šel naprej.

Íéde te luvín ánenõ kuant in kuant e naáu spásti dan te luvíne.

Šimpjéri, ke bi ta-zāt, ũsákı luvín, ke spádoŭ, e se doŭ sprenèŭ anõ orè ũzèŭ te luvín. E buõh e zledúvõ tího tu ũ svı lávı.

A zāt kar e fınısõŭ, e prósoŭ Šimpjérina:

»Dostı luvína si pobráŭ, Pjéri?«

»Ia, ne vjen,« e djáu tèle.

»Cınkuantesièt« e djáu dıvinmaéštri, »si ih pobráŭ. Ke će si bi ũzièŭ orè te čentézim, si tjeŭ se sprenıtı kuõı dan bõt. E invéce tuõı kaprıcih e tı stuóro tuóle škõdo.«

30 SVETI PETER LAŽE 1

Dan bõt sõ šlı, šlı Šimpjéri an dıvinmaéštri. İe ĩau Pjeri:

»San láchan ĩa.«

»Puõı, puõı, prošı dan tøk meniéštre!«

Ta par nı kışı sõ mu dálı nu kamèlu. An zāt svjéti Šimpjéri ĩe šõŭ kuıntrı dıvinmaéštrinu.

Zāt ę djáu dıvinmaéštri:

»Pjéri, mãš meniéštro?«

»İã,« ĩe djáu.

»Beŭ, puóı, parnesı še mène.«

Svjéti Šimpjéri ĩe šõŭ počásu an ĩe vído, ke to ũ tı meniéštri sõ mu dálı dvje krõdjecı.

Preı kõ ĩe paršõŭ ta dıvinmaéštrinu, svjéti Šimpjéri ĩe sniédo õbedvıè krõdjecı.

Zāt ĩe djáu dıvinmaéštri Šimpjérinu:

»Snéımo-ńe meniéštro.«

Zāt sõ sniédlı.

»Poımũó-ńe!« ĩe djáu dıvinmaéštri.

Zāt sõ šlı, šlı, zāt sõ počılı.

Zāt ę djáu buõh, ke to a kõje ta na lávı; ku mu vídı svjéti Šimpjéri, kuó õ mã ta na lávı.

Zāt ĩe lèdo õku nõ õku.

»Pjéri, si obrjéto keı?«

»İã, no õko leklè zāt.«

»Vıš-ńe, to õko te vídãlo to krõdjıco, ke sı sniédo õbedvıè, ke se mjeŭ dátı šče menè dnõ.«

31 SVETI PETER LAŽE 2

Dan bõt ę bı buõh anõ Šimpjéri, sõ šlı ta po enı puótı. Sõ paršlı ta na dãn puóšt, sõ bē dvje puótı. Alõre buõh ę djáu:

»Énelè momõ itı sı lèdoç ĩéstı.«

Alõre buõh ĩe šõŭ po enı puótı e Šimpjéri po ti drúi.

Alõre Šimpjéri suse tõ, ke sõ mu dálı, ę sniédoŭ, buõh invéce ę luózu tă.

Sõ paršlı ta na to pot spéka. Alõre Šimpjéri ę djáu:

»Matè vi keı?«

Jedel je volčji bob in od časa do časa izpustil, da je kateri padel.

Sveti Peter, ki je bil zadaj, se je za vsak volčji bob, ki je padel, pripognil in ga pobral.

In bog je štel potihem v svoji glavi.

In potem ko je končal, je vprašal svetega Petra:

»Ali si pobral dosti volčjega boba, Peter?«

»Ne vem,« je rekel.

»Sedeminpetdeset« je rekel božji učenik, »si jih pobral. Če bi bil pobral novčič, bi se bil sklonil samo enkrat. Tako pa so ti tvoje muhe napravile to škodo.«

30 SVETI PETER LAŽE 1

Nekoč sta šla, šla sveti Peter in božji učenik. Je rekel Peter:

»Jaz sem lačen.«

»Pojdi, pojdi, prosim malo juhe!«

Pri neki hiši so mu dali vrč (juhe). In potem je sveti Peter šel nasproti božjemu učeniku.

Potem je rekel božji učenik:

»Peter, ali imaš juho?«

»Da,« je rekel.

»Dobro, pojdi, prinesi še meni.«

Sveti Peter je šel počasi in je videl, da so mu v juhi dali dve kožici. Preden je prišel k božjemu učeniku, je sveti Peter pojedel obe kožici.

Potem je rekel božji učenik svetemu Petru:

»Pojejva zdaj juho.«

Potem sta pojedla.

»Pojdiva zdaj!« je rekel božji učenik.

Potem sta šla, šla, potem sta počivala.

Potem je rekel bog, da ga grize na glavi, naj mu pogleda sveti Peter, kaj ima na glavi.

Potem je iskal okoli in okoli.

»Peter, ali si našel kaj?«

»Da, eno oko tule zadaj.«

»Vidiš, to oko je videlo kožico, ko si pojedel obe, namesto da bi bil dal še meni eno.«

31 SVETI PETER LAŽE 2

Nekoč sta bila bog in sveti Peter, sta šla po poti. Sta prišla na kraj, kjer sta bili dve poti.

Potem je bog rekel:

»Zdajle si morava iti iskat hrane.«

Potem je bog šel po eni poti in sveti Peter po drugi.

Potem je sveti Peter pojedel vse, kar so mu dali, bog pa je shranil.

Prišla sta spet na prejšnjo pot. Potem je sveti Peter rekel:

»Ali imate vi kaj?«

Buóh ę dĭáu:

»Ne.«

Alóre ĩe prósø Sĭmpĭérina:

»E ti mãš?«

Sĭmpĭéri ĩe dĭáu, ke nĭesø mu nęc dálĭ.

A.

Alóre čekeruóc, Sĭmpĭéri ĩe vídø bøu nø óko ta za láu. Alóre ę dĭáu bøu:

»Mate še nø óko tu zāt.«

B.

E dĭáu buóh:

»Vĭdi, Pĭéri, ku mãn nekĕĭ to zāt, ke tø me kuceňã.«

Zāt Sĭmpĭéri ę dĭáu, ku mã nø óko.

Buóh ę mu dĭáu:

»Te óko ęto ę vídøu vūs te sęř, ke sĭ snĭédø sam.«

32

LISICA IN LISJAK

Te bĭ dan bøt dan žbotřĭc lesicũn anø lesĭca žbotřĭca. Zāt sø matajáli. Zāt ę dĭáu žbotřĭc:

»O botřĭca, puoĭ ti kle ta na tø krās, a ĭa, kadã prĭden dou, čøn se uorštĭ nũtar puot krās.«

E paršøu s fũřũn, ę ĭeu žbotřĭco a zāt ę ĭø uáržø ta pot kras. Zāt ę dĭáu:

»Ĕne man če te kókoši, ke si mĭéla ti snĭésti. Le, le, žbotřĭca, ti se smĕjaš, ti kážeš zuóbe ta nũtre u patøcĭ.«

33

LISICA IN VOLK

Dan bøt te bø lesĭca anø žbotřĭc. Zāt sø bĭ ta nat nø krásĭø. A zāt ne dĭála lesĭca:

»Pocãĭ, čøn te abračat enø čøn te ubúšņet.«

Kodør sø bĭ ta nat krásĭø, ne dĭála:

»Bal ti vĭédø, koj te ĭĕpo tale dø! Skocnĭ dou!«

Enø e skøcno enø e se ubøu.

34

SVETI IVAN ZLATOUST

Senžvãn Bokadeøro e bi šou to u dan bøšk ta u dežert. Zāt ę pĭeu. Zāt ę mu nõsou ánel kuštødi kruh sákĭ dan. Zāt ę dĭáu:

»O vi, muĭ buóh, me vãrite od ũsĕh árdih rečĭ, kuoĭ dežoneštãde čøn se sam vãrvati.«

Alóre e pĭeu nø pĭeu.

Bog je rekel:

»Ne.«

Potem je vprašal svetega Petra:

»In ti imaš?«

Sveti Peter je rekel, da mu niso nič dali.

A.

Potem, med pogovorom, je sveti Peter videl pri bogu zadaj na glavi oko. Potem je rekel bogu:

»Imate še eno oko zadaj!«

B.

Je rekel bog:

»Poglej, Peter, nekaj imam zadaj, me srbi.«

Potem je sveti Peter rekel, da ima oko.

Bog mu je rekel:

»Tole oko je videlo vse tisto, kar si pojedel sam.«

32 LISICA IN LISJAK

Nekoč sta bila boter lisjak in botra lisica. Potem sta uganjala norčije. Potem je rekel boter:

»O botrica, pojdi na tiste skale, a ko pridem jaz dol, se bom vrgel pod skale.«

Je pridrvel, je prijel botrico in potem jo je vrgel pod skale. Potem je rekel:

»Zdaj imam tudi tiste kokoši, ki bi jih imela ti pojesti. Glej, glej, botrica, ti se smeješ, ti kažeš zobe tam notri v potoku!«

33 LISICA IN VOLK

Nekoč sta bila lisica in boter (volk). Potem sta bila nad prepodom. In potem je rekla lisica:

»Počakaj, da te objamem in poljubim.«

Ko sta bila nad prepodom, je rekla:

»Če bi ti vedel, kako je lepo tam spodaj! Skoči dol!«

Pa je skočil in se je ubil.

34 SVETI IVAN ZLATOUST

Sveti Ivan Zlatoust je šel v gozd, v samoto. Potem je molil. Potem mu je angel varuh nosil kruh vsak dan. Potem je rekel:

»O vi, moj bog, varujte me vseh grdih reči, le nečistosti se bom sam varoval.«

Potem je molil in molil.

32. Lisica in liqale

V, 77

te bi dan bit dan žbotríc lesičón
ano lesica žbotríc. žit so matajáli.
žit e dián žbotríc:

"o botríc, quó ti hle ta ne to
krás, a in kadá priden dox con se
voristi nitar quot krás."

e paróon s furjón, e in
žbotríc a žit e in náržo ta got
krás. žit e dián:

"éne man ce te kiboš. he si miéla
ti inještr. le, le, žbotríc, ti se sméjáš,
ti kápo žibe ta nítte y patješ."

Pod bardan, žujis 31. XII. 1940.

Por. Režina Kolovčesa.

Zät sọ šle a špas ne principěse. Zät nà ne se uzúbila un s kompaníje. Ne paršlã dou te dežert, ta temu remítu.

An zatpótin sọ stáli étu. Zät Senzvãn ę rěšou.

Zapótin, prej kọ liěto, ke vídou, ke no bō impéno, e ubōu iọ un zúna pot kavěrnọ anọ to, ke ne mjéla ta par sěbe.

Zät tabot e dıau:

»Bóžac ja, kyo sı stųoro, majmeně! Ke sı mjěu prosíti bọa še tųo rácio. Invěce ja sı kodōu se braníti sam. Ke sı biu sam, sı mjěu usákı dãn dan krúhić. Pótin, ke na je paršlã kompaníja, sı mjěu dva. Ke ja njěsan mjěu búiti me kompaníjıe, ne te mále ne te valíke. Ja sı stųoro dan valik rjeh.«

A zät e se lužozọ a kuátri teį běštje. Za poliěti je jedo to frěškọ trávno no to frěškọ vodo piu. E ta zımı te frěške korenine. Anọ stųoro paretico sıédan liet a kuátri hōdec.

Čačaduórii, ke sọ hodılı na čáčo, njěsọ mōrli jedan ubúiti a, ke so kodáli, ke to na běštja.

Zät ę parsōu bóuh ta na sėdan liět. Ғ dıau:

»Ustani, Zvan, ke tvı rjěhi sọ perdonáni!«

»Ne šce, buoh, mı rjěhi njěsọ še-ńe perdonáni.«

»Ia,« je dıau, »or ustáni ti!«

»Naáiteme, buoh, prej ko ustáti ore, písati cıélo mọ vıto, kyo sı dıélou ja.«

Zät e písou-ńe z jezıkan ta na no peıć. Zät e bọ súse písano de oro, cıéla náa víta, to, ke dıélou liěpo, an to, ke dıélou ardo. Nọ ná rjěhi sọ bı perdonáni. Anọ te bı dan sant Zvãn Bókadeoro.

35

PREDRZNI MUŠČAN ALI NOČ IMA SVOJO MOČ

To bı dan bōt dan Muščan, e piu anọ žoiōu in kompaníje s tímı drúzımi an blestemóu tan šašin. Zät paršlō ta na dvje pouñóci, sọ žoiáli. E dıau, ku će itı or u Múžac.

Zät sọ dıáli, ku ne hodı, ke ne na árda nuojć.

»Čo itı ištěs!« e dıau.

Sọ dıáli ná kōmpánı:

»Ne hodı, ke nancuóı na húda nuojć, ke te vıétar, snjeh ...«

Zät e šou fin ore ta zádńı kışı. Zät e paršōu názat. E dıau, ku nọ mu déjta dan lumın.

Zatpótin sọ mu dáli, ložlı nuótre óujje nọ pověr anọ sọ mu unıéli.

Zät sọ dıáli, kadar će itı, ku puoi. Zät e šou fin ore h tı zádńı kışı spiek, e úasno lumın.

Zät to e paršōu názat dou blestemuóć, ke njěsọ ložlı óujja na pověrja.

Zät so dıáli:

»Oledi, ie to manča keı.«

»Ne!« e dıau. »Ben, déjta mı nọ škúfọ fulminánte.«

Zät sọ mu dáli, zät so dıáli:

»Ne hodı, ke to e húdo!«

E dıau, ku će itı, mıgáreı će ma zluódeı néstı. Zät e paršōu tu te Razuórcıce pod Rěp.

Zät ęto je rěstou mártou anọ nọ peıć tu u ústah dnọ po rókı.

Ta na tie dıš dan pas obrıétu taa mōža ta pot snjėan.

Potem so šle na sprehod neke princese. Potem se je ena izgubila iz družbe. Prišla je v to samoto, k puščavniku.

In potem sta ostala tam. Potem je sveti Ivan grešil.

Potem, še preden je minilo leto, ko je videl posledice te zveze, je ubil pred jamo njo in to, kar je imela pri sebi.

Potem je rekel:

»Ubožec jaz, kaj sem storil, jojmene! Moral bi bil prositi boga še za to milost. Jaz pa sem mislil, da se bom branil sam. Ko sem bil sam, sem imel vsak dan kruhek. Potem, ko je prišla družba, sem imel dva. Ne bi bil smel ubiti svoje družbe, ne male ne velike. Jaz sem storil velik greh!«

In potem se je postavil na vse štiri kot živali. Poleti je jedel surovo travo in pil mrzlo vodo. In pozimi surove korenine. In je delal pokoro, sedem let je hodil po štirih.

Lovci, ki so hodili na lov, so mislili, da je žival, vendar ga ni mogel nihče ubiti.

Potem je prišel bog čez sedem let. Je rekel:

»Vstani, Ivan, zakaj tvoji grehi so odpuščeni!«

»Ne še, bog, moji grehi še niso odpuščeni.«

»Da,« je rekel, »le vstani!«

»Pustite mi, bog, prej ko vstanem, da opišem vse svoje življenje, kaj sem jaz delal.«

Potem je pisal z jezikom na skalo. Potem je bilo vse pisano z zlatom, vse njegovo življenje, kar je storil lepega in kar je storil grdega. In njegovi grehi so bili odpuščeni. In to je bil svetnik Ivan Zlatoust.

35 PREDRZNI MUŠČAN ALI NOČ IMA SVOJO MOČ

Nekoč je bil Muščan, je pil in veseljačil v družbi s tovariši in preklinjal kakor razbojnik.

Potem je bilo dve po polnoči, so veseljačili. Je rekel, da bo šel v Mužac.

Potem so rekli, naj ne hodi, da je grda noč.

»Vseeno bom šel!« je rekel.

So rekli njegovi tovariši:

»Ne hodi, ker nocoj je huda noč, je veter, sneg ...«

Potem je šel tja do zadnje hiše. Potem je prišel nazaj. Je rekel, naj mu dajo svetilko.

Potem so mu jo dali, nalili noter olja in dali stenj in so mu jo prižgali.

Potem so rekli, naj gre, če že hoče iti. Potem je šel spet tja do zadnje hiše, je ugasnila svetilka. Potem je prišel nazaj dol in preklinjal, da niso dali olja ne stenja.

Potem so rekli:

»Preglej, če kaj manjka.«

»Ne!« je rekel. »Dobro, dajte mi škatlico vžigalic.«

Potem so mu dali, potem so mu rekli:

»Ne hodi, ker je hudo!«

Je rekel, da bo šel, čeprav bi ga imel zlodej vzeti. Potem je prišel v Razorčiče pod Rep.

Potem je ostal tam mrtev in s kamnom v ustih in na vsaki roki.

Čez tri dni je pes našel tega moža pod snegom.

36 MEDVEDOVA KOŽA

Sõ bĭ dvázĭ čáčaduorĭĭ, kę sõ šĭĭ ũ čáč za ětĭ medvjéda.

Préĭ kọ ũĭjéstĭ to ũ bõšk, to bõ na ũštariĭa. E zăt sõ šĭĭ nuotră, sõ píĭĭ nõ ĭédĭĭ, fin kę sõ mjéĭĭ răt.

Zăt sõ djáĭĭ ospodĭnu, ke nõ niémaĭo sóute za placátĭ, kor nõ ĭmaĭo medvjéda, ke nĭ cõ prodátĭ kõzõ. A zăt nõ cõ placátĭ.

Alõre sõ šĭĭ tou bõšk. Zăt sõ vídalĭ medvjéda, kę bĭ blĭzu. Alõre dăn ę ũbiěžou e dăn ę se várzou dóu.

Zăt medvèt ę dúsou enõ pošlúsou, čę o ĭe žíu. Alõre tĕ, kę bĭ dõle, u niĕ tírou fláda, kę mjéu stráh, za kọ a snĕĭ.

Zăt medvèt ę sou čĕĕ za mu stortĭ ĭámõ za a pokrĭtĭ.

Intânt tĕ drúĭ ę mĕrkou tačesăn, kuó nõ djéla.

Alõre tĕ, kę bĭ polĕnĕn, ę pomĕrkou, ę vídou, kę to niĕ medvjéda. Zăt ę ũstánou enõ ę ũbiěžou.

Zăt ę šõu čę temũ družĕmu. Zăt tĕ drúĭ ę a ũprosõu:

»Kuó ę tĭ djáu medvèt cu ũ no ũho?«

E téle mu djáu:

»E mjĭ djáu medvèt, ke píjamo anõ ĭĕĭmo orĕ po nasĭ kõžĭ ę nĕ ore po medviédavĭ.«

37 OSEL IN GOSPODAR

E bĭ dan bõt dăn, e mjéu naa muša. Zăt e bĭ a čariõu máso a zăt u niĕ tĭeu itĭ. E a tóukou nõ tóukou enõ išĕš u niĕ teu itĭ.

A zăt e zĭĕu nõ palánkõ pĕverĭa, zăt e mu luózo to ũ rĕt. A zăt e a zgálo e se naveõu de kõrse te mūs, ke u niĕ morõu itĭ več.

A zăt e ũzĭeu dvĭe palánke pĕverĭa põtĭn. A zăt e se luózou sebĕ ce u rĕt. Zăt ę se naveõu de kõrse, ke ĭeu musa anõ e a prepasõu.

Zăt ę sedĕr ĭúdan, e ovorõu:

»Ŭstávĭta moja múša, ke menĕ ne me ũstávĭta več!«

38 ČRNI IN BELI GOST

Te bõ ta ũ nĭ citádĭ dan albĕrgo. Zăt ę parsũ dan carn Afrikán prásat za itĭ spátĭ. Zăt ne a ložĭlă spāt.

Zăt e parsũ dan bĭeu põtĭn. Zăt e prosõu za ke nõ a ložĭta spat še néa. Perõ ę djáu, ke nõ a klíčĭta zútra ad õre, ke u ma itĭ dou na štaciun, ke u ma partĭtĭ s te párve trĕno.

A zăt na šiñorína ne šla un čámerõ anõ ne a ocarníla, intânt kę spau. Zăt ne šla. E zútra ne a klíčala ad-õre. Anõ e ũstánou anõ e pláčõu nõ e sou.

Zăt dou mes citāt, ke sou, e mĕrkou okõ te vetrin anõ e vídou, ke u ĭe še on čār. A zăt e djau:

»Vĭdeš, invĕce me klíčati menĕ zútra ad õre, ne klíčala tea čárnea.«

Ánõ e šou názat a zat e i djau:

36 MEDVEDOVA KOŽA

Sta bila dva lovca, ki sta šla na lov na medveda.

Preden sta stopila v gozd, je bila gostilna. In potem sta šla noter, sta pila in jedla, dokler nista imela zadosti.

Potem sta rekla gospodarju, da nimata denarja, da bi plačala, pač pa da imata medveda, da bosta prodala kožo in potem plačala.

Tedaj sta šla v gozd. Potem sta videla medveda, ki je bil blizu.

Tedaj je eden zbežal, drugi se je vrgel na tla.

Potem je medved vohal in poslušal, če je živ. Ta, ki je bil na tleh, ni dihal, ker se je bal, da bi ga (medved) pojedel.

Potem je medved šel proč delat jamo, da bi ga pokopal.

Medtem je drugi gledal, kaj dela.

Tedaj je ta, ki je bil zleknjen, pogledal, je videl, da ni medveda. Potem je vstal in zbežal.

Potem je šel k drugemu. Potem ga je drugi vprašal:

»Kaj ti je rekel medved na uho?«

In tale mu je rekel:

»Mi je rekel medved, da pijva in jejva na račun svoje kože in ne na račun medvedove.«

37 OSEL IN GOSPODAR

Nekoč je bil mož, je imel osla. Potem ga je bil preveč otovoril in potem ta ni hotel iti.

Tolkel ga je in tolkel in vseeno ni hotel iti.

In potem je vzela za groš popra. Potem mu ga je dal v rit. In potem ga je žgalo in se je spustil v dir ta osel, ki (prej) ni mogel iti več.

Potem pa je (mož) vzela za dva groša popra. Potem ga je pa sebi vtaknil v rit. Potem se je spustil v dir, tako da je osla dohitel in še celo prehitel.

Potem je kričal ljudem, govoril je:

»Ustavite mojega osla, zakaj mene ne ustavite več!«

38 ČRNI IN BELI GOST

V nekem mestu je bil hotel. Potem je prišel črn Afričan vprašati za prenočišče. Potem ga je (sobarica) peljala spat.

Potem je prišel bel gost. Potem je prosil, da bi še njemu dali prenočišče. Rekel pa je, naj ga pokličejo zgodaj zjutraj, ker mora iti na postajo, ker se mora odpeljati s prvim vlakom.

In potem je gospodična šla v sobo in ga je počrnila, medtem ko je spal. Potem je šla. In zjutraj ga je poklicala zgodaj. In je vstal in plačal in šel.

Potem, ko je šel po mestu, je gledal v izložbe in je videl, da je tudi on črn. In potem je rekel:

»Vidiš, namesto da bi poklicala mene zgodaj zjutraj, je poklicala tega črnega.«

In je šel nazaj in potem ji je rekel:

»Zakujó si klícala tea čárnea invéce klicati mene!«
Zăt e šu spēka spat.

39 MUHA NA NOSU

Dan bōt ne bā na ženíca. Ne miéla nō málo málo kokošico. A zatpótin na je zneslā dan mau jájiíc. A zăt ne skúhala nō málo poléntico anō ne narédila nō málo fartájeço. Pótæn ne ložlā ta na dan bukóniíc, ke to se pocúhı. E nel mēntre ne paršlā na múha anō ne sniédla polénto nō fartájeço. A zatpótin ženíca ne diála:

»Kuo man storti?«

Na bā desperána. Alóre ne se uzjéla anō ne šla on oficij [ta fărıu on plevánu].

A zăt ne diála segretáriu [fărıu]:

»Na múha ne me sniédla fartáeço anō poléntico. A kujó man storti?«

E on ı dau nō bakéto a zăt ę djau:

»Tō parvo múho, ke tı vídiš, maš ı dátı s tō bakéto.«

A zăt ne paršlā na múha ta na segretáriuho nuos [fărıu ta na nuos]. A zăt ne dála, kar ne mōrla dat, mez nuos.

40 SLOVENSKI BERAČ V FURLANSKI VASI

E biu dan mōs, e hodōu brat. Cu te paizu so ználi kujı po láškin. Téjle e paršōu ta na prah, zăt, invéce koj piéti, ę vorōu:

»Se ées dátı – dei,
se ti néees dátı – kor tı ées,
ki te upráša, maladéta bába!«

41 BERAČEVA MOLITVICA

Berač Žino Bačın je prihajal v hišo z besedami:

»Nijc te pōci,
nijc te triésci.
Ée tı ées dátı, dei,
éé tı néiées, krepi!«

Ie bōzac, ke je pięu tuo étuo, je umār.

42 SVETI PETER TEPEN

Dan bōt te bı buoh an Šimpiéri, ke so šlı ta po ni pōuti, fin ke na éla nuoić. A zăt so uliézli ta nemu kontadínu prášat spáne. A zăt téle e in dau dan solār, ma to bo kujı na kóva.

»Zakaj si poklicala tega črnega, namesto da bi poklicala mene!«
Potem je spet šel spat.

39 MUHA NA NOSU

Nekoč je bila ženica. Imela je majhno majhno kokoško. In potem je ta znesla majhen jajček. In potem je skuhala majhno polentico in je naredila majhno cvrtje. Potem je položila na okence, da bi se pohladilo. In medtem je prišla muha in je pojedla polento in cvrtje. In potem je ženica rekla:

»Kaj naj storim?«

Bila je obupana. Potem se je odločila in je šla h gospodu.

In potem je rekla gospodu:

»Muha mi je pojedla cvrtje in polentico. Kaj naj storim?«

In on ji je dal šibo in potem je rekel:

»Prvi muhi, ki jo vidiš, moraš dati s to šibo.«

In potem je prišla muha na gospodov nos. In potem je udarila, kolikor je mogla, po nosu.

40 SLOVENSKI BERAČ V FURLANSKI VASI

Bil je neki mož, je beračil. V vasi (kamor je prišel) so znali samo po laško furlansko.

Tale je prišel na prag, potem pa, namesto da bi molil, je govoril:

»Če češ dati – daj,
če nočeš dati – kakor češ,
kdo te pa prosi, prekleta baba!«

41 BERAČEVA MOLITVICA

Berač Džino Bačin je prihajal v hišo z besedami:

»Nič te počí,
nič te trešči.
Če češ dati, daj,
če nočeš, crkni!«

Ubožec, ki je tole molil, je umrl.

42 SVETI PETER TEPEN

Nekoč sta bila bog in sveti Peter, sta šla po poti, dokler ju ni zajela noč. In potem sta vstopila h kmetu prosit za prenočišče. In potem jima je dal sobo, toda samo z eno posteljo.

Zät tiézile so snjédli te tĭk krúha, ke so miéli, a zät so spiéli rozárĭh.

Kar so finisálĭ, so šli spät. Zät Šimpiéri e se luóžo ta urátan, e buoh će na te drúi krej.

Zät buoh e dĭau:

»Dái-ńe, korážo, Piéri, mamó spiéti keĭ nocuoĭ, ke liépo počĭvamo naše kósti.«

Zät so piéli no piéli, fin ke parsöu ospodĭn ano ke in dĭau:

»Éneĭte-ńe, ke te úra spāti!« A zät e šou.

Buoh e dĭau:

»Ne hodĭ za ņĭn, Piéri, sĕmpre korážo.«

Áno so spĕka tornáli piéti, fin ke spĭek parsöu ospodĭn. Zät e dĭau:

»Če émata, émata, e se ne, čon van stortĭ émati za parböŋ.«

Zät e šou. Apĕna ke šou, buoh e dĭau:

»Piéri, takáĭmo spĕk, ke to a ņĕ.«

Ma ospodĭn zúnah, ke poslúšou, e dĭau:

»Ne vas ovĭžän veĭć, énele čon van dátĭ.«

A zät e šou.

Apĕne ke šou, so spĕk učniéli piéti, fin ke ospodĭn e uzúbou te sĕdan minúde dõreh. Zät e parsöu un solär. Zät e učniéu mlatĭti Šimpiérina.

Apĕna ke šou, buoh e dĭau:

»Korážo, Piéri, ne hodĭ kalkulät neć taále, spiéĭmo še keĭ.«

Zät so učniéli spĕka piéti. Zät e spĕk parsöu ospodĭn mlatet. Spĕk e dau Šimpiérinu.

Šimpiéri e dĭau:

»Éne ne poĕm već!«

A zatpótin e dĭau buoh:

»Ben, kle na moĭ krej puoĭ, Piéri, čõ itĭ ĭa énele tviš na tvuoĭ puošt. Ke cú ran príde spĕk, čon še ĭa ĕtĭ ĭĭh no mār.«

A zät so storĭĭ gámbo ot puóšta. Zät e dĭau buoh:

»Dái-ńe, Piéri, čemo spĕk prositi še keĭ.«

Zät ospodĭn – ũ stĭci ke bĭ – e ulĭézou nuótre z ņĭn brávĭn ranganéĭan. Zät ĕ dĭau ta na práu:

»Rät ńe ti, éne še tĕmu tle orĕ.«

A zät ĭe šõ orĕ, zät e spĕk počniéu dat ĕh Šempiérinu. Infátiške Šimpiéri e bĭ eĭ ĭh neć máŋko kuoĭ trĭkat e buoh neć.

Alõre e dĭau buoh:

»Dai, Piéri, spiéĭmo še no mar.«

Ma Šimpiéri, vus karvõu ano otõučen, e dĭau:

»Čũĭte-ńe, dĭvinmaĕstri, e mórete itĭ še ta na svĕto õštĭõ vi, ke ĭa sĭ štuĕ za te dvĭe böĭi krúha, ke ste mĭ dau. Za nancuoĭ záme to ĭe rät ano še máso. Énele, će máte võĭõ piéti, piĕĭte sam, ma tího, za ne dĭšturbáti ne menĕ e ni ospodĭna. E si ne, čon snĭĕti dĭĕlati teĭ ospodĭn. Te böť ĭa ne bon muóрте zbaĕõu. Čõ van stortĭ prĭti láu teĭ nemu suõĭu. A ste kapĭu-ńe, dĭvinmaĕstri? E za nancuoĭ ke to buódi liépo kuoĭ rät, ke to ĭe símpre põzno.«

Potem sta ta dva pojedla tisti košček kruha, ki sta ga imela, in potem sta zmolila rožni venec. Ko sta končala, sta šla spat. Potem je sveti Peter legel k vratom in bog na drugi kraj.

Potem je bog rekel:

»Daj, korajžo, Peter, morava zmoliti kaj nocoj, ko lepo počivajo najine kosti.«

Potem sta molila in molila, dokler ni prišel gospodar in jima rekel:

»Nehajta, zdaj je ura za spanje!« In potem je šel.

Bog je rekel:

»Ne poslušaj ga, Peter, kar korajžno.«

In sta spet začela moliti, dokler ni spet prišel gospodar. Potem je rekel:

»Če mislita, nehajta, in če ne, bosta že nehala po sili.«

Potem je šel. Komaj je šel, je bog rekel:

»Peter, začniva spet, saj ga ni.«

Toda gospodar, ki je zunaj poslušal, je rekel:

»Ne bom vaju opominjal več, zdajle vama jih bom dal.«

In potem je šel.

Komaj je odšel, sta spet začela moliti, dokler ni minilo dobrih sedem minut. Potem je spet prišel v sobo. Potem je začel mlatiti svetega Petra.

Komaj je šel, je bog rekel:

»Korajžno, Peter, nič ne maraj za to, zmoliva še kaj.«

Potem sta začela spet moliti. Potem je spet prišel gospodar mlatit. Spet jih je dal svetemu Petru. Sveti Peter je rekel:

»Zdaj ne bom molil več!«

In potem je rekel bog:

»Dobro, sèm na moj kraj pojdi, Peter, grem jaz zdaj na tvoj prostor. Če pride spet, jih bom tudi jaz malo dobil.«

In potem sta zamenjala prostor. Potem je rekel bog:

»Daj, Peter, bova molila še kaj.«

Potem je gospodar – besen, kakor je bil – prišel noter s krepko gorjačo. Potem je rekel na pragu:

»Ne več ti, zdajle še temu tu gori!«

In potem je šel, potem jih je spet začel dajati svetemu Petru. Tako jih je sveti Peter dobil nič manj ko trikrat in bog nič.

Tedaj je rekel bog:

»Daj, Peter, moliva še malo.«

Toda sveti Peter, ves krvav in otolčen, je rekel:

»Čujte, božji učenik, vi lahko greste še k sveti oštiji, a jaz sem sit za tisti dve mrvi kruha, ki ste mi ga dali. Za nocoj je to zame zadosti in še preveč. Zdajle, če vas je volja moliti, molite sami, toda tiho, da ne boste motili ne mene ne gospodarja. In če ne, bom začel delati kot gospodar. To pot se jaz morda ne bom zmotil. Storil bom, da boste imeli glavo kakor sod. Ali ste razumeli zdaj, božji učenik? In za nocoj naj bo lepo zadosti, saj je že itak pozno.«

42. Dr. Peter tejen noče veči moliti

6, 43

72

Dan bôt te bi bôh an sumpjêri de so il!
ta go ni vôtî fin ke na éla njoic. a zât so
uîgî: ta nemu kontadinu prûsat spâne. a zât
têle e in day dan solâr ma to lo kuo; na
kôn.

Zât tîzile so sumpjêli te tîk kônha ke
so miêli, a zât so spîeli rozâr:h

Kar so finisil: so ilj spât. zât sumpjêti
e se buôo ta yrâtan, e bôh é na te drui
krej. zât bôh e diay:

"daj-ne, kotážo, vîeri, mamô spîeti ke
noço; ke liêpo goivamo náse kôsti."

Zât so vîeli no vîeli, fin ke parôo; ospo
d'in ano ke in diay:

"écite-ne, ke te úra spâti!" a zât e jou.

bôh e diay:

"ne hod! za n'in, vîeri, sémpra kotážo."

áno so spêka tornali vîeti fin ke spîek
parôo; ospodin. zât e diay:

"é éniata éniata e se ne éon van stot?
éniati za parôo."

Zât e so; apéma ke so; bôh e diay:

"vîeri, taláimo spêk ke to a nie."

ma ospodin zúnali ke voolúso; e diay:

"ne nes osôon veic. éiele éon van dat;."

a zât e so;

apéma ke so; so spêk nînjêli vîeti, fin
ke ospodin e uzúbo; te sédan minúde djele.
zât e parôo; un solâr. zât e uéijic moliti;
s:mpjêrine.

apéma ke so; bôh e diay:

- 2.

"koradžo, vjere, ne hod? kallulit nec
taale, spjicimo se kei."

zät so uñiceli spēha vjēti. zät e spēh
fasi: ospodn mlatet. spēh e dan smpjicimu.
smpjicri e dijan:

"ēne ne vjēn nec!"

a zäpjtin e dijan bñoh:

"ben, kle na moj kraj quoj, vjere, čo it!
ia čiele tris na tovoj quost. ke ču tan vride
spēh čon se in eti ish no mat."

a zät so stork? gumbis ot quosta. zät e
dijan bñoh:

"daj-ñe, vjere, čemo spēh prositi se kei."

zät ospodn "stiči: ke bi, e aličion mōtte
e nu brāvnu raaganglar. zät e dijan tu na
prau:

"rät ne ti, čie se teju tle oē."

a zät je ču oē, zät e spēh vōñicj
dat čh smpjicimu. infatike smpjicri e bi
čh čh nec manko kuoj trikat e bñoh nec.

alōre e dijan bñoh:

"daj, vjere, spjicimo se no mat."

na smpjicri, vus karvoj ano otōčēn, e dijan:

"čūtk-ñe/ divinmaštri: e mōrete it?
je ta na vjēta čōtjo vi, ke ja sč štuf za
te dije bñoh kñiha ke ste mē daj. za nancvoj
xame to je rät, ano je māsō. čiele je mōte
vojō vjēti, vjēte sam, na tñho, za ne dīsturbati
ne menē e ni ospodna. e si ne čon suiči
dijelati tej ospodn. te čōt ia ne čon mōtte
šbal'ōn. čo van stork? vjēti lāj tej nenu
sujōn. a ste kajin-ñe divinmaštri? e za nancvoj
ke to bñodi ličjo kuoj rät, ke to je smpje vjēno."

V Tern, dajis 21. VIII. 1940. Cor. Žoranin Kōk.

43

ANGEL VARUH

Dan bõt sọ blı dva lárinı. Alóre niésọ viédali, kyo nọ maiõ diélati.

Alóre sọ šlı dou fáriı dou po nápi. Zåt sọ rondenáli. Alóre e paršou far ta nápi, e diáu:

»Ki tọ ẹ?«

Sọ diáli:

»Sı ıa, áneı kustódi; ke me poslou buoh, ke mı déıte tọ kaselo soute.«

Alóre ẹ in ıo dau. Alóre sọ šlı, sọ ıe streonfáli te soute kle.

Alóre sọ paršlı spëk, kadär niésọ imıéli ıh vec. Alóre sọ spëk rondenáli. Zåt e diáu:

»Ki to ẹ?«

Sọ diáli:

»Sı ıa, áneı kustódi; ke mı déıte tọ druo kaselo soute, ke diáu buoh.«

A zåt e diáu far:

»Recı bõu, ke me cavou dan bõt, kọ ne me cáva vëc!«

44

DEVICA MARIJA

Dan bõt to bõ tu ni vási, kọ ni tięu ıédan se (viérvati), ke sviéta Mariıa na bõdi vírżina.

A zåt fār ẹ rëštou dakórdo z múnihan, ke tu maiõ stortı dan trük.

A zåt te fār kle e mıeu naa kopárina, ke mıeu nọ liępo liępo šci. A zåt ẹ a prósou ıu, ıe i naáti priti za diélavıço nọ nadıo. Teı kopári kle ẹ mu diáu, de si.

Alóre sọ se intendáli ku nadıo. Zåt ẹ diáu múnihu, ke u naredi nọ ıámõ tu sofıtu od cıérkve, za ke na pası na parsuóna.

E te múnih kle e bi suh teı škrikıa e zåt e zmırou ıámo po sebë.

A zåt tviš ẹ diáu temu fáriı:

»Na ıe prõnta ıáma. Kyo máte stortı-ne?« ıe diáu.

»Obrıjenci,« ıe diáu, »nõ vār. A zåt zútra par tı valıceı máıši maš stortı te, ki tı ıa recën.

ıa emàn nọ šci, ke na semeà sviéti Mariıi e ıa çon ıo nestı nancuóı u nácast ánõõ çon liępo napıti zgána, záke na bõdi liępo peıána za zaıtra. E ti, kor tı bos cuı, ke ıa e dien: Ankõra málo minúde četa vídatı svieto Marııo in persõne žıvo ...«

A zat, ti vieš, dan bõt niésọ nosili te krátkıh barës teı naše ženë in žornáde de ne.

Alóre drui dan e se luõžo pıet máıšo te far kle. Kuor to bõ úra, zasedër temu múnihu, ku dou molı tọ sviéto Marııo.

A zåt te múnih kle ẹ eu tọ šci, zåt ıo ıe molou dou. Ma ıáma, ke na bā tēsna, sọ ıi se uzdııle orë suse kõtule fin u pod braçe.

A zåt te far e diáu:

»Vun! Vun potëni!«

Ma tële ni çou, zákeı ıáma ne ba oturána. E far ẹ diáu:

»Ĕko sviéte Marııe žıve une ned vámi.«

Ke olëdou, ke ta bõa sviéta Mariıa na kaže cıelo ne impreštıcio, ẹ spëka zasedër:

»Vun potëni!«

43 ANGEL VARUH

Nekoč sta bila dva tatova. Pa nista vedela, kaj bi delala.

Potem sta šla k duhovniku dol po napi. Potem sta ropotala. Potem je prišel duhovnik k napi, je rekel:

»Kdo pa je?«

Sta rekla:

»Jaz sem, angel varuh; me je poslal bog, da mi dajte skrinjico denarja.«

Potem jima jo je dal. Potem sta šla, sta pognala ta denar.

Potem sta prišla spet, ko nista imela več. Potem sta spet ropotala. Potem je (duhovnik) rekel:

»Kdo pa je?«

Sta rekla:

»Jaz sem, angel varuh; da mi daste drugo skrinjico denarja, je rekel bog.«

In potem je rekel duhovnik:

»Reci bogu, da me je potegnil enkrat, da me ne bo potegnil več!«

44 DEVICA MARIJA

Bilo je v neki vasi, kjer ni hotel nihče verjeti, da je sveta Marija devica. Potem se je duhovnik sporazumel s cerkovnikom, da se bosta poslužila ukane.

In potem je duhovnik imel botra, ki je imel lepo lepo hčer. In potem ga je prosil, če ji dovoli priti za delavko eno nedeljo. Potem mu je rekel, da bo.

Potem sta se sporazumela za nedeljo. Potem je rekel cerkovniku, naj naredi v cerkvenem stropu luknjo, da bo šla skozi ena oseba.

In cerkovnik je bil suh ko štrigalica in potem je izmeril luknjo po sebi.

In potem je rekel duhovniku:

»Luknja je pripravljena. Kaj boste storili zdaj?« je rekel.

»Najdi,« je rekel, »vrvi in potem jutri med veliko mašo stori to, kar ti jaz porečem. Imam dekle, ki je podobna sveti Mariji in jaz jo bom nesel nocoj na podstrešje in jo bom lepo napojil z žganjem, da bo lepo pijana za jutri. In ti, ko boš čul, da sem rekel: Še malo minut pa boste videli sveto Marijo živo ...«

In potem, saj veš, nekoč niso nosili spodnjih kratkih hlač kakor [danes] naše žene.

Potem drugi dan je začel peti mašo ta duhovnik. Ko je bil čas, je zavpil cerkovniku, naj spusti dol sveto Marijo.

In potem je cerkovnik prijel dekle, potem jo je spustil dol. Toda luknja je bila tesna, tako da se ji je vzdignilo gor krilo do podpazduhe.

In potem je duhovnik rekel:

»Ven, ven potegni!«

Toda tale ni čul, zakaj luknja je bila zamašena. In duhovnik je rekel:

»Glejte sveto Marijo živo gori nad vami.«

Ko je zagledal, da ta uboga sveta Marija kaže celo svoje premoženje, se je spet zadril:

»Ven potegni!«

Ma sínovi, ke sọ vídali nọ tákọ ríeć, sọ mu dǎáli:

»Ćan-de-lóštǎ! Nísi kopán naáti, ke mérkeǐmo svjěto Marǐo? Anće ke,« sọ dǎáli, »storímo
iǝ oníti ókọ nọ ókọ, zákǐ súsi lǐeǝo vidímo.«

45 GOLOB SVETI DUH

Dan bõť nọ sọ se intendáli Pre Prímọ nọ Cinkuantǐn. Nọ sọ mǐéli nọ kolõmbo. Nọ nedějo
Pre Prímọ iǝ rakomandõu:

»Pridíte drúo nedějo sósı máǐši, u će priti Spirtusáto.«

Zăt sọ parsǐ drúo nedějo. A zăt ę dǎau Pre Prímọ Cinkuantínu:

»Ia cõn spiěti máǐšo. Ta na puou máǐše cõn rećǐ 'Spirito Sánto' e ti maš moláti to kolõmbo.
Na će priti dou, će stortǐ tri žírǐe e zăt na će itǐ võn.

Cinkuantǐn e dǎau »ia«, ma ę se napǐu preǐ tea bjélaa vína. A zăt e šou võn-na terácọ a
zăt e zaspáu.

Zăt te bo ũra, za kọ rece Pre Prímọ »Spirto Sánto«. A zăt e dǎau »Spirito Sánto« õn.

A zăt to nǐe tǐělo nec velǐesti dou. A zăt e dǎau boě s sárcan »Spiritu Santo«.

A zăt e se zbúdou Cinkuantǐn, ma na mu krepála ta kolõmbo cęu-rukū. A zăt e dǎau
Cinkuantǐn:

»Pre prímọ, e iǝ muárte la kolõmbe.«

46 BOG NA VIJAKIH

Spěk Cinkuantǐn anọ Pre Prímọ sọ se intendáli za loštǐ a víde bóu ta pod bračo, za kọ
morě zlarǐúvati anọ sǐerúvati brace.

Zăt nọ sọ mu zaprǐéli dvǐe várvi ta za róuke.

Zăt u (Pre Prímọ) će rećǐ spěk ta na puou máǐše:

»Dío, ezaudíte le nõstre preǐěre!«

»Ti Cinkuantǐn maš bitǐ skrit ta za tǐ bõan. Zăt maš tíratǐ to vār. Zăt buõh u će zlarǐúvati
anọ sǐerúvati bráce.«

Zăt spěk Cinkuantǐn e se napǐu taa bjélaa vína, zăt e se luózọ ta za te kríš. A zăt e spěk
zaspáu.

Zăt ta na puou máǐše e dǎau Pre Prímọ:

»Dío, ezaudíte le nõstre preǐěre!«

A zăt nǐe se zbúdou Cinkuantǐn. A zăt e dǎau boě s sárcan tųo koj peǐ. A zăt e se zbúdou
a zăt e takõu tírat di kõrse tųo vār.

A zăt buõh invěce kọ zlarǐúvati anọ sǐerúvati bráce e djélou »cõ salàm«.

47 REZIJAN V CERKVI

Te bǐ dan bõť dan mõš, k iǝ vǐězọ ta nọ cǐérkvọ, tu u cǐérkvọ bjěsko.

Toda mladeniči, ki so videli to reč, so mu rekli:

»Pasji sin! Ne moreš pustiti, da bi gledali sveto Marijo? Raje,« so rekli, »jo zavrtimo okoli in okoli, da jo bomo vsi lepo videli.«

45 GOLOB SVETI DUH

Nekoč sta se zmenila Pre Primo in Činkvantin. Imela sta golobico. Neko nedeljo je Pre Primo priporočil (svojim vernikom):

»Pridite drugo nedeljo vsi k maši, prišel bo Sveti duh.«

Potem so prišli drugo nedeljo. Potem je rekel Pre Primo Činkvantinu:

»Jaz bom pel mašo. Sredi maše bom rekel 'Sveti duh' in ti boš spustil to golobico. Prišla bo dol, napravila bo tri kroge in potem bo šla ven.«

Činkvantin je rekel »da«, ampak se je bil napil prej belega vina in potem je šel ven na teraso in potem je zaspal.

Potem je bil čas, ko je imel Pre Primo reči »Sveti duh!«. In potem je rekel: »Sveti duh!«

In potem ni hotelo nič priti ven. In potem je rekel bolj s srcem »Sveti duh.«

In potem se je zbudil Činkvantin, toda golobica mu je poginila v roki. In potem je rekel Činkvantin:

»Pre Primo, golobica je mrtva.«

46 BOG NA VIJAKIH

Spet sta se Pre Primo in Činkvantin zmenila, da bosta dela vijake bogu pod pazduho, da bo lahko razprostiral in krčil roke.

Potem sta mu pripela dve vrvici za roke.

Potem bo (Pre Primo) spet rekel sredi maše:

»Bog, uslišite naše molitve!«

»Ti Činkvantin moraš biti skrit za bogom. Potem moraš vleči to vrvico. Potem bo bog razprostiral in krčil roke.«

Potem se je Činkvantin spet napil belega vina, potem se je postavil za križ. In potem je spet zaspal.

Potem je sredi maše rekel Pre Primo:

»Bog, uslišite naše molitve!«

In potem se ni zbudil Činkvantin. In potem je (Pre Primo) rekel bolj s srcem to kar prej.

In potem se je (Činkvantin) zbudil in potem je začel naglo vleči vrvico.

In potem je bog, namesto da bi razprostiral in krčil roke, delal z rokama kot »cela salama«.

47 REZIJAN V CERKVI

Nekoč je bil mož, ki je vstopil v cerkev, v rezijansko cerkev.

A zāt neh fār ę prediçòu ánenõ ę kázou Spirtusánta. E te mōš kle ę dǵáu:
»Dou zemíte teā tíca, ke te kōk!«

48 UGANKE

1. Sõ dva brátri, ke pótin sãn, ko sõ se storlǵ, símpre hõdijõ e maj niso mórli se vídati.
– Őči.
2. Na e na ženã, ke na símpre omíva sklǵéde e maj a ne mõre omíti ih.
– Vóda, ke na hodǵ dou po Tǵru.
3. Ő je dan mōš, kõ ma kuõj láu anõ dan zõop. On ma kuõj te zõop, še te mu se õnj.
– Zvon in kembel.
4. Ia vjen, kǵe na ę na ponóuca, ke na njéma ni dna ni pokrõuca anõ na daržǵ juštès
nuõtre mǵeso.
– Pársten.
5. Ta će u nemu armárijũ to e spuõje, e za uziǵeti võn to ma on vǵero zlõmitǵ.
– Lǵěšņk.

49 PREGOVORI, PRILIKE, REČENICE

1. Te kõ dá – je buoh, te kõ nè dã – je ruoh.
2. Če daš – si buoh, če ne daš – kõzǵi ruoh.
3. Te, kõ omíje sklǵéde – je buoh, te, kõ ne omíje – je ruoh.
4. Te, kõ prõsi – õ nõsǵ.
5. Te, kõ prõsi – õ ma.
6. Se oucã to naã in pãs kuor, kõ jē.
7. Éj-tõ, ke je luõžõ flur – õ ložǵ še sǵmolo.
8. Te, kõ e šou – e zúbou stou, te, ko paršõu – e mu koventõu.
9. Tõ ne vǵē ne za fárija ne za sekolárija.
10. Njéma ni fúga ni lúga.
11. Sǵnt Andréa – zímõ péa.
12. Čãka no jáje teǵ buoh no dorõ dušico.
13. Tekǵ star, ke sõ mu rásle õupe un za harbátan.
14. Stára kuõj te brǵeh.
15. Náa teǵ ta dan, ke se je storlã.
16. Suh teǵ škrikǵia.
17. Líša, líša teǵ na cárta.
18. Strǵéhǵca teǵ dan špiélin.

In potem je njihov duhovnik pridigal in je kazal Svetega duha. In ta mož je rekel:
»Vzemite dol tega ptiča, saj to je kukavica!«

48 UGANKE

1. Sta dva brata, ki od rojstva zmeraj skupaj hodita, a se še nikoli nista videla.
– Oči.
2. Je žena, ki zmeraj pomiva sklede in jih nikoli ne more pomiti.
– Voda, ki gre dol po Teru.
3. Je mož, ki ima samo glavo in en zob. Samo en zob ima, še ta se mu maje.
– Zvon in kembelj.
4. Jaz vem, kje je ponvica, ki nima ne dna ne pokrovca, in vendar drži notri meso.
– Prstan.
5. Tam v omari je smetana, in da bi jo vzel ven, moraš (omaro) zlomiti.
– Lešnik.

49 PREGOVORI, PRILIKE, REČENICE

1. Kdor dà – je bog, kdor ne dà – je rog.
2. Če daš – si bog, če ne daš – si kozji rog.
3. Ta, ki pomije sklede – je bog, ta, ki jih ne pomije – je rog.
4. Kdor prosi – nosi.
5. Kdor prosi – ima.
6. Še psa pustimo pri miru, kadar jé.
7. Kamor je del cvet – naj dene še otrobe.
8. Ta, ki je šel – je izgubil stol, ta, ki je prišel – mu je prišel prav.
9. Ne ve ne za cerkveno ne za svetno gosposko.
10. Nima ne ognja ne [luga].
11. Sveti Andrej zimo pripelje.
12. Čaka jajce kakor bog dobro dušico.
13. Tako star, da so mu rasle gobe na hrbtu.
14. Stara kot breg.
15. Naga kakor tisti dan, ko se je rodila.
16. Suh ko štrigalica.
17. Gladka, gladka kakor list papirja.
18. Streha kot zrcalce.

48. Nekaj rečnik

V, 49

1. So dva brátri ke gytin sán ko so se strel? símpre hódijó e maj niso nǝlǝ se vídati. (gǝi).

[Por. Žoranic "Škrilica"]

2. Na e na žená ke na símpre omíra skliǝde e maj na ne nǝre omíti ǝk.
(Vóda - ke na hod: don ǝo tǝru).

[Por. Felica Kulinka]

3. O je dan nǝs, ko ma kuǝ lán ano dan ǝǝp. on ma kuǝ te ǝǝp, se te nu se gǝ.

[Zvon in kemel.]

4. ia vǝa kǝ na g na ǝonǝca ke na niǝna ni dua ni ǝokǝnǝca ano na darǝi ǝǝtǝs nuǝtre nǝso.
(Páster).

[Por. Režina Kulinka]

5. Ta se nǝ nemu armárijá to e spǝbǝ, e ǝa nǝjǝti von to ma on vǝro ǝlamítǝ.
(liǝsǝk).

[Por. Felica Kulinka]

/ Vse iz Tera /

49. Nekaj pregovorov

V, 50

1. Te ko dá - ie buoh, te ko nê dá - ie puoh. (Ter).
2. íe daš - si buoh, íe ne daš - si kôzi ruoh. (Sedlišča).
3. te ko omije skliêda - ie buoh, te ko ne omije - ie ruoh. (Ter).
4. te ko prósi - o nôs?. (Ter).
5. te ko prósi - o ma. (Ter).
6. se oje to naâ in päs kvor ko iê. (Ter).
7. éi-to ke ie lyôzi flur - o lož? šê sémolo. (Tejlan).
8. te ko e šon - e zúbou stou, te ke paršou - e mu kaventou. (Ter).
9. to ne viê ne za fária ne za seholária. (Ter).
10. niéma ni fize mi liza. (Ter).
11. Srat andréa - zímo yea. (Ter).
12. čaka no ídie tei buoh no dor; dušico. (Ter).

- 2.

13. teli star ke so mu rásle
 ónye un za karbatan. (Ter).
14. Stára kuoi te brich. (Breg).
15. náa tei ta dan ke se ie
 storlá. (Pod bardan).
16. sul tei škríkia. (Ter).
17. líša líša tei na cártá. (Pod bardan)
18. Stríeh:ca tei dan špíelm. (Ter)
19. čo van stort? púti no láu
 tei nemu suóiu. (Ter).
20. boě tréit koi vel:k. (Ter).
21. to, ie símpre vóno. (Ter).

19. Čo van storti priti no láu tej nemu suóiu.
 20. Boè tręšt koj velik.
 21. Tø je símpre pözno.

50 ZAGOVOR PROTI OBLAKU 1

Bjěži, bjěži, máhla,
 ko je očã tu trávi,
 o ma sakíro ta na lávi,
 (ríta, ríta, potkoríta,
 o će ti nóe podrobíti.

51 ZAGOVOR PROTI OBLAKU 2

Bjěži, bjěži, máhla,
 očã tu trávi,
 sakíro ta na lávi,
 potkorítu, potkorítu,
 no mánca brúna,
 no máncajo [obe]dvje,
 vouk e snjédø še te dvje.

52 BOTRA MARJETA NOČE S PLESA

Botra Marijeta, puóite demuóji,
 ke vášaa mőža geláva bolí.
 »Če na a bolí, ko na a bolí.«
 Tinuněna tinunã.

Botra Marijeta, puóite demuóji,
 ke vášemu mőžu bóa nesuó.
 »Če no nesuó, ke no a nesíta.«
 Tinuněna tinunã.

Botra Marijeta, puóite demuóji,
 ke vášaa mőža podrěbu nesuó.
 »Če no a nesuó, ke no a nesíta.«
 Tinuněna tinunã.

Áno na e plesála nápret.

19. Naredil vam bom glavo kakor sod.
 20. Bolj je poreden kot velik.
 21. To je zmeraj pozno.

50 ZAGOVOR PROTI OBLAKU 1

Beži, beži, megla,
 ker je oče v travi,
 ima sekuro na glavi,
 (rita, rita, potkorita,)
 ti bo spodrezal noge.

51 ZAGOVOR PROTI OBLAKU 2

Beži, beži, megla,
 oče (je) v travi,
 sekuro (ima) na glavi,
 potkoritu, potkoritu,
 manjka rjava,
 manjkata [obe]dve,
 volk je snedel še ti dve.

52 BOTRA MARJETA NOČE S PLESA

Botra Marjeta, pojdite domov,
 ker vašega moža glava boli.
 »Če ga boli, le naj ga boli.«
 Tinunena tinunà.

Botra Marjeta, pojdite domov,
 ker vašemu možu boga neso.
 »Če ga neso, le naj ga neso.«
 Tinunena tinunà.

Botra Marjeta, pojdite domov,
 ker vašega moža k pogrebu neso.
 »Če ga neso, le naj ga neso.«
 Tinunena tinunà.

In je plesala naprej.

50. Fugovor proti oblaku
(To daja otroci ko so des.)

6, 75

- a) Bičži bičži máhla
ko je oča tu tráv:
ma sabiro ta na láv:
[ríta ríta potkoríta]
s. o če ti nbe potkoríti.

Ter, zapis 24. VII. 1940.

Gov. Anželina Bačinka, r. 1886

Verz 4 je dostavila Marija Peršička,
ki je bila takrat pitoma.

51.

- b) Bičži bičži máhla
oča tu tráv:
sabiro ta na láv:
potkorítu potkorítu
no mánca brúna
no máncajo [obe]dvoje,
vovk e snjedo še te dvoje.

Ter, zapis 1. I. 1941.

Gov. Rozžita v „Zorenja lóka“, r. 1861.

Tako da so vpieli otroci proti oblaku za
njene mladosti, vselimo na prvi. Druga pa ne
ve, kaj je najstarejša in vidi.

Luisa Tomasetig, 2022: Zagovor proti oblaku.

53

TAM NA RAVNICI ...

Ta na ni ravancūō
 na lĭ́pa sĭ́nčĭca,
 ta ṹ tĭ́ sĭ́nčĭčĭ
 dan lāhan stolĭ́c,
 ta na tin stolĭ́cu
 svĭ́ta Mariĭca
 lĭ́po sedĭ,
 svĭtā bāmbĭnĭca
 lĭ́po ta ṹ brācō dəržĭ.

Se nĭ́e bi tálpece talpōu,
 se ĭ́edan ṹ nebĕsa ne šou,
 se ĭ́edan ṹ nebĕsa ne šou!

54

SVETA MARIJA ROŽICA I

Svĕta Mariĭa rōužeca
 tu ti svĕtĭ kāmbrĭci na stojĭ.
 »Maimĕ, maimĕ! Ma svĕta mātĭ!«
 »Maimĕ, maimĕ! Moĭ svĕti sĭn,
 ĭa cújen nō ĭa spĭn ...«
 Hudi ĭúdi, hudi rúdi ...
 ĭe velĭk no ĭe saeu ...
 Sĕnta Veróuniya nōsi faculĕtĭc
 tu ti tĕsni rŭki:
 »Náte, náte! Vi muĭ ospot buoh,
 brĭšte se san pod vāšōn Kelvárĭcōn.« ...
 Vas neslĭ ṹ na ta vesóuki kriš,
 vāše brācece raspehālĭ,
 ždrĕbĭe parbiuālĭ ...

Te ku spoĕ
 trikat dan,
 trikat nŭoiĭc,
 debelĕno sveta rája,
 debelĕno od-rehĭe.
 On ĕe ĭtĭ ũnarĕĭ
 ti ta dan, ka se ĭe rebou
 tu se sviĕt.

rōdeši
ĭ bĭ
na nōsi ta leip
ruĭci

revou = stouro

53 TAM NA RAVNICI ...

Tam na ravnici
 lepa senčica,
 v tej senčici
 lahek stolec,
 na tem stolku
 sveta Marijica
 lepo sedi,
 svetega otročička
 lepo v naročju drži.

Če ne bi stopala žagal,
 nihče ne bi šel v nebesa,
 nihče ne bi šel v nebesa!

54 SVETA MARIJA ROŽICA I

Sveta Marija rožica
 v sveti kamrici stoji.
 »Jojme, jojme, moja sveta mati!«
 »Jojme, jojme, moj sveti sin!
 Jaz čujem in jaz spim ...«
 Hudi ljudje, [vedno] hudi ...
 Je velik in je segnil [?] ...
 Sveta Veronika nosi robček
 v desni roki:
 »Nate, nate, vi moj gospod bog,
 brišite se sam pod vašo Kalvarijico.« ...
 Nesli so vas na ta visoki križ,
 vaše ročice (so) razpenjali,
 žeblje pribijali ...

Kdor zmoli
 trikrat podnevi,
 trikrat ponoči,
 [bi zaslužil] sveti raj,
 [bi zaslužil] [odrešenje].
 Pojde v nebesa
 kakor ta dan, ko se je rodil
 na ta svet.

55 SVETA MARIJA ROŽICA 2

Sviéta Marija roužeca
 tu te sviéti kámbrici stoi,
 te mládi Iéjžuš te par ní
 darži láhno róužico to u svoji ročici.
 »Majmë, majmë! Ma svéta máti,
 vi cújete li vi spitè?«
 »Majme, majme! Muž ta svéti sin,
 ja ja cújen anò ja spin ...«
 Hudi júdi, hudi ródi,
 na se velík anò sejúu ...

na sláko róužico darži.

valík e žiú e se ne eu.

56 SVETA MARIJA ROŽICA 3

Sveta Marija róžica
 na hodi pod-rezuoč,
 húdi júdie no reduo,
 valíke kríže no nesuo.
 »Oimë, oimë! Oj, sviéta máti!«
 »Oimë, oimë! Oj, svieti sin,
 ja vi cújen nuoj vi spín.«
 Sventa Veróniya
 na nosi tu ti dēsni ručici faculēt:
 »Brište, vi ospuoť,
 ta pod vášin Kalváriiçon!«

Te ku spoè
 tríkat dan,
 tríkat nuoič,
 bi belénoú sieh rehē
 tei ta dan, ka se je rodü.

57 SVETA MARIJA ROŽICA 4

Svéta Marija róžeca
 na stoi tu svéti kámbrici,
 mláidi Iéjžuš ta par nej.
 »Vi ma svéta máti,
 áli cújete áli spetè?«
 »Ja vi cújen no ja spín ...«

55 SVETA MARIJA ROŽICA 2

Sveta Marija rožica
 v sveti kamrici stoji,
 mladi Jezus tam pri njej
 drži lahko rožico v svoji ročici.
 »Jojme, jojme, moja sveta mati,
 vi čujete ali vi spite?«
 »Jojme, jojme, moj sveti sin,
 jaz čujem in jaz spim ...«
 Hudi ljudje, [vedno] hudi,
 [?].

njeno sladko rožico drži.

56 SVETA MARIJA ROŽICA 3

Sveta Marija rožica
 hodi [?].
 Hudi Judje gredo,
 velike križe neso.
 »Jojme, jojme, oj, sveta mati!«
 »Jojme, jojme, oj, sveti sin,
 jaz vas čujem in spim.«
 Sveta Veronika
 nosi v desni ročici robec:
 »Brišite, vi gospod,
 tam pod vašo Kalvarijico.«

Kdor zmoli
 trikrat podnevi,
 trikrat ponoči,
 bi bil [prost vseh grehov]
 kakor tisti dan, ko se je rodil.

57 SVETA MARIJA ROŽICA 4

Sveta Marija rožica
 stoji v sveti kamrici,
 mladi Jezus pri njej.
 »Vi moja sveta mati,
 ali čujete ali spite?«
 »Jaz čujem in jaz spim ...«

Húdi júdi, húdi rúdi,
se valík e se ne eų ...

Te ku spoë
tríkat dan,
tríkat nųoić,
e líber od svē rehë
teį ta dan, ke se ie rodįu.

58 PLEŠI, PLEŠI, ČRNI KOS 1

Plėsi, plėsi, cárni kuos!
»Káko ćeš ke plėsi, ke si buos.«

»Káko mōren, ke si buos.«

Kįe maš skarpetíce?
»Ta pod nį armícen.«

Kįe e te armič?
»Ne a neslã vodíca.«

Kįe na ta vodíca?
»Sų popílį gerínciçi.«

»Sų popílį gerínciçi.«

Kįe sų tį gerínciçi?
»Ne e neslã smart.«

»Sų umárli.«

Kįe na ta smart?
»E u nęsų barba Tųnio/Tųne u ná část.«

59 PLEŠI, PLEŠI, ČRNI KOS 2

Plėši, plėši, kuos!
»Káko ćeš ke plėši, ke si buós.«

Plėši, plėši, šįorkopęra!
»Káko ćeš ke plėši, ke si ti na bųa bęra.«

Hudi ljudje, [vedno] hudi,
če je velik in [?] ...

Kdor zmoli
trikrat podnevi,
trikrat ponoči,
je prost vseh grehov
kakor tisti dan, ko se je rodil.

58 PLEŠI, PLEŠI, ČRNI KOS 1

Pleši, pleši, črni kos!

»Kako naj plešem, ko sem bos.«

»Kako morem, ko sem bos.«

Kje imaš čeveljčke?

»Tam pod grmičem.«

Kje je ta grmič?

»Ga je odnesla vodica.«

Kje je ta vodica?

»So jo popili murenčki.«

»So jo popili murni.«

Kje so ti murenčki?

»Jih je odnesla smrt.«

»So umrli.«

Kje je ta smrt?

»Stric Tone jo je odnesel na podstrešje.«

59 PLEŠI, PLEŠI, ČRNI KOS 2

Pleši, pleši, kos!

»Kako naj plešem, ko sem bos.«

Pleši, pleši, srakoper!

»Kako naj plešem, ko si ti uboga cunja.«

60 NAROBĚ SVĚT 1

Sŏnce za orŏ,
 bába re po vŏdŏ,
 dĕt ō kúha obĕt,
 lesíca na pecĕ kruh,
 pas ō hŏde za míšĭŏ,
 mácak ō lĕda múhe.

Bába na paršla z vodŏ,
 ne djála dédu, ěe skúhou obĕt.
 On e djáu: »Ne še-ńe.«
 Lesíca, ke na ustánela boĕ ůot,
 ne djála:
 »Īa man pecĕn zej krŏh.«

61 NAROBĚ SVĚT 2

Sŏnce za ōrŏ,
 bába po vŏdŏ,
 dĕt ō kúha obĕt,
 panteána na pecĕ kruh,
 páĭak u koĕ dárva.

62 NAROBĚ SVĚT 3

Sŏnce za ōorŏ,
 baba po vŏdŏ,
 kíša parpĕrta,
 bába odĕrta.

63 MOJA MATI JE UMRLA 1

Ma máti ĭe ůmárĭa,
 ů nebĕsu* ĭe šĭa;
 se ůzábĭla dan cůóklĭn,
 nŏzái ĭe paršĭá.

60 NAROBÉ SVET 1

Sonce za goro,
 baba gre po vodo,
 ded kuha zajtrk,
 lisica peče kruh,
 pes hodi za mišjo,
 maček lovi muhe.

Baba je prišla z vodo,
 je rekla dedu, če je skuhal zajtrk.
 On je rekel: »Ne še.«
 Lisica, ki je vstala bolj zgodaj,
 je rekla:
 »Jaz imam že pečen kruh.«

61 NAROBÉ SVET 2

Sonce za goro,
 baba po vodo,
 ded kuha zajtrk,
 podgana peče kruh,
 pajek kolje drva.

62 NAROBÉ SVET 3

Sonce za goro,
 baba po vodo,
 hiša priprta,
 baba odrta.

63 MOJA MATI JE UMRLA 1

Moja mati je umrla,
 v nebesa je šla;
 pozabila je coklo,
 nazaj je prišla.

Narobe svet

- a) 60. Sónce za oró
 bába ne vo vódo
 dēt o kúha dēt
 lesica na pecē kruk
 5. pas o hōde za mīšico
 mácak o lēda mīke.

bába ne varšla z vodo
 ne diála dedu če skihoy dēt,
 On e dián: » ne še-ne.«

10. lesica ke na ustáncla brē not
 ne diála:
 » ja man pecēn zai kruk.«

V Ternu, žojis 30. XII. 1940.

Gov. Anul o kisi pi Berolian
 kjer vanjo, da je to bolje znal
 » naš tajnik » Barba Mán«.

- b) 61. Sónce za gōo
 bába vo vódo
 dēt o kúha dēt
 panteána na pecē kruk
 5. vájak n hoē dárona.

Tern, žojis 1. I. 1941. Gov. Žef Ker

- c) 62. Sónce za ooro
 bába vo vódo
 kisa varpenta
 bába odanta.

Tern, žojis 4. I. 1941
 Gov. Rožuta, r. 1861

64 MOJA MATI JE UMRLA 2

Ma máte ĩe umárla,
 ũ nebésah* ĩe šla;
 se zábil na cuóklin,
 nazáĳ ĩe paršlá.

65 TA STARA JE BOLNA

Ta stára ĩe bóuna,
 ta mláda leží,
 na popíla dan krájcar
 zat ĳo láva bolí.

66 REZIJANSKA

Máti,
 prodáĳte óuce anó kozě,
 kupíte kráve nó koňě
 za mjěti mljěko za tu kofě.

67 BUDNICA

Ko gredo Múščani na nabor v Čento, pojo:

Ore ũstánĳta, těrske šćěri,
 naredíta nan ne kofě:
 párvo te cárne za popíti,
 zăt ta bjěle za se nadrobíti.

68 IZBIRANJE DRAGEGA 1

Oĳ, Mícika, oi, Mícika,
 kũo ćeš mjěti ti,
 mũóрте žvámparĳa?
 »Oĳ, mámica, oi, mámica,
 žvámparĳa pa ne,
 ke zvámpar íma várvi tri,
 mĳ bo bjěsŕ se nočí.«

64 MOJA MATI JE UMRLA 2

Moja mati je umrla,
v nebesa je šla;
pozabila je coklo,
nazaj je prišla.

65 TA STARA JE BOLNA

Ta stara je bolna,
ta mlada leži,
popila je krajcar,
pa jo glava boli.

66 REZIJANSKA

Mati,
prodajte ovce in koze,
kupite krave in konje,
da boste imeli mleka za v kavo.

67 BUDNICA

Ko gredo Muščani na nabor v Čento, pojo:

Gor vstanite, terska dekleta,
naredite nam kavo:
najprej črno, da jo popijemo,
potem belo, da si (kruha) nadrobimo.

68 IZBIRANJE DRAGEGA 1

Oj, Micika, oj, Micika,
kaj bi rada ti,
morda vrvarja?
»Oj, mamica, oj, mamica,
vrvarja pa ne,
ker vrvar ima tri vrvi,
mi bo vesil vse noči.«

Oj, Mícika, oj, Mícika,
 kuo ćeš mjéti ti,
 mǔórte žnídaria?
 »Oj, mámica, oj, mámica,
 žnídarija pa ne,
 ke žnídar ima škárje tri,
 mǐ bo sjéko se noći.«

Oj, Mícika, oj, Mícika,
 kuo ćeš mjéti te,
 mǔórte šústarija?
 »Oj, mámica, oj, mámica,
 šústarija pa ne,
 ke šústar ima šíle tri,
 mǐ bo stǔókǔ se noći.«

Oj, Mícika oj, Mícika,
 kuo ćeš mjéti ti,
 mǔórte kúharija?
 »Oj, mámica, oj, mámica,
 kúharija pa ja,
 ke čézdán bomo kúhali,
 ponóci bomo fúkali.«

69 IZBIRANJE DRAGEGA 2

Láni sǎn skakála s fántici,
 liétos ta par kíši buon cibala.

70 IZBIRANJE DRAGEGA 3

Dǒle, dǒle san hodíla,
 rúde sméte san nosíla,
 u na óre njésan tíjéla,
 dole par kíši zasmardjéla.

71 IZBIRANJE DRAGEGA 4

Sviéti Iúri,
 lúbǐ mǔoi,

Oj, Micika, oj, Micika,
 kaj bi rada ti,
 morda krojača?
 »Oj, mamica, oj, mamica,
 krojača pa ne,
 ker krojač ima škarje tri,
 mi bo strigel vse noči.«

Oj, Micika, oj, Micika,
 kaj bi rada ti,
 morda čevljarja?
 »Oj, mamica, oj, mamica,
 čevljarja pa ne,
 ker čevljar ima šila tri,
 mi bo štokal (zbadal, suval) vse noči.«

Oj, Micika, oj, Micika,
 kaj bi rada ti,
 morda kuharja?
 »Oj, mamica, oj, mamica,
 kuharja pa ja,
 ker čez dan bova kuhala,
 ponoči bova fukala.«

69 IZBIRANJE DRAGEGA 2

Lani sem skakala s fantiči,
 letos doma bom zibala.

70 IZBIRANJE DRAGEGA 3

Doli, doli sem hodila,
 [vedno dračje] sem nosila,
 tam na gori nisem hotela,
 doli pri hiši sem [zasmrdela].

71 IZBIRANJE DRAGEGA 4

Sveti Jurij,
 ljubi moj,

ja si váša,
vi ste mŕoj.

72 IZBIRANJE DRAGEGA 5

Sŕ šou u na oríco,
sŕ sriétŕ no écéíco,
na mŕ dála rokíco,
ne djála »ja-ja!«

73 IZBIRANJE DRAGEGA 6

Se šou un za šenicu,
se ũsrétou nu senicu,
ne djála »ciŕ, ciŕ«.

74 O NEKIH GORSKIH POTEH 1

Se šou ore ũ Šćalirja,
se srétou hudírja,
ke méŕ dan koš gampírja
anu dva ćandírja.

75 O NEKIH GORSKIH POTEH 2

Se šou or na Olóŕje,
su me obŕle skárpe konjŕŕje.

76 VAŠKE ZBADLJIVKE 1

Se šou dou Čěntu,
su me skŕhāle nu lépu polěntu.
Se šou ce u Tipānu,
su me zanāli tu nu jāmu.
Zat se vilězu ceŕ Platiščah,
su me najedli kozulščaj.

jaz sem vaša,
vi ste moj.

72 IZBIRANJE DRAGEGA 5

Sem šel na gorico,
sem srečal deklico,
mi je dala ročico,
je rekla »ja-ja!«

73 IZBIRANJE DRAGEGA 6

Sem šel za pšenico,
sem srečal sinico,
je rekla »ciu, ciu«.

74 O NEKIH GORSKIH POTEH 1

Sem šel gor v Ščalirje,
sem srečal hudirja,
ki je imel koš krompirja
in vedri dve.

75 O NEKIH GORSKIH POTEH 2

Sem šel gor na Olóvje,
so mi obuli konjske čevlje.

76 VAŠKE ZBADLJIVKE 1

Sem šel dol v Čento,
so mi skuhali lepo polento.
Sem šel v Tipano,
so me zagnali v jamo.
Potem sem prišel ven v Platiščih,
so me nahranili s stročjem.

77 VAŠKE ZBADLJIVKE 2

Se šou nu Sedlišča,
 su me dále dan kòš kuzulišč.
 Se šou un Zavárh,
 su me zapnèli ta za dan varh.
 Se šou če u Veškóršu,
 su me dále nu babu bóšku.

78 VAŠKE ZBADLJIVKE 3

Se šou u na Vežònt,
 su me dále dan pònt.

79 VAŠKE ZBADLJIVKE 4

Se šou u na Fejplán,
 su me dále s paletán.

80 VAŠKE ZBADLJIVKE 5

[Narečni zapis manjka.]

81 VAŠKE ZBADLJIVKE 6

Ore ũ Múšci – zvearini,
 dòlo ũ Tèru – žoventūt,
 ore Pod bårdan – kokošárji,
 dolè na Njiveci – osuniki,
 un u Bárde – pepuniki,
 tu ũ Sedlišcah – trepetniki,
 ce ũ Veskórši – kotuláni,
 vun Za várhan – trebuháni,
 cu Tipáni – te štemáni.

77 VAŠKE ZBADLJIVKE 2

Sem šel v Sedlišča,
 so mi dali koš stročja.
 Sem šel v Zavrh,
 so me obesili na vejo.
 Sem šel v Viškoršo,
 so mi dali babo [umazano].

78 VAŠKE ZBADLJIVKE 3

Sem šel gor na Vežont,
 so mi dali en šiv.

79 VAŠKE ZBADLJIVKE 4

Sem šel v Fejplan,
 so mi dali [z grebljico].

80 VAŠKE ZBADLJIVKE 5

Sem šel na Štelo,
 so mi dali steljo.

81 VAŠKE ZBADLJIVKE 6

Gori v Mužcu – zgodaj vstajajo,
 doli v Teru – mladina,
 gori Pod brdom – kokošarji,
 doli na Njivici – oselniki,
 v Brdu – pepelniki,
 v Sedliščih – bojzljivci,
 tam v Viškorši – [nosijo dolge obleke],
 Za vrhom – trebušniki,
 v Tipani – spoštovani.

82 VAŠKE ZBADLJIVKE 7

Ore ū Múšce – žvearīne,
 dole u Tèru – žoventūt,
 une ū Barde – kokošárje,
 kle Pod bardan – ospodárje,
 dolè na Njivece – osunike,
 Će ū Sedliščah – posouņike,
 une Za vārhan – kotuláne,
 će ū Veškórše – trebuháne,
 ce u Tepáne – te štemáne.

83 OSEBNE ZBADLJIVKE 1

Kúcer, Kúcer, palatán,
 kar u zvone dan,
 u veà dan karantan.

84 OSEBNE ZBADLJIVKE 2

Marīja, Kopíceva moróza,
 ne lĭépa tĭj na rōza.
 E diaŭ, ku će ūzĭéti to, to, to.

85 OPONAŠANJE ZVONOV 1

Za sĕgrō (Sen-Ozef, 19. III.) kompanáĭo:

»Dĭnu dĭnu dōn –
 koláce vōn,
 medĕne dou!
 Dĭnu dĭnu dōn ...«

86 OPONAŠANJE ZVONOV 2

Ko slišĭjo, da zvoni mrlĭču in da se odrasli sprašujejo, kdo je umrl, pridejo otroci na dan s temle:

82 VAŠKE ZBADLJIVKE 7

Gori v Mužcu – zgodaj vstajajo,
 doli v Teru – mladina,
 v Brdu – kokošarji,
 tu Pod brdom – gospodarji,
 doli na Njivici – oselniki,
 tam v Sedliščih – posojevalci,
 tisti Za vrhom – [nosijo dolge obleke],
 v Veškorši – trebušniki,
 v Tipani – spoštovani.

83 OSEBNE ZBADLJIVKE 1

Kučer, Kučer, [palatàn],
 kadar zvoní dan,
 velja en [groš].

84 OSEBNE ZBADLJIVKE 2

Marija, Kopicéva ljubica,
 je lepa kakor roža.
 Je rekel, da bo vzel to, to, to.

85 OPONAŠANJE ZVONOV 1

Na dan vaškega shoda – sveti Jožef, 19. 3. – pritrkavajo (v Teru):

»Dinu dinu don –
 kolače ven,
 vrvi dol!
 Dinu dinu don ...«

86 OPONAŠANJE ZVONOV 2

Ko slišijo, da zvoní mrlíču in da se odrasli sprašujejo, kdo je umrl, pridejo otroci na dan s temle:

Osebine zbadfirne

6, 70

105

1.

83. Kúier kúier galatán
kar u zome dan
u veá dan karantan.

Ter, fajis 25. viii. 1520.

Par. Marija Berolínka

2.

84. Marija, kopícera moróza
ne liépa tí; na ríza.
e diax ka íe zpiéti to, to, to.

Ter, fajis 25. viii. 1520.

Par. Marija Plícica in Terzínkic

Op: Čepur je to morda zbadfirne neki
Narije, je verjetno obenem tudi: pomenenaje
ytičjeza velja. (Kaj si "kopíc"?).

Ki ĩe umār?

»Žvan 'Pedáu'.«

Ki ĩe podlúózo?

»Sokoljć.«

Kan?

»Ta pod_dan kotlĳć.«

87 OPONAŠANJE ZVONOV 3

Ki ĩe umār?

»Žvan 'Pedáu'.«

Kan so podložlĳ a?

»Ta pod_dan bokáu.«

88 NAPELJEVANJE

Kyo si rĳkø?

»San rĳt opĳkø.«

Kyo si dĳau?

»San rĳt opráu.«

89 OPONAŠANJE PRAVLJIC

Dan böt e bĳ dan mōos,
e mĳeu nø rĳt tĳ dan kōos.

Dan böt ne bā na bába,
na mĳéla nø rĳt tĳ na zába.

Dan böt e bĳ dan dĳt,
e lúózo láu ce ũ sakĳt.

Dan böt e bĳ dan debóu,
e mĳeu nø rĳt tĳ dan kotóu.

Dan böt e bĳ dan star,
e mĳeu nø rĳt tĳ dan sĳtár.

Kdo je umrl?
 »Ivan 'Pedau'.«
 Kdo ga je pokopal?
 »Sokolič.«
 Kam?
 »Tja pod kotlič.«

87 OPONAŠANJE ZVONOV 3

Kdo je umrl?
 »Ivan 'Pedau'.«

 Kam so ga pokopali?
 »Tja pod bokal.«

88 NAPELJEVANJE

Kaj si rekel?
 »Sem rit opekel.«

Kaj si dejal?
 »Sem rit opral.«

89 OPONAŠANJE PRAVLJIC

Nekoč je bil mož,
 je imel rit kot koš.

Nekoč je bila baba,
 je imela rit kot žaba.

Nekoč je bil ded,
 je dal glavo v vrečo.

Nekoč je bil debeluh,
 je imel rit kot kotel.

Nekoč je bil starec,
 je imel rit kot sito.

Dan bõť e bī dan mlat,
e mjeu nõ rět tiĵ dan toblät.

Dan bõť e bī dan sin,
e mjeu nõ rět tiĵ dan takuin.

Dan bõť e bī dan sijnĉ,
e mjeu nõ rět tiĵ dan kotlĵĉ.

90 O PRAVLJICI

Právica, právica –
teĵ Škanínava srákica.

teĵ Škanínaŋa krāvica.

91 ZGODBICA O PETIH PRSTIH 1

Tĕle e nĕsou o málín,
tĕle e parnĕsou z málina,
tĕle e skúhou,
tĕle e pocúhou,
tamáli e snjédou.

92 ZGODBICA O PETIH PRSTIH 2

Te párvī e parnĕsou,
te drúī e nastáu,
te térci ĵe snjĕtou ōń,
te kuárti ĵe skúhou,
te kuínti e snjĕdo.

93 ZGODBICA O PETIH PRSTIH 3

Tĕle će píti,
tĕle će ĵĕsti,
tĕle e šou máteri tõ ŋ bank,
tĕle e povjédou,
tĕle e kušõn, kušõn.

Nekoč je bil mladenič,
je imel rit kot senik.

Nekoč je bil fant,
je imel rit kot mošnjček.

Nekoč je bil deček,
je imel rit kot kotlič.

90 O PRAVLJICI

Pravljica, pravljica –
kakor Škaninova srajca.

kakor Škaninova kravica.

91 ZGODBICA O PETIH PRSTIH 1

Tale je nesel v mlin,
tale je prinesel iz mlina,
tale je skuhal,
tale je pohladil,
ta mali je pojedel.

92 ZGODBICA O PETIH PRSTIH 2

Prvi je prinesel,
drugi je pristavil,
tretji je zanetil ogenj,
četrti je skuhal,
peti je pojedel.

93 ZGODBICA O PETIH PRSTIH 3

Tale hoče piti,
tale hoče jesti,
tale je šel v materino skrinjo,
tale je povedal,
tale je [ljubljenček, ljubljenček].

89. Upravišanje proučic

6, 66

Dan bít e bi dan mós
e mien no rít ti; dan kós.

dan bít ne bi na bába
na miča no rít ti; na zába.

dan bít e bi dan dít
e lužo. láu ce; sahít.

dan bít e bi dan delón
e mien no rít ti; dan kotón.

dan bít e bi dan star
e mien no rít ti; dan sitár.

dan bít e bi dan mlát
e mien no rít ti; dan toblát.

dan bít e bi dan sin
e mien no rít ti; dan takuin.

dan bít e bi dan spúic
e mien no rít ti; dan kotlic.

Ter, faj: 22. VIII. 1845.

V hiš. "por. Eglič" je zbrana mladina
kar tekmovala med sabo, kdo bo vet is
nje; gredal tako da nisem mogel upeti,
zigaró je kaj.

Priglasenie k branjenju

V, 15

115

99. 1. Žvečara vil'o sanžuana maš upiti
 dan frank bl'ic kuži žuan v'ode. ma
 stati: ravan. ta te t'osin veič v'ode de.
 žat loiti n'otre to bielo od žaiu. žat
 ka ustane, čan vidati čičko sanžuana
 ano turen ano utir [ano aric - Ter].

(Breg, Namučesa, 1. 1899. 17. VII. 1900).

100. 2. Vil'o sanžuana ma loiti Rožže
 margerite u r'is na brkon, žičmo vidati
 se mo ždrat. žič: t'imu ko ma veič list,
 žičin dož na dož ž listami m'anož p'ožeko.
 ta te m'alemu n'abui m'alo. žičra ta ustane
 ledat, ka ne liježa. ta ke ma ne liježa
 ie bit: bžlan.

(Breg, Namučesa)

101. 3. Vil'o sanžuana uberis ta bielo
 margerite, žat maš upiti ta v'art te ž
 ž'imo. čičle reič: "ta na ie čičina,
 m'ama, tale s'na, tale s'ere..." žat ta
 ke ma žičet splečije, ie upiti ta to ličto.

(V Tern, Julijan Lendlar, 15. VII. 1940).

102. 4. Vil'o sanžuana žičer to ličž tri
 plate ta na na t'avolo. žat ta govan
 to ličž čuc, ta potadri to ličž lonnik, ta
 pota t'ražnič žičstet. žat žičra ma uzdične
 sim ali lič, kež ko ie, dan plat. žat ču ie

94 OTROKOM ŠTEJEJO

Otroci̇ zledúvajo:

Dan – danàn,

dva – urà,

tri – urì,

četíri – namíri,

pět – to urět,

šēst – znēst,

sédan – z mēdan,

ósan – z nósan,

změk doų pod nósan.

95 USPAVANKA

Tinu nínu-na,

tu sakėti jábuka,

du ti drúzi ljěšnike.

96 KOLEDVANJE 1

Breg: Tu gre na novo leto popoldne vsa moška mladina okrog po vasi, včasih celo s harmoniko. Nekateri še pozdravljajo po starem, ko vstopajo v hiše:

»Dāt Ežu Krišto! Smo paršlì vas lēdat nās, ke te nōvo ljéto. Máte nan dāti kolēdo anō

bųoh nan déjite gráčijō sa obrjēsti, če dan drúi bōt na zdrájijì tuj ljetos!«

Dobijo jabolka, orehe itd. Zahvalijo se z »bųoh lōnej« ali pa:

»Bu neběskjć van lōnej póuno!«

97 KOLEDVANJE 2

Na novo leto, zlasti zjutraj, hodijo otroci v Teru od hiše do hiše z voščilom:

»Koliédo nóvo ljéto,

bųoh nən dej no dorò lieto!«

Nato jim dajo kostanjev, orehov, lešnikov itd.

94 OTROKOM ŠTEJEJO

Otrokom štejejo:

Eden – [danàn],

dva – [urà],

tri – [uri],

štiri – pri miru,

pet – takoj,

šest – znest,

sedem – z medom,

osem – z nosom,

smrkelj pod nosom.

95 USPAVANKA

Tinu ninu-na,

v žepu jabolka,

v drugem lešniki.

96 KOLEDOVANJE 1

Breg: Tu gre na novo leto popoldne vsa moška mladina okrog po vasi, včasih celo s harmoniko. Nekateri še pozdravljajo po starem, ko vstopajo v hiše:

»Hvaljen Jezus Kristus! Smo vas prišli obiskat danes, ko je novo leto. Morate nam dati koledo in bog nam daj milost, da se najdemo še drugič zdravi kakor letos!«

Za to dobijo jabolk, orehov itd. Zahvalijo se z »buoh lónej« ali pa:

»Bog nebeški vam obilo povrni!«

97 KOLEDOVANJE 2

Na novo leto, zlasti zjutraj, hodijo otroci v Teru od hiše do hiše z voščilom:

»Koledo novo leto,
bog nam daj dobro leto!«

Nato jim dajo kostanjev, orehov, lešnikov itd.

98 KRES OB SVETIH TREH KRALJIH

V Teru netijo kres za svete tri kralje. Pravijo mu le »kres«.

V Bregu pa je kres pod furlanskim imenom »polovîn«: »Mamo stortî polovîñ nas, ke so pjérnahtî.«

Pri Fratićih je tudi »polovîn«.

Breg: Ob dimu ugibljejo o prihodnji letini:

»Se re rávan fum – dorò ljéto,
se re krívo – vjétar anò mezérje, no mávro ljéto.«

99 VEDEŽEVANJE O KRESU 1

Žvęčara víl'ò Senžvána man uzjéti dan fľask õlč, kuázi púan vóde. Ma státî rávan. Tu te tęsnin neč vóde ore. Zät loštî nuótre to bjélo od jãju. Zútra, ka ustánen, čon vídati cjerko Senžvánaŋo anò túreñ anò utār (anò árco – Ter).

100 VEDEŽEVANJE O KRESU 2

Víl'ò Senžvána mo loštî róuže margeríte u ríjò na bukõn, začemo vídati, se smo zdrávî.
Prej támu, kò ma veic ljet, pótin dou nõ dou z ljétami máñšo róužeco, tu te málemu nóbui málo. Zútra ta ustáne lędat, kã ne ljépa. Ta, ke na ne ljépa, će bitî bõlan.

101 VEDEŽEVANJE O KRESU 3

Víl'ò Sanžvána uberěš ta bjéle margeríte, zät maš upíčiti tu ů vart tu ů zémjo. Énele rečěš: »Ta na ie cáćina, mámîna, tale sínu, tale šćere ...« Zät ta, ke na prjet sflapńeje, će ůmriéti tu to ljéto.

102 VEDEŽEVANJE O KRESU 4

Víl'ò Senžvána žvęcer to lóži tri pláte ta na nõ távolò. Zät ta pod an to lóži ćuc, ta potadrúi to lóži lovník, ta pota tréjñcí parsten. Zät zútra no uzdígne sin ali hći, tej kò će, dan plat. Zät, ću ie lovník – to je mezírja; ću to je ćuc – to je ospodñ; će to je parsten – će se oženítî.

98 KRES OB SVETIH TREH KRALJIH

V Teru netijo kres za svete tri kralje. Pravijo mu le »kres«.

V Bregu pa je kres znan pod furlanskim imenom »polovinj«: »Moramo napraviti polovinj danes, ko so sveti trije kralji.«

Pri Fratićih je tudi »polovin«.

Breg: Ob dimu ugibljejo o prihodnji letini:

»Če gre ravno dim – bo dobro leto,
če gre krivo – bo veter in revščina, slabo leto.«

99 VEDEŽEVANJE O KRESU 1

Na predvečer svetega Ivana moramo vzeti steklenico »kjantarico«, skoraj polno vode. Mora stati pokonci. V vratu nič vode. Potem dam noter jajčni beljak. Zjutraj, ko vstanem, bom videl cerkev svetega Ivana in zvonik in oltar (in skrinjo – Ter).

100 VEDEŽEVANJE O KRESU 2

Na dan pred svetim Ivanom moramo postaviti cvetove marjetic v vrsti na okno, tako bomo videli, če smo zdravi. Najprej tistemu, ki ima več let, potem po letih navzdol zmeraj manjši cvet, najmlajšemu najmanjšega. Zjutraj vstanemo gledat, kateri je lep. Tisti, čigar (cvet) ni lep, bo bolan.

101 VEDEŽEVANJE O KRESU 3

Na dan pred svetim Ivanom nabereš belih marjetic, potem jih vtakneš na vrt v zemljo. Zdajle rečeš: »Ta je očetova, mamina, tale sinova, tale hčerkina ...« Tisti, ki mu (marjetica) prej uvene, bo umrl v tem letu.

102 VEDEŽEVANJE O KRESU 4

Na predvečer svetega Ivana položi tri krožnike na mizo. Potem položi pod enega ključ, pod drugega glavnik, pod tretjega prstan. Potem zjutraj vzdigne sin ali hči, kdor hoče, en krožnik. Potem, če je glavnik – pomeni revščino; če je ključ – bo gospodar; če je prstan – se bo poročil.

103 VEDEŽEVANJE O KRESU 5

Na víľo Senžvánavõ to ložŕ dan sũoi vode ću dan solår. To operŕ oknõ anõ ũrårta, ke te bõdi korẽnt od åjarŕa, za ke na pasŕ s to korẽntiõ benedicŕion Senžvánava. Zåt zũtra to maš se zũti nån. Zåt to mërkaš će u te sũoi. Zåt vídeš mužõ od taa mõža ali – će ti si dan mõš – mužo od te ženẽ, ke maš se oženŕti ž ŕuo.

104 VEDEŽEVANJE O KRESU 6

Man ũzićti dan mũoi lās z lavẽ. Zåt ćemo vidati kaj ľiet, pŕej kõ se oženŕti. Alõre provajmo loštŕ tu taćõ na lās man obićsetŕ te žŕnani anõľ. Rõkõ man daržati sårdo sårdo. Zåtŕn anõľ će põćneti sam se onŕti, fin ke poćne tŕnkati. Tŕkej ćās, kõ tŕnka, tŕkej ľiet ma stårti, pŕej kõ se oženŕti. Su ne tŕnka nejć, to ľićeo ali vedrån (vedrånå).

105 VEDEŽEVANJE O KRESU 7

Te dån na Senzvån zũtra se ũmũjemo to ũ nån rõsi. Tuõle stõremo, za kŕ nan ne pŕidŕ ićdna bũou.

106 MORA 1

To na štrŕa. Kor ti spiš, na pŕide ta na pẽt. Zåt na mẽška anõ ćofojũva, ke to ne mõreš potenŕti flåda, ne se poonŕti.

107 MORA 2

Za ke nån ne pŕidŕ već, maš ũzićti nõ butŕľõ. A zåt, kar ti ćũješ, ke na te muška, ti ũzõmeš tapũon a zåt zataponåš. Ta bõa dezgracijåna ke te ta, na ne bõ mõrla maj već se vescåti.

108 MORA 3

Kodõr ti põznaš to båbo, ke na e morå, ke na pŕide cu ũ tvõ kišõ, ti maš veljĩsti u nån ũrårta. A zåt maš loštŕ mẽtľõ ũpŕjek ta na ũrårta. A zåt fin ke ti ne ũzõmeš etå, na ne maj veljĩze.

103 VEDEŽEVANJE O KRESU 5

Na dan pred svetim Ivanom daj čeber vode v sobo. Odpri okno in vrata, da bo prepil, da bo s tem prepihom prišel blagoslov svetega Ivana. Potem se moraš zjutraj sleči do golega. Potem gledaš v čeber. Potem vidiš obraz moža ali – če si možki – obraz žene, s katero se boš poročil.

104 VEDEŽEVANJE O KRESU 6

Moram vzeti svoj las z glave. Potem bomo videli, koliko let mi manjka do poroke. Potem poizkusimo deti (las) v kozarec. Na las obesim poročni prstan. Roko moram držati trdno trdno. Potem se bo prstan začel sam gibati, dokler ne začne tinkati (pozvanjati) ob steklo. Kolikor časa tinka, toliko let bo minilo, preden se bom oženil. Če ne tinka nič, se bom oženil to leto ali pa ostanem sam (sama).

105 VEDEŽEVANJE O KRESU 7

Na dan svetega Ivana zjutraj se umijemo v njegovi rosi. To storimo, da ne bi prišla nad nas kakšna bolezen.

106 MORA 1

To je čarovnica. Ko spiš, ti pride na prsi. Potem tlači in davi, da ne moreš zajeti sape, niti se ganiti.

107 MORA 2

Da bi ne prišla več, moraš vzeti steklenico. In potem, ko čuješ, da te tlači, vzameš zamašek in potem zamašiš. Ta uboga nesrečnica se ne bo mogla nikoli več poscati.

108 MORA 3

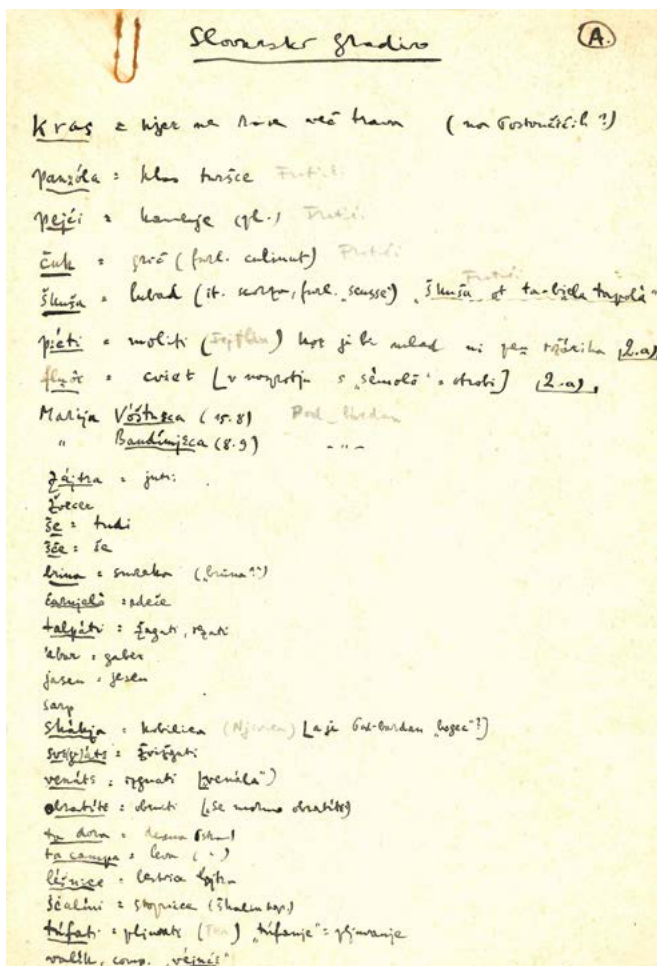
Ko ti poznaš ženo, ki je mora, in ko pride v tvojo hišo, moraš iti do vrat. Potem moraš položiti metlo počez na vrata. In dokler (metle) ne vzameš proč, (mora) ne bo šla ven.

109 IZ LJUDSKE MEDICINE: BRADAVICE

Če češ ošćepati od brodovíc, maš zjěti nŏ krŏdijŏ špěhŭ e zăt ti měrkaš ću lúnŏ anŏ ti frájaš ruŏke. Maš měrkatŏ fiso símpre cu lunŏ. Zăt nŏ ćo sparjěti.

110 IZ LJUDSKE MEDICINE: ZAGOVARJANJE

V Bregu sem povpraševal po besedah, po zagovorih. Maurićesa mi je odgovorila, da je poznala nekoga, ki je sicer zagovarjal, vendar ni nikogar naučil, češ:
»To strapacä svjětŏ Marijŏ!«

Primer slovarskega gradiva iz RV3.

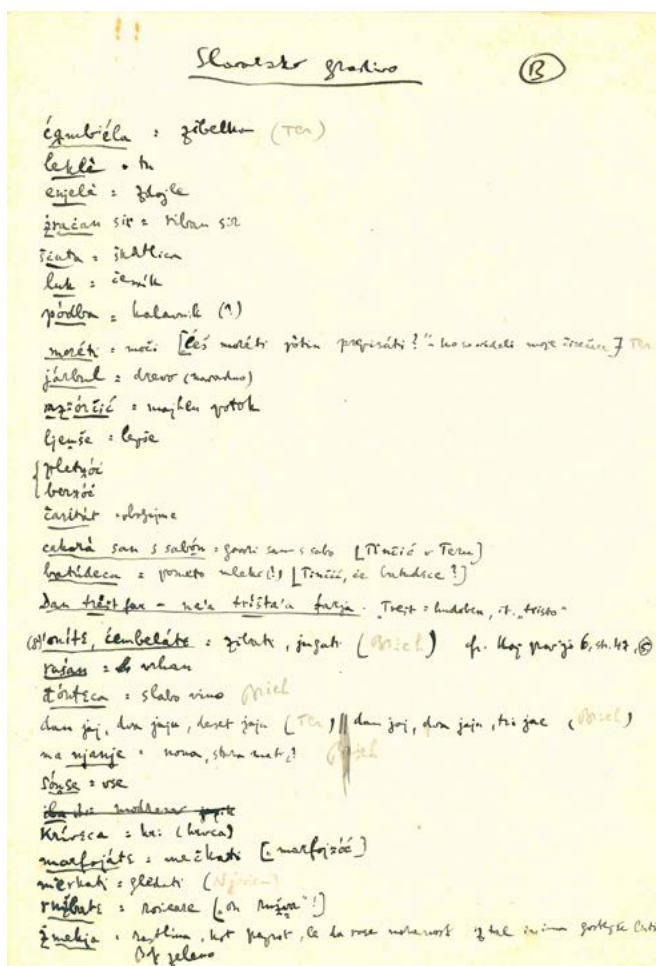
109 IZ LJUDSKE MEDICINE: BRADAVICE

Če hočeš ozdraviti bradavice, moraš vzeti svinjsko kožo in potem gledaš luno in si drgneš roke. Moraš gledati nepremično zmeraj v luno. Potem bodo izginile.

110 IZ LJUDSKE MEDICINE: ZAGOVARJANJE

V Bregu sem povpraševal po besedah, po zagovorih. Maurićesa mi je odgovorila, da je poznala nekoga, ki je sicer zagovarjal, vendar ni nikogar naučil, češ:

»To muči/žali sveto Marijo!«

Primer slovarskega gradiva iz RV3.

nas TER
Zapadna Benetija.

"Cakawizim"

kopirani 30. in 31. XII. 1960.

Odgovrijati sta:

(Da bi lahko bili pozni na prijor,
sem si sestavil oprežanja in italijanščini.)

1. Zgodovina Zbendaro (na 10 let) =
2. Religijska kulturna (na 10 let) =

C chiesa cirkva
tegole korce
gomtolo klovne

Č
ier: chiave CUC
niente nec
sa vnoi se ies
la "da vna matita"
di sera ZORCER
aspettare

S sorella
tetto
di nuovo
oggi
mate
jerera
ballare
sorella
spekka
nas
bravo/ka
plesate

Š casa
ringia
cesto
forbice
è venuto
ancora
pavoi
casa
dies
koci
skarje
partou
se-nye
mies
SICO

Z inverno
lepre
indietro
capra
Musi:
Zima
"povno face"
mankat
koga
Mafar

Z [m] primavera
nomo (na)
parato
velegema
mooja
lozno

Primer slovarskega gradiva iz RV3.

OPOMBE

Struktura prvotnih opomb Milka Matičetovega z metapodatki je bila med urejanjem gradiva dopolnjena in poenotena, zaradi česar imajo vse v nadaljevanju navedene opombe tridelno zgradbo.

Številki opombe, ki se nanaša na zaporedno številko folklorne enote v zbirki Matičetovega, sledi prvi del s temeljnimi metapodatki o tej enoti. Na prvem mestu stoji poknjženi naslov folklorne enote. Matičetov naslovov ni prevajal v narečje – nekateri naslovi so v terenskih zvezkih sprva vsebovali narečne prvine, vendar jim je nato raziskovalec tako v rokopisnem kot tipkopisnem gradivu nadel nove naslove v knjižnem jeziku. Ugotovili smo, da se ti kljub poenotenju mestoma razlikujejo, zato smo naslovu iz rokopisa v oklepaju dodali tudi naslov iz tipkopisnega kazala. Kjer več enot nosi enak naslov v rokopisu in tipkopisu, smo poleg zaporedne številke dodali tudi prvi stavek ali verz enote, da je razločevanje med njimi enostavnejše. Podatkom o naslovu je pripisan ATU, če gre za pravljico. Na koncu prvega dela sta osnovni informaciji o kraju zapisa in pripovedovalcu oz. informatorju.

V drugem delu opombe sledijo podrobnejši metapodatki iz njegovega terenskega zapisa, kot ga je predvidel v zadnji rokopisni različici gradiva. Matičetov je običajno zabeležil kraj in datum zapisa ter informatorja, čemur je lahko dodajal različne podatke – denimo lastni komentar okoliščin zbiranja, pripovedovalčevega jezika ali razlage narečnih besed, referenčno literaturo, primerljivo gradivo iz drugih virov ipd. Ta del je zapisan v oglatem oklepaju in je v primerjavi z rokopisno različico knjige ostal vsebinsko nespremenjen.

Tretji del opombe, tj. del pod oglatim oklepajem, tvorijo uredniški komentarji z dodatnimi informacijami, ki smo jih prvotni obliki opombe dodali uredniki med pripravo gradiva za objavo. Lahko gre za navedbo že objavljenega folklorne gradiva ali folkloristične študije, prevode tujejezičnih pripisov ali druge uredniške komentarje, ki dopolnjujejo terenska opažanja Matičetovega in vsebino folklorne gradiva.

1 Nehvaležna sestra in rešena nevesta (Nehvaležna sestra, zmaj in rešena kraljična), ATU 315 + 300, Podbardo/Cesariis, pripovedovala Redžina Kramaro.

[Pod bárdan, zapis 31. VII. 1940. Povedala Režina Krámaro »Kolićesa«.]

Objavil in študijo napisal Milko Matičetov: Josip Jurčič, Regina Kramaro in nosilci folklore. *Razgledi* 3, št. 10, Trst 1948, 449–457.

2 Mati me je ubila, oče pojedel, sestra pokopala, ATU 720, Ter/Pradielis, pripovedovala Redžina Kramaro.

[V Teru, zapis 22. VIII. 1940. Povedala sedemnajstletna Režína Kulínka, ki pripominja, da mi je golobove besede povedala »po našin«, a da je golob v resnici govoril po italijansko: »La mia mamma mi ha uzziso (sic), mio papà mi ha mangiato, la mia sorella mi ha sepolto le mie ossa.«]

Prevod golobovih besed torej skoraj povsem ustreza naslovu pravljice: »Moja mati me je ubila, moj oče me je snedel, moja sestra je pokopala moje kosti« (prev. Danila Zuljan Kumar).

3 Laž in resnica, ATU 613, Podbardo/Cesariis, pripovedovala Redžina Kramaro.

[Pod bárdan, »par Kòliću« povedala Režína Krámáro, p. d. »Kolićésa«, približno 50 let stara. Zapis: 29. VIII. 1940.]

Objavil: Milko Matičetov, Utrinki iz ljudskega pesništva. *Novi svet* 5/1950, 266–269: Regina Kramaro: Laž in resnica.

4 Tri čevljarjeve želje, ATU 330, Ter/Pradielis, pripovedovali Feliča Kulinka in Redžina Kulinka.

[V Teru, zapis 22. VIII. 1940. Povedala sedemnajstletna Feliča Kulínka (A) in njena sestra »žimula« (= dvojčica) Režína (B).]

5 Spretni tat, ATU 1525, Ter/Pradielis, pripovedoval Primo Batoja.

[V Teru, zapis 22. VIII. 1940. Povedal osemnajstletni Primo Batója – »Kúcer«. Prim. D. Zorzut, *Sot la nape* II, 25. str., furlansko pravljico: »E! in chist mont, par doventâ siôrs, si dovi robâ.«]

Prevod naslova furlanske pravljice: »E, na tem svetu je treba krasti, da bi obogateli« (prev. Janoš Ježovnik). Manj verjeten prevod furl. *in chist mont* bi se glasil *na tej gori*. Prevod *da bi obogateli* bi se dobesedno glasil *da bi postali gospodje*.

6 Od koruznega storža do žene, ad ATU 1642, Ter/Pradielis, pripovedovala Anuta Klemente.

[V Teru, zapis 20. VIII. 1940. Povedala Anúta Kleměnte »Brićskja«, 63 let.]

7 Upnik in dolžnik (ali »Od dveh kopárinov«), ad ATU 1654, Ter/Pradielis, pripovedovala Andžola Žgića.

[V Teru, zapis 26. VIII. 1940. Povedala Ánžola Žgíća.

Prim. Benfey, *Orient and Occident* II, 486. Gonzenbach, *Sizil. Märchen* II, 247. ATP I, 200: »Lo speciale«. Kmet trikrat oslepari trgovca. Žena ga reši iz zadrege z loncem, ki vre brez ognja. V neki drugi varianti (str. 203): »Il prete per vendicarsi pensò di alleggerire il suo corpo sulla bocca del finto morto, ma questi lo morse di santa ragione ...«]

Zaradi slabe berljivosti zapisa ni bilo mogoče dosledno prevesti.

8 Bobič (Bobíć), ad ATU 750* + 700, Podbardo/Cesariis, pripovedovala Redžina Kramaro.

[Pod bárdan, zapis 24. VIII. 1940. Povedala Režína Krámáro »Kolićésa«.]

- 9** Zlodej in nuna, ATU 1164D, Ter/Pradielis, pripovedovali teta Kulinka in Kulinka Todeškica.

[Ter, zapis: 25. VIII. 1940. Pripovedovati je začela teta Kulinka [A]. Njen način podajanja očitno ni godil njeni nevesti [op. ur. snahi] (po rodu Nemka, priženjena v Ter pred 25 leti), ki jo je prekinila in se ponudila, da bo povedala lepše, skraja. Njena pripoved je pod [B]. Toda ker so jo med pripovedovanjem, preden je mogla končati, poklicali nekam k sosedovim, je spet povzela Kulinka do konca.

Pri [B] pomeni, da pripoveduje Kulinka »Todéškica« [= Nemka], zato oblike »sot«, »cornada«, »sluótej«, »so kuaj«, »stinúalo«. Poleg teh fonetskih posebnosti gl. nekaj morfoloških napak: »óperlj uráta«, »piérnico« ipd. Potem zamenjava »piérnica« za »piéunica«, »počnéj« za »počnéu« itd.]

Šele droben pripis v zvezku *Kaj pravijo V* in rokopisni knjigi, nam razkrije, kaj pomeni *piéunica*, ki jo Matičetov v knjižno slovenščino prevaja kot *gičo* (sorodna izraza tudi *tagiča* ali *tegiča*). Raziskovalec je ob naslov enote zapisal latinsko poimenovanje vrste buč *cucurbita lagenaria*, ki jo v sodobni knjižni slovenščini najpogosteje srečamo pod imenom (*buča*) *vodnjača*. Zlodej je torej ujet v izvtoljeno bučo.

- 10** Kaj je sveti Peter videl na zemlji (Kaj je nebeščan sveti Peter videl na zemlji), Podbardo/Cesariis, pripovedovala Redžina Kramaro.

[Pod bárdan, zapis 26. VIII. 1940. Povedala Kolićesa.]

- 11** Bogata in uboga sestra, ad ATU 751G*, Ter/Pradielis, pripovedovala Kulinka Todeškica.

[V Teru, zapis 25. VIII. 1940. Povedala Kulinka »Todéškica« (= Nemka).]

Objavila: Anja Štefan v knjigi: *Tristo zajcev. Najlepše slovenske ljudske pravljice iz zapuščine Milka Matičetovega*. Ljubljana: Mladinska knjiga 2019, str. 94: Bogata in uboga sestra.

- 12** Bogata in uboga sestra, ad ATU 751G*, Ter/Pradielis, pripovedoval Lidjo Gobić.

[V Teru, zapis 25. VIII. 1940. Povedal enajstletni Lídjo Góbjíc.]

- 13** Razbojnik spremenjen v osla, ATU 753*, Ter/Pradielis, pripovedovala Anđželina Markesa.

[V Teru, zapis 24. VIII. 1940. Povedala Anželína Markésa, 64-letna.]

- 14** Razbojnik spremenjen v osla, ATU 753*, Ter/Pradielis, pripovedovala Cilja Molaro.

[V Teru, zapis 20. VIII. 1940. Povedala Ciliésa.]

- 15** Prevzetni kovač, ad ATU 753, Ter/Pradielis, pripovedoval Lidjo Gobić.

[V Teru, zapis 23. VIII. 1940. Povedal enajstletni Lídjo Góbjíc.]

Prim.: Monika Kroječ 1995, str. 44–45: Sveti Aloj (sv. Eligij); rokopis hrani arhiv ISN ZRC SAZU: ŠZ 6/282, zapisal: Matevž Ravnikar - Poženčan.

- 16 Prevzetni zidar, ATU 752A, Ter/Pradielis, pripovedovala Rozalija Molaro.
[V Teru, zapis 19. VIII. 1940. Povedala Rozálja Moláro, 57-letna, pd. »Kòkja«.]
Glavnja, ki jo v zgodbi prinese sveti Peter, pomeni tleče poleno.
- 17 Sveti Peter tepen, ATU 791, Podbardo/Cesariis, pripovedovala Redžina Kramaro.
[Pod bárdan, zapis 21. VIII. 1940. Povedala Režína Krámaro »Kolićésa«.]
- 18 Sveti Peter tepen, ATU 791, Ter/Pradielis, pripovedovala Bepo Flapoč in Lidjo Gobić.
[Ter, zapis 23. VIII. [1940]. Pripovedovati je pričel petnajstletni Běpo Flapuoć. Sredi pripovedi pa ga je klical oče. Med prisotnimi dečki se je brž ponudil enajstletni Líđjo Gõbić, da bo »právico« dokončal [B]. Pozneje pa sem kljub temu naprosil prvega pripovedovalca, da mi konča prekinjeno [A].]
- 19 Sveti Peter tepen, ATU 752A + 791, Ter/Pradielis, pripovedovala Cilja Molaro.
[V Teru, zapis 20. VIII. 1940. Povedala Cilićésa.]
- 20 Mladenič in stavec, Podbardo/Cesariis, pripovedovala Marija Ovšić.
[Pod bárdan, zapis 22. VIII. 1940. Povedala Marija Óušić - Krápes, r. 1883.]
- 21 Mladenič in stavec, Ter/Pradielis, pripovedovala Guštinuča Blažinka.
[V Teru, zapis 20. VIII. 1940. Povedala Guštinúča Blažínka.]
- 22 Mladenič in stavec, Fejplan/Flaipano, pripovedovala Marjuta Kozulirka.
[Fejplán, zapis 17. VIII. 1940. Povedala Marjúta Kozulírka.]
- 23 Mladenič in stavec, Podbardo/Cesariis, pripovedovala Redžina Kramaro.
[Pod bárdan, zapis 21. VIII. 1940. Povedala Režína Krámaro »Kolićésa«.]
- 24 Mladi par, Podbardo/Cesariis, pripovedovala Redžina Kramaro.
[Pod bardan, zapis 21. VIII. 1940. Povedala Režína Krámaro.]
- 25 Voda iz nečistega vrelca, Podbardo/Cesariis, pripovedovala Redžina Kramaro.
[Pod bárdan, zapis 10. VIII. 1940. Povedala Režína Krámaro »Kolićésa«.]
- 26 Voda iz nečistega vrelca, Fejplan/Flaipano, pripovedovala Marjuta Kozulirka.
[V zaselku Fejplánjeni, zapis 17. VIII. 1940. Povedala Marjúta Kozulírka.]
- 27 Voda iz nečistega vrelca, Ter/Pradielis, pripovedovala Anuta Škaninka.
[V Teru, zapis 29. VIII. 1940. Povedala 72-letna Anuta Škanínka.]

- 28** Lenuh in pridna deklica, ATU 882, Podbardo/Cesariis, pripovedovala Redžina Kramaro.
[Pod bárdan, zapis 21. VIII. 1940. Povedala Režína Krámáro »Kolićésa«.]
- 29** Novčič in volčji bob (Novčič in luvín), ATU 774C, Ter/Pradielis, pripovedoval Džovanin Kok.
[V Teru, zapis 21. VIII. 1940. Povedal Žovanin Kòk.]
- 30** Sveti Peter laže, Podbardo/Cesariis, pripovedovala Redžina Kramaro.
[Pod bardan, zapis 21. VIII. 1940. Povedala Režína Krámáro »Kolićésa«.]
- 31** Sveti Peter laže, Ter/Pradielis, pripovedovala Feliča Kulínka in Lidjo Gobić.
[Ter, zapis 22. VIII. 1940. Povedala sedemnajstletna Feliča Kulínka. Med poslušalci je bil tudi enajstletni Lidjo Góbić, ki se je ob odstavku [A] spuntal, češ da ni prav tako. Povedal je po svoje [B].]
- 32** Lisica in lisjak, ATU 30, Podbardo/Cesariis, pripovedovala Redžina Kramaro.
[Pod bárdan, zapis 31. XII. 1940. Povedala Režína Kolićésa.]
- 33** Lisica in volk (Volk in lisica), ATU 30, Ter/Pradielis, pripovedovala Rožuta.
[V Teru, zapis 31. XII. 1940. Povedala Rožúta v Gorenjen borku, r. 1861.]
- 34** Sveti Ivan Zlatoust (Pokora svetega Ivana Zlatoustega), Podbardo/Cesariis, pripovedovala Redžina Kramaro.
[Pod bardan, zapis 24. VIII. 1940. Povedala Kolićésa. Njej je to pravil oče, ki je vedel daljšo zgodbo o Ivanu Zlatoustem. Bral je to v »librinju«, nato pa je povedal »po sloviénskin«.]
Opomba: Legendo o svetem Ivanu poznajo tudi po okoliških vaseh. V Sedliščih (že zunaj področja, ki sem si ga to pot določil za raziskovanje) mi je neka žena pravila, kako se je sveti Ivan obvezal, da se bo sam varoval treh reči: »Dižoneštáde, omcídiha anó fálšaa žuraménta« [prev. ur. »Nepoštenja, umora in krive prisege«] ... To pa že kaže na širši razplet, verjetno tako, kot je bral stari Kolić v knjigi: lovci so prišli k puščavniku in ta je po krivem prisegel, da deklice ni videl.]
- 35** Predrzni Múščan ali Noč ima svojo moč (O predrznem Múščanu), Podbardo/Cesariis, pripovedovala Redžina Kramaro.
[Pod bárdan, zapis 22. VIII. 1940. Povedala Režína Krámáro »Kolićésa«.]
- 36** Medvedova koža (O medvedji koži), Ter/Pradielis, pripovedoval Fortuno Batoja.
[V Teru, zapis 31. XII. 1940. Povedal Fortúno Batója.]
Objavil: Milko Matičetov, Iz žive govornice beneških Slovencev. *Trinkov zbornik*. Gorica 1946, 1–10, na str. 5–6: Lovska o medvedovi koži.
V objavi navaja, da je to besedilo zapisal na silvestrovanju.

Objavila: Anja Štefan v knjigi *Tristo zajcev. Najlepše slovenske ljudske pravljice iz zapuščine Milka Matičetovega*. Ljubljana: Mladinska knjiga 2019, str. 64–65: Kako sta šla dva lovca nad medveda.

- 37 Osel in gospodar, Ter/Pradielis, pripovedovala vesela družba na silvestrovanju. [V Teru, zapis 31. XII. 1940. Povedal nekdo na silvestrovanju.]
- 38 Črni in beli gost, Ter/Pradielis, pripovedovala vesela družba na silvestrovanju. [V Teru, povedal nekdo iz vesele družbe na Silvestrov večer 1940.]
- 39 Muha na nosu, ATU 1586, Ter/Pradielis, pripovedovala Marija Beročinka. [V Teru, zapis 21. VIII. 1940. Povedala devetnajstletna Marija Beročinka.]
Objavila: Anja Štefan v knjigi *Tristo zajcev. Najlepše slovenske ljudske pravljice iz zapuščine Milka Matičetovega*. Ljubljana: Mladinska knjiga 2019, str. 58–59: Ženica in muha.
- 40 Slovenski berač v furlanski vasi, Ter/Pradielis, pripovedovala Marčela Kulinka. [V Teru, povedala Marčela Kulinka.]
- 41 Beračeva molitvica, Ter/Pradielis, pripovedovala Pavlina Žgiča. [V Teru, zapis 18. VIII. 1940. Povedala »par Žgeću« Pavlina, r. 1915.]
Matičetov je k enoti 41 pripisal, da je berač Žino Bač'in, ki je izrekal ta folklorni obrazec ob prihodu v hišo, morda istoveten z beračem, omenjenim v besedilu enote 40.
- 42 Sveti Peter tepen (Sveti Peter noče moliti), Ter/Pradielis, pripovedoval Džovanin Kok. [V Teru, zapis 21. VIII. 1940. Povedal Žovanin Kqk.]
- 43 Angel varuh, Ter/Pradielis, pripovedoval Primo Batoja. [V Teru, zapis 22. VIII. 1940. Povedal Batója »Kúcer«. Žovanin Kók pravi, da je isto zgodbico čul pripovedovati v italijanščini. Ko pridejo drugič tatje, pravijo:
»Giovani, buon Giovanni, vi chiama il buon Gesù, mandate prima la cassetta e poi venite anche vu.«
»Angeli, buone angeli, dite a Gesù se me ga inganà una volta no me inganerà mai più.«] Prevod italijanske različice besedila:
»Giovani, dobri Giovanni, kliče vas dobri Jezus: pošljite najprej skrinjico in potem pridite še vi.« »Angeli, dobri angeli, recite Jezusu: če me je enkrat prinesel okoli, me ne bo nikoli več.«
(prev. Danila Zuljan Kumar).
- 44 Golob in sveti duh (Duhovnikove domislice) (Devica Marija), Ter/Pradielis, pripovedoval Džovanin Kok. [V Teru, zapis 23. VIII. 1940. Povedal Žovanin Kqk.]

- 45 Golob sveti duh (Duhovnikove domislice)
 Golob Sveti duh, ATU 1837, Ter/Pradielis, pripovedoval Lidjo Gobić.
 [V Teru, zapis 23. VIII. 1940. Povedal enajstletni Lidjo Góbyć.]
 Osrednja lika v enotah 45 in 46 sta nastala na podlagi resničnih oseb. Matičetov to pojasni v terenskem zvezku *Kaj pravijo V*: »Pre Primo je bil prejšnji terski gospod [op. ur. duhovnik], Činkvantin njegov oče« (RV1: 40).
- 46 Bog na vijakih (Duhovnikove domislice)
 Ter/Pradielis, pripovedoval Lidjo Gobić.
 [V Teru, zapis 23. VIII. 1940. Povedal Lidjo Góbyć.]
 Osrednja lika v enotah 45 in 46 sta resnični osebi. Matičetov to pojasni v terenskem zvezku *Kaj pravijo V*: »Pre Primo je bil prejšnji terski gospod [duhovnik], Činkvantin njegov oče« (RV1: 40).
- 47 Rezijan v cerkvi, Ter/Pradielis, pripovedoval Džovanin Kok.
 [V Teru, zapis 21. VIII. 1940. Povedal Žovanín Kok »Škrikja«.]
 Pridevnik *bješki* v besedilu pomeni 'rezijanski', torej gre za cerkev v Reziji.
- 48 Uganke (Pet uganek), Ter/Pradielis, pripovedovali Džovanin Kok, Feliča Kulinka in Redžina Kulinka.
 [Vse iz Tera; št. 1 povedal Žovanin »Škrikja«, št. 2 povedala Feliča Kulínka, št. 4 povedala Režína Kulínka, št. 5 povedala Feliča Kulínka.]
 Objavil: Milko Matičetov, Iz žive govornice beneških Slovencev. *Trinkov zbornik*. Gorica 1946, 1–10, na str. 6–7: Štiri uganke.
 V objavljeno besedilo je Matičetov vključil le prve štiri uganke, jim je pa dodal pomembno informacijo, da je vse štiri zbral na silvestrovanju (Matičetov 1946: 6–7).
- 49 Pregovori, prilike, rečenice (Reki in pregovori), Breg/Pers (št. 14), Fejplan/Flaipano (št. 7), Podbardo/Cesariis (št. 15, 17), Sedlišča/Micottis (št. 2), Ter/Pradielis (št. 1, 3–6, 8–13, 16, 18–21). Informatorji niso navedeni.
 Matičetov v terenskem zvezku *Kaj pravijo V* kot informatorko izpostavi le Rezijanko Žvano Siego, znano kot Bješčico, in sicer pri frazemu pod št. 12 (RV1: 50). Njenega pripovednega gradiva v rokopisno knjigo ni uvrstil, primerjalni frazem *čakati kot bog na dobro dušico* pa je ostal.
- 50 Zagovor proti oblaku (megli), Ter/Pradielis, Anđželina Baćínka.
 [Ter, zapis 28. VIII. 1940. Povedala Anželína Baćínka, r. 1886. Verz 4 je dostavila Marija Beroćínka, ki je bila takrat prisotna.]
 Objavil in študijo napisal Matičetov 1961: 160–163.
 Pod naslovom je Matičetov pripisal izjavo ene od informatork: »To déjo otroci, ko ređ dēs.« (= »To pravijo otroci, ko gre dež.«)

- 51** Zagovor proti oblaku (megli), Ter/Pradielis, povedala Rožuta.
[Ter, zapis 1. I. 1941. Povedala Rožúta v »Gorenjen bórkú«, r. 1861. Tako da so vpili otroci proti oblakom za njene mladosti, posebno na paši. Drugega ne ve, čeprav je najstarejša v vasi.]
Objavil in študijo napisal Matičetov 1961: 160–163.
- 52** Botra Marjeta noče s plesa, Podbardo/Cesariis, pripovedovala Redžina Kramaro.
[Pod-bárdan, zapis 29. VIII. 1940. Povedala Režína Krámáro »Kolićésa«.]
Objavil: Milko Matičetov, Iz žive govornice beneških Slovencev. *Trinkov zbornik*. Gorica 1946, 1–10, na str. 4.
V zgoraj navedeno objavo Matičetov vključi informacijo s terena, ki je v tej zbirki ne najdemo: »Hišni gospodar (?) Štefan pravi, da so pred 20 leti peli podobno pesem v vasi Lig blizu Marije-Celj nad Kanalom« (Matičetov 1946: 4).
- 53** Tam na ravnici (»Ta na ni ravancuó«), Podbardo/Cesariis, pripovedovala Redžina Kramaro.
[Pod-bárdan, zapis 10. VIII. 1940. Povedala Regina Kramaro »Kolićesa«.
Opomba: V verzu 10 je »talpeca« stopalo (pianta del piede), »talpáti« pa pomeni žagati. Ker mi je verz bil [in mi je še zdaj] nejasen, so mi ženske razložile še po furlansko:
»Se no iérin taiāt i pís neánča un nol iéve in paradís.«]
Prevod furlanske razlage: »Če ne bi žagali/žagal nog, se ne bi niti eden dvignil v raj« (prev. Janoš Jezovnik).
- 54** Sveta Marija rožica 1, Breg/Pers, povedali Eudženja Lazaresa in Cija Kranjulina.
[Breg, zapis 17. VIII. 1940. Povedala Eugenia Lázaro - »Maŭricésa«. Varianta ob strani po pripovedovanju Cije Kranjuline (Cragnolino) iz zaselka Škərbánići.]
- 55** Sveta Marija rožica 2, Breg/Pers, povedali Tereza Balićesa in Marija Žgarbanka.
[Breg, zaselek Mikélići, zapis 17. VIII. 1940. Povedala Tereza Balićésa, r. 1889. Osemdesetletna Marija Žgarbánk Lazarésa (nekaj njenih sprememb h gornjemu tekstu gl. ob strani) pravi, da je to pesem učil na planini Njiščič za Belim potokom »dan Veškóršan«. (Bréžani so torej planšarili včasih z ostalimi Terjani!)]
Pesem se od 10. verza nadaljuje kot prejšnja.
- 56** Sveta Marija rožica 3, Podbardo/Cesariis, povedala Andželina Matigjelo.
[Pod bardan, zapis 10. VIII. 1940. Povedala Angelina »Flakja« (Matighiello), 53 let stara (pri hiši: »Par Fláku«).]
- 57** Sveta Marija rožica 4, Podbardo/Cesariis, povedal Santo Batoja.
[Pod-bárdan, zapis 21. VIII. 1940. Povedal Sánto Batója, r. 1898.]

- 58 Pleši, pleši, črni kos 1, Ter/Pradielis, vesela družba pri Žgiću.
[Ter, zapis 21. VIII. 1940 zvečer. Povedala vesela družba, polna hiša mladine »par Žgiću«.]
- 59 Pleši, pleši, črni kos 2 (Pleši, pleši kos), Podbardo/Cesariis, povedala Rozina Jakopič.
[Pod bárdan, zapis 22. VIII. 1940. Povedala Rozina Jakopič.]
- 60 Narobe svet 1: Sonce za goro, Ter/Pradielis, povedal Anjul pri Beroćinu.
[V Teru, zapis 30. XII. 1940. Povedal Añul v hiši pri Beroćinu, kjer pravijo, da je to bolje znal »naš rajnik 'barba Men'«.]
- 61 Narobe svet 2: Sonce za goro, Ter/Pradielis, povedal Žef Ker.
[Ter, zapis 1. I. 1941. Povedal Žef Ker.]
- 62 Narobe svet 3: Sonce za goro, Ter/Pradielis, povedala Rožuta.
[Ter, Gorenji bork, zapis 1. I. 1941. Povedala Rožuta, r. 1861.]
- 63 Moja mati je umrla 1 (»Ma mati je umarła«), Podbardo/Cesariis, povedal Santo Batoja.
[Pod-bárdan, zapis 10. VIII. 1940. Povedal Sánto Batója, r. 1898. Njemu jo je pravil nono Mikál, ki da je znal tudi mnogo drugih pesmic, npr. »Na planíncu ...«
Opomba (*u nebésu*): Ker sta se mi obliki [gl. tudi op. 64] zdeli sumljivi, sem povprašal, kako je z njima. V enem primeru sem dobil tale odgovor: »Mi kapisámo 'nebjéša', ma djémo 'unárej'«. Gre torej le za preživelo obliko, ki je izginila iz vsakdanje rabe ter se ohranila le v pesmi.]
- 64 Moja mati je umrla 2 (»Ma mati je umarła«), Podbardo/Cesariis, povedala Ana Kuleto.
[Pod-bárdan, zapis 10. VIII. 1940. Povedala starka Ana Culetto, r. v Teru.
Opomba (*u nebésah*): Ker sta se mi obliki [gl. tudi op. 63] zdeli sumljivi, sem povprašal, kako je z njima. V enem primeru sem dobil tale odgovor: »Mi kapisámo 'nebjéša' ma djémo 'unárej'«. Gre torej le za preživelo obliko, ki je izginila iz vsakdanje rabe ter se ohranila le v pesmi.]
- 65 Ta stara je bolna, Breg/Pers, povedala Eudženja Lazaro.
[Breg, zapis 17. VIII. 1940. Povedala Eugenia Lazaro »Mauricéša«. Neka druga žena je v 3. verzu rekla »krájac« namesto »krájcar«. Oboje je v Bregu nerazumljivo, posebno mlajšemu rodu.]
- 66 Rezijanska (Mati, prodajte ouce), Ter/Pradielis, povedal Džovanin Kok.
[Ter, zapis 21. VIII. 1940. Povedal Kok.]
- 67 Budnica (terskim dekletom), Ter/Pradielis, povedala Marčela Kulinka.
[Ter, zapis 29. VIII. 1940. Povedala Marčela Kulínka, r. 1920. Opomba: V 1. verzu poljubno menjajo kraj, npr. »Šínce šćéri« itd.]

- 68** Izbiranje dragega 1, Ter/Pradielis, povedala Marija Žgarban.
[Ter, zapis 16. VIII. 1940. Povedala Marija Barbęsa (Sgarban). Đovanin Kok pravi, da je pesem prinesel on sam z Źage na Bovškem.]
- 69** Izbiranje dragega 2 Lani sem skakala s fantiĉi, Ter/Pradielis, povedala Pavlina Kulinka.
[Ter, zapis 18. VIII. 1940. Povedala Pavlina Kulinka, r. 1915. Pravi, da so ji tako peli fantje, ko je bila noseĉa. 1940 je imela dve leti staro nezakonsko punĉko.]
- 70** Izbiranje dragega 3 Doli doli sem hodila (Dole dole sem hodila), Podbardo/Cesariis, povedala RedŹina Kramaro.
[Pod bārdan, zapis 29. VIII. 1940. Povedala ReŹina Koliĉęsa. Pesem da je prišla »od Veškorše«, torej z nadiške strani.]
- 71** Izbiranje dragega 4 Sveti Jurij (ljubi moj), Podbardo/Cesariis, povedala RedŹina Kramaro.
[Pod bardan, zapis 29. VIII. 1940. Povedala ReŹina Krāmaro.]
- 72** Izbiranje dragega 5 Sem Źel na gorico (»Si Źou u na oricu«), Ter/Pradielis, povedala Gracija Kulinka.
[Ter, zapis 20. VIII. 1940. Povedala G. Kulinka.]
- 73** Izbiranje dragega 6 Sem Źel za pŹenico (»Si Źou un za Źenicu«), Ter/Pradielis, povedala Marijica Źefonka.
[Povedala Marijica Zefōnka, r. 1923; v Teru zapis 25. VIII. [1940].]
Enote ni bilo v rokopisni knjigi, ki jo je Matiĉetov pripravil za tisk. Raziskovalĉev nareĉni zapis smo naŹli le v zvezku *BeneŹka Slovenija – Slavia Friulana* – gre za tretjo enoto na str. 69 (RV2: 69).
- 74** O nekih gorskih poteh 1
Sem Źel gor v Źĉalirje (»Si Źou ore u Źĉalirja«), Ter/Pradielis, povedala Gracija Kulinka.
[Povedala Gracija Kulinka, r. 1912; v Teru, zapis 20. VIII. [1940].]
Enote ni bilo v rokopisni knjigi, ki jo je Matiĉetov pripravil za tisk. Raziskovalĉev nareĉni zapis smo naŹli le v zvezku *BeneŹka Slovenija – Slavia Friulana* – gre za drugo enoto na str. 69 (RV2: 69).
- 75** O nekih gorskih poteh 2
Sem Źel gor na Olōvje (»Si Źou or na Olouje«), Ter/Pradielis, povedala Gracija Kulinka.
[Povedala Gracija Kulinka, r. 1912; v Teru, zapis 20. VIII. [1940].]
Enote ni bilo v rokopisni knjigi, ki jo je Matiĉetov pripravil za tisk. Raziskovalĉev nareĉni zapis smo naŹli le v zvezku *BeneŹka Slovenija – Slavia Friulana* – gre za prvo enoto na str. 69 (RV2: 69).

76 Vaške zbadljivke 1

Sem šel dol v Čento (»Si šou dou Čentu«), Ter/Pradielis, povedal Džovanin Kok. [V Teru, povedal Škrikja, zapis 22. VIII. [1940].]

Enote ni bilo v rokopisni knjigi, ki jo je Matičetov pripravil za tisk. Raziskovalčev narečni zapis smo našli le v zvezku *Beneška Slovenija – Slavia Friulana* – gre za prvo enoto na str. 68 (RV2: 68).

77 Vaške zbadljivke 2

Sem šel v Sedlišča (»Si šou un Sedlišča«), Ter/Pradielis, povedali pri Kulinah. [Povedali v Teru par Kulinah, zapis 20. VIII. [1940].]

Enote ni bilo v rokopisni knjigi, ki jo je Matičetov pripravil za tisk. Raziskovalčev narečni zapis smo našli le v zvezku *Beneška Slovenija – Slavia Friulana* – gre za četrto enoto na str. 68 (RV2: 68).

78 Vaške zbadljivke 3

Sem šel gor na Vežont (»Si šou u na Vežont«), Ter/Pradielis, povedala Feliča Kulinka. [V Teru, povedala Feličja Kulinka, zapis 20. VIII. [1940].]

Enote ni bilo v rokopisni knjigi, ki jo je Matičetov pripravil za tisk. Raziskovalčev narečni zapis smo našli le v zvezku *Beneška Slovenija – Slavia Friulana* – gre za drugo enoto na str. 68 (RV2: 68).

79 Vaške zbadljivke 4

Sem šel v Fejplan (»Si šou u na Fejplan«), Ter/Pradielis, povedal Odoriko Blažin. [V Teru, povedal Odorico Blažin, r. 1923, zapis 20. VIII. [1940].]

Enote ni bilo v rokopisni knjigi, ki jo je Matičetov pripravil za tisk. Raziskovalčev narečni zapis smo našli le v zvezku *Beneška Slovenija – Slavia Friulana* – gre za tretjo enoto na str. 68 (RV2: 68).

80 Vaške zbadljivke 5

Sem šel na Štelo (»Si šou u na Štela«), Podbardo/Cesariis, povedala Rozina Jakopič.

Narečni zapis te enote manjka v gradivu, ki ga je Matičetov pripravil za tisk. Najti nam ga ni uspelo niti med gradivom v terenskih zvezkih.

81 Vaške zbadljivke 6

Gori v Mužcu – zgodaj vstajajo (O vaseh in njih prebivalcih), Ter/Pradielis, povedala Feliča Kulinka.

[V Teru, povedala Feličja Kulinka, zapis 20. VIII. [1940].]

Enote ni bilo v rokopisni knjigi, ki jo je Matičetov pripravil za tisk. Raziskovalčev narečni zapis smo našli le v zvezku *Beneška Slovenija – Slavia Friulana* – gre za prvo enoto (označena s črko a) na str. 67 (RV2: 67).

82 Vaške zbadljivke 7

Gori v Mužcu – zgodaj vstajajo (O vaseh in njih prebivalcih), Podbardo/Cesariis, povedala Rozina Jakopić.

[Pod bardan, povedala Rozina Jakopić, r. 1922; zapis 22. VIII. [1940].]

Enote ni bilo v rokopisni knjigi, ki jo je Matičetov pripravil za tisk. Raziskovalčev narečni zapis smo našli le v zvezku *Beneška Slovenija – Slavia Friulana* – gre za drugo enoto (označena s črko b) na str. 67 (RV2: 67).

83 Osebne zbadljivke 1

Kučer, Kučer, palatàn, Ter/Pradielis, povedala Marija Beroćinka.

[Ter, zapis 25. VIII. 1940. Povedala Marija Beroćinka.]

V objavi »Folklorna anketa v Furlaniji 1946: Odgovori slovenskih šolarjev« najdemo pod vplivom italijanskega pravopisa v poenostavljenem otroškem zapisu to zbadljivko navedeno nekoliko drugače:

Cucer balotan u svone dan u lovi dan carantan.

Matičetov je prilagodil zapis zbadljivke in jo prenesel v tri verze:

Kučer balotan

u zvone dan,

u lovi dan karantan.

Nadalje pojasni besedje:

Kučer: osebni privržek [op. ur. verjetno osebni pomočnik] v Teru; bil je cerkovnik; — karantan: novec najnižje vrednosti, 5 stotink lire; prvotno koroški bakreni drobiž (D'Aronco, Matičetov 1951: 305).

84 Osebne zbadljivke 2

Marija, Kopicéva ljubica (Marija, Kopicéva moróza), Ter/Pradielis, povedala Marijica Bićíća in Terezínkić.

[Ter, zapis 25. VIII. 1940. Povedala Marijica Bićíća in Terezínkić. Opomba: Čeprav je to morda zbadljivka neki Mariji, je verjetno obenem tudi posnemanje ptičjega petja. Kaj je »kopíč«?]

85 Oponašanje zvonov 1 (Kako pritrkavajo v Teru), Ter/Pradielis, povedal Jokondo Polenić.

[Ter, zapis 29. VIII. 1940. Povedal Polénić Jokóndo. Opomba: »Medéne« (= vrvi) denejo dol oz. odstranijo, zato ker ta dan pritrkujejo (= »kompanájo«).]

Danes v terskem narečju zgornji izraz za vrvi ni znan, bi pa lahko pred pritrkavanjem sneli *cedéne* 'verige'. Mogoče je torej, da je prišlo do napačnega zapisa besede.

86 Oponašanje zvonov 2 (Ko slišijo, da zvoni mrliču), Ter/Pradielis, povedala Felića Kulínka.

[Ter, zapis 30. VIII. 1940. Povedala Felića Kulínka.]

- 87** Oponašanje zvonov 3 (Ko slišijo, da zvoni mrliču), Ter/Pradielis, povedal Jokondo Polenić.
[Ter, zapis 30. VIII. 1940. Povedal Jokóndo Polénić.]
- 88** Napeljevanje (»Kuo si reku?«), Ter/Pradielis, povedal Jokondo Polenić.
[Ter, zapis 18. VIII. 1940. Povedal Jokóndo Polénić, r. 1924.]
- 89** Oponašanje pravljic (»Dan bot e bi ...«), Ter/Pradielis, povedala mladina pri Žgiću.
[Ter, zapis 22. VIII. 1945. V hiši »par Žgíću« je zbrana mladina kar tekmovala med sabo, kdo bo več in prej povedal, tako da nisem mogel ujeti, čigavo je kaj.]
- 90** O pravljici (Práveca – Škanínova srákeca), Ter/Pradielis, neznanu.
[Ter, zapis 19. VIII. 1940. Opomba: Stari Škanín in njegova žena Škanínka sta baje najboljša pravljíčarja v Teru. Sam ju nisem imel prilike čuti. Gornji rek (šaljivka ali kaj?) mi je za zdaj nerazumljiv. Prvotno sem mislil, da je formula, s katero se otepajo pred nadležnimi starci, ki bi vedno hoteli pravljíce. Pri povpraševanju v tej smeri pa sem izvedel le za sledečo furlansko formulo: »Une vóulte al ĵére un re e úne reíne / ke kagávin duč e doj int úne remíne.« Prim. slovenske »Enkrat je bil en grof« ... itd.]
Prevod furlanskih verzov: »Nekoč sta bila kralj in kraljica, ki sta oba srala v eno nočno posodo / en bokal.« (Prev. Janoš Ježovnik, Danila Zuljan Kumar.)
- 91** Zgodbica o petih prstih 1 (Pet prstov na roki)
Tale je nesel v mlin, Ter/Pradielis, povedala Redžina Kulinka.
[Ter, zapis 23. VIII. 1940. Povedala Režína Kulínka »Bobžíc«.]
- 92** Zgodbica o petih prstih 2 (Pet prstov na roki)
Prvi je prinesel, Ter/Pradielis, povedala Marijica Žefonka.
[Ter, zapis 25. VIII. 1940. Povedala Marija Zefónka Bičića.]
- 93** Zgodbica o petih prstih 3 (Pet prstov na roki)
Tale hoče piti, Ter/Pradielis, povedala Marčela Kulinka.
[Ter, zapis 28. VIII. 1940. Povedala Marčela Kulínka.]
- 94** Otrokom štejejo (Otroško štetje), Ter/Pradielis, povedala Pavlina Kulinka.
[Ter, zapis 21. VIII. 1940. Povedala Pavlina Kulínka »par Žgiću«.]
- 95** Uspavanka, Podbardo/Cesariis, povedala devetletna deklica.
[Pod-bárdan, zapis 29. VIII. 1940. Povedala devetletna deklica.]
- 96** Koledovanje 1 (v Bregu), Breg/Pers, povedala Eudženja Lazaro.
[Povedala Eugenia Lazaro »Maurićeša«, r. 1897.]

- 97** Koledovanje 2 (v Teru), Ter/Pradielis, povedala Marija Beroćinka.
[Po pripovedovanju 21-letne Marije Beroćinke, 11. VIII. 1940. V Teru ne pomnijo, da bi kdaj koledovali fantje, odrasli.]
- 98** Kres ob svetih treh kraljih (Kres – »Polavin« – o »piernahtih« v Bregu in Teru), Ter/Pradielis, Breg/Pers.
[Breg, Maurićesa. Opomba: furlansko in beneško narečno: polovin < panevin < pan-e-vin (= kruh in vino).]
Danes tudi v Teru kresu pravijo *polovin*.
- 99** Vedeževanje o kresu 1 (Vedeževanje ob ivanovem)
Na predvečer svetega Ivana moramo vzeti steklenico, Breg/Pers, povedala Maurićesa.
[Breg, Maurićesa, r. 1897, zapis 17. VIII. 1940.]
- 100** Vedeževanje o kresu 2 (Vedeževanje ob ivanovem)
Na dan pred svetim Ivanom moramo postaviti cvetove marjetic, Breg/Pers, povedala Maurićesa.
[Breg, Maurićesa.]
Objavil: Milko Matičetov, Iz žive govorice beneških Slovencev. *Trinkov zbornik*. Gorica 1946, 1–10, na str. 7: Vedeževanje ob ivanovem.
- 101** Vedeževanje o kresu 3 (Vedeževanje ob ivanovem)
Na dan pred svetim Ivanom nabereš belih marjetic, Ter/Pradielis, povedala Žulina Lendaro.
[V Teru, Žulina Lendaro, zapis 19. VIII. 1940.]
- 102** Vedeževanje o kresu 4 (Vedeževanje ob ivanovem)
Na predvečer svetega Ivana položi tri krožnike na mizo, Ter/Pradielis, povedala Marčela Kulinka.
[Ter, Marčela Kulinka, zapis 21. VIII. 1940.]
- 103** Vedeževanje o kresu 5 (Vedeževanje ob ivanovem)
Na dan pred svetim Ivanom daj čeber vode v sobo, Ter/Pradielis, povedala Marčela Kulinka.
[Ter, šivilja, Marčela Kulinka, 21. VIII. 1940.]
- 104** Vedeževanje o kresu 6 (Vedeževanje ob ivanovem)
Moram vzeti svoj las z glave, Breg/Pers, povedala Maurićesa.
[Breg, Maurićesa, zapis 17. VIII. 1940.]
- 105** Vedeževanje o kresu 7 (Vraža na ivanovo zjutraj)
Na dan svetega Ivana zjutraj se umijemo v njegovi rosi, Ter/Pradielis, povedala Feliča Kulinka.
[Ter, Feliča Kulinka, zapis 21. VIII. 1940.]

106 Mora 1

To je čarovnica, Ter/Pradielis, povedala Marčela Kulinka.
[Ter, Marčela Kulínka, šivilja.]

107 Mora 2

Da bi ne prišla več, Ter/Pradielis, povedal Odoriko Blažin.
V rokopisu informator ni naveden, je pa v tipkopisnem kazalu in na seznamu informatorjev.

108 Mora 3

Ko ti poznaš ženo, Ter/Pradielis, povedal Odoriko Blažin.
[Ter, Odoriko Blažin.]
Matičetoj je opisu dodal informatorjevo izjavo: »Man strah morò.« (= Bojim se more.)

109 Iz ljudske medicine 1

Bradavice, Ter/Pradielis, povedala Redžina Kulinka.
[V Teru povedala Režina Kulínka.]

110 Iz ljudske medicine 2

Zagovarjanje, Breg/Pers, povedala Eudženja Lazaro.

ABECEDNI SEZNAM PRIPOVEDOVALCEV

Starost, kraj zapisa, številka enot

- Anjul, **Ter**: 60
- Bačínka, Andželína - Markéša, 54 let, **Ter**: 13, 50
- Balićéša, Teréza, 51 let, **Breg** (zaselek Mikélići): 55
- Batója, Fortúno (mlajši brat od Batója, Prímo - Kúćer), **Ter**: 36
- Batója, Prímo - Kúćer, 18 let, **Ter**: 5, 43
- Batója, Sánto, kmet, 42 let, **Podbardo**: 57, 63
- Blažín, Odoríko, 17 let, **Ter**: 79, 107, 108
- Blažínka, Guštinúča, čez 40 let, **Ter**: 21
- Flapuóć, Bépo, 14 let, **Ter**: 18
- »Góbić«, Lídjo, 10 let, **Ter**: 12, 15, 18, 31, 45, 46
- Ker, Žef, **Ter**: 61
- Kleménte, Anúta - Bréskja, 63 let, **Ter**: 6
- Kleménte, Maríja - Beroóćinka, 19 let, **Ter**: 39, 83, 97
- Kok, Džovanín - Škrikja, sezonski delavec, 28 let, **Ter**: 29, 42, 44, 47, 48, 66, 76
- »Kozuljérka«, Marjúta, 40 let, **Fejplan**: 22, 26
- Krámaro, Redžína - Kolićéša, 50 let, **Podbardo**: 1, 3, 8, 10, 17, 23, 24, 25, 28, 30, 32, 34, 35, 52, 53, 70, 71
- Kranjulína, Cíja, ne ve, koliko let ima; »stára koj te brieh«, **Breg**: 54
- Krápes, Marija - Oušić, 57 let, **Podbardo**: 20
- Kuléto, Ana, čez 60 let, **Podbardo**: 64
- Kulínka - Todéškica (Nemka; mati Feliće Kulínka in Redžíne Kulínka), 58 let, **Ter**: 9, 11
- Kulínka (teta Feliće Kulínka in Redžíne Kulínka), 60 let, **Ter**: 9
- Kulínka Žgíća, Pavlína, 25 let, **Ter**: 41, 69, 94
- Kulínka, Felića, 17 let, **Ter**: 4, 31, 48, 78, 81, 86, 105
- Kulínka, Grácja, 28 let, **Ter**: 72, 74, 75
- Kulínka, Marčéla, šivilja, 20 let, **Ter**: 40, 67, 93, 102, 103, 106
- Kulínka, Redžína - Bobić, (sestra dvojčica Feliće Kulínke), **Ter**: 2, 4, 48, 91, 109
- Lázaro, Eudžénja - Maurićéša, 43 let, **Breg**: 54, 65, 96, 99, 100, 104, 110
- Léndaro, Žulína (hči Cílje Molaro - Ciljéša), 33 let, **Ter**: 101
- Matigjélo, Andželína - Flákja, 53 let, **Podbardo**: 56
- Moláro, Cílja - Ciljéša, 67 let, **Ter**: 14, 19
- Moláro, Rozálíja, 57 let, **Ter**: 16
- Moláro, Rozína Jákopić, 19 let, **Podbardo**: 59, 80, 82

Polénić, Jokóndo, 16 let, **Ter:** 85, 87, 88

Rožúta v Gorénjen bórkú, 79 let, **Ter:** 33, 51, 62

Škanínka, Anúta, 72 let, **Ter:** 27

»Terezínkić«, 17 let, **Ter:** 84

Žefónka, Marijca - Bícića, 17 let, **Ter:** 73, 84, 92

Žgarbán, Marija - Barbésa, 30 let, **Ter:** 68

Žgarbánka, Marija - Lazarésa, 80 let, **Breg** (zaselek Mikélići): 55

Žgíća, Andžola (mati ali tašća Pavline Kulínka Žgíća), 62 let, **Ter:** 7

Devetletna deklica, **Podbardo:** 95

Neznani pripovedovalci, **Ter:** 37, 38, 58, 77, 89, 90

Družina Žgarban (Sgarban), Breg (Pers) 1936, fotografijo hrani Etnografski muzej Bardo.

SEZNAM PRAVLJIČNIH TIPOV

ATU 30	št. 33 Lisica in volk
ATU 300	št. 1 Nehvaležna sestra in rešena nevesta
ATU 315	št. 1 Nehvaležna sestra in rešena nevesta
ATU 330	št. 4 Tri čevljarjeve želje
ATU 613	št. 3 Laž in resnica
ATU 700	št. 8 Bobič
ATU 720	št. 2 Mati me je ubila, oče pojedel, sestra pokopala
ATU 750*	št. 8 Bobič
ATU 751G*	št. 11, št. 12 Bogata in uboga sestra
ATU 752	št. 16 Prevzetni zidar
ATU 752A	št. 19 Sveti Peter tepen
ATU 753*	št. 13, št. 14 Razbojnik spremenjen v osla, št. 15 Prevzetni kovač
ATU 774C	št. 29 Novčič in volčji bob
ATU 791	št. 17, št. 18, št. 19 Sveti Peter tepen
ATU 882	št. 28 Lenuh in pridna deklica
ATU 1164D	št. 9 Zlodej in nuna
ATU 1525	št. 5 Spretni tat
ATU 1586	št. 39 Muha na nosu
ATU 1642	št. 6 Od koruznega storža do žene
ATU1654	št. 7 Upnik in dolžnik
ATU 1837	št. 45 Duhovnikove domislice

SEZNAM NAREČNIH BESED

- a lúto – žalovanje
 abračátı – objeti
 adóre – zgodaj
 ájar – zrak
 alóre – torej
 ánel kuštódi – angel varuh
 ano, no, nu – in
 aněl – prstan
 apéna – komaj
 árbul – drevo
 árca – skrinja
 árdo – grdo, slabo
 areštúvatı – ustavlјati
 armič – grmič
 art – grd
 aténte – pozor
 bába – starka
 bábjca – babica
 bakět – palica
 bal – bi
 bǎn – kopel
 bandöu – želodec
 bank – klop s skrinjo
 barése – hlače
 bardelë – drobovina
 bǎmbínić – otrok
 bēn – dobro, v redu
 benedicjon – blagoslov
 bęra – cunjа
 bęštıca – živalica, zverinica
 birbánta – razbojnik
 bitı – biti
 bizúna – potreba
 bíelo od íáju – beljak
 bleštematı – preklinјati, govoriti
 bogokletno
 bobíč – zrno (graha, fižola); (grozdna)
 jagoda
 bõča – mrva
 boę stári – starejši
 boiáča – kravjek
 bõı – ubog, reven
 bojác – kravjek
 bõšk – gozd
 botęja – trgovina
 bõzac – ubožec, revež
 brač – roka
 bráčeca – ročica
 brátar – brat
 brátı – nabirati, beračiti
 brúman – dober, priden
 bújıı – ubiti
 bukòn – okno
 butáča – sod
 butıl’a – steklenica
 bužariátı – lagati
 bužıja – laž
 buoh lõnej – bog lonaj, hvala
 buóu – bolezen
 carn – črn
 cetıri – štiri
 cíbatı – zibati
 cuóklın – cokla
 čandrėja – stol
 čásćić – trenutek
 čefojátı – zadušiti
 čentézim – kovanec, cent
 čęsta de óro – koš zlata
 čje – tja
 čnętı – začeti
 čúnder – duplo
 čúótast – šepav

čãc – lov	éñatı – jenjati, nehati
čáća – oče	endavànt, indevànt – naprej
čaleàr – čevljar	éñe – zdaj
čámara – soba	eñelè – zdajle
čarbonár – oglar	engrecıatı – zahvaliti se
čariàtı – otovoriti	éřtø – tam
čarnıce – borovnice	faculëřt – robec
čárta – papir	faculëřtıć – robček
čast – podstrešje	fárin – kovač
čavàtı – pretentati	fartájeca – cvrtje
čéćica – deklica	fedıéu – zvest
čekerátı – govoriti	fin ke – dokler
čofojıúvatı – daviti	finisátı – končati
čuc – ključ	fıso – gosto
damasıénćic – nožek	fıask – steklenica
damyónık – hudič, demon	flád – sapa
dan – ena, eden	fløř – cvet
dàn – dan (svetli del dneva)	fortúna – sreča
dan dãn – nekoč, nekega dne	fraıatı – drgniti
dan bøt – enkrat, nekoč	fruškar – hruška (drevo)
debøu – debel	fulminànt – vžigalica
defendátı – braniti	fum – dim
deredátı se – kratkočasiti se	fužına – nakovalo
deřtørp – nadloga	fužinàtı – kovati
dežert – pustinja, puščava	galantøm – poštenjak
dežoneřtáda – nepoštenje	gámbıo – menjava
dižoneřt – nepošten	geríncic – murenček
dıřfátı – uničiti, znebiti se	harbät – hrbet
dıřturbátı – motiti	iä – jaz
dıventátı – postati	impreřtıcıa – premoženje
dıéđic – starček	in aıüt – na pomoč
dıélatı konséı – zborovati	invęce – pa, namesto
dıélatı ženıtke – pripravljati svatbo	iřtęř – prav tako
døđiř – dvanajst	iüd, človıek – človek
domęřtıkátı – udomačiti	ıntànt – tačas, medtem
dønže – blizu	ıtáko – tako
drágo – zmaj	ıábuk – jabolko
drıéve – drevi	ıáıic – jajček
drø – dobro	ıédnaa – nikogar
drúi – drugi	ıemät ore – pobirati
dúřatı – vohati	ıésti – jesti
dva – dva	ıéřtı – ujeti, redkeje tudi vzeti
dvıı – drugi	ıúdi – ljudje

íušťes, ušťes, šťes – vseeno	kozulíšče – stročje
íúžjna – kosilo	krájac, krájcar – krajcar (kovanec)
kadä – kdaj	kráma – krošnja
kámbríca – kamrica, sobica	krās – skala, skalovje
kamęla – kanglica	krépátı – poginiti
kampána – polje	kródja špehū – svinjska koža
kan – kam	kródjeca – kožica
kanája – otrok	krõp – juha
kantína – klet	kuceńátı – žgečkati
kapalän – kaplan	kupítı – kupiti
kapítı – razumeti	kušõn – dravec, ljubljencek
kápo – poveljnik, vodja	kvarp – telo
karabinír – karabinjer, orožnik	kvarťı – četrti
karantän – novc, groš	kvarzátı – ukazati, naročiti
kárst – krst	kvinčán – zabeljen
kasęla – zabojček, skrinjica	kvinťre – proti
kavérna – jama	kvinťı – peti
kíša – hiša	lárin – tat
kljéšče – klešče	lark – prostor
koı – samo	láva – glava
kõk – kukavica	leklè – tule
koléda – koleda	lesíca – lisica
kolõmba – golobica	lesicúon – lisjak
kolõmp – golob	líber – prost
komodátı – popraviti	líberátı – osvoboditi
komodáuc – loncevez	líbero – prost
komodúvatı – popravljati	líbrin – knjiga
kompán – enak	líép, (něboı) te líépı – lep, najlepši
kõmpán – tovariš	líépo – lepo, dobro
kompanátı – pritrkavati	líéto – leto
kompaníja – družina, družba	líéušè – boljše, lepše
kompasíun – usmiljenje	lonac – lonc
kontadin – kmet	loštı – postaviti, položiti, dati
kontęnt – zadovoljen	louník – glavník
konvēnt – samostan	lovítı – ujeti, uloviti
kõp – vkup, skupaj	loženátı – svetiti
kopári – boter	lumın – svetilka
koráža – pogum	luštrúvatı – loščiti
korént – prepih	luvín – volčji bob
kõrona – krona, rožni venec	luzór – luč
kótula – krilo	mácak – maček
kõva – postelja	máγro – slabo
kõvıca – posteljica	malatíja – bolezen

manganěl – gorjača	obezátı – uteči, pobegniti
margeríta – marjetica	obriěstı – najti, srečati
mártoı – mrtev	óıkatı – kričati, vpiti
matremuónıh – zakon (zakonski stan)	okátı – jokati
medežıne – zdravila	oknò – okno
medvjéda – medvedka	ókoı – okoli
medvjédin – medvedkin	olédatı – ogledati, pregledati
medvjédıca – medvedka	ón – ogenj
mekın – malo, malenkost	onítı – peljati, premikati
mendátı se – kesati se	orę – gori, zgoraj
meretatı se – zaslužiti si	orendíšim – strašen
męrkatı – gledati, opazovati, nadzorovati	ospodın – gospodar
mešátı – mešati	ospodıńa – gospodinja
męškatı – tlačiti	ospuót – duhovnik
mezérıa – revščina, beda	ostarııa, starııa – gostilna
mıjédıh – zdravnik	oščepátı – ozdraveti
mıjšoć – mešaje	óııe – olje
mıjétı – imeti	ovızátı – opomniti, opozoriti, obvestiti
mıjétı ražõn – imeti prav	paáča – pogača
mıjétı strah – biti strah	paceéncııa – potrpljenje
mıjétı zoı – biti (komu) žal, obžalovati	paıs – dežela, vas
molátı – spustiti	paiácıca – pogačica
mórıe – morje	pájak – pajek
moróz – fant, zaročenec	paläc reäl – kraljeva palača
moróza – dekle, zaročenka	paläc – palača
mõš – mož	palánka – denar
múlıce – čreva	palet – grebljica, žezelj
múnıh – mežnar, cerkovnik	panteána – podgana
muš – osel	parecátı – pripraviti, pripravljati
múža – obraz	paretıca – pokora
na íme bõa – v božjem imenu, tudi vbogajme (v št. 8: boaıme)	parõrdin – sproti
na posõbo – na posodo	partéla – pokrov
namırı – pri miru	párvi – prvi
nancuóı – nocoj	pedáda – brca
nardátı se, naordátı se – spomniti se	pensátı – misliti
názat – nazaj	pépoı – pepel
nęboı – najbolj	perdonátı – odpustiti, oprostiti
neć – nič	pęt – prsi
ńıı – gnil	pęt – pet
nıjšmo – nismo	péver – poper
nuótrę – notri	piéunıca – buča vodnjača
nuóıć – noć	pıskatı – igrati glasbo, piskati
	pıškou – luknjast

p̄iét̄i – moliti
 plahúta – plahta, rjuha
 plákati – jokati
 plat – krožnik
 pocúhati – ohladiti (hrano)
 počásu – počasi
 počnét̄i – začeti
 podlošt̄i – pokopati
 polovñ – kres
 pomotoviláno – raztreseno, razmetano
 pomõs – na moža, na osebo
 ponõuca – ponvica
 poonít̄i (se) – premakniti (se)
 potenít̄i – potegniti
 potípat̄i – potipati
 povér – stenj
 prášati – vprašati, prositi
 právica – zgodba, pravljica
 pražõn – zapor
 predikát̄i – pridigati
 prejóra – prednica, predstojnica
 samostana
 prej̄uvát̄i – prositi
 prosít̄i – vprašati
 provát̄i – poskusiti
 pultrõn – lenoba
 puõšt – mesto, kraj
 rábje – grablje
 rácija – milost
 rakomandát̄i (se) – priporočiti (se)
 ranžát̄i se – preskrbeti se, znajti se
 rasat̄i – napolniti
 rašánõ – polno
 ráuan – raven, pokončen
 rè – kralj
 regäl – darilo
 remít – puščavnik
 rēñ – kraljestvo
 rešít̄i – grešiti
 rēšt̄ati – ostati
 rēt – rit
 ríja – vrsta
 rikompensát̄i – nagraditi

rivát̄i – prispeti, tudi dokončati
 roća – skala, skalovje
 rondenát̄i – ropotati, rogoviliti
 róūba – roba, blago
 rozár̄ih – rožni venec
 rúde, rúdi – vselej, vedno
 sakét – vreča, tudi žep
 sáldo – trdno
 saludát̄i – pozdraviti
 sátana – satan, hudič
 sebēñ – čeprav
 séđan – sedem
 semet̄iérih – pokopališče
 sémõla – otrobi
 sémpre – zmeraj, vedno
 serpēnt – kača
 sflapnēt̄i – oveneti
 símpre – vedno, zmeraj
 sinát̄ic – deček, sinček
 sírak – koruzni storž
 s̄itár – sito
 s̄jémpl̄ica – čeber
 s̄jerúvat̄i – zapirati
 s̄jór, šjór – gospod
 s̄jóra, šjóra – gospa
 s̄jõrta – vrsta
 skārpa – čevelj
 sk̄uáži – skoraj
 smart – smrt
 smeát̄i – smejati
 sn̄jest̄i – snesti, pojesti
 sofit – strop
 solár – soba
 solúat̄i – potempljati
 som̄nestrit̄i – sovladati
 soũdät – vojak
 sóuse – vse
 sóut – denar
 spar̄iét̄i – izginiti
 spēh – slanina
 spēk – spet
 spiét̄i – zmoliti
 sprenit̄i – pripogniti

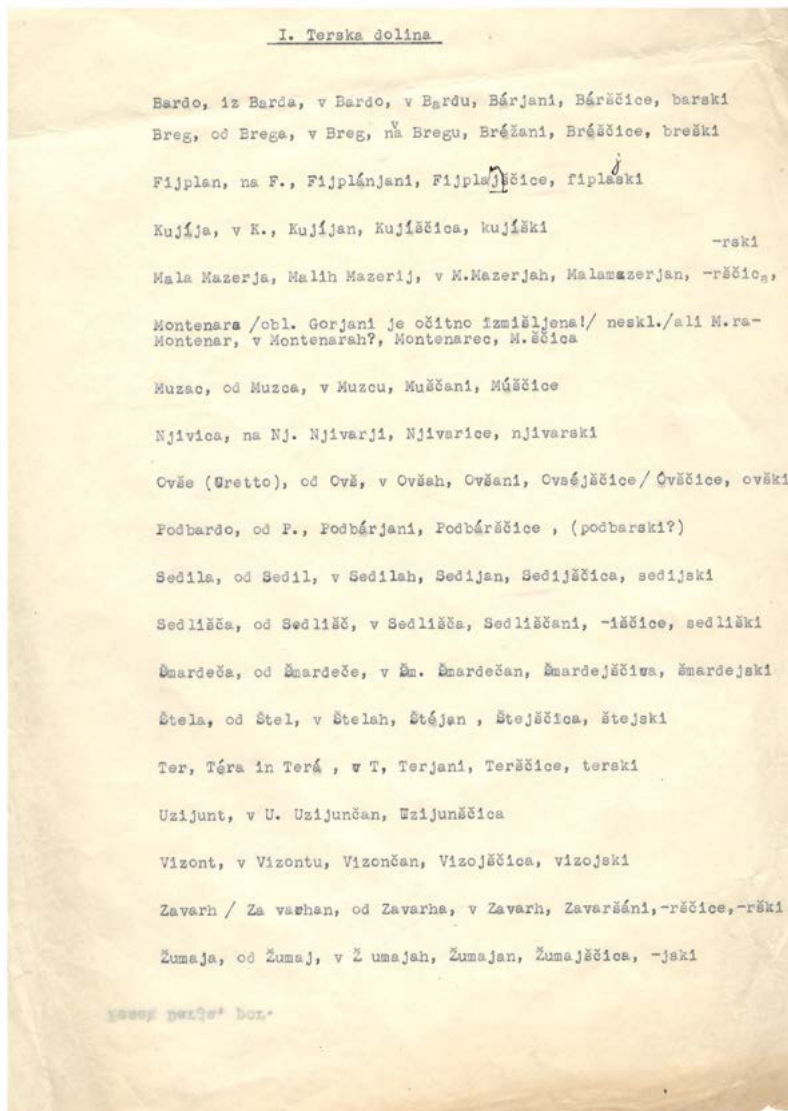
sriésti – srečati
 stárc, stárac – stavec
 státı anténte – paziti
 státi liépo (liéušo) – biti dobro (bolje)
 stortı – storiti, narediti
 stortı se – roditi se
 strapacátı – mučiti, žaliti
 streonfátı – zapraviti
 súbito – takoj
 sudátı (se) – spotiti (se)
 suplikúvatı – prositi
 suoi – čeber
 sviıátı – žvižgati
 šašin – razbojnik, hudodelec
 šćála – stopnice
 šćerática – deklica, hčerkica
 šći – dekle, hči
 šjorkopéra – srakoper
 škarífa – kapa, čepica
 školtátı – poslušati
 škrikija – štrigalica, danes tudi vžigalnik
 škúfa – škatlica
 špáda – meč
 špas – sprehod
 špielin – zrcalce
 špolért – ognjišče
 štaciun – postaja
 štáncja – soba
 štěk – glavnja, tleče poleno
 štemán – cenjen, spoštovan
 štemátı – ceniti, spoštovati
 šterlína – cekin
 štíča – jeza
 štría – čarovnica
 štuf – sit
 šústar – čevljar
 tača – kozarec
 taćjé – tamle
 takátı – lotiti se, začeti
 takuın – mošnja
 takvınıć – mošnjič
 talpátı – žagati
 tálpeca – stopalo

tapuòn – zamašek, čep
 távola – miza
 te böt – takrat, tedaj
 těk, tıķ – malo (dan těk, tıķ ‘en košček’)
 teráca – terasa
 térci – tretji
 tígrica – tigrica
 tígrin – tigričin
 tınkati – tinkati, cingljati
 tírati – vleči
 tıétı – hoteti
 toblät – senik
 tócatı (se) – zgoditi (se)
 totalè – todle, tukajle
 tradítı – izdati
 trěšt – hudoben, slab
 trúdan – utrujen
 trük – ukana
 túreń – turen, zvonik
 tvıš – tam
 ubúšneııı – poljubiti
 uérbatı – zaslužiti
 umúııı se – umiti se
 uzúııı – sneti, sezuti
 u na rěj – gor na raj, nebesa
 uıšća – šiba
 uklátı – popasti, napasti
 umrıétı – umreti
 unétı – vneti, prižgati
 upıćıtı – vtakniti, zapičiti
 urét – naravnost
 urıétı – vreti
 usáke fáte – vsake vrste
 usıékatı – odsekati
 ustánııı – vstati
 uštıcatı se – razjeziti se
 utār – oltar
 uzéııı, zéııı – vzeti
 uzéııı se – poročiti se
 váııtatı – opazovati, gledati, oprezati
 vanžélıh – evangeliј
 vār – vrv
 várdjan – stražar

večérja – večerja
 vedrán – samec
 vejatı – veljati, učinkovati
 veljéstı – izlesti, iti ven
 venátı – izgnati
 vēncı – večji
 ventrinárh – veterinar
 vērin – steklo, vrč
 vērität – resnica
 véro – res
 vescátı – poscati
 veštıt – obleka
 víle – vile
 víta – življenje
 vøn, vùn – gor, ven
 voritı – govoriti
 vóukja – volkulja
 vóukjin – volkuljin
 zaboljéti – zboleti
 záıtra – jutri
 zät – potem
 zataponatı – zamašiti
 zatpótin – potem
 zdolè – doli, spodaj
 zdovjédatı – izvedeti
 zēmja – zemlja
 zgáne – žganje
 zlarjúvatı – razprostirati
 zledúvatı – šteti
 zlųódej – zlodej, hudič
 zmèk – smrkelj
 zútı se – sleči se
 zímula – dvojčica
 žákeı – žakelj
 žbotrjć – boter
 žbotríća – botra
 žeı – že
 ženä – ženska
 ženítke – svatba
 žıı – živ
 žıénani – poročni
 žnıdar – krojač
 žvámpar – vrvar

žvélto – hitro, naglo
 žvendikátı se – maščevati se
 žardınır – vrtnar
 žir – krog
 žoıátı – igrati se, tudi veseliti
 žornáda – dan (časovna enota)
 žovátı – pomagati, koristiti

SEZNAM TERSKIH POIMENOVANJ ZA KRAJE IN NJIHOVE PREBIVALCE

Seznam poimenovanj za kraje v Terski dolini in njihove prebivalce v terskem narečju, ki ga je Milko Matičetov priložil načrtu za knjižno objavo terskega gradiva (RV3).

KRAJŠAVE

- ATU: Mednarodna klasifikacija pravljic po: Aarne, Antti, Thompson, Stith, 1961: *The Types of the Folktale. A Classification and Bibliography*. (Second Revision). Helsinki: Academia scientiarum Fennica (FF Communications 184) in Uther, Hans-Jörg, 2004: *The Types of International Folktales: A Classification and Bibliography* I–III., Helsinki: Academia scientiarum Fennica (FF Communications 284–286).
- EM: *Enzyklopädie des Märchens. Handwörterbuch zur historischen und vergleichenden Erzählforschung* 1–14. Begründet von K. Ranke. Ed. R. W. Brednich et al. Berlin, New York: De Gruyter, 1977–2015.
- ISN ZRC SAZU: Inštitut za slovensko narodopisje Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani.
- NUK: Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani.
- RV: rokopisni vir.
- SNP I–IV: *Slovenske narodne pesmi* I–IV. Zbral in uredil Karel Štrekelj, 4. knjigo uredil Joža Glonar. Ljubljana: Slovenska matica, 1895–1923.
- SV: spletni vir.

LITERATURA

- Balloch, Bruna, 2010: *Mlada lipa: pravæce domah narete. Izbor besedil iz publikacije Mlada lipa. Testi scelti dalla pubblicazione Mlada lipa*. Ur. Roberto Dapit, Lucia Trusgnach in Danila Zuljan Kumar. Čedad / Cividale del Friuli: Kulturno društvo Ivan Trinko / Circolo culturale Ivan Trinko.
- Balloch, Bruna, 2018: *Lučice na oknah. Naš sviet pouan naposebnosti. Nostro mondo pieno di meraviglia*. Ur. Roberto Dapit, Lucia Trusgnach in Danila Zuljan Kumar. Čedad / Cividale del Friuli: Kulturno društvo Ivan Trinko / Circola di cultura Ivan Trinko.
- Baudouin de Courtenay, Jan I. N., 1876: Rez'ja i Rez'jane. *Slavjanskij sbornik* 3, 223–371.
- Baudouin de Courtenay, Jan I. N., 1895: *Materialien zur südslavischen Dialektologie und Ethnographie I. Resianische Texte, gesammelt in den J. 1872, 1873 und 1877, geordnet und übersetzt von J. Baudouin de Courtenay / Materialy dlja južnoslovjanskoj dialektologii i etnografii. I. Rez'janske teksty sobral v 1872, 1873 i 1877 gg., uporjadočil i perevel J. Baudouin de Courtenay*. Sankt-Peterburg.
- Baudouin de Courtenay, Jan I. N., 1904: *Materialien zur südslavischen Dialektologie und Ethnographie II. Sprachproben in den Mundarten der Slaven von Torre in Nordost Italien, gesammelt und herausgegeben von J. Baudouin de Courtenay / Materialy II. Obrazcy jazyka na govorah Terskih Slavjan v severovostočnoj Italii sobral i izdal J. Baudouin de Courtenay*. Sankt-Peterburg.
- Bizjak, A. Zvonko, 1946: *Beneško-slovenska in rezijanska bibliografija*. Osnutek. Trst: Gregorčičeva založba. 123–133. [1946 tudi v obliki separata kot posebni odtis iz *Trinkovega zbornika*.]
- Brezigar, Bojan, 2010: *Pravno stanje zaščite slovenske manjšine v Italiji*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Cernetig, Marina, Negro, Luigia (ur.), 2015: *Mi smo tu: --- tuka, --- izdë, --- kle, --- tle. Slovenska jezikovna skupnost v Videnski pokrajini: preteklost, sedanjost, bodočnost / La comunità linguistica slovena della Provincia di Udine: passato, presente, futuro*. Špeter / San Pietro al Natisone, Viden/Udine: Inštitut za slovensko kulturo / Istituto per la cultura slovena, Univerza v Vidnu / Università di Udine.
- Christiansen, Reidar Thoralf, 1916: *The Tale of the Two Travellers or The Blinded Man. A Comparative Study*. Hamina: Suomalaisen Tiedeakatemia kustantama (FF Communications, 24).
- Cronia, Arturo, 1950: Contributi alla dialettologia slovena. *Slavistična revija* 3, 321–326.
- Dapit, Roberto, 1995a: *La Slavia Friulana. Lingue e culture Resia, Torre, Natisone. Bibliografija ragionata. Beneška Slovenija. Jezik in kultra. Rezija, Ter, Nadiža. Kritična bibliografija*. Cividale del Friuli / Čedad, San Pietro al Natisone / Špeter: Kulturno društvo Ivan Trinko / Circolo di cultura Ivan Trinko, Zadruga Lipa.
- Dapit, Roberto, 1995b: *Aspetti di cultura resiana nei nomi di luogo: 1. Area di Solbica / Stolvizza e Korito/Coritis*. Humin/Gemona: CLEUP.
- Dapit, Roberto, 1998: *Aspetti di cultura resiana nei nomi di luogo: 2. Area di Osoanë/Oseacco e Učja/Uccea*. Humin/Gemona: CLEUP.

- Dapit, Roberto, 2001: *Cognomi e nomi di famiglia dell'Alta val Torre*. Videm/Udine, Bardo/Lusevera: Campanotto, Comune.
- Dapit, Roberto, 2006a: I ricercatori del dialetto del Tore / Raziskovalci terskega narečja. V: *Terska dolina / Alta Val Torre / Val de Tor. Terska dolina v besedi, sliki in pesmi Viljema Černa*, ur. Milena Kožuh. Celje, Gorica: Celjska Mohorjeva družba, Goriška Mohorjeva družba, 189–200.
- Dapit, Roberto, 2006b: Storie di animali e di esseri mitici nella tradizione orale dell' Alta Val Torre / Zgodbe o živalih in bajeslovnih bitjih v ustnem izročilu Terske doline. V: *Terska dolina / Alta Val Torre / Val de Tor. Terska dolina v besedi, sliki in pesmi Viljema Černa*, ur. Milena Kožuh. Celje, Gorica: Celjska Mohorjeva družba, Goriška Mohorjeva družba, 261–276.
- Dapit, Roberto, Michele Obit, Trusgnach, Lucia (ur.), 2006c: *Mons. Ivan Trinko (1863–1954). Spodbujevalec spoznavanja in dialoga med kulturami. Promotore della conoscenza e del dialogo tra culture*. Čedad / Cividale del Friuli: Kulturno društvo Ivan Trinko / Circolo di cultura Ivan Trinko.
- Dapit, Roberto, 2008: *Aspetti di cultura resiana nei nomi di luogo: 3. Area di Bila / San Giorgio, Njiva/Gniva e Ravanca/Prato*. Gemona: Cleup.
- Dapit, Roberto, 2010: Zakladnica subiških pripovedi / Il tesoro dei racconti di Subit. V: *Mlada lipa: pravace domah narete: izbor besedil iz publikacije Mlada lipa. Testi scelti dalla pubblicazione Mlada lipa*, ur. Roberto Dapit, Lucia Trusgnach in Danila Zuljan Kumar. Čedad / Cividale del Friuli: Kulturno društvo Ivan Trinko / Circolo culturale Ivan Trinko, 15–36.
- Dapit, Roberto, 2018: Bogato ustno izročilo v terskem narečju / La ricca tradizione orale slovena del Torre. V: *Lučice na oknah. Naš sviet pouan naposebnosti. Nostro mondo pieno di meraviglia*, ur. Roberto Dapit, Lucia Trusgnach in Danila Zuljan Kumar. Čedad / Cividale del Friuli: Kulturno društvo Ivan Trinko / Circola di cultura Ivan Trinko, 6–37.
- D'Aronco, Gianfranco, Matičetov, Milko, 1951: Folklorna anketa v Furlaniji 1946: Odgovori slovenskih šolarjev. *Slovenski etnograf* (3–4), 207–330.
- Dobrowsky, Joseph, 1806: Über die Slawen im Thale Resia. *Slawin* 1, 120–128.
- Dolenc, Janez, 1992: *Zlati Bogatin. Tolminske povedke*. Ljubljana: Kmečki glas (Glasovi, 4).
- D'Orlandi, Lea, Cantarutti, Novella, 1964: Credenze sopravvienti in Friuli intorno agli esseri mitici. *Cefastu? Rivista della Società Filologica Friulana* 40 (1–6), 17–41.
- Drekonja, Ciril, 1932: *Tolminske narodne pravljice*. Trst: Književna družina Luč.
- Dundes, Alan (ur.), 1965: *The Study of Folklore*. Englewood Cliffs: Prentice – Hall.
- Erjavec, Fran, 1883: Iz potne torbe. V: *Letopis Matice slovenske 1883*, 195–351.
- ES 1987 = *Enciklopedija Slovenije*, A–Ce. Marjan Javornik (ur). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Feigel, Damir Kajetan, Nanut, Viljem, 1950: *Beneška Slovenija*. Gorica: Knjigarna g. Carducci.
- Furlan, Andrej, 1992: Bardo 92. Mladinski raziskovalni tabor. *Jadranski koledar 1993*. Trst: Založništvo tržaškega tiska, 145–152.
- Furlan, Metka, 2013: *Novi etimološki slovar slovenskega jezika: Poskusni zvezek*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Gabršček, Andrej, 1910: *Narodne pripovedke v Soških planinah*. Gorica.
- Gruden, Živa, 1997: Narečje in ljudsko izročilo kot sredstvo oblikovanja otrokove zaznave lastnega okolja v vrtcu. *Traditiones* 26, 375–378.

- Gruden, Živa 2015: Slovenščina na poti v šolo. Lo sloveno entra nelle scuole. V: *TU MI SMO TU ... tuka, ... izdē, ... kle, ... tle*, ur. Marina Tomasetig in Luigia Negro. Špeter / S. Pietro al Natison: Inštitut za slovensko kulturo / Istituto per la cultura slovena, 30–33.
- Ilešič, Svetozar, 1978: Vloga Beneške Slovenije med sosednjimi pokrajinami. *Geografski obzornik* 25 (1-2), 1–5.
- Iussa, Raffaella, 1993: Narrativa di tradizione orale in Val Natisone. Il repertorio di Ilde Chiabudini (Cicigolis/Ščigla). Tesi di laurea in Storia delle Tradizioni Popolari. 1992–1993. Trst/Trieste: Università degli Studi, Facoltà di Lettere e Filosofia.
- Ivančič Kutin, Barbara, 2014a: Evelina, Franca in Gianna še znajo zapeti prosijske pesmi. V: *Trinkov koledar za Beneške Slovence za leto 2015*. Čedad / Cividale del Friuli: Kulturno društvo Ivan Trinko / Circolo culturale Ivan Trinko, 132–149.
- Ivančič Kutin, Barbara, 2014b: *Te so peli v Prosidu / Queste erano cantate a Prossenico*, zvočni CD. Ljubljana: Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU.
- Ivančič Kutin, Barbara, 2015: Molitvice, ki jih danes še najdemo v Benečiji. V: *Trinkov koledar za Beneške Slovence za leto 2016*. Čedad / Cividale del Friuli: Kulturno društvo Ivan Trinko / Circolo culturale Ivan Trinko, 164–173.
- Ivančič Kutin, Barbara, 2016: Folklorno gradivo in njegov zapis kot stičišče slovstvene folkloristike in dialektologije. Pogled v preteklost in predlogi za prihodnost. *Annales* 26 (4), 715–726.
- Ivančič Kutin, Barbara, 2018: Zagovori v terenskih zapisih iz Benečije. V: *Slovenistika in slavistika v zamejstvu – Videm*, ur. Andreja Žele in Matej Šekli. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije (Zbornik Slavističnega društva Slovenije, 28), 207–220.
- Ivančič Kutin, Barbara, 2020: Medveščkovo terensko dokumentiranje slovenske kulturne dediščine v obmejnem pasu doline Idrije. *Goriški letnik* 44, 297–303.
- Ivančič Kutin, Barbara, 2022: Zgodnje obdobje terenskega dokumentiranja folklornega gradiva Milka Matičetovega pri Slovencih v Teru. V: *Tra ricerca sul campo e studio a tavolino ontributi per i cento anni dalla nascita dell'accademico Milko Matičetov. Med terenom in kabinetom. Ob 100. obletnici rojstva akademika Milka Matičetovega*, ur. Marija Stanonik in Han Steenwijk. Padova: CLEUP, 227–248.
- Ježovnik, Janoš, 2018: Slovenski jezik v Terskih dolinah. V: *Slovenistika in slavistika v zamejstvu – Videm*, ur. Andreja Žele in Matej Šekli. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije (Zbornik Slavističnega društva Slovenije, 28), 95–107.
- Ježovnik, Janoš, 2019: *Notranja glasovna in naglasna členjenost terskega narečja slovenščine*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Ježovnik, Janoš, 2020a: Slovenski jezik v Videmski pokrajini. V: Marija Stanonik in Iva Potočnik, *Vartac - Moja vas*. Ljubljana: ZRC SAZU, Založba ZRC (Glasovi, 55), 73–87.
- Ježovnik, Janoš, 2020b: Da bi tersko narečje preživelo je nujna intervencija v obliki pouka. V: *Novi Matajur*, 29. 7. 2020. <https://novimatajur.it/cultura/janos-jezovnik-da-bi-terisko-narecje-prezivilo-je-nujna-intervencija-v-obliki-pouka.html> (dostop 19. 3. 2021).
- Ježovnik, Janoš, 2022: *Glasovne in naglasne značilnosti terskega narečja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Jurčič, Josip, 1946: *Josip Jurčič, Zbrano delo. Prva knjiga: pripovedke, spomini na deda, prazna vera, Jurij Kozjak, Jesenska noč, Domen*, ur. Mirko Rupel. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Kalc, Aleksej, 1997: Selitvena gibanja ob zahodnih mejah slovenskega etničnega prostora: Teme in problemi. *Annales* 10, 193–214.
- Kenda, Josip, 1896: *Narodne pripovedke v Soških planinah* III. Gorica.

- Kenda-Jež, Karmen, 2016: Fonetična transkripcija. V: *Slovenski lingvistični atlas 2: Kmetija. Atlas (SLA 2.1)*, ur. Jožica Škofic in Matej Šekli. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 27–31.
- Kozar Mukič, Marija, Mukič, Dušan, Kropelj Telban, Monika (ur.), 2017: *Pripovedno izročilo Slovencev in Porabju: pravljice in povedke z zvočnih posnetkov Milka Matičetovega*. Ljubljana: ZRC SAZU (Slovenski pravljicarji, 2).
- Kozorog, Miha, 2013: Poskusno o Benečiji s konceptom odročnosti: migracije in konstrukcija kraja. *Ars & Humanitas* 7 (2), 136–149.
- Kožuh, Milena (ur.), 2006: *Terska dolina / Alta Val Torre / Val de Tor*. Celje, Gorica: Celjska Mohorjeva družba, Goriška Mohorjeva družba.
- Kragelj, Jožko, 1997: *Ivan Trinko Zamejski: življenje in delo*. Koper: Ognjišče.
- Krajczar, Karel, 1996: *Kraljič pa lejpa Vida. Slovenske pravljice in povedke iz Porabja*. Ljubljana: Kmečki glas (Glasovi, 13).
- Križnar, Naško, 2006: Etnografski muzej v Bardu. V: *Terska dolina / Alta Val Torre / Val Tor*, ur. Milena Kožuh. Celje, Gorica: Celjska Mohorjeva družba, Goriška Mohorjeva družba, 239–247.
- Kropelj, Monika, 1995: *Pravljica in stvarnost. Odsev stvarnosti v slovenskih ljudskih pravljicah in povedkah ob primerih iz Štrekljeve zapuščine*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Kropelj, Monika, 2000: Magija in magično zdravljenje v pripovednem izročilu in ljudsko zdravilstvo danes. *Etnolog* 10, 75–84.
- Kropelj Telban, Monika, 2015: Ustno izročilo ob severni slovensko-italijanski meji. V: *Le collezioni uniscono: Collezioni etnologiche, tradizione orale e turismo culturale fra le Alpi e il Carso / Zbirke povezujejo: Etnološke zbirke, ustno izročilo in kulturni turizem med Alpami in Krasom*, ur. Roberto Dapit, Barbara Ivančič Kutin in Špela Ledinek Lozej. Videm/Udine: Università degli studi di Udine, 127–152.
- Kropelj Telban, Monika, 2018: Matičetovi zapisi terskega ustnega izročila: prispevek k ohranjanju terske nesnovne dediščine. V: *Slovenistika in slavistika v zamejstvu – Videm*, ur. Andreja Žele in Matej Šekli. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije (Zbornik Slavističnega društva Slovenije, 28), 195–206.
- Kunaver, Jurij, 2006: Nekatere geografske, zlasti reliefne poteze terskega dela Beneške Slovenije. V: *Terska dolina / Alta Val Torre / Val Tor*, ur. Milena Kožuh. Celje, Gorica: Celjska Mohorjeva družba, Goriška Mohorjeva družba, 13–25.
- Likar, Zdravko 2021: Odnosi med Benečijo in Posočjem od druge svetovne vojne do danes. V: *Simon Rutar in Beneška Slovenija*, ur. Danila Zuljan Kumar in Petra Kolenc. Ljubljana: Slovenska matica, 157–166.
- Likar, Zdravko, 2004: Kako smo mehčali mejo. *Trinkov koledar 2004. Čedad / Cividale del Friuli*: Kulturno društvo Ivan Trinko / Circolo culturale Ivan Trinko, 46–58.
- Logar, Tine, 1975 [1993]: *Slovenska narečja*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Mailly, Anton von, 1916: *Mythen, Sagen, Märchen vom alten Grenzland am Isonzo*. München: Hugo Schmidt Verlag.
- Mailly, Anton von, 1922: *Sagen aus Friaul und den Julischen Alpen. Gesammelt und mit Unterstützung von Johannes Bolte herausgegeben von Anton v. Mailly*. Leipzig: Dieterich'sche Verlagsbuchhandlung.
- Mailly von, Anton, 1986 [1922]: *Leggende del Friuli e delle Alpi Giulie*. Gorica/Gorizia: Editrice Goriziana.
- Mailly, Anton von, 1989: *Leggende del Friuli e delle Alpi Giulie. Edizione critica a cura di Milko Matičetov*. Gorizia: Editrice Goriziana.

- Marušič, Branko, 2006: Pregled zgodovine terskih Slovencev. V: *Terska dolina / Alta Val Torre / Val Tor*, ur. Milena Kožuh. Celje, Gorica: Celjska Mohorjeva družba, Goriška Mohorjeva družba, 55–61.
- Matičetov, Milko, 1945: Rezijanska pripovedna pesem. Posebni odtis iz *Etnologa* 17 (1944). Ljubljana.
- Matičetov, Milko, 1946: Iz žive govorice beneških Slovencev. *Trinkov zbornik*. Trst: Gregorčičeva založba, 99–108.
- Matičetov, Milko, 1947: Renata Steccati in njeni zapisi beneškoslovenskih ljudskih pesmi. *Razgledi* (Trst) 2 (3–4), 120–128. [1947 tudi v obliki separata kot posebni odtis *Slovenskega etnografa*. Ljubljana, Trst: Založništvo tržaškega tiska. 3–11.]
- Matičetov, Milko, 1948a: O etnografiji in folklori zapadnih Slovencev. *Slovenski etnograf* 1, 9–56.
- Matičetov, Milko, 1948b: Josip Jurčič, Regina Kramaro in nosilci folklore. *Razgledi* 3 (10), 449–457.
- Matičetov, Milko, 1950a: Utrinki iz ljudskega pesništva. *Novi svet* 5. 263–270, 379–384.
- Matičetov, Milko, 1950b: Naša živa beseda. Odlomki iz ljudskega pesništva. V: *Beneška Slovenija*, ur. Damir Feigel in Viljem Nanut. Gorica: Knjigarna G. Carducci, 134–149.
- Matičetov, Milko, 1950c: Testi friulani su labbra slovene. *Ce fastu?* (Videm/Udine) 26 (1/6), 21–25.
- Matičetov, Milko, 1956a: »Brat in ljubi« (Aarne - Thompson nr. 315 + 300). Povedala Marinčič in Jurčič. V: *Zbornik Primorske založbe Lipa*. Koper: Založba Lipa, 35–62.
- Matičetov, Milko, 1956b: Ljudska proza. V: *Zgodovina slovenskega slovstva*, ur. Lino Legiša. Ljubljana: Slovenska matica, 119–138.
- Matičetov, Milko, 1961a: *Sežgani in prerojeni človek*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Matičetov, Milko, 1961b: Uno scongiuro contro la nebbia e i suoi corrispondenti svizzeri. V: *Alpes Orientales* 3, ur. Robert Wildhaber. Basel: Schweizerische Gesellschaft für Volkskunde. 160–163.
- Matičetov, Milko, 1963: Pri slovenskih pravljicarjih: Katra Jovžkova iz Trente. *Pionir* 23 (4), 108–109.
- Matičetov, Milko, 1964b: »Pěsme Rezianske« Stanka Vraza. *Slovenski etnograf* 16–17, 203–215.
- Matičetov, Milko. 1968: Pregled ustnega slovstva Slovencev v Reziji (Italija). *Slavistična revija* 16, 203–229.
- Matičetov, Milko. 1972a: Opombe k Merkujevim beneško-slovenskim legendam. *Traditiones* 1, 194.
- Matičetov, Milko, 1972b: *Rožice iz Rezije* (predgovor h knjigi). Koper, Trst, Ljubljana: Založba Lipa.
- Matičetov, Milko, 1973a: *Zverinice iz Rezije*. Trst, Gorica: Mladinska knjiga.
- Matičetov, Milko, 1973b: Opombe k Merkujevim tračmunskim zgodbicam. *Traditiones* 2, 215–216.
- Matičetov, Milko, 1980: Sto let stari folklorni zapiski iz nadiških dolin. *Trinkov koledar 1980*, 82–88.
- Matičetov, Milko, 1984: Prezrta objava devet ziljskih pesmi, z vtisi I. Sreznenskega ob reju pod lipo, zbijanju soda ipd. *Slavistična revija* 32, 337–355.

- Matičetov, Milko, 1995: Spremno besedilo h knjigi. V: *Sada te povien / Ora ti racconto*, ur. Ilde Chiabudini in Raffaella Iussa. Čedad / Cividale del Friuli: Kulturno društvo »Studenci« / Circolo culturale »Sorgenti«
- Matičetov, Milko, 2010: Beseda ob splovitvi nove knjižne zbirke. V: *Anton Dremelj – Resnik*, ur. Milko Matičetov in Anja Štefan. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Slovenski pravljicarji, 1), 11–29.
- Matičetov, Milko, Štefan, Anja, 2010: *Anton Dremelj Resnik*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Slovenski pravljicarji, 1).
- Medvešček, Pavel, 1990: *Na rdečem oblaku vinograd rase. Pravce n storje od Matajurja do Korade*. Ljubljana: Kmečki glas (Glasovi, 3).
- Melik, Anton, 1960: *Slovensko Primorje*. Slovenija, geografski opis II. Opis slovenskih pokrajin, četrti zvezek. Ljubljana: Slovenska matica, 445–460.
- Merkù, Pavle, 1972: Nekaj legend iz Karnajske in Nadiške doline. *Traditiones* 1, 187–193.
- Merkù, Pavle, 1973: Tračmunske legende in povedke. *Traditiones* 2, 211–215.
- Merkù, Pavle, 1976: *Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji – Zbrano v letih 1965–1974 / Le tradizioni popolari degli Sloveni in Italia – Raccolte negli anni 1965–1974*. Trst/Trieste: Založništvo tržaškega tiska.
- Merkù, Pavle, 1980: O beneškoslovenskih narečjih. O slovenskem terskem narečju. *Slavistična revija* 28 (2), 167–178.
- Merkù, Pavle, 1993: *Po našin: primo libro di lettura nel dialetto dell' Alta valle del Torre*. Bardo/Lusevera, Tavagnacco: Arti Grafiche Friulane.
- Merkù, Pavle, 2004: *Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji – Zbrano v letih 1965–1974 / Le tradizioni popolari degli Sloveni in Italia – Raccolte negli anni 1965–1974*. Videm/Udine: Pizzicato e vizioni musicali.
- Merkù, Pavle, 2006: Ljudje ob Teru – Zapejući škarific / Le gente lungo il Torre – Colletto seduttore. V: *Terska dolina / Alta Val Torre / Val de Tor. Terska dolina v besedi, sliki in pesmi Viljema Černa*, ur. Milena Kožuh. Celje, Gorica: Celjska Mohorjeva družba, Goriška Mohorjeva družba, 277–291.
- Meterc, Matej, Pallay, Jozef, 2020: Nekonvencionalne replike v slovenščini z anketno raziskavo med slovenskimi govorci. *Slavistična revija* 68 (2), 211–227.
- Miceu, Adriana, 2008: Friulgurizan / Bisiacaria / Goriška. Videm/Udine: Chiandetti (Miti, Fiabe e Leggende del Friuli storico, 9).
- Mlekuž, Jernej, 2003: Le še ena življenjska zgodba?. *Trinkov koledar 2013*. Čedad / Cividale del Friuli: Kulturno društvo Ivan Trinko / Circolo culturale Ivan Trinko, 125–140.
- Moderiano, Luigi, 2017: *Orlojč an druge pravace. L'orologino e altre storie*, ur. Igor Černo. Bardo/Lusevera: Center za kulturne raziskave Bardo.
- Namor, Iole, 2015: Kulturno in politično gibanje. Il movimento culturale e politico. V: *MI SMO TU ... tuka, ... izdē, ... kle, ... tle*, ur. Cernetig Marina in Luisa Negro. Špeter / S. Pietro al Natisono: Inštitut za slovensko kulturo / Istituto per la cultura slovena, 54–57.
- Nicoloso Ciceri, Andreina, 1992: *Tradizioni popolari in Friuli* 1-2. Videm/Udine: Chiandetti editore.
- Novak, Vilko, 1986: *Raziskovalci slovenskega življenja*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Orel, Richard, 1949: *Terski Slovenci*. Posebni odtis iz tržaške revije *Razgledi* 5 (6–7).
- Ostermann, Valentino, 1940: *La vita in Friuli. Usi – Costumi – Credenze popolari*. Videm/Udine: Del Bianco.
- Persič, Niko, 1951: Dve pravljici iz Črneje. *Slovenski etnograf* 3–4, 354–357.

- Piko, Martina 1996: *Iz semena pa bo lipa zrasla: pravlice, storije in basmi s Koroške*. Ljubljana: Kmečki glas (Glasovi, 14).
- Premrl, Božidar (ur.), 2019: *Bedenice. Kraški šopek Milka Matičetovega iz Koprive*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Ravbar Morato, Nada, 2007: *Kruh in ribe: od Bržanije prek Trsta do Soče*. Celje: Celjska Mohorjeva družba (Glasovi, 32).
- Rutar, Simon, 1899: *Slovenska zemlja. Opis slovenskih pokrajin v prirodznanskem, statističnem, kulturnem in zgodovinskem obziru. III. del, Beneška Slovenija*. Ljubljana: Matica Slovenska.
- Rutar, Simon, 1899: *Beneška Slovenija. Prirodznanski in zgodovinski opis*. Ljubljana: Matica Slovenska.
- Sancin, Valentina, Lissiac, Martin (ur.), 2016: *Vodnik ZSKD. Po poteh kulturnih društev v Italiji*. Gorica, Trst, Videm: Zveza slovenskih kulturnih društev.
- Sandrin, Giulia, 2010: *Storie e filastrocche senza confini nelle parlate delle Terre del Carso e dell'Isonzo*. Monfalcone: Consorzio Culturale del Monfalconese.
- Smole, Vera, 1994: Folklorist med prevajanjem in zapisovanjem. *Traditiones* 23, 143–154.
- Stanonik, Marija, 1989: Pogovor z dr. Milkom Matičetovim. *Glasnik SED* 3–4, 113–120.
- Stanonik, Marija, 2013: *Folkloristični portreti iz 20. stoletja. Do konstituiranja slovenske slovstvene folkloristike*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU 2013.
- Stanonik, Marija, Potočnik, Iva (ur.), 2020: *Vartac – Moja vas. Slovenska narečna besedila in risbe otrok iz Benečije, Rezije in Kanalske doline*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Glasovi, 55).
- Stranj, Pavel, 1999: *Slovensko prebivalstvo Furlanije – Julijske krajine v družbeni in zgodovinski perspektivi*. Trst, Ljubljana: Slovenski raziskovalni inštitut SLORI, Narodna in študijska knjižnica Trst, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete UL.
- Šekli, Matej, 2006: Tersko narečje v kraju Subid. V: *Terska dolina / Alta Val Torre / Val de Tor. Terska dolina v besedi, sliki in pesmi Viljema Černa*, ur. Milena Kožuh. Celje, Gorica: Celjska Mohorjeva družba, Goriška Mohorjeva družba, 161–173.
- Šekli, Matej, 2016a: Frazni glagoli v rezijanskem narečju slovenščine. *Annales* 26 (4), 689–698.
- Šekli, Matej, 2016b: *Primerjalno glasoslovje slovanskih jezikov 1: Od praindoevropsčine do praslovanščine*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Šmitek, Zmago, 2006: Ljudsko dožemanje naravnega okolja: med mitologijo in magijo / L'ambiente naturale tra mitologia e magia nell'immaginario popolare. V: *Terska dolina / Alta Val Torre / Val de Tor. Terska dolina v besedi, sliki in pesmi Viljema Černa*, ur. Milena Kožuh. Celje, Gorica: Celjska Mohorjeva družba, Goriška Mohorjeva družba, 223–231.
- Terseglav, Marko, 1992: Pogovor z dr. Milkom Matičetovim. *Celovski zvon* 34 (10), 63–74.
- Tomasetig, Ada, 2010: *Od Idrije do Nadiže / Dal Iudrio al Natisone / Benečija – Slavia Friulana*. Udine: Chiandetti (Miti, Fiabe e Leggende del Friuli storico, 12).
- Trinko, Ivan, 1884: Divje žene ali krivjopete. *Ljubljanski zvon* 4 (1. april 1884), 229–232.
- Trinko, Ivan, 1980: *Beneška Slovenija. Hajdimo v Rezijo*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Turnšek, Metod, 1952: *Od morja do Triglava. Narodopisni zapiski iz slovenskega obrobja I. Od Istre preko Tržaškega in Goriškega do Benečije*. Trst: Zgodovinsko-narodopisni inštitut.

- Turnšek, Metod, 1954: *Od morja do Triglava. Narodopisni zapiski iz slovenskega obrobja II. Od idrijskih, nediških in tarčinskih Slovencev do Rezijanov*. Trst: Zgodovinsko-narodopisni inštitut.
- Zlobec, Ciril, 2001: Virgil Šček, osebnost mojega otroštva. V: *Virgil Šček, življenje in delo primorskega krščanskega socialca*, ur. Egon Pelikan. Koper: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko. Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije Koper (Knjižnica Annales, 24), 13–20.
- Zuljan Kumar, Danila 2010: Subiške pripovedi z jezikovnega stališča / I racconti di Subit dal punto di vista linguistico. V: *Mlada lipa: pravace domah narete: izbor besedil iz publikacije Mlada lipa. Testi scelti dalla pubblicazione Mlada lipa*, ur. Roberto Dapit, Lucia Trusgnach in Danila Zuljan Kumar. Čedad / Cividale del Friuli: Kulturno društvo Ivan Trinko / Circolo culturale Ivan Trinko, 27–40.
- Zuljan Kumar, Danila, 2015: Narečja zahodnega slovenskega jezikovnega prostora. V: *Le collezioni uniscono / Zbirke povezujejo. Collezioni etnologiche, tradizioni orali e turismo culturale fra le alpi e il carso / Etnološke zbirke, ustno izročilo in kulturni turizem med Alpami in Krasom*, ur. Roberto Dapit, Barbara Ivančič Kutin in Špela Ledinek Lozej. Udine/Videm: Università degli Studi di Udine, Dipartimento di lingue e letterature straniere; ZRC SAZU, 175–198.
- Zuljan Kumar, Danila, 2018: Tersko narečje / Il dialetto del Torre. V: *Lučice na oknah. Naš svet pouan naposebnosti. Nostro mondo pieno di meraviglia*, ur. Roberto Dapit, Lucia Trusgnach in Danila Zuljan Kumar. Čedad / Cividale del Friuli: Kulturno društvo Ivan Trinko / Circola di cultura Ivan Trinko, 38–53.
- Zuljan Kumar, Danila, 2019: Pripovedni svet Terskih dolin. V: *Slovenski jezik in njegovi sosedje*, ur. Matej Šekli in Lidija Rezonničnik. Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije (Zbornik Slavističnega društva Slovenije, 29), 407–415.

Rokopisni viri

- RV1: Matičetov, Milko, 1940a: *Kaj pravijo V*. Terenski zvezek. Hrani arhiv ISN ZRC SAZU.
- RV2: Matičetov, Milko, 1940b: *Beneška Slovenija – Slavia Friulana*. Terenski zvezek. Hrani NUK (88/2017).
- RV3: Matičetov, Milko, 1940c: *Slovensko folklorno gradivo iz Tera – 1940*. Rokopisna knjiga. Hrani arhiv ISN ZRC SAZU.
- RV4: Matičetov, Milko, [1950]: *Slovensko folklorno gradivo iz Tera – 1940*. Tipkopis. Hrani arhiv ISN ZRC SAZU.
- RV5: Matičetov, Milko [brez letnice]: *Slovarsko gradivo iz Tera – 1940*. Leteči listi. Hrani NUK (32/2014).
- RV6: Matičetov, Milko [brez letnice]: *Narodne pesmi – 3*. Terenski zvezek. Hrani arhiv ISN ZRC SAZU.
- RV7: Matičetov, Milko [brez letnice]: *Narodne pesmi – 6*. Terenski zvezek. Hrani arhiv ISN ZRC SAZU.
- RV8: Matičetov, Milko, 1947: *Med terskimi Slovenci: Laž in resnica – pravljica in stvarnost*. Leteči listi. Hrani arhiv ISN ZRC SAZU.
- RV9: Matičetov, Milko, 1938: Narodne iz Prosnida v Benečiji. *Brinjevke* (Tomaj, Gorica) 1, 25–26.

Spletni viri

.....

- SV1: *Wikipedija*. Rapalska meja. https://sl.wikipedia.org/wiki/Rapalska_pogodba (dostop 22. 3. 2022).
- SV2: *Zborzbirk*. *Kulturna dediščina v zbirkah med Alpami in Krasom*. Spletni portal. <http://zborzbirk.zrc-sazu.si/> (dostop 4. 2. 2022).
- SV3: *Smej se*. *Slovenščina manjšinski jezik*. Spletni portal. <https://www.smejse.it/2017/10/30/jezik-lingua/> (dostop 4. 2. 2022).
- SV4: *MI SMO TU*. Inštitut za slovensko literaturo. Spletni portal. <https://www.mismotu.it/kdo-smo/> (dostop 1. 3. 2022).
- SV5: Amici di Pers. <https://www.amicidipers.it/index.php/gallery/la-chiesa-di-santa-maria-maddalena-di-montenars> (dostop 4. 4. 2022).

MATERIALE FOLCLORICO DELLA VALLE DEL TORRE – 1940. REGISTRAZIONI SUL CAMPO DI MILKO MATIČETOV

Nel 1940, durante i suoi studi presso l'Università di Padova, Milko Matičetov (1919–2014), folclorista, filologo ed etnologo sloveno, ha registrato il materiale folclorico, riportato nel presente libro, tra la gente della Slavia Veneta, più precisamente della Valle del Torre, nell'estremo ovest del territorio etnico sloveno che oggi giorno fa parte della regione Friuli Venezia Giulia nella Repubblica Italiana. Nel 1950 iniziò a scrivere un libro sull'argomento, ma a causa di un insieme di circostanze sfavorevoli, il materiale rimase inedito, con la sola eccezione di alcune unità. Per il suo contenuto, l'accuratezza (dialettologica) della registrazione e dei dati a carattere documentale, il materiale di Matičetov rappresenta una fonte inestimabile per la ricerca, non solo per gli studi folcloristici e la dialettologia, ma anche per molte altre scienze che si basano sulla documentazione autentica della lingua parlata registrata sul campo. Chiuso per anni in un cassetto, il materiale ha acquisito anche un notevole valore storico, in quanto consente confronti diacronici sui vari aspetti di ricerca considerato l'intervallo di tempo trascorso.

Il materiale della Valle del Torre è presentato secondo il concetto di edizione critico-scientifica, cioè attraverso una registrazione fonetica e una traduzione letteraria nonché con commenti (o note), la maggior parte dei quali sono stati scritti dallo stesso autore e integrati dai redattori. Abbiamo anche aggiunto dei testi introduttivi che collocano le registrazioni sul campo sotto diversi punti di vista.

All'inizio il materiale viene localizzato nell'area della Slavia Veneta, più specificamente all'interno della Valle del Torre, attraverso la lente delle condizioni storico-sociali degli ultimi 150 anni; il contatto con lo spazio linguistico romanzo (italiano e friulano), le caratteristiche geografiche e il confine di Stato che separava la minoranza slovena dal resto della nazione slovena, hanno notevolmente influenzato la lingua, l'identità e gli altri segmenti della vita culturale della popolazione locale.

A continuazione, troviamo un capitolo sulle memorie di Matičetov e sui suoi punti di vista (auto)riflessivi sul lavoro sul campo nella Valle del Torre nel 1940 e le sue considerazioni teoriche relative a questo materiale. Anche su questa base sono stati fatti alcuni importanti riscontri sulla metodologia del lavoro sul campo, che oltre alla registrazione scritta dalla bocca del narratore in un tempo in cui non era ancora possibile la registrazione dei suoni e delle immagini utilizzando dispositivi tecnici, comprende anche una descrizione delle circostanze e delle modalità (dell'esecuzione) della narrazione.

Segue il capitolo quale contiene uno schema di caratteristiche dei tipi e motivi e presenta un'analisi del materiale raccolto, costituito da 47 fiabe e racconti, di cui 22 sono inseriti nella classifica internazionale, tra i quali spicca la fiaba *“Nehvaležna sestra, zmaj*

in rešena kraljična” (ATU 315 + 300 [Trad.: La sorella ingrata, il drago e la principessa salvata.]). Rispetto agli scritti e agli studi successivi, il materiale di Matičetov è piuttosto unico e variegato, soprattutto in termini di generi narrativi. Nonostante ci siano relativamente molte leggende e storie umoristiche, non riusciamo a trovare delle favole mitologiche e ci sono solo due racconti sugli animali, sebbene in ricerche successive questi siano i generi narrativi più comuni. Le fiabe e i racconti sono seguiti da indovinelli e proverbi ovvero frasemi. Ci sono solo due incantesimi, mentre sono più numerose le canzoni popolari e le battute paesane. Infine, il manoscritto di Matičetov porta alcuni frammenti dal campo del folklore infantile, dei costumi e della medicina popolare.

In seguito, il materiale viene presentato dal punto di vista degli interventi linguistico-editoriali di Matičetov. Il suo lavoro è suddiviso in più fasi di redazione basate sull’analisi delle fonti disponibili, dai primi registri nel quadernetto da campo alle ultime correzioni nel dattiloscritto. Tra le singole fasi vengono mostrati i contorni degli interventi sistematici a livello di contenuto (modifiche nella selezione e nella classificazione del materiale folclorico) e di forma (modifiche e integrazioni di registrazioni dialettali). Viene fornita una descrizione sommaria dei tratti fonetici e accentuativi del dialetto della Valle del Torre, che si possono individuare nei testi di folklore e se ne possono seguire le modifiche nella loro registrazione, dalla prima all’ultima fase del lavoro editoriale, quando questi vengono uniformati e viene data loro la forma in cui abbiamo deciso di conservarli per la pubblicazione in questo libro – ci siamo limitati solo alle modifiche delle registrazioni, che hanno contribuito maggiormente al cambiamento della forma scritta del materiale. È possibile fare un’ulteriore contestualizzazione dei dati linguistici grazie ai commenti di Matičetov, che integrano frammentariamente i contesti di trasmissione intrafamiliare e interurbana delle unità folcloristiche nell’area di ricerca e le influenze dialettali e linguistiche che hanno plasmato l’espressione linguistica dei narratori. Sotto forma di elenco, l’insieme della fraseologia dialettale di Matičetov viene ampliato e vengono evidenziate anche le singole forme di folklore. Infine, vengono brevemente presentati gli interventi editoriali che abbiamo dovuto realizzare per garantire che il materiale fosse accessibile ai lettori contemporanei e, dall’altra parte, per rispettare quanto previsto dal piano editoriale originario.

La parte centrale del libro è creata da materiale sotto forma di trascrizione fonetica critica, una traduzione letteraria di testi e note con i commenti di Matičetov (sul materiale, sui dati dei narratori e sulle circostanze della narrazione). Le note sono unificate e, in alcuni punti, integrate con della letteratura supplementare e con altri commenti editoriali. Sono state aggiunte anche le traduzioni delle postille friulane o italiane di Matičetov.

Di seguito è riportato un elenco di informatori, con tutte le informazioni relative che è stato possibile reperire, e i numeri progressivi dei testi narrati da ciascun narratore. L’apparato scientifico completa l’elenco delle parole dialettali selezionate che compaiono nei testi. Con alcune fotografie viene mostrato il paesaggio naturale e culturale, sia passato che presente, della Valle del Torre; delle vecchie cartoline della Valle del Torre, risalenti a prima della Seconda guerra mondiale, erano già incluse nei manoscritti dallo stesso Milko Matičetov. Abbiamo anche aggiunto una replica del manoscritto di Matičetov di unità selezionate dalla sua collezione di manoscritti e di quaderni da campo.

Quindi abbiamo cercato di attenerci, per quanto fosse possibile, all'idea di Matičetov su come pubblicare il materiale folclorico della Valle del Torre. Anche nella preparazione dei capitoli introduttivi, ci siamo basati il più possibile sul pensiero dello scrittore, espresso in vari articoli sul suo operato nella Valle del Torre e sul materiale ivi raccolto. Pertanto, le registrazioni raccolte sul campo di Milko Matičetov sono ora disponibili all'uso nella ricerca scientifica, e le registrazioni in forma scritta e l'elenco adattato di parole dialettali, consentono al materiale di essere accessibile anche a una cerchia più ampia di lettori interessati. Ci auguriamo soprattutto che in questo libro - come un'eco dai tempi passati - il materiale folclorico ritrovi la strada di ritorno nella Valle del Torre, tra i discendenti degli collaboratori di Matičetov, tra questi pochi connazionali che ancora oggi vivono in questi luoghi e che ancora parlano e capiscono la parola *po našin* "a modo nostro".

FOLKLORE MATERIAL FROM TER/TORRE – 1940. FIELD RESEARCH NOTES BY MILKO MATIČETOV

Milko Matičetov (1919–2014), Slovenian folklorist, philologist and ethnologist, collected the folklore material presented in this book in 1940, when he was a student at the University of Padua. He did his fieldwork research in Venetian Slovenia, more precisely in the Ter/Torre Valley in the extreme west of the Slovenian settlement area, which today belongs to the Italian region of Friuli and Venezia Giulia. He prepared a plan for the book as early as 1950, but due to a combination of circumstances the material remained unpublished (except for a few units).

Due to its content, accuracy of (dialectological) material and documentary data, Milko Matičetov's material is a valuable source for research work, not only for folkloristics and dialectology, but also for many other sciences that depend on authentic field records of spoken language. While lying in drawers, this material has also gained historical value, as temporal distance allows for diachronic comparisons from different research perspectives. The dialectal material from Ter/Torre is presented according to the concept of critical edition, i.e. in phonetic notation and standardised Slovenian translation, as well as with comments (or annotations) mostly written by the author of the collected material himself and supplemented by the editors. We have also added introductory texts that place this fieldwork material in the context of various aspects.

The material is first analysed through the prism of historical and social conditions in the territory of Venetian Slovenia and the Ter/Torre Valley through the last century and a half. Numerous factors had a strong influence on the language, identity and other areas of cultural life of the local population: contact with the Romance (Italian and Friulian) linguistic area; the geographical conditions; and the state borders that separated the Slovenian minority in this area from the rest of the Slovenian nation.

The following chapter focuses on Milko Matičetov's recollections and (self-)reflexive views on fieldwork in Ter/Torre in 1940 and his theoretical research of narrative folklore in this area. On this basis, some important insights have been gained into the methodology of fieldwork, which, in addition to manual recording of words directly from the mouth of the narrator in a time that did not yet permit permanent documentation of sound and images with technical aids, also includes the description of circumstances and modes of narration (or performance).

The chapter with an overview of the genres and motifs of these folklore units contains an analysis of the collected material, which includes 47 fairy tales and short stories, 22 of which were included in the international classification; with the fairy tale entitled "Ungrateful sister, dragon and rescued queen" (ATU 315 + 300 [*Nehvaležna sestra, zmaj in rešena kraljična*]) stands out among them. Compared to later records and studies,

Matičeto's material is quite unique and different, especially in terms of narrative genres. While there are relatively many religious tales and anecdotes and jokes, we do not come across tales about supernatural beings. There are also only two animal tales, although these are the most common narrative genres in collections of other researchers from this area. Fairy tales and folktales are followed by riddles and proverbs or phrasemes. There are only two incantations which are followed by folk songs and village jokes and pranks. At the end, Matičeto's manuscript book brings some fragments of children's folklore, customs and folk medicine.

The material is then presented from the point of view of Milko Matičeto's linguistic-editorial interventions. His work from the first field notes to the final corrections in the typescript is divided into several stages of editing based on the analysis of the available sources. Between the stages, the outlines of the systematic interventions on the content level (changes in the selection and classification of dialectal material) and on the formal level (change and addition of dialectal writings) are presented. A summarized description of the phonetic and accentual features of the Ter/Torre dialect can be found in the dialectal texts. It is also possible to trace the changes in their transcription from the first to the last stage of the editorial work, when they were unified and put into the form in which we have decided to publish them in this book – limited to the changes in transcription that have most altered the written image of the material.

Additional contextualization of the linguistic data in the vernacular texts is provided by Matičeto's commentaries, which fragmentarily add the contexts of transmission of the folklore units in the studied area, as well as the dialectal and linguistic influences that shaped the linguistic expression of the narrators. In the form of a list, Matičeto's set of dialectal phraseology is expanded, and individual folkloric forms are also highlighted. Finally, we briefly present the editorial interventions we had to make to ensure that the material is accessible to modern readers and, on the other hand, that the original publication plan is respected.

The central part of the book consists of material in the form of a critical phonetic transcription, a parallel translation of the texts into standard Slovenian, and notes with Milko Matičeto's comments (on the material, the dates of the narrators, and the circumstances of the narrative). The notes were unified and supplemented in places with additional literature and other editorial comments. Translations of Matičeto's Friulian or Italian inscriptions were also added. Informants are presented with all the relevant information that could be found and the numbers of the texts narrated by each narrator. The scientific apparatus is completed by the dictionary of selected dialect words that appear in the texts.

The former and present natural and cultural landscape of the Ter/Torre Valley is depicted in select photographs; four older postcards from before the World War II have already been included in the manuscripts by Milko Matičeto himself. We have also included facsimiles of Matičeto's manuscript of selected units from his manuscript collection, and maps of the region.

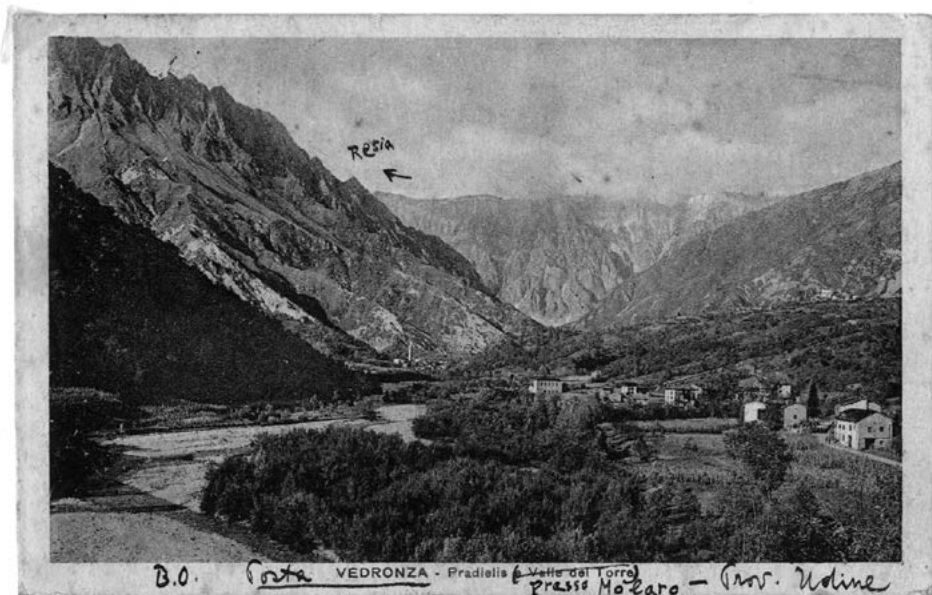
In preparing the introductory chapters, the authors have relied as much as possible on the author's thoughts described in various articles about his work in Ter/Torre and the

material collected there. Thus, Milko Matičetov's fieldwork material is now usable for scientific research, and the presented dialect material and the adapted list of dialect words make it possible to make the material accessible to a wide circle of interested readers. We also hope above all that with this book – as an echo of past times – the folk material will find its way back to Ter/Torre, to the descendants of Matičetov's informants, to the few compatriots who still live in these places and still speak *po našin*, “in our way”.

TERSKA DOLINA NA STAREJŠIH RAZGLEDNICAH IN FOTOGRAFIJAH

Podbardo (Cesariis), razglednica, poslal Milko Matičetov Vidi Korošec 1940.

Dolina Tera, razglednica, poslal Milko Matičetov Vidi Korošec 1940.

Ter (Pradielis), neposlana razglednica, 1940, fotografiral Attilio Brisighelli.

Dolina Tera, Mužac (Musi), razglednica, poslal Milko Matičetov Vidi Korošec 1940.

Breg (Pers), 1975, fotografijo hrani Etnografski muzej Bardo.

Podbardo (Cesariis), 1975, fotografijo hrani Etnografski muzej Bardo.

Fejplan (Flaipano) pred letom 1900. Fotografijo hrani skupina Amici di Pers, gl. SV5.

Knjiga poleg znanstvenokritične objave gradiva prinaša tudi folkloristične, etnolingvistične in historične obravnave, kar pomeni kompleksen pristop k dragocenemu izročilu, s tem pa raziskovalcem v humanistiki omogoča nadaljnje poglobljene raziskave.

Red. prof. dr. Marjetka Golež Kaučič

Tersko narečje je med najbolj ogroženimi slovenskimi narečji, hkrati z njim pa izginja tudi bogata kulturna dediščina Slovencev v Furlaniji - Julijski krajini, zato je tem bolj pomembno objavljane tistega, kar je raziskovalcem v preteklosti že uspelo ujeti na papir, pa je doslej iz različnih razlogov ostalo nedostopno. Za razvoj znanstvenih disciplin, kot so slovstvena folkloristika, etnologija in jezikoslovje, so tovrstne znanstvenokritične izdaje dragocen vir za različne nadaljnje raziskave.

Red. prof. dr. Jožica Škofic

ISBN 978-961-05-0641-6 26 €

Založba ZRC